

ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΣΕΙΡΑ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ ΓΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ

Συγγραφείς

Flavio BACCI, Malisse BRAM, Anja DECOSTER, Tibor DÓRI, Dr. Katalin KULMAN, Dr. Miklós LEHMANN, Crystal-Jade LERIOS, Dr.. Enikő TANKÓ, Dr. Imre TÓDOR

Επιμέλεια

Anja DECOSTER, Malisse BRAM, Dr.. Katalin KULMAN, Tibor DÓRI

Ευχαριστίες

Θα θέλαμε να εκφράσουμε την ειλικρινή μας ευγνωμοσύνη στους εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στην ανάπτυξη και τη δοκιμαστική φάση των εργαλείων ενεργητικής μάθησης, για την εξαιρετική επαγγελματική συμβολή τους στην ανάπτυξη, τη δοκιμή και την αξιολόγηση των εργαλείων για την ανάπτυξη των δεξιοτήτων ζωής και των κοινωνικο-συναισθηματικών δεξιοτήτων των παιδιών ηλικίας 6 έως 10 ετών.

Τεχνική επιμέλεια

Leila SZABÓ, Norbert SZABÓ

Εκδότης

Εκδόθηκε από τον VitaComm Education 2026.

ISBN 978-615-83181-0-5

Αποποίηση ευθύνης

Το παρόν έργο πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του έργου **«Δεξιότητες του αύριο για τα παιδιά του σήμερα: Πολύπλοκη ανάπτυξη δεξιοτήτων για το μέλλον με τη συνέργεια μαθησιακών δραστηριοτήτων, μάθησης βασισμένης σε παιχνίδια και STEAM»**. Το έργο χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο του προγράμματος Erasmus+. (Αριθμός συμφωνίας επιχορήγησης: 2023-1-HU01-KA220-SCH-000154457). Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

Όλα τα μέλη της κοινοπραξίας SPIRIT δεσμεύονται επίσης να δημοσιεύουν ακριβείς και επικαιροποιημένες πληροφορίες και καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια προς αυτή την κατεύθυνση. Ωστόσο, τα μέλη της κοινοπραξίας SPIRIT δεν αναλαμβάνουν ευθύνη για τυχόν ανακρίβειες ή παραλείψεις, ούτε αναλαμβάνουν ευθύνη για τυχόν άμεσες, έμμεσες, ειδικές, επακόλουθες ή άλλες απώλειες ή ζημιές οποιουδήποτε είδους που προκύπτουν από τη χρήση των πληροφοριών αυτών.

Πνευματικά δικαιώματα

(C) 2026, SPIRIT

Το παρόν έργο διατίθεται υπό την άδεια Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International.

Πίνακας περιεχομένων

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
2. ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ	6
3. ΤΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟΛΟΓΙΟ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ	11
3.1 ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ, ΡΥΘΜΙΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ	12
3.1.1 Συναισθηματικός Καθρέφτης (Σκέψου-Ζευγάρωσε-Μοιράσου)	12
3.1.2 Συναισθηματική Διαδρομή (υπαίθρια)	15
3.1.3 Εναλλαγή σταθμών ρύθμισης συναισθημάτων	19
3.1.4 Το ημερολόγιο των συναισθημάτων μου	23
3.1.5 Ταξίδι συνειδητής αναπνοής	27
3.2 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ	31
3.2.1 Προπαρασκευαστική ανάγνωση	31
3.2.2 Πρόκληση «Μυστικό Κουτί»	35
3.2.3 Χτυπητήρι μυγών	39
3.2.4 Δαχτυλίδια κρεμμυδιού	43
3.2.5 Υπέροχες εφευρέσεις	47
3.3 ΕΠΙΛΥΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ	51
3.3.1 Σχεδιαστική σκέψη	51
3.3.2 Τα έξι καπέλα της σκέψης	59
3.3.3 Επιστημονικές έννοιες σε δράση	67
3.3.4 Τι ακολουθεί	71
3.3.5 Ποιος είμαι;	75
3.4 ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ	79
3.4.1 Σκέψη διλήμματος	79
3.4.2 Κατηγοριοποίηση	82
3.4.3 Ερώτηση ανοιχτού τύπου	89
3.4.4 Έξυπνη αντιστοίχιση	97
3.4.5 Σωστό ή Λάθος; Δεν με ξεγελάς!	101
3.5 ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ	106
3.5.1 Ψάρεμα	106
3.5.2 Ο «Καταβροχθιστής της Θλίψης»	112
3.5.3 Πείτε και δείξτε	117
3.5.4 Ομαδική ζωγραφική	123
3.5.5 Δέντρο της Καλοσύνης	129

3.6 ΕΥΕΛΙΞΙΑ	134
3.6.1 Challenge Cube	134
3.6.2 Αμπρακατάμπρα – Μαγεία με αντικείμενα	139
3.6.3 Μυστικές οδηγίες	144
3.6.4 Σύνταξη λήμματος εγκυκλοπαίδειας	150
3.6.5 Flipbook	154
3.7 ΠΕΡΙΕΡΓΕΙΑ, ΑΙΣΘΗΣΗ ΤΟΥ ΘΑΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΑΝΟΙΧΤΟΤΗΤΑ	159
3.7.1 Περιπέτειες στο Χρόνο και το Χώρο	159
3.7.2 Τέχνη εμπνευσμένη από τη φύση	163
3.7.3 Εξερεύνηση των ήχων	168
3.7.4 Εγώ το έχω κάνει, ποιος άλλος;	173
3.7.5 Ανακάτεψε και συνδύασε (Mash-up)	177
3.8 ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗ	182
3.8.1 Κύκλος ιστοριών ενσυναίσθησης	182
3.8.2 Διαδρομή ρόλων για την ενσυναίσθηση (υπαίθρια)	186
3.8.3 Ενσυναίσθηση: Σκέψου-Συνεργάσου-Μοιράσου	190
3.8.4 Ενσυναίσθηση μέσω της λογοτεχνίας	194
3.8.5 «Βάλε τον εαυτό σου στη θέση μου» – Μια προσαρμογή της μεθόδου «Σκέψου-Ζευγάρωσε-Μοιράσου» για την ανάπτυξη της ενσυναίσθησης	198
3.9 ΕΚΤΙΜΩΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗ ΦΥΣΗ	202
3.9.1 Εναλλαγή σταθμών	202
3.9.2 Το «Snowball» σε δράση	210
3.9.3 Μετασχηματισμός της τάξης	217
3.9.4 Ισότητα στις ομάδες συνεργατικής μάθησης	223
3.9.5 Συζήτηση	229
3.10 ΣΥΝΔΕΣΗ	236
3.10.1 Μετασχηματισμός της τάξης	236
3.10.2 Χαρτογράφηση εννοιών	243
3.10.3 Η μέθοδος Jigsaw (μωσαϊκό)	249
3.10.4 Το Δίκτυο του Νήματος	254
3.10.5 Δραστηριότητα ενεργοποίησης με αντικείμενα	258

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αγαπητέ εκπαιδευτικέ!

Αυτή η συλλογή εργαλείων αποτελεί τον πρώτο τόμο μιας σειράς τριών ολοκληρωμένων εγχειριδίων του προγράμματος

Erasmus+ «SPIRIT- Δεξιότητες του αύριο για τα παιδιά του σήμερα», το οποίο περιλαμβάνει παιχνίδια για την ανάπτυξη διαθεματικών δεξιοτήτων από 5 χώρες-εταίρους του προγράμματος. Οι 50 μαθησιακές δραστηριότητες που παρουσιάζονται σε αυτό το εγχειρίδιο έχουν συλλεχθεί, προσαρμοστεί, δοκιμαστεί και οργανωθεί σε μια **ολοκληρωμένη συλλογή** από τους εταίρους του προγράμματος, με συγκεκριμένο στόχο να εμπλουτίσουν τα εργαλεία των εκπαιδευτικών του δημοτικού σχολείου με ήδη δοκιμασμένες και αποδεδειγμένα αποτελεσματικές μαθησιακές δραστηριότητες και τεχνικές ενεργητικής μάθησης, οι οποίες αναπτύσσουν διατομεακές δεξιότητες που θα χρειαστούν τα σημερινά παιδιά του δημοτικού σχολείου σε 15 χρόνια για να διατηρήσουν τη συναισθηματική και κοινωνική τους ευημερία.

Η επιλογή και η δοκιμή των μαθησιακών δραστηριοτήτων πραγματοποιήθηκαν από 40 δασκάλους δημοτικού από τις 5 χώρες-εταίρους και σχεδόν 1.200 μαθητές από 40 τάξεις που διδάσκουν. Τα στοιχεία αυτού του εγχειριδίου έχουν ομαδοποιηθεί ανά δεξιότητα που πρέπει να αναπτυχθεί. Έτσι, για κάθε δεξιότητα του SPIRIT, προσφέρουμε 3-5 μαθησιακές δραστηριότητες που αναπτύσσουν τη συγκεκριμένη δεξιότητα με ολοκληρωμένο τρόπο, σε συνδυασμό με τις άλλες δεξιότητες του SPIRIT. Έχουμε συμπεριλάβει μια σύντομη περιγραφή για καθεμία από αυτές, μαζί με μια εξήγηση για το πώς αναπτύσσεται η δεξιότητα και πώς τα αποτελέσματα αυτής της ανάπτυξης μπορούν να εκδηλωθούν στη συμπεριφορά των παιδιών. Ομοίως, για κάθε μαθησιακή δραστηριότητα, θα βρείτε επίσης μερικές μεθοδολογικές συμβουλές και προτάσεις που θα σας βοηθήσουν στην υλοποίηση του μαθήματος.

Το παρόν εγχειρίδιο δημιουργήθηκε ως αποτέλεσμα της συνεργασίας μεταξύ ορισμένων από τους κορυφαίους οργανισμούς της Ευρώπης που δραστηριοποιούνται στους τομείς της εκπαίδευσης, της αρχικής και της ενδοϋπηρεσιακής κατάρτισης εκπαιδευτικών, καθώς και της έρευνας – Erasmushogeschool Brussel (Βέλγιο), Magyar Digitális Oktatásért Egyesület (MDOE, Ουγγαρία), Ίδρυμα Patrizio Paoletti (Ιταλία), το Sapientia Hungarian University of Transylvania (Ρουμανία), τη VitaComm Education (Κύπρος) και την Ομάδα Έρευνας για την Ανάπτυξη Δεξιοτήτων Σκέψης (Τμήμα Πρωτοβάθμιας και Προσχολικής Εκπαίδευσης του ELTE) ως συνεργαζόμενο εταίρο του MDOE

Το βιβλίο είναι επίσης διαθέσιμο ηλεκτρονικά στην πύλη SPIRIT <https://tomorrowskills4kids.eu/traditional-games/>.

Είμαστε βέβαιοι ότι οι προτεινόμενες μαθησιακές δραστηριότητες και οι τεχνικές ενεργητικής μάθησης θα προσφέρουν μεγάλη ευχαρίστηση τόσο στους μαθητές όσο και στους εκπαιδευτικούς τους. Ευχόμαστε σε όλους να περάσουν καλά, να διδάξουν με χαρά και να μάθουν με ενθουσιασμό.

Πιστεύουμε ακράδαντα ότι οι προτεινόμενες μαθησιακές δραστηριότητες και οι τεχνικές ενεργητικής μάθησης θα προσφέρουν μεγάλη χαρά τόσο στους μαθητές όσο και στους εκπαιδευτικούς τους. Ευχόμαστε σε όλους διασκέδαση, ευχάριστη διδασκαλία και χαρούμενη μάθηση.

Η ομάδα του έργου SPIRIT – Δεξιότητες του αύριο για τα παιδιά του σήμερα

2. ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

Η προσέγγιση των «μαθησιακών δραστηριοτήτων» του SPIRIT (όπως την ερμηνεύουν οι εταίροι του έργου) είναι μια διαδραστική, στοχευμένη, εφαρμόσιμη στο πρόγραμμα σπουδών σύντομη δραστηριότητα – που σημαίνει ότι μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε οποιοδήποτε μάθημα – η οποία περιλαμβάνει δραστηριότητες των μαθητών ατομικά, σε ζεύγη, σε μικρές ομάδες ή με ολόκληρη την τάξη, και διδάσκει μέσω δραστηριοτήτων βασισμένων στην εμπειρία και στην από κοινού ανακάλυψη αντί για παθητική μεταφορά γνώσης, αναπτύσσοντας έτσι τις δεξιότητες των μαθητών. Για τους μαθητές της ηλικιακής ομάδας 6–10 ετών, αυτή η μέθοδος συνιστάται ιδιαίτερα και είναι εξαιρετικά αποτελεσματική, καθώς η ενεργός συμμετοχή χτίζει μια γέφυρα μεταξύ της συγκεκριμένης εμπειρίας και της κατανόησης εννοιών που εξακολουθούν να είναι αφηρημένες για αυτούς, ενώ παράλληλα εστιάζει με επιτυχία την προσοχή τους – η οποία αποσπάται εύκολα – στο συγκεκριμένο θέμα του μαθήματος.

Πέρα από τις συνδέσεις με συγκεκριμένα μαθήματα, η μέθοδος αυτή αναπτύσσει επίσης θεμελιώδεις διαθεματικές δεξιότητες: κατά τη διάρκεια των ομαδικών δραστηριοτήτων, οι μαθητές εξασκούνται ασυνείδητα στο να δίνουν προσοχή ο ένας στον άλλον, στη συναισθηματική επικοινωνία, στην ομαδική εργασία, στην κριτική σκέψη και στην επίλυση προβλημάτων. Μπορούν να αναπτύξουν τη δημιουργικότητα και την ευελιξία τους, ενώ γίνονται πιο ανοιχτοί και ανεκτικοί απέναντι στις σκέψεις και τις αξίες των άλλων. Ως αποτέλεσμα, τα παιδιά όχι μόνο κατανοούν πιο εύκολα την ακαδημαϊκή ύλη, αλλά ενισχύεται επίσης η ενσυναίσθησή τους και το αίσθημα ότι ανήκουν στην κοινότητα, διαμορφώνοντάς τα μακροπρόθεσμα σε άτομα με αυτοπεποίθηση, ανοιχτά, συνεργάσιμα και πιο υγιή ψυχικά και συναισθηματικά, καθώς και ευτυχισμένα. Επιπλέον, οι καλά σχεδιασμένες δραστηριότητες προσφέρουν μια άμεση αίσθηση επιτυχίας, η οποία μακροπρόθεσμα παρακινεί τα παιδιά του δημοτικού και τα ενισχύει με αυτοπεποίθηση και τα καθιστά ανοιχτά σε περαιτέρω μάθηση.

Τι είναι οι μαθησιακές δραστηριότητες;

Ένα μάθημα αποτελείται από διάφορα στοιχεία, και ένα από αυτά είναι η μαθησιακή δραστηριότητα. Η μαθησιακή δραστηριότητα είναι μια μεθοδολογία – μια γενική διδακτική στρατηγική, μέθοδος ή συγκεκριμένη διδακτική προσέγγιση – που εμπλέκει ενεργά τους μαθητές στη μαθησιακή διαδικασία. Αντί να ακούν παθητικά, οι μαθητές αναλαμβάνουν ενεργό ρόλο στη δική τους μάθηση. Γενικά, είναι πιο παρακινημένοι και αφοσιωμένοι όταν συμμετέχουν ενεργά.

Στην εκπαιδευτική βιβλιογραφία, χρησιμοποιούνται διάφοροι όροι για την περιγραφή των μαθησιακών δραστηριοτήτων, όπως τεχνικές μάθησης, διδακτικές μέθοδοι, μέθοδοι διδασκαλίας, μορφές εργασίας, παιδαγωγικές προσεγγίσεις κ.λπ. Αυτοί οι όροι μπορεί να έχουν λεπτές διαφορές, αλλά σε αυτό το έργο επιλέξαμε να χρησιμοποιήσουμε τον όρο «μαθησιακή δραστηριότητα».

Μια μαθησιακή δραστηριότητα μπορεί να είναι:

- μια συγκεκριμένη διδακτική μέθοδος που έχει αναπτυχθεί σκόπιμα (για παράδειγμα, ο «συναισθηματικός καθρέφτης»).
- ή μια συγκεκριμένη «μέθοδος» ή «μορφή εργασίας» που μπορεί να εφαρμοστεί σε διαφορετικά μαθησιακά περιεχόμενα κατά τη διδασκαλία μαθημάτων όπως τα μαθηματικά, οι φυσικές επιστήμες ή η ιστορία. Για παράδειγμα, η προπαρασκευαστική ανάγνωση μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην ιστορία, τη λογοτεχνία κ.λπ.

Αυτές οι δραστηριότητες μπορούν να περιλαμβάνουν διαδραστικές ομαδικές δραστηριότητες, παιχνίδια ρόλων, ατομικές εργασίες, εργασίες σε ζεύγη, κουίζ, δημιουργικά έργα ή ακόμη και δραστηριότητες βασισμένες σε παιχνίδια που ενσωματώνουν μαθησιακό περιεχόμενο.

Τα παιχνίδια ως μαθησιακή δραστηριότητα;

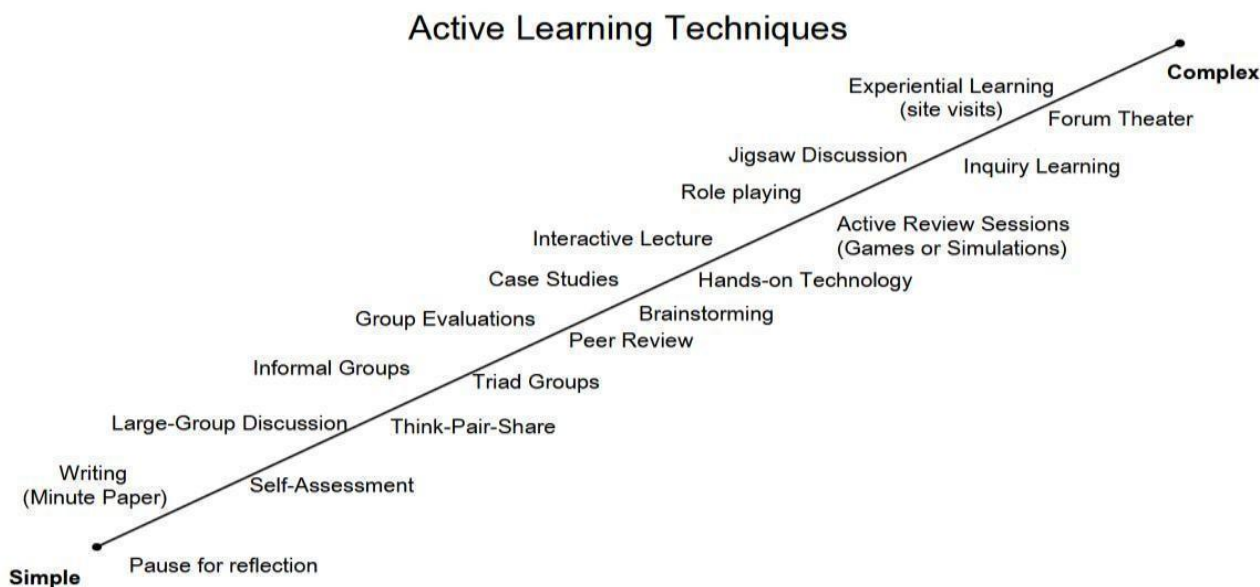
Σύμφωνα με την ερμηνεία των εταίρων και των εμπειρογνομόνων του έργου, εάν ένα υπάρχον παιχνίδι προσαρμοστεί ώστε να περιλαμβάνει μαθησιακό περιεχόμενο ή περιεχόμενο πραγματικών μαθημάτων, μετατρέπεται σε μαθησιακή δραστηριότητα, καθώς χρησιμοποιείται τότε για τη διδασκαλία συγκεκριμένων θεμάτων. Για παράδειγμα, εάν αντικαταστήσετε όλα τα πρόσωπα στο παιχνίδι «Guess Who;» με ζώα που οι μαθητές έχουν μάθει στην τάξη, το παιχνίδι δεν είναι πλέον μόνο για διασκέδαση, αλλά υποστηρίζει ενεργά τη μάθηση.

Ευέλικτη χρήση σε διάφορα μαθήματα

Οι μαθησιακές δραστηριότητες σε αυτό το εργαλείο περιγράφονται με γενικό τρόπο. Κατ' αρχήν, μπορούν να εφαρμοστούν σε πολλαπλούς τύπους μαθησιακού περιεχομένου. Για παράδειγμα, μια δραστηριότητα «Gallery walk» ή «Jigsaw» θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί σε οποιοδήποτε μάθημα. Οι 50 μαθησιακές δραστηριότητες που περιλαμβάνονται σε αυτή την εργαλειοθήκη έχουν επιλεγεί προσεκτικά ώστε, εκτός από την ανάπτυξη της συγκεκριμένης δεξιότητας, να υποστηρίζουν αυτή την ευέλικτη χρήση σε όλα τα μαθήματα. Κάθε περιγραφή μαθησιακής δραστηριότητας περιλαμβάνει διάφορα πρακτικά παραδείγματα για το πώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε διαφορετικά μαθήματα. Επομένως, είναι εφαρμόσιμες στα διάφορα περιεχόμενα των εθνικών προγραμμάτων σπουδών των χωρών-εταίρων.

Χρήση και ενσωμάτωση των μαθησιακών δραστηριοτήτων σε ένα μάθημα

Μια τέτοια μαθησιακή δραστηριότητα μπορεί να αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου σχεδίου μαθήματος που περιλαμβάνει και άλλες μαθησιακές δραστηριότητες. Συνήθως, λοιπόν, αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου συνόλου. Η διάρκεια και η πολυπλοκότητα μιας μαθησιακής δραστηριότητας μπορεί να ποικίλλει σημαντικά, κυμαινόμενη από πολύ απλές δραστηριότητες διάρκειας 5 έως 10 λεπτών (όπως η δραστηριότητα «Think-Pair-Share», η οποία συνήθως διαρκεί μεταξύ 5 και 10 λεπτών) έως πολύ πιο σύνθετες τεχνικές που ενδέχεται να απαιτούν σημαντικά περισσότερο χρόνο. (Δείτε παρακάτω μια απλή και, φυσικά, καθόλου εξαντλητική απεικόνιση. Αυτό το φάσμα ταξινομεί τις τεχνικές ενεργητικής μάθησης ανάλογα με την πολυπλοκότητα και τον απαιτούμενο χρόνο στην τάξη.

Πηγή: Chris O'Neal και Tershia Pinder-Grover, Κέντρο Έρευνας για τη Μάθηση και τη Διδασκαλία, Πανεπιστήμιο του Μίσιγκαν

Πότε χρησιμοποιείτε τις μαθησιακές δραστηριότητες;

Οι τεχνικές ενεργοποίησης μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε οποιοδήποτε στάδιο ενός μαθήματος για να καταστήσουν τη διδασκαλία και τη μάθηση πιο διαδραστικές:

- Στην αρχή του μαθήματος: για να εισαγάγετε ένα θέμα και να αξιολογήσετε τις προηγούμενες γνώσεις (π.χ., σκέψη διλήμματος).
- Κατά τη διάρκεια του μαθήματος: για να εμπλέξετε τους μαθητές και να τους βοηθήσετε να επεξεργαστούν νέες πληροφορίες (π.χ., συγγραφή λήμματος εγκυκλοπαίδειας).
- Στο τέλος του μαθήματος: για να αξιολογήσετε τα μαθησιακά αποτελέσματα ή να συνοψίσετε βασικές έννοιες (π.χ., υπέροχες επανεφευρέσεις).

Πώς επιλέγετε τη σωστή δραστηριότητα;

Όταν επιθυμείτε να χρησιμοποιήσετε μαθησιακές δραστηριότητες στο μάθημά σας και θέλετε να επιλέξετε αυτές που ταιριάζουν καλύτερα στο περιεχόμενο του μαθήματος και στα χαρακτηριστικά της ηλικιακής ομάδας των μαθητών σας, λάβετε υπόψη τα εξής:

1. Ξεκινήστε από τον μαθησιακό στόχο:
 - Τι θέλετε οι μαθητές να μάθουν, να εξασκηθούν ή να επιτύχουν;
 - Πώς θα ελέγξετε την κατανόησή τους;
2. Προσαρμόστε τη δραστηριότητα στον στόχο:
 - Για παράδειγμα, αν ο στόχος είναι η βελτίωση της ομαδικής εργασίας, χρησιμοποιήστε μορφές συνεργασίας, όπως η επίλυση προβλημάτων σε ομάδες ή η μάθηση με βάση έργα.
 - Αν ο στόχος είναι η ανάκληση γνώσεων, εξετάστε το ενδεχόμενο να χρησιμοποιήσετε κουίζ ή συνεδρίες ιδεοθύελλας.

Αφήστε πάντα τον μαθησιακό σας στόχο να καθοδηγεί την επιλογή της τεχνικής. Ξεκινήστε έχοντας κατά νου το αποτέλεσμα και επιλέξτε μεθόδους που βοηθούν τους μαθητές να επιτύχουν αυτόν τον στόχο

αποτελεσματικά και ενεργά. Αυτό το ολοκληρωμένο εγχειρίδιο προσφέρει μια ποικιλία πρακτικών μαθησιακών δραστηριοτήτων που θα σας βοηθήσουν να δημιουργήσετε συναρπαστικά, διαδραστικά και προσανατολισμένα στον στόχο μαθήματα για την εξάσκηση διατομεακών δεξιοτήτων. Υιοθετώντας μαθησιακές δραστηριότητες που ενεργοποιούν τους μαθητές, μπορείτε να μεταμορφώσετε τη διδασκαλία σας, να ενδυναμώσετε τους μαθητές σας και να τους προετοιμάσετε για τις προκλήσεις του 21ου αιώνα.

Γιατί η ευελιξία έχει σημασία;

Οι δραστηριότητες ενεργοποιημένης μάθησης μπορούν να προσαρμοστούν σε διαφορετικά μεγέθη τάξεων, μαθήματα και διδακτικές στιγμές. Για παράδειγμα:

- Σε ένα **περιβάλλον διάλεξης**, διαδραστικά εργαλεία όπως κουίζ ή συνεδρίες QCA μπορούν να ενεργοποιήσουν μια μεγάλη ομάδα.
- Σε μια **μικρότερη ομάδα**, τα παιχνίδια ρόλων, οι συζητήσεις ή οι αντιπαραθέσεις επιτρέπουν βαθύτερη αλληλεπίδραση και εξατομικευμένη μάθηση.

Αυτή η προσέγγιση καθιστά τη διδασκαλία δυναμική και διασφαλίζει ότι οι μαθητές δεν μαθαίνουν απλώς το περιεχόμενο, αλλά και τις δεξιότητες που χρειάζονται για να επιβιώσουν και να πετύχουν στον σύγχρονο κόσμο.

Προσαρμογή των δραστηριοτήτων σε διαφορετικά επίπεδα

Κάθε μαθησιακή δραστηριότητα μπορεί να προσαρμοστεί ως προς το επίπεδο δυσκολίας (αρχάριοι – προχωρημένοι – ειδικοί) παρέχοντας περισσότερη ή λιγότερη υποστήριξη ή πραγματοποιώντας συγκεκριμένες προσαρμογές.

Ας δούμε ένα παράδειγμα, το οποίο παραθέτουμε από τη μαθησιακή δραστηριότητα «Object Lesson Energiser», η οποία περιγράφεται λεπτομερώς στο Κεφάλαιο 3.10.5 του παρόντος βιβλίου:

- **Αρχάριοι (6-7 ετών):** Χρησιμοποιήστε ένα πολύ συγκεκριμένο, προφανές σύμβολο. Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει τη σύνδεση με σαφήνεια. Οι μαθητές λαμβάνουν βασικές προτάσεις ή προκαθορισμένες υποδείξεις, εργάζονται σε ζεύγη ή μικρές ομάδες με καθορισμένους ρόλους και εκτελούν μια απλή, ενέργεια/δέσμευση. Ο αναστοχασμός είναι καθοδηγούμενος («Παρατηρώ ότι..., Θα...») με υποστήριξη τύπου «ναι/όχι» ή συμπλήρωσης κενών.
- **Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):** Χρησιμοποιήστε ένα σύμβολο με λίγο περισσότερες αποχρώσεις· οι μαθητές συμβάλλουν στη δημιουργία της αναλογίας. Μικρές ομάδες συζητούν καθοδηγούμενες ανοιχτές ερωτήσεις, συγκρίνουν ιδέες και επιλέγουν μια σχετική δράση. Ο εκπαιδευτικός παρέχει στήριξη, αλλά αφήνει τις ομάδες να αναθεωρήσουν ή να επεκτείνουν τις δεσμεύσεις τους. Η αναστοχαστική διαδικασία θέτει ερωτήσεις «τι» και «γιατί» και περιλαμβάνει απλή αυτοαξιολόγηση.
- **Ειδικοί (9-10 ετών):** Οι μαθητές επιλέγουν ή προσαρμόζουν τα δικά τους συμβολικά αντικείμενα, διαμορφώνουν οι ίδιοι τη σύνδεση, καθοδηγούν συζητήσεις μεταξύ συμμαθητών και σχεδιάζουν δράσεις πολλαπλών σταδίων ή μακροπρόθεσμες. Η ανατροφοδότηση (από συμμαθητές και εκπαιδευτικό) καθοδηγεί την επανάληψη. Η αναστοχαστική διαδικασία είναι μεταγνωστική – οι μαθητές εκφράζουν πώς αλλάζει η σκέψη τους και θέτουν στόχους για τα επόμενα βήματα.

Χρήση μαθησιακών δραστηριοτήτων για την ανάπτυξη διαθεματικών δεξιοτήτων

Οι στοχευμένα σχεδιασμένες μαθησιακές δραστηριότητες παρέχουν ουσιαστικές ευκαιρίες για την καλλιέργεια διατομεακών δεξιοτήτων, όπως η ενσυναίσθηση, η κριτική σκέψη και άλλες. Έχουμε επιλέξει να τοποθετήσουμε μία κεντρική δεξιότητα στον πυρήνα κάθε μαθησιακής δραστηριότητας. Ωστόσο, αναπτύσσονται φυσικά και άλλες δεξιότητες. Για κάθε μαθησιακή δραστηριότητα, επισημαίνουμε επίσης δύο δευτερεύουσες δεξιότητες που καλύπτονται.

Από τη δραστηριότητα στην ανάπτυξη δεξιοτήτων

Κάθε μαθησιακή δραστηριότητα πρέπει να ακολουθεί μια δομημένη διαδικασία, η οποία αποτελείται από μια κεντρική φάση και μια φάση συμπεράσματος ή ανακεφαλαίωσης. Είναι σημαντικό ο εκπαιδευτικός να παρατηρεί ενεργά τους μαθητές κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας και να θέτει καθοδηγητικές ερωτήσεις, όποτε χρειάζεται.

Κατά τη διάρκεια της φάσης αναστοχασμού, η κεντρική δεξιότητα που εξετάζεται πρέπει να τονίζεται ρητά, συνοδευόμενη από ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού, προκειμένου να εδραιωθεί η κατανόηση και να ενθαρρυνθεί η βαθύτερη σκέψη.

Αυτές οι ερωτήσεις είναι πραγματικά το κλειδί για την ανάπτυξη των δεξιοτήτων! Βοηθούν στο να καταστεί ορατή η μάθηση, προτρέπουν τον αναστοχασμό, υποστηρίζουν την ανάπτυξη δεξιοτήτων και ενθαρρύνουν τους μαθητές να εκφράσουν τη σκέψη, τις στρατηγικές, τα συναισθήματα και τις επιλογές τους. Για την αποτελεσματική ανάπτυξη μιας συγκεκριμένης δεξιότητας, θα πρέπει να διεξάγονται πολλαπλές μαθησιακές δραστηριότητες για ένα εκτεταμένο χρονικό διάστημα, με τη συγκεκριμένη δεξιότητα να αποτελεί το κεντρικό σημείο εστίασης σε κάθε δραστηριότητα. Μόνο μετά την επανειλημμένη εκτέλεση μιας συγκεκριμένης δραστηριότητας, με συγκεκριμένη εξέλιξη και μέσω της εξάσκησης μιας συγκεκριμένης δεξιότητας, αυτή γίνεται συνήθεια για τους μαθητές.

Σύνοψη

Η ενσωμάτωση σύντομων, διαδραστικών δραστηριοτήτων στα μαθήματα βοηθά τους μαθητές ηλικίας 6-10 ετών να κατανοήσουν και να εφαρμόσουν αφηρημένες ιδέες μέσω της πρακτικής εμπειρίας. Απομακρύνοντας τους μαθητές από την παθητική ακρόαση, οι εκπαιδευτικοί τους επιτρέπουν να απολαμβάνουν και να αγαπούν τη μάθηση. Αυτές οι μέθοδοι ενσωματώνουν φυσικά την εξάσκηση βασικών δεξιοτήτων ζωής, όπως η επίλυση προβλημάτων, ο συναισθηματικός έλεγχος, η δημιουργικότητα, η αλληλεξάρτηση ή η ανθεκτικότητα, στα καθημερινά μαθήματα. Η καθοδήγηση της διαδικασίας με στοχευμένες ερωτήσεις καθοδήγησης και ανασκόπησης επιτρέπει να γίνεται η εξέλιξη τους ορατή και αναγνωρίσιμη τόσο για τους μαθητές όσο και για τον εκπαιδευτικό. Η συνεπής χρήση αυτών των τεχνικών δημιουργεί διαρκείς συνήθειες που προετοιμάζουν τους μαθητές για μια ουσιαστική και ευτυχισμένη ζωή.

3. ΤΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟΛΟΓΙΟ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

3.1 ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ, ΡΥΘΜΙΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

3.1.1 Συναισθηματικός Καθρέφτης (Σκέψου-Ζευγάρωσε-Μοιράσου)

Σύντομη περιγραφή και κανόνες εφαρμογής της μαθησιακής δραστηριότητας

Αυτή η προσαρμογή της μεθόδου «Σκέψου-Συνεργάσου-Μοιράσου» εστιάζει στο να μιμούνται, να αναγνωρίζουν και να συζητούν τα παιδιά τα συναισθήματα με τους συμμαθητές τους, βοηθώντας τα τόσο να αναγνωρίζουν τα συναισθήματα όσο και να τα συνδέουν με προσωπικές εμπειρίες.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια δεξιότητα
 - Συνειδητοποίηση, ρύθμιση και επικοινωνία των συναισθημάτων
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
 - Ενσυναίσθηση
 - Εκτίμηση των ανθρώπων και της φύσης

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6-10 ετών	10 έως 25 παιδιά (ζεύγη ή μικρές ομάδες)	30 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

1. Κάθε παιδί τραβά μια κάρτα συναισθήματος (ή ο εκπαιδευτικός του αναθέτει μία). Σιωπηλά αναπαριστούν το συναίσθημα μπροστά στον σύντροφό τους, χρησιμοποιώντας μόνο εκφράσεις του προσώπου και γλώσσα του σώματος.
2. Ο σύντροφος μαντεύει το συναίσθημα και ρωτά: «Πότε νιώθεις έτσι;» Το παιδί που αναπαριστά το συναίσθημα μοιράζεται ένα προσωπικό παράδειγμα.
3. Κάθε ζευγάρι μοιράζεται ένα παράδειγμα ή μια ανακάλυψη με όλη την ομάδα, αναδεικνύοντας την ποικιλία των συναισθηματικών εμπειριών.

Σημειώσεις για τη διάταξη της αίθουσας (εσωτερική/εξωτερική)

Εσωτερικός χώρος: Αυτή η δραστηριότητα λειτουργεί καλύτερα σε ένα ήσυχο, καλά φωτισμένο δωμάτιο με χώρο για τους μαθητές να εργαστούν σε ζεύγη. Οι καρέκλες μπορούν να τοποθετηθούν σε δύο σειρές που βλέπουν η μία την άλλη ή σε διάσπαρτα ζεύγη γύρω από την αίθουσα. Μια ήρεμη και συγκεντρωμένη ατμόσφαιρα θα διευκολύνει την καλύτερη παρατήρηση και αναγνώριση των συναισθημάτων.

Εξωτερικός χώρος: Αν η δραστηριότητα πραγματοποιηθεί έξω, επιλέξτε έναν ήσυχο χώρο, όπως μια σκεπαστή βεράντα, μια σκιερή αυλή ή έναν χώρο με γρασίδι, όπου δεν υπάρχουν πολλά στοιχεία που να αποσπούν την προσοχή. Τα ζευγάρια πρέπει να κάθονται ή να στέκονται το ένα απέναντι στο άλλο, σε μικρή απόσταση από τις άλλες ομάδες. Αποφύγετε περιβάλλοντα με άνεμο ή υπερβολικό φως, που μπορεί να επηρεάσουν την ορατότητα ή τη συγκέντρωση.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Αυτή η απλή αλλά ισχυρή δραστηριότητα με συνεργάτη αναπτύσσει τη συναισθηματική επίγνωση και την ενσυναίσθηση. Ένα παιδί εκφράζει ένα συναίσθημα (λεκτικά ή μέσω εκφράσεων του προσώπου ή του σώματος) και ο συνεργάτης του το αντανάκλα και περιγράφει τι πιστεύει ότι αισθάνεται ο άλλος.

Η διαδικασία ενισχύει:

- Την έκφραση και την αποκωδικοποίηση των συναισθημάτων
- Την ευαισθητοποίηση στη μη λεκτική επικοινωνία
- Την ενσυναίσθητη ανταπόκριση και τη λεκτική έκφραση.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές θα:

- Αναγνωρίσουν και εκφράσουν συναισθήματα μη λεκτικά
- Εμπλουτίσουν το συναισθηματικό τους λεξιλόγιο
- Συνδέσουν τα συναισθήματα με την προσωπική τους εμπειρία
- Γίνουν καλύτεροι στο να περιγράφουν τα συναισθήματά τους στους άλλους

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το θέμα

Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε μικρές ομάδες ή σε ζευγάρια για την ενίσχυση της αναγνώρισης των συναισθημάτων και της επικοινωνίας. Είναι ιδιαίτερα αποτελεσματική στην αρχή της ημέρας ή μετά από δραστηριότητες με έντονη συναισθηματική φόρτιση (π.χ. μετά το διάλειμμα ή μετά από μια διαμάχη). Τα παιδιά μιμούνται εκ περιτροπής ένα συναίσθημα, ενώ ο σύντροφός τους προσπαθεί να μαντέψει το συναίσθημα και να θέσει μια συμπληρωματική ερώτηση, όπως «Πότε νιώθεις έτσι;» ή «Τι σε βοηθάει όταν νιώθεις αυτό το συναίσθημα;»

Ακολουθούν μερικά συγκεκριμένα παραδείγματα:

Παράδειγμα 1 – Βήμα προς βήμα (Θλίψη)

- Το παιδί Α καμπουριάζει τους ώμους του, κοιτάζει προς τα κάτω και αναστενάζει σιγανά.
- Το παιδί Β παρατηρεί και μαντεύει: «Νιώθεις λυπημένο;»
- Το παιδί Α απαντά: «Ναι.»
- Το παιδί Β συνεχίζει: «Πότε νιώθεις λυπημένο;»
- Το παιδί Α απαντά: «Όταν ο καλύτερός μου φίλος λείπει από το σχολείο.»

Παράδειγμα 2 – Χαρά:

Ένα παιδί πηδάει ελαφρά, χαμογελάει πλατιά και χειροκροτεί. Ο σύντροφός του λέει: «Είσαι χαρούμενο!» Το παιδί απαντά: «Ναι, έτσι νιώθω όταν έχουμε μάθημα τέχνης.»

Παράδειγμα 3 – Απογοήτευση:

Ένα παιδί σταυρώνει τα χέρια του, συσπάει τα φρύδια του και βγάζει ένα σύντομο «Αχ!». Ο σύντροφός του μαντεύει: «Απογοητευμένος;» και ρωτά: «Τι σε κάνει να νιώθεις έτσι;» Το παιδί απαντά: «Όταν δεν μπορώ να τελειώσω ένα παζλ.»

Παράδειγμα 4 – Ντροπαλότητα:

Ένα παιδί κρύβει ελαφρώς το πρόσωπό του και συρρικνώνει τη στάση του σώματός του. Ο συνεργάτης του λέει: «Νιώθεις ντροπαλός;» και το παιδί απαντά: «Ναι, όταν γνωρίζω κάποιον καινούργιο».

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την εφαρμογή

- Κάρτες συναισθημάτων
- Προαιρετικά καθρέφτες για εξάσκηση

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Είναι εύκολο ή δύσκολο να εκφράζετε συναισθήματα με το πρόσωπό σας;
- Πώς διαφέρουν τα συναισθήματα από άτομο σε άτομο;
- Ποιο συναίσθημα νομίζετε ότι εκφράζει ο σύντροφός σας αυτή τη στιγμή;
- Πώς μπορείτε να καταλάβετε πώς αισθάνεται χωρίς λόγια;
- Το πρόσωπο του συντρόφου σας σας θυμίζει κάποιο συναίσθημα που έχετε νιώσει στο παρελθόν;
- Τι συμβαίνει στο σώμα σας όταν αντανakλάτε αυτό το συναίσθημα;
- Πώς νιώθετε όταν βλέπετε κάποιον να αντανakλά την έκφρασή σας;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Μερικά παιδιά μπορεί να υπερβάλλουν τα συναισθήματα, δημιουργώντας εκφράσεις που μοιάζουν με αυτές των κινούμενων σχεδίων.

Συμβουλή: Ο εκπαιδευτικός πρέπει να ενθαρρύνει την ακρίβεια που αντανakλά την πραγματική ζωή, ρωτώντας: «Πώς θα έμοιαζε πραγματικά το πρόσωπό σου αν ένιωθες φόβο;»

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Οι δάσκαλοι μπορούν να προσαρμόσουν τη μαθησιακή δραστηριότητα σε τρία επίπεδα δυσκολίας, ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μαθητών.

- **Μαθητές αρχάριοι (6-7 ετών):** εστιάστε σε γενικά, εύκολα αναγνωρίσιμα συναισθήματα.
- **Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):** μπορούν να συμπεριλάβουν πιο λεπτές συναισθηματικές αποχρώσεις, όπως η αμηχανία.
- **Μαθητές με προχωρημένο επίπεδο (9-10 ετών):** εισάγετε συνδυασμούς συναισθημάτων (νευρική-ενθουσιασμός).

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

- Μάθατε κάτι για τα δικά σας συναισθήματα;
- Ήταν εύκολο ή δύσκολο να αναγνωρίσετε το συναίσθημα που αντικατόπτριζατε;
- Τι μάθατε για τον τρόπο με τον οποίο τα συναισθήματα εκδηλώνονται στα πρόσωπα και στο σώμα;
- Πώς νιώσατε όταν κάποιος σας αντανakλούσε το συναίσθημά σας;
- Ο σύντροφός σας ερμήνευσε το συναίσθημά σας όπως το θέλατε;
- Πώς το να είμαστε καλοί παρατηρητές μπορεί να μας βοηθήσει να γίνουμε πιο ενσυναίσθητοι φίλοι;

3.1.2 Συναισθηματική Διαδρομή (υπαίθρια)

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Σε αυτό το παιχνίδι σε εξωτερικό χώρο, τα παιδιά περπατούν κατά μήκος ενός μονοπατιού που φέρει σημεία στάσης, καθένα από τα οποία αντιπροσωπεύει ένα διαφορετικό συναίσθημα. Σε κάθε σημείο στάσης, αναπαριστούν το συναίσθημα χρησιμοποιώντας εκφράσεις του προσώπου, γλώσσα του σώματος και λεκτικές εκφράσεις.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια εστίαση δεξιοτήτων
 - Συνειδητοποίηση, ρύθμιση και επικοινωνία των συναισθημάτων
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
 - Ενσυναίσθηση
 - Ανθεκτικότητα

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6-10 ετών	8 έως 25 παιδιά	30 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

1. **Προετοιμασία:** Ο εκπαιδευτικός επιλέγει έναν ασφαλή εξωτερικό χώρο και δημιουργεί 5–6 σαφώς σηματομενους σταθμούς κατά μήκος ενός μονοπατιού ή μιας διαδρομής. Κάθε σταθμός αντιστοιχεί σε ένα συγκεκριμένο συναίσθημα (π.χ. χαρά, θυμός, φόβος, έκπληξη, υπερηφάνεια, θλίψη). Κάθε σημείο μπορεί να επισημανθεί με πινακίδες, χρωματιστά χαλάκια, κάρτες συναισθημάτων ή απλά βοηθήματα που προκαλούν το συγκεκριμένο συναίσθημα.
2. **Εισαγωγή:** Πριν ξεκινήσουν, ο εκπαιδευτικός συγκεντρώνει την ομάδα και εξηγεί ότι σε κάθε σταθμό τα παιδιά θα εξερευνήσουν ένα συναίσθημα, ονομάζοντάς το, εκφράζοντάς το με το σώμα και το πρόσωπό τους και —αν το επιθυμούν— και μοιράζονται με τους υπόλοιπους μια προσωπική εμπειρία.
3. **Περπατώντας τη διαδρομή – Μόνα ή σε ζευγάρια:** Τα παιδιά αρχίζουν να περπατούν τη διαδρομή, ένα-ένα ή σε ζευγάρια. Σε κάθε σταθμό:
 - Διαβάζουν ή ακούν το όνομα του συναισθήματος.
 - Λένε το όνομα του συναισθήματος δυνατά.
 - Δείχνουν πώς φαίνεται αυτό το συναίσθημα χρησιμοποιώντας εκφράσεις του προσώπου και στάση του σώματος.
 - (Προαιρετικά) Μοιράζονται μια στιγμή που ένιωσαν αυτό το συναίσθημα, είτε φωναχτά στον σύντροφό τους είτε σιωπηλά μέσα στο μυαλό τους.
4. **Παρατήρηση από τους συμμαθητές:** Αν γίνεται σε ζευγάρια, το ένα παιδί παίζει τον ρόλο ενώ το άλλο παρατηρεί. Μπορούν να εναλλάσσονται σε κάθε σταθμό. Ο σύντροφος που παρατηρεί καλείται να δώσει θετική ανατροφοδότηση: «Το πρόσωπό σου φαινόταν πραγματικά έκπληκτο!» ή «Αυτό έμοιαζε με πραγματική θλίψη».

5. **Ο ρόλος του δασκάλου:** Ο εκπαιδευτικός κινείται κατά μήκος της διαδρομής ή στέκεται σε καίρια σημεία, ενθαρρύνοντας την έκφραση, υποστηρίζοντας τους ντροπαλούς συμμετέχοντες και θέτοντας ερωτήσεις που δίνουν ώθηση, όπως: «Μπορείς να θυμηθείς μια στιγμή που ένιωσες έτσι;» ή «Πώς νιώθει το σώμα σου όταν είσαι θυμωμένος;»
6. **Ολοκλήρωση και ηρεμία:** Μετά τη διαδρομή, η ομάδα συγκεντρώνεται ξανά για να πάρει μερικές αναπνοές ηρεμίας και να αναλογιστεί ποια συναισθήματα ήταν πιο εύκολο ή πιο δύσκολο να εκφραστούν, καθώς και πώς ένιωσαν όταν παρατηρούσαν και όταν παρατηρούνταν.

Σημειώσεις για τη διάταξη της αίθουσας (εσωτερική/εξωτερική)

Μόνο σε εξωτερικό χώρο: Αυτή η δραστηριότητα έχει σχεδιαστεί ειδικά για χρήση σε εξωτερικό χώρο. Επιλέξτε έναν ασφαλή, ανοιχτό χώρο, όπως αυλή σχολείου, κήπο ή μονοπάτι παιδικής χαράς, όπου μπορούν να τοποθετηθούν με σαφή απόσταση μεταξύ τους 5–6 σταθμοί συναισθημάτων. Χρησιμοποιήστε κώνους, κιμωλία ή πλαστικοποιημένες κάρτες για να σηματοδοτήσετε κάθε σταθμό. Οι σταθμοί πρέπει να διατεθούν σε ένα ορατό βρόχο ή γραμμή, ώστε να επιτρέπουν την εύκολη επίβλεψη. Εξασφαλίστε ένα ήσυχο περιβάλλον για να ενθαρρύνετε τον αναστοχασμό και την ανταλλαγή απόψεων.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Αυτή η δραστηριότητα σωματικής κίνησης συνδέει την χωρική εμπειρία με τη συναισθηματική επίγνωση. Καθώς τα παιδιά κινούνται μέσα από ένα συμβολικό «μονοπάτι συναισθημάτων» (που σηματοδοτείται με σταθμούς ή υποδείξεις), σταματούν για να αναστοχαστούν πάνω στις προσωπικές τους συναισθηματικές εμπειρίες.

Σε κάθε σταθμό μπορεί να τεθεί η ερώτηση:

- Πότε ένιωσες περήφανος για τελευταία φορά;
- Πώς συμπεριφέρεσαι όταν είσαι θυμωμένος;

Αυτή η μέθοδος ενσώματης μάθησης βοηθά τους μαθητές:

- Να έχουν πρόσβαση στα συναισθήματα μέσω της μνήμης και της κίνησης,
- Να αναπτύξουν δεξιότητες αναστοχαστικής γλώσσας,
- Να μοιράζονται εμπειρίες σε ένα δομημένο και υποστηρικτικό πλαίσιο.

Η σωματική συνιστώσα καθιστά επίσης τα αφηρημένα συναισθήματα πιο συγκεκριμένα και προσιτά.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές:

- Θα είναι σε θέση να αναγνωρίζουν και να ονομάζουν βασικά συναισθήματα
- Θα μπορούν να συνδέουν τα συναισθήματα με προσωπικές εμπειρίες
- Θα συνειδητοποιούν πώς αισθάνονται τα συναισθήματα σωματικά
- Θα μπορούν να εκφράζουν τα φυσικά συναισθήματά τους σε ένα ασφαλές περιβάλλον

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το θέμα

- Στο σταθμό «Φόβος», ένα παιδί μπορεί να αγκαλιάσει σφιχτά τον εαυτό του και να πει: «Νιώθω φόβο όταν ακούω δυνατό θόρυβο τη νύχτα».
- Στο σταθμό «Υπερηφάνεια», ένα παιδί μπορεί να σταθεί όρθιο με τα χέρια στα ισχία και να πει: «Ένιωσα υπερήφανο όταν βοήθησα τον φίλο μου».

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

- Στο σταθμό «Εκπληξη», ένα παιδί μπορεί να ανοίξει διάπλατα τα μάτια και το στόμα του, λέγοντας: «Ξαφνιάστηκα όταν ήρθαν να με επισκεφτούν οι παππούδες μου χωρίς να μου το πουν».
- Στο σταθμό «Θλίψη», ένα παιδί μπορεί να κατεβάσει τους ώμους του και να κοιτάξει προς τα κάτω, λέγοντας απαλά: «Ένωσα θλίψη όταν το κατοικίδιό μου ήταν άρρωστο».

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

- Κώνοι ή μαρκαδόροι για να δημιουργήσετε τη διαδρομή
- Πινακίδες ή κάρτες με συναισθήματα σε κάθε σταθμό
- Προαιρετικά: καθρέφτες για να βλέπουν τα παιδιά τις δικές τους εκφράσεις

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Ποια συναισθήματα ήταν πιο εύκολο να εκφράσετε; Ποια ήταν πιο δύσκολα;
- Μάθατε κάτι καινούργιο για το πώς το σώμα σας εκφράζει διαφορετικά συναισθήματα;
- Πώς νιώσατε που μοιραστήκατε μια προσωπική εμπειρία με κάποιον άλλο;
- Μήπως όλα τα συναισθήματα γίνονται αισθητά με τον ίδιο τρόπο από όλους; Γιατί ναι ή γιατί όχι;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Μερικά παιδιά μπορεί να νιώθουν αμηχανία ή ντροπή όταν εκφράζουν συναισθήματα, ειδικά τη θλίψη ή τον φόβο.

Συμβουλή: Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να δώσει πρώτα το παράδειγμα, δείχνοντας ότι όλα τα συναισθήματα είναι φυσιολογικά.

- **Πρόκληση:** Τα παιδιά υπερβάλλουν (μετατρέποντας τον φόβο σε τρόμο τύπου καρτούν).

Συμβουλή: Ο εκπαιδευτικός μπορεί να τα καθοδηγήσει απαλά να εξερευνήσουν πώς αισθάνονται *πραγματικά* τον φόβο, εστιάζοντας στις σωματικές αισθήσεις (καρδιακός παλμός, στάση σώματος).

- **Πρόκληση:** Μερικά παιδιά δεν μπορούν να αναφέρουν ένα προσωπικό παράδειγμα.

Συμβουλή: Ο εκπαιδευτικός μπορεί να δώσει απλές υποδείξεις, όπως: «Νιώθετε ποτέ περήφανοι όταν μαθαίνετε κάτι καινούργιο;»

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

- **Αρχάριοι μαθητές (6-7 ετών):** η έμφαση πρέπει να δοθεί στην ονομασία των συναισθημάτων και στην αναπαράστασή τους με υπερβολική γλώσσα του σώματος, κάτι που τους βοηθά να συνδέσουν τις λέξεις με τα συναισθήματα. Μπορεί να χρειαστούν παραδείγματα από προσωπικές εμπειρίες.
- **Μαθητές προχωρημένου επιπέδου (8-9 ετών):** ενθαρρύνετε πιο λεπτομερείς εξηγήσεις, ζητώντας τους να περιγράψουν όχι μόνο την κατάσταση, αλλά και τι άλλαξε μέσα τους όταν ένιωσαν το συναίσθημα.
- **Μαθητές με προχωρημένο επίπεδο (9-10 ετών):** μπορείτε να εισαγάγετε συζητήσεις σε ζεύγη σε κάθε σταθμό, όπου θα περιγράφουν στιγμές που ένιωσαν το συναίσθημα και τι έκαναν για να το διαχειριστούν.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

- Ποιο συναίσθημα βρήκατε πιο εύκολο να αναπαραστήσετε; Και ποιο το πιο δύσκολο;
- Το να αναπαραστήσετε το συναίσθημα σας βοήθησε να το κατανοήσετε καλύτερα;
- Τι μάθατε ακούγοντας τις εμπειρίες των συμμαθητών σας;
- Παρατηρήσατε πώς άλλαξε το σώμα σας με κάθε συναίσθημα;
- Γιατί είναι σημαντικό να αναγνωρίζουμε πώς νιώθουμε και να το μοιραζόμαστε με τους άλλους;

3.1.3 Εναλλαγή σταθμών ρύθμισης συναισθημάτων

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Πρόκειται για μια εναλλαγή σταθμών/σκυταλοδρομία με προκλήσεις ρύθμισης συναισθημάτων σε κάθε σταθμό, όπου οι συμμετέχοντες πρέπει να εξασκηθούν σε τεχνικές ηρεμίας πριν προχωρήσουν στο επόμενο στάδιο. Συνδυάζει τη σωματική κίνηση με την εξάσκηση στην αυτορρύθμιση των συναισθημάτων.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια εστίαση δεξιοτήτων
 - Συνειδητοποίηση, ρύθμιση και επικοινωνία των συναισθημάτων
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
 - Ανθεκτικότητα
 - Ενσυναίσθηση

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6-10 ετών	12 έως 25 παιδιά (ομάδες των 4-6)	30-40 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

Η σκυταλοδρομία είναι ένα είδος ομαδικής δραστηριότητας, όπου οι συμμετέχοντες ολοκληρώνουν με τη σειρά τους τμήματα μιας διαδρομής ή μιας πρόκλησης. Σε αυτή την εκδοχή, ωστόσο, κάθε παιδί ολοκληρώνει τη διαδρομή εξ ολοκλήρου ατομικά, περνώντας από μια σειρά 4 έως 5 σταθμών, καθένας από τους οποίους έχει σχεδιαστεί με μια μικρή άσκηση συναισθηματικής αυτορρύθμισης.

1. **Προετοιμάστε τη διαδρομή:** Τοποθετήστε 4 έως 5 σταθμούς σε έναν ανοιχτό χώρο (εσωτερικό ή εξωτερικό). Αυτοί μπορούν να επισημανθούν με κώνους, χαλάκια, πινακίδες ή απλά σχέδια στο πάτωμα.
2. **Παρουσιάστε το παιχνίδι:** Εξηγήστε στα παιδιά ότι πρόκειται για μια «Σκυταλοδρομία Αυτορρύθμισης», όπου θα περνούν από κάθε σταθμό ένα-ένα, και σε κάθε στάση θα τους ζητηθεί να εφαρμόσουν μια γρήγορη τεχνική αυτορρύθμισης πριν προχωρήσουν.
3. Σε κάθε σταθμό:
 - Θα σταματήσουν και διαβάσουν/ακούσουν την εργασία
 - Κάνουν τη δραστηριότητα ρύθμισης των συναισθημάτων (δείτε παραδείγματα παρακάτω)
 - Μόνο όταν ολοκληρώσουν, θα προχωρήσουν στον επόμενο σταθμό
4. Παραδείγματα ασκήσεων αυτορρύθμισης σε κάθε σταθμό:
 - Σταθμός 1: Βαθιά αναπνοή – Κάντε 5 αργές, βαθιές εισπνοές από τη μύτη και εκπνοές από το στόμα.
 - Σταθμός 2: Χαλάρωση μυών – Σφίξτε δυνατά τις γροθιές ή τους ώμους σας για 5 δευτερόλεπτα και, στη συνέχεια, χαλαρώστε αργά.
 - Σταθμός 3: Ονομασία συναισθημάτων – Πείτε δυνατά (ή ψιθυρίστε) ένα συναίσθημα που βιώσατε σήμερα.

- Σταθμός 4: Χορός απελευθέρωσης
Κάντε έναν αστείο χορό για 10 δευτερόλεπτα για να απελευθερώσετε την υπερβολική ενέργεια.
 - Σταθμός 5 (προαιρετικός): Οπτικοποίηση – Κλείστε τα μάτια σας και φανταστείτε ένα ήρεμο μέρος για 10 δευτερόλεπτα.
5. **Επανάληψη ή αναστοχασμός:** Αφού κάθε παιδί ολοκληρώσει τη διαδρομή, μπορείτε να το προσκαλέσετε να αναστοχαστεί για λίγο (π.χ., «Ποιο σταθμό σε βοήθησε να νιώσεις πιο ήρεμο ή συγκεντρωμένο;»).

Σημειώσεις για τη διάταξη της αίθουσας διδασκαλίας σε εσωτερικό ή εξωτερικό χώρο

Η δραστηριότητα απαιτεί άφθονο χώρο για τρέξιμο και σαφώς σηματοδεδειμένους σταθμούς — ιδανική επιλογή είναι μια παιδική χαρά, ένα γήπεδο ή μια μεγάλη αυλή. Χρησιμοποιήστε κώνους, σχοινιά ή γραμμές με κιμωλία για να ορίσετε τη διαδρομή της σκυταλοδρομίας και τους μεμονωμένους σταθμούς. Τοποθετήστε κάρτες με οπτικές οδηγίες σε κάθε σταθμό, στερεώνοντάς τις αν φυσάει. Επιλέξτε ένα ήσυχο σημείο με αρκετό χώρο για ασφαλή κίνηση και ελάχιστους περισπασμούς.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Αυτό το παιχνίδι σωματικής δραστηριότητας υποστηρίζει την ανάπτυξη στρατηγικών ρύθμισης των συναισθημάτων. Καθώς τα παιδιά κινούνται στους σταθμούς με τη μορφή σκυταλοδρομίας, αντιμετωπίζουν συναισθηματικά ερεθίσματα ή μικρές προκλήσεις που απαιτούν από αυτά να ανακαλέσουν και να εφαρμόσουν τεχνικές ηρεμίας ή αντιμετώπισης.

Αυτή η δραστηριότητα:

- Συνδέει την κίνηση με τον γνωστικο-συναισθηματικό αναστοχασμό
- Βοηθά τα παιδιά να εξασκηθούν στην αναγνώριση των συναισθημάτων κατά τη διάρκεια της δράσης
- Ενθαρρύνει την αυτορρύθμιση σε ένα δυναμικό, παιχνιδιάρικο πλαίσιο

Μέσω της επανάληψης και της αλληλεπίδρασης με την ομάδα, τα παιδιά εσωτερικεύουν στρατηγικές όπως η βαθιά αναπνοή, η μέτρηση ή η αναδιαμόρφωση των σκέψεων, και αναπτύσσουν αυτοπεποίθηση στη χρήση τους, ακόμη και όταν βρίσκονται υπό ήπιο άγχος ή ενθουσιασμό.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές θα:

- Γνωρίζουν τις γρήγορες και προσιτές στρατηγικές ηρεμίας
- Έχουν αποκτήσει περισσότερη εξάσκηση στο να κάνουν παύση και θα ρυθμίζουν τα συναισθήματά τους κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας
- Συνειδητοποιήσουν τη σύνδεση μεταξύ της απελευθέρωσης της σωματικής ενέργειας και της συναισθηματικής εκτόνωσης
- Ενθαρρυνθούν να προσφέρουν ενθάρρυνση και υποστήριξη στους συμμαθητές τους

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το θέμα

- Σταθμός βαθιάς αναπνοής: Ο παίκτης παίρνει 5 αργές, βαθιές αναπνοές. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να πει: «Φανταστείτε ότι μόλις είχατε μια διαφωνία με έναν φίλο — πώς μπορεί η αναπνοή να σας βοηθήσει να ηρεμήσετε πριν αντιδράσετε;»
- Σταθμός χορού αποφόρτισης: Ο παίκτης χορεύει γρήγορα για 10 δευτερόλεπτα για να απελευθερώσει την υπερβολική ενέργεια. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να προτρέψει: «Τι γίνεται αν νιώθεις πολύ ενθουσιασμένος για να συγκεντρωθείς στο μάθημα; Ας αποφορτίσουμε αυτή την ενέργεια!»
- Σταθμός «Σύσπαση και Χαλάρωση»: Ο μαθητής σφίγγει δυνατά τις γροθιές ή τους ώμους του για 5 δευτερόλεπτα και μετά τους χαλαρώνει σιγά-σιγά. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να προτείνει: «Φαντάσου τον εαυτό σου να αγχώνεται πριν από ένα διαγώνισμα. Δοκίμασε αυτό το κόλπο για να μειώσεις την ένταση.»
- Σταθμός «Ονόμασε το συναίσθημά σου»: Ο παίκτης κάνει μια παύση και λέει δυνατά (ή ψιθυρίζει στον εαυτό του) ένα συναίσθημα που βίωσε σήμερα. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να βοηθήσει με μια ερώτηση όπως: «Σε έκανε κάτι ευτυχισμένο ή σε ενόχλησε κάτι σήμερα το πρωί;»

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

- Κώνοι για τη σήμανση των σταθμών
- Κάρτες οδηγιών με προκλήσεις σύμφωνα με τους κανονισμούς
- Προαιρετικά: χρονόμετρο ή σφυρίχτρα

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Με ποιο συναίσθημα πιστεύεις ότι συνδέεται αυτή η πρόκληση;
- Όταν νιώθεις έτσι, τι σε βοηθά να ηρεμήσεις ή να νιώσεις καλύτερα;
- Μπορείς να αναφέρεις μια στρατηγική που έχεις χρησιμοποιήσει στο παρελθόν για να διαχειριστείς αυτό το συναίσθημα;
- Τι θα έλεγες σε έναν φίλο που νιώθει αυτό το συναίσθημα;
- Πώς νιώθεις σωματικά όταν βιώνεις αυτό το συναίσθημα;
- Τι μπορείς να κάνεις αυτή τη στιγμή για να μεταβείς από αυτό το συναίσθημα σε ένα πιο ήρεμο;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Μερικά παιδιά μπορεί να βιάζονται να ολοκληρώσουν τα βήματα ρύθμισης χωρίς να εμπλακούν πλήρως.

Συμβουλή: Ο εκπαιδευτικός πρέπει να τονίσει ότι ο στόχος είναι να εξασκηθούν οι δεξιότητες, όχι απλώς να κερδίσουν. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να περπατήσει δίπλα στους παίκτες, δείχνοντας τους πώς να αναπνέουν αργά ή να χρησιμοποιούν ήρεμη γλώσσα του σώματος.

- **Πρόκληση:** Άλλα παιδιά μπορεί να δυσκολεύονται να ονομάσουν τα συναισθήματα, οπότε ο εκπαιδευτικός μπορεί να παρέχει έναν οπτικό πίνακα συναισθημάτων σε κάθε σταθμό για υποστήριξη.

Συμβουλή: Αν κάποια παιδιά γίνουν υπερβολικά ανταγωνιστικά, ο εκπαιδευτικός μπορεί να στρέψει την προσοχή στην ομαδική συνεργασία, ενθαρρύνοντας τα μέλη της ομάδας να επευφημούν τις στρατηγικές ρύθμισης των συντρόφων τους.

Προσαρμογή επιπέδου δυσκολίας

- **Αρχάριοι μαθητές (6-7 ετών):** εστιάστε σε τεχνικές που βασίζονται στο σώμα, όπως το να αποβάλλουν την ένταση, το τέντωμα ή την απλή βαθιά αναπνοή, χωρίς να απαιτείται πολύπλοκη ονομασία συναισθημάτων. Σύντομοι, παιχνιδιάρικοι σταθμοί (όπως «κουνήστε τα δάχτυλα των χεριών και των ποδιών σας») διατηρούν το ενδιαφέρον τους.
- **Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):** συμπεριλάβετε την ονομασία των συναισθημάτων ως μέρος κάθε σταθμού, ζητώντας τους να εξηγήσουν εν συντομία τι μπορεί να προκαλέσει αυτό το συναίσθημα. Αυτό ενισχύει τη συναισθηματική επίγνωση παράλληλα με τη ρύθμιση.
- **Μαθητές με προχωρημένο επίπεδο (9-10 ετών):** συμπεριλάβετε στρατηγικές εσωτερικού διαλόγου, όπως «Μπορώ να το χειριστώ αυτό» ή «Νιώθω ανησυχία, αλλά είμαι εντάξει», ενισχύοντας τον θετικό εσωτερικό διάλογο παράλληλα με τις σωματικές στρατηγικές.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

- Ποια στρατηγική ήταν η πιο εύκολη για εσάς; Ποια ήταν η πιο δύσκολη;
- Σας βοήθησε κάποια τεχνική να νιώσετε πιο ήρεμοι;
- Πώς καταλαβαίνετε πότε τα συναισθήματά σας γίνονται πολύ έντονα;
- Πότε θα μπορούσατε να χρησιμοποιήσετε μία από αυτές τις τεχνικές στο σχολείο ή στο σπίτι;
- Γιατί είναι σημαντικό να κάνουμε μια παύση και να παρατηρήσουμε πώς νιώθουμε πριν αντιδράσουμε;

3.1.4 Το ημερολόγιο των συναισθημάτων μου

Σύντομη περιγραφή και κανόνες εφαρμογής της μαθησιακής δραστηριότητας

Τα παιδιά δημιουργούν το δικό τους Ημερολόγιο Συναισθημάτων, όπου καταγράφουν τακτικά πώς νιώθουν, τι προκάλεσε αυτό το συναίσθημα και πώς το διαχειρίστηκαν, κάτι που τα βοηθά να εντοπίζουν μοτίβα και να αναπτύσσουν την αυτογνωσία τους.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια δεξιότητα
 - Συνειδητοποίηση, επικοινωνία και ρύθμιση των συναισθημάτων
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων:
 - Ενσυναίσθηση
 - Ανθεκτικότητα
 - Περιέργεια

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6-10 ετών	Ατομικά ή ολόκληρη η τάξη (έως 25 μαθητές)	30 λεπτά (μπορεί να επαναλαμβάνεται τακτικά)

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

1. **Εισαγωγή από τον εκπαιδευτικό:** Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει το ημερολόγιο ως ένα «ειδικό βιβλίο» όπου τα παιδιά μπορούν να γράφουν ή να ζωγραφίζουν για το πώς αισθάνονται. Πρόκειται για έναν ιδιωτικό χώρο (εκτός αν επιλέξουν να μοιραστούν το περιεχόμενό του) όπου μπορούν να μάθουν να κατανοούν καλύτερα τα συναισθήματά τους.
2. **Διανομή των προτύπων:** Κάθε μαθητής λαμβάνει ένα φύλλο ημερολογίου (σε χαρτί ή ψηφιακή μορφή). Το πρότυπο μπορεί να περιλαμβάνει:
 - Ημερομηνία
 - Το συναίσθημα της ημέρας (με emoji για όσους δεν γράφουν ακόμα)
 - Τι προκάλεσε αυτό το συναίσθημα
 - Πού το ένιωσαν στο σώμα τους (κεφάλι, στήθος, κοιλιά κ.λπ.)
 - Τι έκαναν γι' αυτό (αντίδραση ή στρατηγική ρύθμισης)
 - Χώρος για ζωγραφιά (προαιρετικό, ειδικά για τα μικρότερα παιδιά)
3. **Δείξτε μαζί τη διαδικασία (πρώτη φορά):** Ο εκπαιδευτικός μπορεί να συμπληρώσει μια καταχώρηση ημερολογίου στον πίνακα, σκεπτόμενος φωναχτά: «Σήμερα είναι Δευτέρα. Ένωσα... ανησυχία. Γιατί; Επειδή έπρεπε να μιλήσω στη συνάντηση των δασκάλων. Πού το ένιωσα; Στο στήθος μου, ένιωθα σφίξιμο. Τι έκανα; Έκανα βαθιές αναπνοές. Τώρα νιώθω πιο ήρεμος. Θα ζωγραφίσω ένα σύννεφο με τις ανησυχητικές μου σκέψεις».
4. **Χρόνος ατομικού αναστοχασμού:** Οι μαθητές συμπληρώνουν τα ημερολόγιά τους σιωπηλά. Τα μικρότερα παιδιά μπορούν να υπαγορεύσουν τις απαντήσεις τους στον δάσκαλο ή σε έναν βοηθό.
5. **Χρόνος ανταλλαγής (Προαιρετικό):** Οι εθελοντές μπορούν να μοιραστούν τμήματα της καταχώρισής τους με την τάξη ή σε ζευγάρια. Ο εκπαιδευτικός υπενθυμίζει στην τάξη να ακούει με προσοχή και χωρίς κρίση.

6. **Δημιουργία ρουτίνας:** Η δραστηριότητα μπορεί να γίνεται εβδομαδιαία (π.χ. κάθε Παρασκευή) ή αυθόρμητα μετά από συναισθηματικά έντονες στιγμές (π.χ. συγκρούσεις, γιορτές, αλλαγές).

Σημειώσεις για τη διάταξη της τάξης σε εσωτερικό/εξωτερικό χώρο

Αυτή η δραστηριότητα διεξάγεται καλύτερα σε ένα ήρεμο περιβάλλον τάξης με ατομικά θρανία ή με διάταξη καθισμάτων σε κύκλο. Παρέχετε στους μαθητές μια ήσυχη ατμόσφαιρα για να στοχαστούν και να γράψουν, ενδεχομένως με απαλή μουσική υπόκρουση. Για τα μικρότερα παιδιά, η δημιουργία μιας γωνιάς ημερολογίου ή η χρήση πινάκων με κλιπ πάνω σε ένα χαλί μπορεί να δημιουργήσει ένα πιο χαλαρό, συναισθηματικά ανοιχτό περιβάλλον.

Πώς συμβάλλει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα στην ανάπτυξη αυτής της συγκεκριμένης δεξιότητας;

Η τακτική τήρηση ημερολογίου ενισχύει τη συναισθηματική παιδεία και τον αυτοαναστοχασμό. Αυτή η δραστηριότητα επιτρέπει στα παιδιά να καταγράφουν τα καθημερινά ή εβδομαδιαία συναισθήματά τους, να διερευνούν τις αιτίες και να αναστοχάζονται τον τρόπο με τον οποίο αντέδρασαν. Αναπτύσσει:

- Το λεξιλόγιο για την περιγραφή εσωτερικών καταστάσεων
- Την επίγνωση των συναισθηματικών προτύπων και των ερεθισμάτων
- Την ευθύνη για τις στρατηγικές ρύθμισης

Με την καθοδήγηση ή τις υποδείξεις του εκπαιδευτικού, το ημερολόγιο γίνεται ένας χώρος αυτοέκφρασης και ήρεμου αναστοχασμού. Με την πάροδο του χρόνου, μπορεί να λειτουργήσει ως ένα πολύτιμο εργαλείο τόσο για τη συναισθηματική μάθηση όσο και για την ψυχική ευεξία.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές θα:

- είναι σε θέση να δημιουργήσουν τακτικές συνήθειες συναισθηματικής αναστοχασμού
- διαθέτουν πλουσιότερο συναισθηματικό λεξιλόγιο
- κατανοήσουν τη σύνδεση μεταξύ των συναισθημάτων, των αιτιών τους και των σωματικών αισθήσεων
- είναι σε θέση να αναπτύξουν πρώιμες στρατηγικές ρύθμισης των συναισθημάτων

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το θέμα

Ένα 7χρονο παιδί μπορεί να γράψει: «*Ένωσα απογοητευμένος επειδή δεν μπορούσα να τελειώσω το παζλ μου. Ένωθα σφίξιμο στην κοιλιά μου. Έκανα ένα διάλειμμα και ζήτησα βοήθεια*».

Ένα 10χρονο παιδί μπορεί να γράψει: «*Ένωσα ενθουσιασμό επειδή με επέλεξαν για ένα παιχνίδι. Η καρδιά μου χτυπούσε γρήγορα και χαμογελούσα πολύ*».

Όταν χρησιμοποιείται τακτικά — για παράδειγμα, μία φορά την εβδομάδα ή μετά από σημαντικές συναισθηματικές στιγμές — το ημερολόγιο γίνεται μια ισχυρή ρουτίνα για την ανάπτυξη της αυτογνωσίας και του συναισθηματικού λεξιλογίου.

Ο εκπαιδευτικός διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην υποστήριξη της ανάπτυξης αυτής της δεξιότητας. Για παράδειγμα:

- Κατά τις πρώτες συνεδρίες, ο εκπαιδευτικός μπορεί να προσφέρει λίστες λέξεων για τα συναισθήματα, χάρτες του σώματος ή παραδείγματα ερωτήσεων (π.χ. «Σκέψου μια στιγμή σήμερα που ένιωσες πραγματικά χαρούμενος ή πραγματικά ενοχλημένος»).
- Καθώς τα παιδιά γράφουν στο ημερολόγιό τους, ο εκπαιδευτικός μπορεί να περιφέρεται ανάμεσά τους και να τα προτρέπει απαλά να σκεφτούν πιο βαθιά:
- «Μπορείς να θυμηθείς τι συνέβη ακριβώς πριν εμφανιστεί αυτό το συναίσθημα;»
- «Πού αλλού νιώθεις αυτό το συναίσθημα στο σώμα σου;»
- «Τι κάνεις συνήθως όταν νιώθεις έτσι;»
- Μετά από αρκετές εβδομάδες, ο εκπαιδευτικός μπορεί να ενθαρρύνει τα παιδιά να ξανακοιτάζουν παλαιότερες καταχωρήσεις για να εντοπίσουν μοτίβα (π.χ., «Συχνά νιώθω νευρικότητα πριν από την ομαδική εργασία» ή «Το σχέδιο με βοηθά να ηρεμήσω»).
- Σε μικρές ομάδες, ο εκπαιδευτικός μπορεί να καθοδηγήσει κύκλους ανταλλαγής σκέψεων χρησιμοποιώντας ανώνυμα παραδείγματα από τα ημερολόγια (πάντα με τη συγκατάθεσή τους), δείχνοντας πόσο κοινά, διαχειρίσιμα και κοινά είναι τα συναισθήματα.

Δείχνοντας με συνέπεια περιέργεια και σεβασμό απέναντι στα συναισθήματα, ο εκπαιδευτικός δημιουργεί ένα ασφαλές περιβάλλον όπου τα συναισθήματα δεν θεωρούνται περισπασμοί, αλλά πολύτιμες πληροφορίες για την κατανόηση του εαυτού και των άλλων.

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την εφαρμογή

- Πρότυπο ημερολογίου συναισθημάτων (τυπωμένο ή χειρόγραφο)
- Μολύβια, κηρομπογιές ή μαρκαδόροι
- Προαιρετικά: λίστα λέξεων ή πίνακας συναισθημάτων

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Ήταν εύκολο ή δύσκολο να θυμηθείς τα συναισθήματά σου σήμερα;
- Το να γράψεις για τα συναισθήματά σου σε βοήθησε να τα κατανοήσεις καλύτερα;
- Παρατηρείς κάποια μοτίβα στον τρόπο που νιώθεις;
- Πώς νιώθεις τα διάφορα συναισθήματα στο σώμα σου;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Μερικά παιδιά μπορεί να δυσκολεύονται να αναγνωρίσουν τα συναισθήματα, ειδικά αν έχουν περιορισμένο λεξιλόγιο.

Συμβουλή: Ο εκπαιδευτικός μπορεί να παρέχει μια λίστα λέξεων που περιγράφουν συναισθήματα και να δώσει παραδείγματα φωναχτά.

- **Πρόκληση:** Μερικά παιδιά μπορεί να επιλέγουν πάντα τα ίδια «εύκολα» συναισθήματα, όπως χαρά ή λύπη.

Συμβουλή: Ο εκπαιδευτικός μπορεί να ενθαρρύνει την εξερεύνηση λιγότερο συνηθισμένων συναισθημάτων, προτείνοντας ερωτήσεις όπως: «Πότε ένιωσες περήφανος;»

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

- **Μαθητές αρχάριοι (6-7 ετών):** κρατήστε τις καταχωρήσεις σύντομες και συνοδευόμενες από σχέδια. Εστιάστε στην αντιστοίχιση των συναισθημάτων με βασικές αιτίες («Ήμουν χαρούμενος στο διάλειμμα»).

- **Μαθητές προχωρημένου επιπέδου (8-9 ετών):** ενθαρρύνετε πιο λεπτομερείς περιγραφές του τι συνέβη πριν, κατά τη διάρκεια και μετά το συναίσθημα. Εισάγετε απλές συνδέσεις σώματος-νου («Ένιωθα σφίξιμο στο στήθος όταν ανησυχούσα»).
- **Μαθητές με προχωρημένο επίπεδο (9-10 ετών):** δώστε έμφαση στην αυτοανασκόπηση και τη συναισθηματική ανάπτυξη, ρωτώντας πώς θα μπορούσαν να αντιδράσουν διαφορετικά σε έντονα συναισθήματα την επόμενη φορά.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

- Υπήρξε κάποια στιγμή αυτή την εβδομάδα που η καταγραφή στο ημερολόγιό σου σε βοήθησε να κατανοήσεις καλύτερα τα συναισθήματά σου;
- Ποιο συναίσθημα παρατηρείς ότι εμφανίζεται συχνά στο ημερολόγιό σου; Γιατί μπορεί να συμβαίνει αυτό;
- Έμαθες κάτι νέο για τον εαυτό σου κρατώντας αυτό το ημερολόγιο;
- Υπήρξε κάποια στιγμή που το να γράψεις για τα συναισθήματά σου σε βοήθησε να νιώσεις πιο ήρεμος;
- Τι βρίσκεις εύκολο ή δύσκολο στο να καταγράφεις τα συναισθήματά σου;

3.1.5 Ταξίδι συνειδητής αναπνοής

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Αυτή η καθοδηγούμενη άσκηση ενσυνειδητότητας βοηθά τα παιδιά να μάθουν να αναγνωρίζουν, να παρατηρούν και να ρυθμίζουν τα συναισθήματά τους χρησιμοποιώντας τεχνικές ενσυνειδητής αναπνοής και οπτικοποίησης.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια δεξιότητα
 - Συνειδητοποίηση, ρύθμιση και επικοινωνία των συναισθημάτων
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
 - Ανθεκτικότητα

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6-10 ετών	Όλη η τάξη ή μικρές ομάδες (5 έως 25 παιδιά)	15-20 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

Τα παιδιά κάθονται σε μια άνετη στάση, είτε με σταυρωμένα πόδια στο πάτωμα είτε ξαπλωμένα σε ένα χαλάκι. Ο χώρος πρέπει να είναι ήσυχος και γαλήνιος, με απαλό φωτισμό, αν είναι δυνατόν. Ο εκπαιδευτικός εξηγεί ότι θα κάνουν ένα μικρό εσωτερικό ταξίδι χρησιμοποιώντας την αναπνοή τους για να βοηθήσουν το σώμα και το μυαλό τους να νιώσουν ηρεμία και γαλήνη.

Ακολουθεί ένα βήμα προς βήμα σενάριο που μπορεί να ακολουθηθεί ο εκπαιδευτικός, το οποίο μπορεί να προσαρμοστεί ανάλογα με την ηλικία των παιδιών και την εξοικείωσή τους με την ενσυνειδητότητα.

1. **Δημιουργία της κατάλληλης ατμόσφαιρας (1-2 λεπτά):** «Σήμερα θα κάνουμε ένα μικρό ταξίδι — όχι όμως με τα πόδια μας, αλλά με την αναπνοή και τη φαντασία μας. Αυτό ονομάζεται “Ταξίδι Ενσυνειδητότητας”. Βοηθά το μυαλό μας να νιώσει ηρεμία και την καρδιά μας να νιώσει καλοσύνη.»

«Ας βρούμε όλοι μια ήσυχη, ακίνητη στάση. Μπορείτε να καθίσετε σαν βουνό ή να ξαπλώσετε σαν μια ήσυχη λίμνη. Κλείστε τα μάτια σας αν σας αρέσει ή κοιτάξτε τα χέρια σας.»

2. **Σύνδεση με την αναπνοή (2-3 λεπτά):** «Ας ξεκινήσουμε παρατηρώντας την αναπνοή μας. Απλά εισπνεύστε... και εκπνεύστε. Μην αλλάξετε τίποτα. Απλά νιώστε την.»

«Τώρα ας προσπαθήσουμε να αναπνεύσουμε αργά όλοι μαζί. Εισπνεύστε αργά, σαν να μυρίζετε ένα λουλούδι... (παύση)... και εκπνεύστε αργά, σαν να φυσάτε πάνω σε ζεστό κακάο... (παύση).»

«Ας το κάνουμε αυτό άλλες τρεις φορές. Εισπνεύστε από τη μύτη... και εκπνεύστε από το στόμα.»

3. **Εισαγωγή στο συναισθηματικό ταξίδι (3-4 λεπτά):** «Τώρα θα ήθελα να φανταστείτε ένα μικρό ποτάμι. Είναι ήρεμο και καθαρό. Ρέει αργά δίπλα σας. Καθόσαστε δίπλα του, εντελώς ακίνητοι. Ο ήλιος ζεσταίνει το πρόσωπό σας. »

«Τώρα φανταστείτε ότι τα συναισθήματά σας είναι σαν φύλλα. Όταν αντιλαμβάνεστε ένα συναίσθημα — ίσως ανησυχία, ή ενθουσιασμό, ή θλίψη — μπορείτε να το τοποθετήσετε απαλά πάνω σε ένα φύλλο.

Παρακολουθήστε το να επιπλέει κατά μήκος του ποταμού. Δεν χρειάζεται να το κρατήσετε. Απλώς αφήστε το να περάσει.»

«Αν αισθανθείτε κάποιο συναίσθημα στο σώμα σας — όπως σφίξιμο στην κοιλιά ή βαρύ κεφάλι — τοποθετήστε και αυτό πάνω σε ένα φύλλο.

Και απλά συνεχίστε να αναπνέετε αργά. Εισπνοή... και εκπνοή.»

4. **Εμβάθυνση της συνειδητοποίησης (3-4 λεπτά):** «Αν σας έρθει μια σκέψη στο μυαλό — όπως “Θέλω να πάω να παίξω” ή “Δεν μου αρέσει αυτό” — μπορείτε να βάλετε και αυτή τη σκέψη πάνω σε ένα φύλλο. Δείτε την να απομακρύνεται. Μετά, επαναφέρετε την προσοχή σας στην αναπνοή σας.»

«Το μόνο που έχετε να κάνετε είναι να αναπνέετε. Εισπνεύστε την ηρεμία... εκπνεύστε κάθε ένταση. Είστε ασφαλείς. Είστε ήρεμοι. Τα πάτε μια χαρά.»

«Ας μείνουμε σε αυτόν τον ήρεμο χώρο του ποταμού για λίγα ακόμα λεπτά. Εισπνέουμε... και εκπνέουμε.»

5. **Επιστροφή στην ομάδα (2 λεπτά):** «Τώρα ήρθε η ώρα να επιστρέψουμε. Κουνήστε αργά τα δάχτυλα των χεριών και των ποδιών σας. Τεντωθείτε σαν γάτα. Ανοίξτε απαλά τα μάτια σας όταν είστε έτοιμοι.»

«Αφιερώστε λίγο χρόνο για να παρατηρήσετε πώς νιώθει το σώμα σας. Είστε πιο χαλαροί από πριν;»
«Ευχαριστήστε τον εαυτό σας που φροντίζετε το μυαλό και την αναπνοή σας.»

Αυτό το σενάριο μπορεί να συντομευτεί σε 5-7 λεπτά για τα μικρότερα παιδιά (ηλικίας 6-7 ετών) ή να επεκταθεί σε 10-12 λεπτά για τα μεγαλύτερα παιδιά (ηλικίας 9-10 ετών), τα οποία έχουν μεγαλύτερη ικανότητα να διατηρούν τη συγκέντρωσή τους.

Σημειώσεις για τη διάταξη της αίθουσας διδασκαλίας (εσωτερική/εξωτερική)

Μόνο σε εσωτερικό χώρο: Αυτή η δραστηριότητα απαιτεί έναν ήρεμο, ήσυχο εσωτερικό χώρο με ελάχιστους περισπασμούς. Ιδανική είναι μια αίθουσα με απαλό φωτισμό ή κλειστές κουρτίνες. Τα παιδιά πρέπει να κάθονται ή να ξαπλώνουν σε μαλακά στρώματα ή μαξιλάρια, σε απόσταση μεταξύ τους ώστε να αισθάνονται τον προσωπικό τους χώρο. Εάν είναι δυνατόν, παίξτε απαλή ορχηστρική μουσική ή χρησιμοποιήστε ένα μικρό κουδούνι για να σηματοδοτήσετε την έναρξη και το τέλος της συνεδρίας. Βεβαιωθείτε ότι η φωνή του εκπαιδευτικού ακούγεται καθαρά από όλους τους συμμετέχοντες χωρίς να αυξάνεται η ένταση της φωνής.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Αυτή η δραστηριότητα ενισχύει την αυτορρύθμιση και τη συναισθηματική επίγνωση, καθοδηγώντας τα παιδιά σε μια αργή, ενσυνείδητη αναπνοή που συνοδεύεται από ένα οπτικό ή αφηγηματικό ταξίδι. Καθώς τα παιδιά φαντάζονται ότι κινούνται μέσα από χαλαρωτικές σκηνές (όπως δάση, σύννεφα ή υποβρύχιοι κόσμοι), συγχρονίζουν την αναπνοή τους με τον ρυθμό της ιστορίας.

Αυτή η διαδικασία βοηθά τα παιδιά:

- Να συντονιστούν με το σώμα και την αναπνοή τους
- Να επιβραδύνουν τις φυσιολογικές αντιδράσεις στο άγχος
- Να εξασκήσουν την εστιασμένη προσοχή τους μέσω καθοδηγούμενων εικόνων

Συνδένοντας την αναπνοή με την νοητική οπτικοποίηση, η δραστηριότητα δημιουργεί μια ήπια και ευχάριστη εισαγωγή στην πρακτική της ενσυνειδητότητας, εξοπλίζοντας τα παιδιά με μια συγκεκριμένη στρατηγική στην οποία μπορούν να καταφύγουν όταν αισθάνονται υπερβολική πίεση ή έντονη συναισθηματική διέγερση.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές θα:

- είναι σε θέση να κάνουν μια παύση και να παρατηρήσουν τα συναισθήματά τους
- κατανοήσουν την αντικειμενική επίγνωση των συναισθημάτων
- γνωρίζουν τις τεχνικές αναπνοής για την αυτορρύθμιση των συναισθημάτων
- έχουν καλύτερη συγκέντρωση και προσοχή

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το θέμα

- Ένα παιδί αισθάνεται νευρικότητα για ένα επερχόμενο διαγώνισμα· κατά τη διάρκεια της άσκησης, φαντάζεται τη νευρικότητα ως ένα μικρό φύλλο που επιπλέει σε ένα ρυάκι, επιτρέποντάς του να παρατηρήσει και να αποστασιοποιηθεί από το συναίσθημα.
- Ένα άλλο παιδί νιώθει ενθουσιασμένο μετά το διάλειμμα· οραματίζεται τον ενθουσιασμό του ως ένα φωτεινό κόκκινο μπαλόνι που ανυψώνεται απαλά, αναπνέοντας αργά για να ηρεμήσει την ενέργειά του και να νιώσει πιο ισορροπημένο.
- Ένα τρίτο παιδί επιστρέφει από μια διαμάχη με έναν συμμαθητή και νιώθει θυμό· ο εκπαιδευτικός το προσκαλεί να φανταστεί τον θυμό ως ένα καταιγιστικό σύννεφο που παρασύρεται αργά στον ουρανό με κάθε αναπνοή, παρατηρώντας πώς αρχίζει να ελαφρύνει και να απομακρύνεται.
- Ένα τέταρτο παιδί αισθάνεται λυπημένο και κουρασμένο μετά από μια κουραστική μέρα· μέσω της ενσυνειδητής αναπνοής, φαντάζεται τη θλίψη του ως μια μπλε σταγόνα βροχής που πέφτει σε μια ήρεμη λίμνη, παρατηρώντας τους κύκλους να σβήνουν καθώς εισπνέει ηρεμία και εκπνέει το βάρος.

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την εφαρμογή

- Ήρεμη μουσική υπόκρουση (προαιρετικά)
- Ένα απαλό κουδούνι ή καμπανάκι για να σηματοδοτήσει την αρχή και το τέλος
- Χαλάκια ή μαξιλάρια για άνεση

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

Προτείνονται μόνο ερωτήσεις ανασκόπησης

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Μερικά παιδιά μπορεί να γελάνε ή να δυσκολεύονται να μείνουν ακίνητα, ειδικά αν δεν είναι συνηθισμένα στην ενσυνειδητότητα.

Συμβουλή: Ο εκπαιδευτικός πρέπει να το αντιμετωπίσει ως κάτι φυσιολογικό, διαβεβαιώνοντάς τα ότι το να μάθουν να κάθονται ήσυχα απαιτεί εξάσκηση.

- **Πρόκληση:** Άλλα παιδιά μπορεί να δυσκολεύονται να ονομάσουν τα συναισθήματά τους κατά τη διάρκεια της ανασκόπησης.

Συμβουλή: Σε αυτή την περίπτωση, ο εκπαιδευτικός μπορεί να προσφέρει μια λίστα συναισθημάτων για να τα βοηθήσει να βρουν τις κατάλληλες λέξεις (π.χ. «Νιώθεις ήρεμος, ανήσυχος, ενθουσιασμένος ή κουρασμένος;»). Η στάση του δασκάλου πρέπει πάντα να είναι χωρίς κριτική και υποστηρικτική, τονίζοντας ότι δεν υπάρχει σωστός ή λάθος τρόπος να νιώθει κανείς. Το να δείχνει ο εκπαιδευτικός ήρεμη και σταθερή αναπνοή βοηθά τα παιδιά να μιμηθούν την πρακτική.

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

- **Αρχάριοι μαθητές (6-7 ετών):** κρατήστε την οπτικοποίηση απλή — απλώς εστιάστε στην αναπνοή και φανταστείτε ένα σύννεφο ή ένα μπαλόνι να απομακρύνεται, παρασύροντας μαζί του τα έντονα συναισθήματα. Τα μικρότερα παιδιά μπορεί να ωφεληθούν τοποθετώντας ένα λούτρινο ζώακι στην κοιλιά τους για να παρατηρήσουν την αναπνοή τους.
- **Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):** εισάγετε την έννοια της σιωπηλής ονομασίας των συναισθημάτων καθώς τα αντιλαμβάνονται, ενθαρρύνοντας μια παύση μεταξύ της αντίληψης και της αντίδρασης. Μπορούν επίσης να εξασκηθούν σε τεχνικές αναπνοής (4 μετρήσεις εισπνοής, 4 μετρήσεις εκπνοής) για να σταθεροποιηθούν.
- **Μαθητές με προχωρημένο επίπεδο (9-10 ετών):** ενθαρρύνετε περισσότερη αυτοανασκόπηση, ζητώντας τους να παρατηρήσουν πού εμφανίζονται τα συναισθήματα στο σώμα τους (σφίξιμο στο στήθος, πεταλούδες στο στομάχι) και καθοδηγήστε τους να αναπνέουν εστιάζοντας σε αυτές τις αισθήσεις.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

- Ήταν εύκολο ή δύσκολο να καθίσετε ήσυχα και να παρατηρήσετε τα συναισθήματά σας;
- Παρατηρήσατε κάποια συναισθήματα που δεν περιμένατε;
- Πώς ένιωθε το σώμα σας πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τη δραστηριότητα;
- Μπορείτε να σκεφτείτε κάποια στιγμή εκτός σχολείου όπου θα μπορούσατε να χρησιμοποιήσετε αυτή την τεχνική;
- Γιατί είναι χρήσιμο να παρατηρείτε τα συναισθήματά σας αντί να τα αγνοείτε;

3.2 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ

3.2.1 Προπαρασκευαστική ανάγνωση

Σύντομη περιγραφή και κανόνες εφαρμογής της μαθησιακής δραστηριότητας

Η προπαρασκευαστική ανάγνωση είναι μια διαδραστική διδακτική στρατηγική που ξεκινά με εργασία σε ζεύγη ή την ανάπτυξη της ιστορίας σε μικρές ομάδες και καταλήγει στην παρουσίασή της σε ολόκληρη την τάξη. Ενθαρρύνει τις δημιουργικές διαδικασίες, τη συνεργασία, την ενεργό συμμετοχή, την περιέργεια, το αίσθημα του θαυμασμού και την ανοιχτή στάση απέναντι στις δικές τους ιστορίες και σε εκείνες που αναπτύσσονται από άλλες ομάδες.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Εστίαση στις βασικές δεξιότητες
 - Δημιουργικότητα
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση σε δεξιότητες
 - Επίλυση προβλημάτων
 - Περιέργεια, αίσθηση του θαυμασμού και ανοιχτό πνεύμα
 - Κριτική σκέψη

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
10 ετών	όλη η τάξη, εργαζόμενη σε ζεύγη ή μικρές ομάδες	90 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

1. **Δραστηριότητα για να σπάσει ο πάγος:** Κάθε ζευγάρι ή μικρή ομάδα λαμβάνει 4 λέξεις-κλειδιά και καλείται να δημιουργήσει μια ιστορία χρησιμοποιώντας αυτές τις λέξεις, και στη συνέχεια να επιλέξει έναν κατάλληλο τίτλο για αυτήν. Έπειτα, κάθε ζευγάρι ή μικρή ομάδα παρουσιάζει την ιστορία του σε ολόκληρη την τάξη.
2. **Ο εκπαιδευτικός διαβάζει την πρώτη παράγραφο ενός κειμένου σε όλη την τάξη:** Το κείμενο συνδέεται με τις λέξεις-κλειδιά που επιλέχθηκαν προηγουμένως. Στη συνέχεια, ζητείται από τους μαθητές να προβλέψουν πώς θα εξελιχθεί η ιστορία και να γράψουν τις δικές τους εκδοχές.
3. **Κάθε ζευγάρι ή μικρή ομάδα παρουσιάζει τις ιστορίες της:** Παρουσιάζει κάθε ζευγάρι και στη συνέχεια η διαδικασία επαναλαμβάνεται όσες φορές χρειαστεί, ανάλογα με τον αριθμό των μερών στα οποία χωρίζεται το κείμενο ή τον χρόνο που έχουμε στη διάθεσή μας.
4. **Συζήτηση με όλη την τάξη:** Στο τέλος της τελευταίας σειράς παρουσιάσεων, όλη η τάξη συμμετέχει σε μια συζήτηση σχετικά με ορισμένα ερωτήματα/ζητήματα που προέκυψαν από το κείμενο, π.χ. τις επιλογές του κύριου χαρακτήρα ή την ηθική διάσταση της συμπεριφοράς του.

Σημειώσεις για τη διάταξη της αίθουσας διδασκαλίας (εσωτερική/εξωτερική)

Η ευέλικτη διάταξη των θέσεων στην τάξη είναι ιδανική για την υποστήριξη της εργασίας σε ζεύγη ή ομάδες.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Η δραστηριότητα της ανάγνωσης με διορατικότητα έχει ως επίκεντρο τη δημιουργικότητα: οι μαθητές καλούνται να ενσωματώσουν δεδομένες λέξεις-κλειδιά σε πρωτότυπες αφηγήσεις, να επινοήσουν ανατροπές και να φανταστούν εναλλακτικές καταλήξεις. Αυτό καλλιεργεί την ικανότητά τους να παράγουν ιδέες και να τις εκφράζουν με μοναδικούς τρόπους. Ταυτόχρονα, η διαδικασία αυτή ενισχύει έντονα την περιέργεια και την ανοιχτότητα. Η πρόβλεψη του πώς μπορεί να εξελιχθεί μια ιστορία ενθαρρύνει τους μαθητές να αναρωτιούνται, να εξερευνούν διαφορετικές πολιτισμικές ή ηθικές προοπτικές και να παραμένουν ανοιχτοί σε απρόσμενες πιθανότητες. Ο αναστοχασμός σχετικά με τις διαφορές μεταξύ των δικών τους προβλέψεων και του αρχικού κειμένου διευρύνει την οπτική τους και ενισχύει την κριτική σκέψη. Συνολικά, η δραστηριότητα δημιουργεί έναν ασφαλή χώρο όπου τα παιδιά μπορούν ελεύθερα να πειραματίζονται, να εξερευνούν και να εκφράζουν δημιουργικές και περιπετειώδεις ιδέες σε συνεργασία με τους συμμαθητές τους.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές θα:

- κατανοήσουν πώς η δημιουργικότητα προκύπτει από την εξερεύνηση των δυνατοτήτων, τη φαντασία εναλλακτικών αποτελεσμάτων και τη σύνδεση ιδεών με νέους τρόπους.
- είναι σε θέση να συνεργάζονται, να αξιοποιούν τις ιδέες των άλλων και να αναστοχάζονται σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο οι προβλέψεις και οι επιλογές της ιστορίας διαμορφώνουν την κατανόηση.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το μάθημα

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις μαθησιακές δραστηριότητες προ-ανάγνωσης σε διάφορα πλαίσια. Ακολουθούν μερικά παραδείγματα:

1. Ιστορία: να αναπτύξουν μια λεπτομερή αφήγηση βασισμένη σε ένα πραγματικό ιστορικό πλαίσιο, προσθέτοντας χαρακτήρες, διαλόγους και αποφάσεις (π.χ. Βρίσκεστε στο πλοίο του Κολόμβου και κάποιος φωνάζει: «Γη μπροστά!» Τι βλέπετε καθώς το πλοίο πλησιάζει την ακτή;).

Λογοτεχνία: παρουσιάστε έναν θρύλο ή μύθο από μια συγκεκριμένη κουλτούρα, ενσωματώνοντας δημιουργικές ανατροπές, διατηρώντας παράλληλα τα πολιτισμικά στοιχεία (π.χ. ο ουγγρικός θρύλος του λευκού ελαφιού που οδηγεί τους κυνηγούς στη λεκάνη των Καρπαθίων).

2. Μαθηματικά: οι μαθητές μπορούν να επινοήσουν διάφορα πιθανά σενάρια και να δημιουργήσουν τις δικές τους βήμα-βήμα λύσεις για ένα δεδομένο πρόβλημα με ευφάνταστους τρόπους (π.χ. Μια ομάδα φίλων σχεδιάζει ένα ταξίδι, αλλά πρέπει να υπολογίσει πόσα χρήματα χρειάζονται για εισιτήρια, φαγητό και αναμνηστικά. Έχουν συνολικά 200 ευρώ. Ποια θα μπορούσαν να είναι τα είδη και το κόστος τους; Οι μαθητές μπορούν να επινοήσουν διαφορετικούς προορισμούς ταξιδιού, είδη εισιτηρίων ή ασυνήθιστα είδη προς αγορά, γεγονός που καθιστά την εργασία τόσο δημιουργική όσο και προσανατολισμένη στην επίλυση προβλημάτων).

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις μαθησιακές δραστηριότητες προ-ανάγνωσης με τους ακόλουθους τρόπους για την ανάπτυξη της δημιουργικότητας:

- Ενθαρρύνετε τους μαθητές να δημιουργήσουν μοναδικές, ευφάνταστες ιστορίες βασισμένες σε λέξεις-κλειδιά με απρόσμενες ανατροπές.
- Ενθαρρύνεται τους μαθητές να χρησιμοποιούν έργα δημιουργικής γραφής ή εργασίες που εμπνέουν το θεατρικό παιχνίδι ως άσκηση προθέρμανσης.
- Να εκτιμούν τις πολλαπλές πιθανές εκβάσεις αντί για μία μόνο «σωστή» απάντηση, έτσι ώστε οι μαθητές να μάθουν ότι η δημιουργικότητα αφορά την εξερεύνηση διαφορετικών προσεγγίσεων και λύσεων.

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

- Εργαλεία γραφής: Στυλό, μολύβια ή ψηφιακές συσκευές για την ατομική λήψη σημειώσεων και την ανάπτυξη της ιστορίας.
- Χαρτί ή πίνακες: Για να μπορούν οι μαθητές να καταγράψουν τις σκέψεις τους, να μοιράζονται ιδέες ή να δημιουργούν χαρακτήρες.
- Κάρτες με λέξεις-κλειδιά ή ερωτήσεις: Εκτυπωμένες ή προβαλλόμενες λέξεις-κλειδιά που σχετίζονται με το επιλεγμένο κείμενο.
- Χρονόμετρο ή ρολόι: Για τη διαχείριση του χρόνου που έχει διατεθεί για κάθε φάση της δραστηριότητας.
- Χαρτί για πίνακα παρουσιάσεων ή προβολέας: Για την παρουσίαση των ιδεών της ομάδας κατά τη φάση της ανταλλαγής απόψεων με όλη την τάξη.
- Προαιρετικά: κύβοι ιστοριών (αγορασμένοι ή χειροποίητοι).

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

1. Ερωτήσεις για εργασία σε ζεύγη/μικρές ομάδες:
 - Ποιος είναι ο πιο απροσδόκητος τρόπος για να εισαγάγετε λέξεις-κλειδιά σε μια ιστορία;
 - Πώς μπορείτε να δημιουργήσετε μια εκπληκτική ή αξιομνημόνευτη ανατροπή στην ιστορία;
 - Τι συμβαίνει αν κάποιος κάνει λάθος στην ιστορία; Πώς θα μπορούσε αυτό να αλλάξει τα πράγματα;
2. Ερωτήσεις για συζήτηση/ανταλλαγή απόψεων με όλη την τάξη:
 - Ποια ήταν η πιο δημιουργική ιδέα που ακούσατε σήμερα; Τι την έκανε να ξεχωρίζει;
 - Σε ποια ιστορία οι χαρακτήρες αντιμετώπισαν περισσότερες προκλήσεις ή προβλήματα; Πώς αυτό επηρέασε την ιστορία;
 - Πώς ερμήνευσε κάθε ομάδα τις λέξεις-κλειδιά με διαφορετικό τρόπο;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Ανισόρροπη συμμετοχή – ορισμένοι μαθητές κυριαρχούν στη συζήτηση, ενώ οι πιο ήσυχoi μαθητές αποσύρονται.

Συμβουλή: Αναθέστε ρόλους που εναλλάσσονται (γραμματέας, ομιλητής, συντονιστής ιδεών), ώστε να εναλλάσσονται οι ευθύνες. Χρησιμοποιήστε ένα αντικείμενο (μπάλα ή μάρκες) για να διασφαλίσετε ότι κάθε μαθητής θα μοιραστεί τουλάχιστον μία ιδέα.

- **Πρόκληση:** Μεγάλο μέγεθος τάξης – Ο υπερβολικός αριθμός ομάδων καθιστά τη συζήτηση με όλη την τάξη χρονοβόρα. **Συμβουλή:** Χρησιμοποιήστε εκπροσώπους για να συνοψίσουν τα

αποτελέσματα των ομάδων. Χρησιμοποιήστε ψηφιακά εργαλεία συνεργασίας (Padlet) για να απεικονίσετε αποτελεσματικά τις ιδέες.

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές δυσκολεύονται να διατηρήσουν τη φαντασία τους – Μερικοί μαθητές επικεντρώνονται στις «σωστές» απαντήσεις αντί για τη δημιουργική εξερεύνηση.

Συμβουλή: Δείξτε σύντομες, εκπληκτικές εισαγωγές ιστοριών ως έμπνευση. Ενθαρρύνετε πρώτα τις τολμηρές, αποκλίνουσες ιδέες («ιδεοθύελλα χωρίς όρια»).

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προσαρμόσουν τη δραστηριότητα της προ-ανάγνωσης σε τρία επίπεδα δυσκολίας,

ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μαθητών.

- **Αρχάριοι μαθητές (6-7 ετών):** οι μαθητές μπορούν να χρησιμοποιήσουν εικόνες, οπτικά βοηθήματα ή σχέδια, αν χρειαστεί, για να τους καθοδηγήσουν στην ανάπτυξη των ιστοριών τους. Πρέπει να ενθαρρύνονται να χρησιμοποιούν ελεύθερα τη φαντασία τους.
- **Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):** η άσκηση μπορεί να γίνει λίγο πιο δύσκολη με τη χρήση κύβων ιστοριών. Ζευγάρια ή μικρές ομάδες πρέπει να συνεχίσουν την ιστορία ενσωματώνοντας μία ή περισσότερες λέξεις που επιλέγονται τυχαία με τη χρήση κύβων ιστοριών.
- **Μαθητές με υψηλό επίπεδο (8-9 ετών):** Ζεύγη ή μικρές ομάδες μαθητών μπορούν να ανταλλάσσουν ιστορίες μετά από κάθε γύρο και να συνεχίζουν την ιστορία μιας άλλης ομάδας. Η χρήση των κύβων ιστοριών μπορεί επίσης να διατηρηθεί ως μέρος της άσκησης.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

1. Σχετικά με τη δημιουργικότητα:
 - Ποιο μέρος της δραστηριότητας σας έκανε να νιώσετε πιο δημιουργικοί και γιατί;
 - Ποιες δημιουργικές στρατηγικές δοκιμάσατε όταν συνδέατε τις λέξεις-κλειδιά σε μια ιστορία;
 - Πώς η συζήτηση για τις διαφορετικές εκδοχές σας βοήθησε να κατανοήσετε καλύτερα τη δημιουργικότητα;
2. Σχετικά με την περιέργεια, το θαυμασμό και την ανοιχτότητα:
 - Τι σας κέντρισε την περιέργεια καθώς προσπαθούσατε να προβλέψετε το επόμενο μέρος της ιστορίας;
 - Πώς η σύγκριση των προβλέψεών σου με το πραγματικό κείμενο άλλαξε τον τρόπο σκέψης σας;
 - Πότε νιώσατε πιο ανοιχτοί σε νέες ιδέες ή προοπτικές κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας;

3.2.2 Πρόκληση «Μυστικό Κουτί»

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Ο εκπαιδευτικός τοποθετεί σε ένα κουτί διάφορα αντικείμενα με διαφορετικές υφές, σχήματα και βαθμό οικειότητας – μερικά γνωστά, μερικά ασυνήθιστα. Τα παιδιά προσπαθούν να μαντέψουν ποιο είναι το αντικείμενο μέσω της αφής και στη συνέχεια να σκεφτούν εναλλακτικές χρήσεις για το αντικείμενο πέρα από την πραγματική του λειτουργία.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια δεξιότητα
- Δημιουργικότητα
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα δεξιότητα
- Περιέργεια, αίσθηση του θαυμασμού και ανοιχτό πνεύμα

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6-7 ετών	όλη η τάξη εργάζεται σε μικρές ομάδες	45 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

1. **Προετοιμασία και εισαγωγή:** Ο εκπαιδευτικός προετοιμάζει ένα ή περισσότερα κουτιά γεμάτα με διάφορα αντικείμενα. Αυτά πρέπει να είναι ασφαλή, αλλά να μην αναγνωρίζονται αμέσως — να έχουν ασυνήθιστο σχήμα, να είναι παλιά ή να χρησιμοποιούνται σπάνια. Ο στόχος είναι να προσφερθούν ποικίλες απτικές εμπειρίες μέσω μιας ποικιλίας υλικών και υφών. Ο εκπαιδευτικός εξηγεί τον σκοπό και τους κανόνες, τονίζοντας ότι πρόκειται για μια διερευνητική, παιγνιώδη δραστηριότητα χωρίς λανθασμένες απαντήσεις. Οι μαθητές ενθαρρύνονται να χρησιμοποιήσουν τη φαντασία και την αφή τους. Είναι σημαντικό να δημιουργηθεί μια ασφαλής ομαδική ατμόσφαιρα, ειδικά για τα πιο διστακτικά παιδιά.
2. **Εξερεύνηση αντικειμένων – Αισθητηριακή φάση:** Οι μαθητές πλησιάζουν το κουτί ένας-ένας ή σε ομάδες (π.χ. με τη μέθοδο του καρουζέλ) και αγγίζουν ένα αντικείμενο μέσα στο κουτί χρησιμοποιώντας μόνο τα χέρια τους.
3. **Εναλλακτικά, μπορεί να χρησιμοποιηθεί μια μάσκα για τα μάτια χωρίς κουτί.** Ο στόχος είναι να αναγνωριστεί το αντικείμενο αποκλειστικά μέσω της αφής. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να τους καθοδηγήσει με ερωτήσεις όπως: «Είναι λείο ή τραχύ; Κρύο ή ζεστό; Μαλακό ή σκληρό;» — αυτό βοηθά στην αντίληψη και ταυτόχρονα εμπλουτίζει το λεξιλόγιο.
4. **Αναγνώριση και περιγραφή:** Οι μαθητές περιγράφουν τι ένιωσαν και μαντεύουν τι μπορεί να είναι το αντικείμενο, χρησιμοποιώντας ελεύθερα τις δικές τους λέξεις. Όλες οι απαντήσεις αναγνωρίζονται από τον δάσκαλο — αυτή η φάση αφορά τον πειραματισμό, όχι την ορθότητα. Όλη η τάξη μπορεί να προσπαθήσει να μαντέψει μαζί.
5. **Ανταλλαγή ιδεών για εναλλακτικές χρήσεις (ατομικά ή σε ομάδες):** Μόλις αποκαλυφθεί το αντικείμενο, οι μαθητές εισέρχονται στη δημιουργική φάση: Για ποιον άλλο σκοπό θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί αυτό το αντικείμενο; Τι ρόλο θα μπορούσε να παίξει σε μια ιστορία ή σε μια πόλη παιχνιδιού; Μπορούν να επινοήσουν μια σύντομη ιστορία γύρω από αυτό («Φανταστείτε ότι είναι ένα μαγικό αντικείμενο...»). Οι ιδέες μπορούν να εκφραστούν προφορικά, με σχέδια ή με παντομίμα.

Σημειώσεις για τη διάταξη της τάξης σε εσωτερικό/εξωτερικό χώρο

Η ευέλικτη διάταξη των θέσεων στην τάξη είναι ιδανική για την υποστήριξη της εργασίας σε ζεύγη ή ομάδες.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Η μαθησιακή δραστηριότητα «Πρόκληση του Μυστηριώδους Κουτιού» επικεντρώνεται στην αισθητηριακή εξερεύνηση και τη δημιουργική σκέψη. Τα παιδιά πρέπει να αναγνωρίσουν άγνωστα αντικείμενα αποκλειστικά μέσω της αφής και στη συνέχεια να φανταστούν εναλλακτικές χρήσεις για αυτά. Αυτή η διαδικασία αναπτύσσει άμεσα τη δημιουργικότητα, καθώς ενθαρρύνει τα παιδιά να επαναπροσδιορίσουν οικεία αντικείμενα σε νέα, ασυνήθιστα πλαίσια. Η περιέργεια ενεργοποιείται φυσικά από την πρόκληση της ανακάλυψης κρυμμένων αντικειμένων, δημιουργώντας ένα παιγνιώδες και παρακινητικό περιβάλλον. Επιπλέον, η δραστηριότητα καλλιεργεί την ανοιχτότητα, καθώς τα παιδιά καλούνται να εξετάσουν και να αποδεχθούν διαφορετικές απόψεις και μη συμβατικές ιδέες, ενώ εκφράζουν ελεύθερα τις δικές τους. Η παιγνιώδης μορφή της δραστηριότητας, σε συνδυασμό με την ατομική και ομαδική εξερεύνηση, υποστηρίζει την ενεργό συμμετοχή και επιτρέπει στη φαντασία να ανθίσει.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές θα:

- είναι σε θέση να σκέφτονται δημιουργικά για αντικείμενα της καθημερινότητας, να εξερευνούν άγνωστες αισθήσεις με περιέργεια και να φαντάζονται πολλαπλές πιθανές λειτουργίες για το ίδιο αντικείμενο.
- κατανοήσουν πώς η ευελιξία της σκέψης τους βοηθά να διατυπώνουν υποθέσεις, να συγκρίνουν αισθητηριακές εντυπώσεις και να δημιουργούν εναλλακτικές ιδέες.
- μπορούν να περιγράψουν αντικείμενα με βάση απτικές ενδείξεις, να εκφράζουν ευφάνταστες ερμηνείες και να παραμένουν ανοιχτοί σε μη συμβατικές ή απροσδόκητες απόψεις κατά τη διάρκεια της ομαδικής ανταλλαγής απόψεων.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το μάθημα

Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να προσαρμοστεί σε διάφορα ομαδικά περιβάλλοντα και να ενταχθεί σε διαφορετικά σημεία της σχολικής ημέρας. Είναι προτιμότερο να πραγματοποιείται ατομικά ή σε μικρές ομάδες, ώστε κάθε μαθητής να μπορεί να συμμετάσχει στην απτική εξερεύνηση και να μοιραστεί τις ιδέες του. Ο εκπαιδευτικός επιλέγει ασφαλή, καθημερινά ή άγνωστα αντικείμενα για το κλειστό κουτί — οι μαθητές βάζουν μέσα μόνο τα χέρια τους ή έχουν δεμένα μάτια. Τα αντικείμενα πρέπει να είναι ενδιαφέροντα στην αφή, αλλά όχι επικίνδυνα. Παραδείγματα: οδοντόβουρτσα, παλιό καλώδιο τηλεφώνου, καπάκι μπουκαλιού, αφράτη κάλτσα, σουρωτήρι κουζίνας, καταπέλτης ή ελατήριο παιχνιδιού, βάζο με πλαστικά καπάκια, λαστιχάκι μαλλιών, κορδόνι ή αλυσίδα με χάντρες, μίνι χωνί, πένσα.

Οδηγίες χρήσης βήμα προς βήμα: Προετοιμασία: Ο εκπαιδευτικός επιλέγει 6–10 διαφορετικά αντικείμενα και τα τοποθετεί σε ατομικά κουτιά ή σε ένα κοινό «κουτί αφής». Αίσθηση: Οι μαθητές, με τη σειρά τους, αγγίζουν τα αντικείμενα. Η σιωπή και η συγκέντρωση είναι σημαντικές· οι μαθητές δεν πρέπει να αποκαλύψουν αμέσως το αντικείμενο. Εικασίες: Οι μαθητές ή οι ομάδες μοιράζονται τις

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

εικασίες τους. Ανταλλαγή ιδεών: Οι μαθητές βρίσκουν δημιουργικές, ενδεχομένως παράλογες ή παραμυθένιες εναλλακτικές χρήσεις.

Παραδείγματα: Ένα σουρωτήρι θα μπορούσε να είναι «κράνος βροχής για κούκλες» ή «γαλαξιακό διαστημικό ραντάρ». Ένα καπάκι μπουκαλιού θα μπορούσε να είναι «μικροσκοπικό κεφάλι ρομπότ» ή «μαγικό νόμισμα». Μια κάλτσα θα μπορούσε να είναι «υπνόσακος τέρατος» ή «φορέας μυστικού μηνύματος».

Παρουσίαση: Οι μαθητές μπορούν να ζωγραφίσουν τη νέα λειτουργία ή να την αναπαραστήσουν ως μια σύντομη σκηνή (π.χ. σαν διαφήμιση ή απόσπασμα ιστορίας). Κάθε ομάδα ή άτομο παρουσιάζει την ιδέα του, ενώ οι άλλοι παρατηρούν και δίνουν σχόλια.

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

- Ένα κλειστό, αδιαφανές κουτί (π.χ., κουτί παπουτσιών με καπάκι)
- 6–10 διάφορα αντικείμενα (διαφορετικά υλικά, μεγέθη, χρήσεις)
- Δεσίματα ματιών ή εναλλακτικά δοχεία που χρησιμοποιούνται μόνο με την αφή
- Χαρτί, μολύβια για σημειώσεις ή σχέδια
- Διαδραστικός πίνακας για την ανταλλαγή απόψεων στην ομάδα (προαιρετικά)

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

Σε ζεύγη/μικρές ομάδες:

- «Τι σχήμα και από τι υλικό είναι το αντικείμενο;»
- «Τι σας θυμίζει;»
- «Για τι θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί αν δεν γνωρίζαμε την πραγματική του λειτουργία;»

Όλη η τάξη:

- «Υπήρχε κάποιο αντικείμενο που ο καθένας φαντάστηκε διαφορετικά;»
- «Ποια ιδέα ήταν η πιο δημιουργική και γιατί;»
- «Τι μάθατε για τον εαυτό σας ή για τους άλλους κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού;»

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Φόβος ή άγχος για το άγγιγμα άγνωστων αντικειμένων

Συμβουλή: Προσφέρετε εναλλακτικούς ρόλους (παρατηρητής, βοηθός, γραμματέας), ώστε τα παιδιά που νιώθουν άγχος να μπορούν να συμμετάσχουν αργότερα. Ξεκινήστε με ένα οικείο αντικείμενο για να ενισχύσετε την αυτοπεποίθησή τους.

- **Πρόκληση:** Ανησυχίες για την ασφάλεια (αιχμηρές άκρες, αλλεργιογόνα, ακατάλληλα αντικείμενα)

Συμβουλή: Ελέγξτε εκ των προτέρων κάθε αντικείμενο για ασφάλεια πριν το τοποθετήσετε στο κουτί. Παρέχετε μια ποικιλία από ασφαλή αλλά εκπληκτικά αντικείμενα (π.χ. χνουδωτά υφάσματα, ελατήρια, σχήματα από σιλικόνη).

- **Πρόκληση:** Ανισόρροπη συμμετοχή στις ομάδες

Συμβουλή: Εναλλάξτε τους ρόλους (αυτός που αγγίζει, αυτός που περιγράφει, αυτός που μαντεύει, αυτός που παρουσιάζει). Χρησιμοποιήστε χρονικά όρια ή ένα αντικείμενο για την εναλλαγή των σειρών, ώστε να έχουν όλα τα παιδιά ίσες ευκαιρίες.

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές αποκαλύπτουν τα αντικείμενα πολύ γρήγορα

Συμβουλή: Υπενθυμίστε τους ότι ο στόχος είναι η αισθητηριακή εξερεύνηση, όχι η ταχύτητα. Κόλπο: Χρησιμοποιήστε μια κλεψύδρα κατά τη διάρκεια της απτικής φάσης.

- **Πρόκληση:** Χαμηλή δημιουργικότητα στη φάση της εναλλακτικής χρήσης

Συμβουλή: Δώστε παιχνιδιάρικες προτροπές (π.χ., «Φανταστείτε ότι αυτό το αντικείμενο ανήκει σε έναν υπερήρωα... Σε τι χρησιμεύει;»).

Προτείνετε μία ή δύο παράλογες/φανταστικές ιδέες για να ενεργοποιήσετε τη φαντασία.

- **Πρόκληση:** Τα μικρότερα παιδιά δυσκολεύονται με την αφηρημένη σκέψη

Συμβουλή: Χρησιμοποιήστε απλούστερα, μεγαλύτερα αντικείμενα για αρχάριους (6-7 ετών). Αφήστε τους πιο προχωρημένους μαθητές να επιλέξουν από «μυστικά επίπεδα» δυσκολίας.

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να προσαρμοστεί σε διαφορετικά επίπεδα, ανάλογα με την εξοικείωση των μαθητών με τα αντικείμενα και την ικανότητά τους να τα χρησιμοποιούν δημιουργικά.

- **Αρχάριοι μαθητές (6-7 ετών):** εργαστείτε με απλά, γνωστά αντικείμενα όπου απαιτείται μόνο η αναγνώρισή τους. Παραδείγματα περιλαμβάνουν ένα μολύβι, μια μπάλα ή μια οδοντόβουρτσα.
- **Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):** οι μαθητές εισάγονται σε λιγότερο γνωστά ή πολυμερή αντικείμενα και ενθαρρύνονται να δημιουργήσουν δημιουργικές ιδέες για την επαναχρησιμοποίησή τους. Παραδείγματα μπορεί να είναι ένα σουρωτήρι, ένα φερμουάρ ή ένα κλειδί.
- **Μαθητές με προχωρημένο επίπεδο (9-10 ετών):** οι μαθητές συνδυάζουν αντικείμενα και σκέφτονται πιο αφηρημένες ή συμβολικές χρήσεις, ενσωματώνοντάς τα συχνά σε μια ιστορία ή αφήγηση. Παραδείγματα σε αυτό το επίπεδο περιλαμβάνουν ένα πιόνι επιτραπέζιου παιχνιδιού, ένα παλιό κινητό τηλέφωνο ή ένα εξάρτημα μηχανής.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

Αυτές οι ερωτήσεις αναστοχασμού βοηθούν τους μαθητές να αναγνωρίσουν, να ονομάσουν και να συζητήσουν την ανάπτυξη της δημιουργικότητας, της περιέργειας και της ευέλικτης σκέψης κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας.

Σχετικά με την περιέργεια και την ανοιχτότητα:

- Τι σας κέντρισε την περιέργεια καθώς αγγίζατε το αντικείμενο χωρίς να το βλέπετε;
- Ποιο μέρος του αντικειμένου σε εξέπληξε περισσότερο; Γιατί;
- Πώς επηρέασε η περιέργειά σας τις εικασίες που κάνατε; Σχετικά με τη δημιουργικότητα και την ευέλικτη σκέψη:
- Ποια εναλλακτική χρήση επινοήσατε που σας φάνηκε η πιο ευφάνταστη;
- Πώς σκεφτήκατε νέες λειτουργίες για το αντικείμενο;
- Πώς το να ακούτε τις ιδέες των άλλων σας βοήθησε να σκεφτείτε πιο δημιουργικά;

Σχετικά με τη διαδικασία της ανακάλυψης:

- Τι σας βοήθησε να παραμείνετε ανοιχτοί σε διαφορετικές πιθανότητες;
- Υπήρξε κάποια στιγμή που αλλάξατε γνώμη; Τι το προκάλεσε;
- Πώς η εξερεύνηση μόνο μέσω της αφής άλλαξε τον τρόπο με τον οποίο φαντάζεστε τα αντικείμενα; Σχετικά με την εφαρμογή της δεξιότητας σε άλλες καταστάσεις:
- Πότε θα μπορούσαν η δημιουργικότητα και η περιέργεια να σας βοηθήσουν σε άλλα μαθήματα (επιστήμες, ανάγνωση, επίλυση προβλημάτων);

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

- Πώς μπορεί η ευέλικτη σκέψη να σας βοηθήσει στο σχολείο ή στην καθημερινή ζωή;

3.2.3 Χτυπητήρι μυγών

Σύντομη περιγραφή και κανόνες διεξαγωγής της μαθησιακής δραστηριότητας

Το «Flyswatter» είναι μια ενεργητική και παιχνιδιάρικη μαθησιακή δραστηριότητα, στην οποία οι μαθητές εργάζονται σε ομάδες για να εντοπίσουν τη σωστή κάρτα που αντιπροσωπεύει λέξεις, αριθμούς, εικόνες ή έννοιες, «χτυπώντας» την πρώτοι. Ενώ η αρχική έκδοση είναι γρήγορη και ανταγωνιστική, αυτή η έκδοση είναι μια μαθησιακή δραστηριότητα εστιασμένη στη δημιουργικότητα, όπου οι μαθητές δημιουργούν εναλλακτικές λύσεις, επινοούν στρατηγικές και συνδέουν δημιουργικά τα στοιχεία με τις κάρτες. Αντί να αντιδρούν απλώς γρήγορα, οι μαθητές διερευνούν πολλαπλές πιθανές απαντήσεις, ανακαλύπτουν μοναδικές συνδέσεις μεταξύ εννοιών και εκφράζουν πρωτότυπες ιδέες, ενώ συνεργάζονται με τους συμμαθητές τους.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια εστίαση δεξιοτήτων
- Δημιουργικότητα
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
- Επίλυση προβλημάτων
- Ευελιξία
- Περιέργεια, αίσθηση του θαυμασμού και ανοιχτό πνεύμα
- Κριτική σκέψη

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6-7 ετών	Όλη η τάξη εργάζεται σε ζεύγη ή μικρές ομάδες	45-60 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

1. **Εισαγωγή:** Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει εν συντομία τη δραστηριότητα και δείχνει τα υλικά: κάρτες, μυγοσκοτώστρες και τους τύπους εργασιών (π.χ. στοιχεία, γρίφοι, συσχετίσεις).
2. Οι μαθητές σκέφτονται δημιουργικούς τρόπους για να βρουν συνδέσεις μεταξύ εννοιών (π.χ. οικογένειες λέξεων, μεταφορές, αστείες συσχετίσεις).
3. **Φάση εξερεύνησης:** Σε μικρές ομάδες, οι μαθητές παρατηρούν τις κάρτες πάνω στο τραπέζι και σκέφτονται εκπληκτικές συσχετίσεις, εναλλακτικές ομαδοποιήσεις, δημιουργικούς τρόπους κατηγοριοποίησης των καρτών, μεταφορές ή ιστορίες που τις συνδέουν. Αυτό καλλιεργεί μια δημιουργική νοοτροπία πριν ξεκινήσει το παιχνίδι.
4. **Καθοδηγούμενη εξάσκηση:** Ο εκπαιδευτικός δίνει μερικές ανοιχτές υποδείξεις (όχι μόνο «σωστές/λάθος»), π.χ.: «Χτυπήστε κάτι που θα μπορούσε να είναι μέρος μιας ιστορίας για το διάστημα.» «Χτυπήστε κάτι με κρυφή σύνδεση με το νερό.» «Χτυπήστε μια κάρτα που θα μπορούσε να συνδυαστεί με μια άλλη κάρτα για να δημιουργηθεί κάτι νέο.» Οι μαθητές εξηγούν τη δημιουργική τους συλλογιστική.
5. **Κύρια δραστηριότητα – Δημιουργικό παιχνίδι με τη μύγα:** Χωρισμένοι σε δύο ομάδες, οι μαθητές ακούν δημιουργικές προτροπές και χτυπούν την κάρτα που πιστεύουν ότι ταιριάζει καλύτερα. Παραδείγματα: «Χτυπήστε την κάρτα που ταιριάζει με αυτό το αίνιγμα...», «Επιλέξτε την κάρτα που θα μπορούσε να έχει περισσότερες από μία έννοιες...», «Διαλέξτε μια κάρτα που

- μπορείτε να συνδέσετε με το σημερινό θέμα με έναν μοναδικό τρόπο...». Οι εκπαιδευτικοί ενθαρρύνουν πολλαπλές αποδεκτές απαντήσεις, εφόσον η συλλογιστική είναι δημιουργική.
6. **Ομαδική πρόκληση – Εφεύρετε τα δικά σας στοιχεία:** Οι ομάδες δημιουργούν τα δικά τους δημιουργικά στοιχεία, γρίφους ή εργασίες για την άλλη ομάδα.
 7. **Κοινή παρουσίαση από όλη την τάξη:** Οι μαθητές παρουσιάζουν τα στοιχεία που επινόησαν και εξηγούν τις δημιουργικές τους επιλογές.

Σημειώσεις για τη διάταξη της αίθουσας διδασκαλίας (εσωτερικού/εξωτερικού χώρου)

Η δραστηριότητα μπορεί να πραγματοποιηθεί τόσο σε εσωτερικούς όσο και σε εξωτερικούς χώρους. Συνιστάται μια ευέλικτη διάταξη της αίθουσας, η οποία θα επιτρέπει στους μαθητές να κινούνται ελεύθερα, να συνεργάζονται σε ζεύγη ή μικρές ομάδες και να οργανώνουν τα υλικά με τρόπο που να ενθαρρύνει την εξερεύνηση και τη δημιουργικότητα. Σε εσωτερικούς χώρους, τα θρανία μπορούν να ομαδοποιηθούν ή να παραμεριστούν για να δημιουργηθεί ένας ανοιχτός χώρος εργασίας· σε εξωτερικούς χώρους, οι μαθητές μπορούν να συγκεντρωθούν γύρω από έναν κεντρικό χώρο ή να μετακινούνται μεταξύ των σταθμών. Η διάταξη πρέπει να διευκολύνει την ορατότητα των υλικών, την ομαλή μετάβαση μεταξύ των φάσεων της δραστηριότητας και να εξασφαλίζει ένα ασφαλές, ευρύχωρο περιβάλλον για δημιουργική αλληλεπίδραση.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα καλλιεργεί τη δημιουργικότητα, ενθαρρύνοντας τους μαθητές να σκέφτονται με διαφορετικό τρόπο, να εξερευνούν πολλαπλές πιθανές απαντήσεις και να δημιουργούν εκπληκτικές συσχετίσεις μεταξύ εννοιών. Οι μαθητές καλούνται να παράγουν ιδέες γρήγορα, να τις βελτιώνουν συνεργατικά και να παραμένουν ανοιχτοί σε νέες ερμηνείες. Φανταζόμενοι εναλλακτικούς τρόπους για να «λύσουν» κάθε στοιχείο, οι μαθητές εξασκούν την ευέλικτη σκέψη, την πρωτοτυπία και τη δημιουργική επίλυση προβλημάτων.

Το παιγνιώδες περιβάλλον χωρίς πίεση τους παρακινεί να αναλάβουν δημιουργικούς κινδύνους, ενώ οι μηχανισμοί του παιχνιδιού επιβραβεύουν όχι μόνο την ταχύτητα, αλλά και την εφευρετική συλλογιστική, την αφήγηση ιστοριών, τη μεταφορική σκέψη και την εξήγηση ιδεών.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές:

- θα είναι σε θέση να παράγουν πρωτότυπες ιδέες, να εξερευνούν πολλαπλές δημιουργικές συνδέσεις μεταξύ διαφορετικών εννοιών και να εκφράζουν τη σκέψη τους με ευέλικτους και ευφάνταστους τρόπους.
- θα κατανοήσουν ότι η δημιουργικότητα δεν αφορά μία σωστή απάντηση, αλλά την εξερεύνηση δυνατοτήτων, τη δημιουργία ασυνήθιστων συνδέσεων και την εκτίμηση διαφορετικών ιδεών.
- θα είναι σε θέση να εκφράσουν τη δημιουργική τους συλλογιστική, να αξιοποιούν τις προτάσεις των άλλων και να εκτιμούν τις δημιουργικές συνεισφορές των συμμαθητών τους.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με τα μαθήματα

Γλώσσα: ανάπτυξη λεξιλογίου, συνώνυμα, μεταφορές, οικογένειες λέξεων, κατηγοριοποίηση στοιχείων ιστοριών.

Μαθηματικά: ασκήσεις αντιστοίχισης με σχήματα, αριθμούς, πράξεις, στοιχεία επίλυσης προβλημάτων, κατηγορίες (ζυγά/μονά, πολλαπλάσια).

Φυσικές Επιστήμες: ταξινόμηση υλικών, ζώων, φυτών, έννοιες σχετικά με τον καιρό, τύποι ενέργειας.

Αγωγή Ζωής: κοινωνικά σενάρια, ηθικά διλήμματα, «Ποια κάρτα αντιπροσωπεύει τη δικαιοσύνη;», «Ποια συνδέεται με την ενσυναίσθηση;»

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

- Μυγοσκοτώστρες (1 ανά ομάδα)
- Κάρτες με λέξεις, εικόνες, αριθμούς, σχήματα ή κατηγορίες
- Τραπέζι ή χώρος στο πάτωμα για την τοποθέτηση των καρτών
- Χρονόμετρο (προαιρετικό)
- Λευκός πίνακας για τη δημιουργία ενδείξεων
- Χρωματιστοί μαρκαδόροι για ομαδική ιδεοθύελλα
- Προαιρετικά: θεματικά σετ καρτών (ζώα, επίθετα, επιστημονικές κατηγορίες, σχήματα, στοιχεία ιστοριών)

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

Ζευγάρια / μικρές ομάδες:

- Ποια στρατηγική δοκιμάσατε πρώτα; Γιατί;
- Πώς βρήκατε μια δημιουργική σύνδεση μεταξύ του στοιχείου και της κάρτας;
- Βρήκατε περισσότερες από μία πιθανές απαντήσεις; Ποια σας φάνηκε η πιο πρωτότυπη; Όλη η τάξη;
- Τι σας εξέπληξε στις επιλογές των άλλων;
- Ποια ιδέα σας έκανε να σκεφτείτε διαφορετικά για το στοιχείο;
- Πώς εξελίχθηκε η δημιουργικότητά σας κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές χτυπούν τυχαία χωρίς να σκέφτονται.

Συμβουλή: Προσθέστε ένα «χρονικό διάστημα σκέψης» τριών δευτερολέπτων πριν χτυπήσουν. Ρωτήστε: «Ποια σύνδεση φανταστήκατε;» πριν απονεμίσετε πόντους.

- **Πρόκληση:** Οι πιο ικανοί μαθητές κυριαρχούν στη δραστηριότητα.

Συμβουλή: Εναλλάξτε τους ρόλους (αυτός που χτυπάει, αυτός που διαβάζει τις ενδείξεις, αυτός που εξηγεί τις ιδέες). Κάθε πόντος πρέπει να αιτιολογείται από κάποιον που δεν ήταν αυτός που χτύπησε.

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές επικεντρώνονται μόνο στην ταχύτητα, όχι στη δημιουργικότητα.

Συμβουλή: Εισάγετε «πόντους δημιουργικότητας» για ασυνήθιστες συσχετίσεις. Δώστε επιπλέον πόντο για εξηγήσεις που ξεκινούν με «Τι θα γινόταν αν...;»

- **Πρόκληση:** Μερικοί μαθητές νιώθουν διστακτικοί ή αγχωμένοι.

Συμβουλή: Επιτρέψτε ρόλους που δεν απαιτούν σωματική δραστηριότητα (συνδετικός ιδεών, δημιουργικός στοχαστής). Κόλπο: Αφήστε τα ζευγάρια να παίζουν μαζί για αλληλοϋποστήριξη.

Προσαρμογή επιπέδου δυσκολίας

Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να προσαρμοστεί σε διαφορετικά επίπεδα, ανάλογα με την εξοικείωση των μαθητών με τα αντικείμενα και την ικανότητά τους να τα χρησιμοποιούν δημιουργικά.

- **Αρχάριοι μαθητές (6-7 ετών):** Χρησιμοποιήστε απλές, συγκεκριμένες κάρτες με λέξεις/εικόνες. Οι ενδείξεις είναι άμεσες και οικείες: «Χτυπήστε κάτι που είναι ζώο». Οι μαθητές εξηγούν τις επιλογές τους με μία σύντομη πρόταση.
- **Μαθητές προχωρημένου επιπέδου (8-9 ετών):** Χρησιμοποιήστε πολυεπίπεδες υποδείξεις (αινίγματα, μεταφορές, αλληλεπικαλύψεις κατηγοριών). Οι μαθητές πρέπει να επινοήσουν τουλάχιστον μία εναλλακτική απάντηση. Η εργασία σε ζεύγη περιλαμβάνει σύντομη ιδεοθύελλα πριν από το «χτύπημα».
- **Μαθητές με προχωρημένο επίπεδο (9-10 ετών):** Οι μαθητές δημιουργούν τα δικά τους σύνθετα στοιχεία-κλειδιά για τους συμμαθητές τους. Οι κάρτες αντιπροσωπεύουν αφηρημένες έννοιες (π.χ. δικαιοσύνη, ενέργεια, σύνδεση). Οι μαθητές εξηγούν τη λογική πίσω από κάθε δημιουργική σύνδεση.

Ερωτήσεις για ανασκόπηση και προβληματισμό

Δημιουργικότητα

- Ποιο μέρος της δραστηριότητας σας έκανε να νιώσετε πιο δημιουργικοί; Γιατί;
- Ποια απροσδόκητη ιδέα ή σύνδεση επινοήσατε;
- Σας ενέπνευσε η ιδέα κάποιου άλλου; Πώς;

Ευελιξία

- Άλλαξε η αρχική σας ιδέα κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας;
- Πώς προσαρμοστήκατε όταν κάποιος άλλος πρότεινε μια διαφορετική απάντηση; Περιέργεια και ανοιχτό πνεύμα
- Ποιο στοιχείο σας κέντρισε περισσότερο την περιέργεια;
- Ποια νέα ερώτηση σας ήρθε στο μυαλό καθώς εξερευνούσατε τις κάρτες;

3.2.4 Δαχτυλίδια κρεμμυδιού

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Η μαθησιακή δραστηριότητα «Δαχτυλίδια κρεμμυδιού» είναι μια δομημένη, βασισμένη στην κίνηση άσκηση δημιουργικότητας, στην οποία οι μαθητές στέκονται σε δύο ομόκεντρους κύκλους («δαχτυλίδια») αντικριστά με έναν συμμαθητή. Όταν ο εκπαιδευτικός δίνει μια υπόδειξη, τα ζευγάρια ανταποκρίνονται από κοινού δημιουργώντας ιδέες, λύσεις, συγκρίσεις ή φανταστικά σενάρια. Μετά από κάθε υπόδειξη, ένας δακτύλιος περιστρέφεται, δημιουργώντας νέους συνεργάτες και νέους δημιουργικούς συνδυασμούς. Αυτή η δραστηριότητα μετατρέπει μια απλή δομή κίνησης σε μια πλούσια διαδικασία δημιουργικής σκέψης, όπου οι μαθητές εξερευνούν πολλαπλές προοπτικές, παράγουν ιδέες γρήγορα, προσαρμόζονται σε νέους συνεργάτες και εκφράζουν τη φαντασία τους με ευέλικτους και συνεργατικούς τρόπους.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια εστίαση δεξιοτήτων
- Δημιουργικότητα
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
- Περιέργεια, αίσθηση του θαυμασμού και ανοιχτό πνεύμα
- Ευελιξία
- Συνδεσιμότητα
- Ενσυναίσθηση

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6-7 ετών	Όλη η τάξη εργάζεται σε ζεύγη ή μικρές ομάδες	45-60 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

- Προθέρμανση:** Εισαγωγή στη δημιουργικότητα. Ο εκπαιδευτικός σχηματίζει δύο κύκλους μαθητών, έναν εσωτερικό και έναν εξωτερικό. Οι μαθητές στέκονται απέναντι από έναν συμμαθητή τους. Ελαφριά προθέρμανση: «Γυρίστε προς τον συμμαθητή σας και δείξτε με μια δημιουργική χειρονομία πώς νιώθετε σήμερα.»; «Εφεύρετε μια χειραψία που κανείς δεν έχει ξαναδεί.» Αυτό δημιουργεί μια παιχνιδιάρικη και ασφαλή ατμόσφαιρα για τη δημιουργικότητα.
- Φάση εξερεύνησης:** Δημιουργία ιδεών με τους συμμαθητές. Τα ζευγάρια απαντούν σε ανοιχτές δημιουργικές προτροπές, όπως: «Εφεύρετε ένα νέο ζώο συνδυάζοντας τα αγαπημένα ζώα σας και του συμμαθητή σας.», «Δημιουργήστε ένα αντικείμενο που λύνει ένα πρόβλημα στο σχολείο.», «Φανταστείτε ένα μέρος όπου τα αγαπημένα σας φαγητά μεγαλώνουν στα δέντρα, πώς μοιάζει;». Οι μαθητές μοιράζονται τις ιδέες τους φωναχτά και τις σκιαγραφούν γρήγορα ή τις μιμούνται. Μετά από κάθε ερώτηση, ο εξωτερικός κύκλος περιστρέφεται ένα βήμα, δημιουργώντας νέους συνδυασμούς.
- Καθοδηγούμενη δραστηριότητα:** Εμβάθυνση της δημιουργικής συλλογιστικής. Τώρα ο εκπαιδευτικός εισάγει προτροπές που απαιτούν εξήγηση, όχι μόνο παραγωγή ιδεών: «Για σκοπό θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί το συνδυασμένο πλάσμα σας;», «Ποιος κανόνας θα ίσχυε στον κόσμο που μόλις εφευρέσατε;», «Πώς θα άλλαζε το αντικείμενό σας την καθημερινή ζωή;». Τα

ζευγάρια αιτιολογούν τις ιδέες τους χρησιμοποιώντας: φαντασία, αφήγηση ιστοριών, παιγνιώδη συλλογιστική. Ο στόχος: η συλλογιστική πίσω από τη δημιουργικότητα.

4. **Κύρια δραστηριότητα:** Δημιουργικά «mash-ups» με συνεργάτες. Οι μαθητές εναλλάσσουν συνεργάτες κάθε 1–2 λεπτά μετά από κάθε δημιουργική πρόκληση. Πιθανοί τύποι προκλήσεων: 1. Mash-up: Συνδυάστε δύο άσχετες λέξεις (π.χ. μανιτάρι + ποδήλατο). 2. Μεταμόρφωση: Μετατρέψτε ένα αντικείμενο σε κάτι άλλο (π.χ. «Πώς μπορεί ένα κουτάλι να γίνει μουσικό όργανο;»). 3. Επίλυση προβλημάτων: Εφεύρετε μια δημιουργική λύση βασισμένη σε συνδυασμένες ιδέες. 4. Έμπνευση ιστορίας: Δημιουργήστε μαζί μια ιστορία μιας πρότασης χρησιμοποιώντας τις δύο λέξεις-ερεθίσματα. Ο εκπαιδευτικός ενθαρρύνει: πολλαπλές πιθανές απαντήσεις, την ανάπτυξη των ιδεών του συνεργάτη, την αποδοχή απροσδόκητης ή ασυνήθιστης σκέψης. Αυτή είναι η βασική φάση ανάπτυξης της δημιουργικότητας.
5. **Δημιουργική επέκταση:** Οι μαθητές επιλέγουν την αγαπημένη τους ιδέα που δημιούργησε ο συνεργάτης τους και: τη ζωγραφίζουν· την αναπαριστούν· γράφουν μια μίνι-ιστορία· δημιουργούν έναν «τίτλο» και ένα σλόγκαν γι' αυτήν. Αυτό εδραιώνει τη δημιουργική σκέψη σε ένα ορατό προϊόν.
6. **Καταληκτική ανασκόπηση με όλη την τάξη:** Οι μαθητές συγκεντρώνονται σε κύκλο και μοιράζονται: ποια ιδέα τους ενέπνευσε, τι τους εξέπληξε, πώς εξελίχθηκε η δημιουργικότητά τους μέσω της αλλαγής συνεργατών.

Σημειώσεις για τη διάταξη της αίθουσας διδασκαλίας (εσωτερική/εξωτερική)

Η δραστηριότητα λειτουργεί τόσο σε εσωτερικούς όσο και σε εξωτερικούς χώρους. Ο ιδανικός χώρος είναι ευέλικτος: δύο κύκλοι που σχηματίζονται με ασφάλεια· οι μαθητές μπορούν να εναλλάσσονται και να κινούνται ελεύθερα· σταθμοί σκίτσων διαθέσιμοι σε όλη την περιοχή· υλικά ορατά και προσβάσιμα. Η διάταξη πρέπει να ενθαρρύνει τη συνεργασία, την επικοινωνία και την περιέργεια.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Το «Onion Rings» αναπτύσσει τη δημιουργικότητα βυθίζοντας τους μαθητές στη συνεχή παραγωγή ιδεών με πολλαπλούς συνεργάτες. Η συχνή εναλλαγή ενθαρρύνει τη διαφοροποιημένη σκέψη (πολλές πιθανές ιδέες), την ευέλικτη σκέψη (γρήγορη προσαρμογή σε νέους συνεργάτες), τη δημιουργική επικοινωνία (έκφραση και συνδυασμός ιδεών), τη συνδημιουργία και την ανοιχτότητα (εκτίμηση των ιδεών των άλλων). Οι μαθητές βιώνουν τη δημιουργικότητα ως μια δυναμική διαδικασία, όχι ως μια σταθερή ικανότητα.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές θα:

- είναι σε θέση να αναπτύσσουν πρωτότυπες ιδέες σε συνεργασία με διαφορετικούς εταίρους, να διερευνούν πολλαπλές δημιουργικές συνδέσεις μεταξύ εννοιών και να εκφράζουν τη σκέψη τους με ευφάνταστους και ευέλικτους τρόπους.
- κατανοούν ότι η δημιουργικότητα ευδοκimeί όταν οι ιδέες μοιράζονται, συγκρίνονται και συνδυάζονται.

- είναι σε θέση να προσαρμόζονται γρήγορα σε νέες καταστάσεις συνεργασίας και να αξιοποιούν τις προτάσεις των άλλων.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το μάθημα

Γλωσσικές τέχνες

- Να δημιουργούν ευφάνταστες συγκρίσεις («Το ζώο του συνεργάτη μου είναι σαν...»).
- Να αναπτύσσουν σύντομους δημιουργικούς διαλόγους.
- Να εξασκηθούν στη χρήση περιγραφικών επιθέτων Μαθηματικά
- Συνδυάζουν σχήματα για να δημιουργήσουν νέες γεωμετρικές μορφές.
- Χρησιμοποιούν ερωτήσεις που σχετίζονται με αριθμούς (π.χ. μαγικές μεταμορφώσεις αριθμών).
- Κατηγοριοποίηση και δημιουργία μοτίβων. Φυσικές επιστήμες
- Εξερευνούν τις προσαρμογές («Ποιο νέο πλάσμα θα μπορούσε να επιβιώσει τόσο στο νερό όσο και στην έρημο;»).
- Αναμιγνύουν υλικά (ξύλο + γυαλί → νέα εφεύρεση).
- Συζητούν για τα συστήματα (στρώματα οικοτόπων → τα κρεμμύδια ως μεταφορά).

Κοινωνικές επιστήμες

- Συνδυάζουν αξίες («Συνδύασε τη δικαιοσύνη + το θάρρος → Ποια πράξη το δείχνει αυτό;»).
- Υποδύονται ρόλους χαρακτήρων εμπνευσμένων από διαφορετικές κουλτούρες.
- Συνδέουν την ενσυναίθηση με τη φαντασία

Τέχνες

- Δημιουργική έκφραση με βάση την κίνηση.
- Συνεργατικά σκίτσα.
- Σχεδιασμός υβριδικών χαρακτήρων ή εργαλείων.

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

- Κάρτες προτροπής (λέξεις, εικόνες, ερωτήσεις, αντικείμενα)
- Ανοιχτός χώρος για δύο κύκλους
- Προαιρετικά, χαρτιά σκίτσων, μαρκαδόροι
- Χρονόμετρο
- Μουσική (προαιρετικά)

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

Ζευγάρια / μικρές ομάδες:

- Πώς συνδυάσατε τις δύο ιδέες σας;
- Τι έκανε το μίγμα ή το αντικείμενο που εφευρέσατε μοναδικό;
- Ποια νέα ιδέα σας ήρθε στο μυαλό αφού ακούσατε τον συνεργάτη σας; Όλη η τάξη;
- Πώς επηρέασε τη δημιουργικότητά σας η αλλαγή συνεργατών;
- Ποια ιδέα σας εξέπληξε;
- Τι μάθατε σχετικά με το να είστε ανοιχτοί στις ιδέες των άλλων;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές δημιουργούν επαναλαμβανόμενες ή κυριολεκτικές ιδέες.

Συμβουλή: Ενθαρρύνετε τον κανόνα των «τριών εκδοχών». Προσθέστε περιορισμούς (υποβρύχιο περιβάλλον, μελλοντικός κόσμος, μικροσκοπικό μέγεθος, γιγαντιαίο μέγεθος).

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές νιώθουν ντροπαλοί όταν αλλάζουν συνεργάτες.

Συμβουλή: Δώστε σαφείς εισαγωγικές φράσεις. Ξεκινήστε με μη λεκτικές δημιουργικές χειρονομίες.

- **Πρόκληση:** Ανισόρροπη συμμετοχή.

Συμβουλή: Αναθέστε εναλλασσόμενους ρόλους (αυτός που ξεκινά την ιδέα, αυτός που εξηγεί, αυτός που εικονογραφεί). Κάθε ζευγάρι πρέπει να μοιραστεί μία κοινή ιδέα.

- **Πρόκληση:** Υπερβολική πίεση ή σύγχυση κατά τη διάρκεια των γρήγορων εναλλαγών.

Συμβουλή: Χρησιμοποιήστε ένα οπτικό χρονόμετρο. Κρατήστε τις οδηγίες απλές και διασκεδαστικές.

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές επικεντρώνονται μόνο στο αποτέλεσμα, όχι στη διαδικασία.

Συμβουλή: Επιβραβεύστε τις εκπληκτικές ερωτήσεις, όχι τα «καλύτερα σχέδια». Κάντε σύντομες αναστοχαστικές συζητήσεις μετά από κάθε εναλλαγή συνεργατών.

Προσαρμογή επιπέδου δυσκολίας

Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να προσαρμοστεί σε διαφορετικά επίπεδα, ανάλογα με την εξοικείωση των μαθητών με τα αντικείμενα και την ικανότητά τους να τα χρησιμοποιούν δημιουργικά.

- **Αρχάριοι μαθητές (6-7 ετών):** Απλές εικόνες ως οδηγίες. Μία ιδέα ανά εναλλαγή. Ερωτήσεις με σταδιακή υποστήριξη («Τι θα μπορούσε να γίνει αυτό;»)
- **Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):** Αφηρημένες προτροπές (συναισθήματα, υλικά, λειτουργίες). Απαιτούνται 2-3 δημιουργικές εξηγήσεις. Μεγαλύτερη έμφαση στην αφήγηση
- **Μαθητές με προχωρημένο επίπεδο (9-10 ετών):** Συνδυασμοί με συγκεκριμένο σκοπό (επίλυση ενός κοινωνικού ή περιβαλλοντικού προβλήματος). Πολύπλοκη συλλογιστική πίσω από τις συνδέσεις. Παρουσίαση των δημιουργιών σε όλη την τάξη με λεπτομερή αιτιολόγηση

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

Δημιουργικότητα

- Ποια ιδέα σας φάνηκε σήμερα η πιο πρωτότυπη;
- Πώς οι ιδέες του συνεργάτη σας άλλαξαν τον τρόπο σκέψης σας;

Ευελιξία

- Πόσο εύκολο ή δύσκολο ήταν να αλλάξετε συνεργάτη;
- Τι σας βοήθησε να παραμείνετε ανοικτοί σε νέες δυνατότητες;

Περιέργεια και ανοιχτό πνεύμα

- Ποια ερώτηση σας προκάλεσε τη μεγαλύτερη περιέργεια;
- Ποια νέα ερώτηση σας προκάλεσε η δραστηριότητα;

3.2.5 Υπέροχες εφευρέσεις

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Το «Wonderful Inventions» είναι μια μαθησιακή δραστηριότητα με επίκεντρο τη δημιουργικότητα, στην οποία οι μαθητές σχεδιάζουν ευφάνταστες εφευρέσεις που επιλύουν πραγματικά ή φανταστικά προβλήματα. Οι μαθητές ξεκινούν εντοπίζοντας καθημερινές προκλήσεις (στο σχολείο, στο σπίτι, στη φύση) και στη συνέχεια επινοούν τολμηρές, παιχνιδιάρικες ή φουτουριστικές λύσεις. Η έμφαση δίνεται στην: αποκλίνουσα σκέψη, την ευέλικτη παραγωγή ιδεών, την αξιοποίηση των προτάσεων των συμμαθητών, την έκφραση δημιουργικής συλλογιστικής και την εξερεύνηση που καθοδηγείται από την περιέργεια. Ο στόχος δεν είναι μια τελειοποιημένη εφεύρεση, αλλά μια δημιουργική διαδικασία επίλυσης προβλημάτων.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια εστίαση στις δεξιότητες
- Δημιουργικότητα
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
- Ενσυναίσθηση
- Επίλυση προβλημάτων,
- Περιέργεια, αίσθηση του θαυμασμού και ανοιχτό πνεύμα
- Ευελιξία

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6-10 ετών	Όλη η τάξη εργάζεται σε ζεύγη ή μικρές ομάδες	45-60 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

1. **Εισαγωγή:** Τι θεωρείται εφεύρεση; Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει 3-4 εκπληκτικές εφευρέσεις (π.χ. γλάστρα με αυτόματο πότισμα, πτυσσόμενο ποδήλατο). Οι μαθητές συζητούν: Ποιο πρόβλημα επιλύει; Γιατί είναι δημιουργική; Τι κάνει μια ιδέα μοναδική;
2. **Δραστηριότητα δημιουργικής εξερεύνησης:** εντοπισμός προβλημάτων. Οι μαθητές περιφέρονται στην τάξη ή στην αυλή και σημειώνουν μικρά «προβλήματα» ή ανάγκες: «Το σακίδιό μου είναι πολύ βαρύ.» «Η τάξη γίνεται θορυβώδης.» «Είναι δύσκολο να βρεις τα χαμένα στυλό.» «Οι κάδοι σκουπιδιών ξεχειλίζουν.» Μοιράζονται τα ευρήματά τους σε ζευγάρια και επιλέγουν ένα για το οποίο θα εφεύρουν μια λύση.
3. **Καθοδηγούμενη δραστηριότητα:** Δημιουργία ιδεών. Οι μαθητές προτείνουν πολλαπλές δημιουργικές λύσεις πριν επιλέξουν μία: τρελές, αδύνατες ιδέες· φουτουριστικές ιδέες· αστείες ιδέες· πολύ απλές ιδέες. Ο εκπαιδευτικός προτρέπει: «Τι θα γινόταν αν η εφεύρεση μπορούσε να πετάξει;» «Τι θα γινόταν αν μπορούσε να μιλήσει;» «Τι θα γινόταν αν μεταμορφωνόταν;» «Τι θα γινόταν αν βοηθούσε όχι μόνο εσένα, αλλά και άλλους;»
4. **Κύρια δραστηριότητα:** Σχεδιασμός της εφεύρεσης. Οι μαθητές σχεδιάζουν και περιγράφουν την εφεύρεσή τους. Πρέπει να συμπεριλάβουν: το όνομα της εφεύρεσης· ποιο πρόβλημα επιλύει· πώς λειτουργεί· ειδικές λειτουργίες· ποιος ωφελείται από αυτήν. Ζευγάρια ή μικρές ομάδες παρουσιάζουν σύντομες εξηγήσεις.

5. **Δημιουργική επέκταση:** Οι μαθητές δημιουργούν μια διαφήμιση για την εφεύρεσή τους, ένα διαφημιστικό σλόγκαν, μια μίνι-ιστορία όπου η εφεύρεσή τους σώζει την κατάσταση.
6. **Καταληκτική ανασκόπηση με όλη την τάξη:** Οι μαθητές συζητούν πώς αναπτύχθηκε η δημιουργικότητά τους και τι τους εξέπληξε.

Σημειώσεις για τη διάταξη της αίθουσας διδασκαλίας (εσωτερική/εξωτερική)

Η ιδανική διάταξη της αίθουσας περιλαμβάνει ομαδοποιημένα θρανία για δημιουργική εργασία, έναν χώρο σε κύκλο για αναστοχασμό, μια ατμόσφαιρα «στούντιο σχεδιασμού» με τα υλικά σε κοινή θέα. Ο εξωτερικός χώρος είναι επίσης κατάλληλος για περιπάτους έμπνευσης.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Αυτή η δραστηριότητα καλλιεργεί τη δημιουργικότητα μέσω της παραγωγής πολλαπλών λύσεων, της φαντασίας μη συμβατικών ιδεών, της εξέτασης των προβλημάτων από διαφορετικές οπτικές γωνίες, της μετατροπής των καθημερινών απογοητεύσεων σε ευκαιρίες, της ανάπτυξης ευέλικτης, διερευνητικής σκέψης και της εκτίμησης της προσωπικής πρωτοτυπίας. Οι μαθητές μαθαίνουν ότι η δημιουργικότητα δεν είναι «το να είσαι καλλιτεχνικός», αλλά η εξερεύνηση των δυνατοτήτων.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές θα

- είναι σε θέση να δημιουργούν πρωτότυπες ιδέες, να εξερευνούν πολλαπλές δημιουργικές λύσεις σε καθημερινά προβλήματα και να εκφράζουν τη σκέψη τους με ευφάνταστους και ευέλικτους τρόπους.
- κατανοήσουν ότι η δημιουργικότητα περιλαμβάνει περιέργεια, ανοιχτό πνεύμα και το θάρρος να μοιράζονται και να βελτιώνουν τις ιδέες τους.
- είναι σε θέση να περιγράψουν τη συλλογιστική τους και να αξιοποιήσουν δημιουργικά τις ιδέες των άλλων.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το μάθημα

Γλώσσα

- να γράφουν ιστορίες με θέμα την εφεύρεση
- να δημιουργούν οδηγίες ή πειστικά κείμενα

Φυσικές Επιστήμες

- εφευρέσεις που επιλύουν περιβαλλοντικά προβλήματα
- μηχανές που χρησιμοποιούν ανανεώσιμες πηγές ενέργειας
- εργαλεία για τη βοήθεια των ζώων

Κοινωνικές επιστήμες

- εφευρέσεις που προάγουν τη δικαιοσύνη, την ενσυναίσθηση και την κοινότητα
- προσδιορισμός του ποιος ωφλείται και γιατί

Μαθηματικά

- σχεδιασμός σχημάτων, αναλογιών, απλών μοτίβων

- μέτρηση, σχεδίαση διαγραμμάτων

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

- Χαρτί, μαρκαδόροι, ξυλομπογιές
- Προαιρετικά: ανακυκλωμένα υλικά για τρισδιάστατα πρωτότυπα
- Κάρτες υποδείξεων (κάρτες προβλημάτων, κάρτες «Τι θα γινόταν αν...»)
- Χρονόμετρο
- Χώρος παρουσίασης

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Ποιο πρόβλημα παρατηρήσατε και γιατί σας ενδιέφερε;
- Πώς άλλαξε η ιδέα σας καθώς τη συζητούσατε;
- Ποια ασυνήθιστη ή εκπληκτική ιδέα προέκυψε;
- Ποιο μέρος της δημιουργίας σας έκανε να νιώσετε πιο δημιουργικοί;
- Ποια νέα ερώτηση σας έκανε να σκεφτείτε αυτή η εφεύρεση;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές επιλέγουν την πρώτη προφανή ιδέα.

Συμβουλή: Ζητήστε τρεις εναλλακτικές λύσεις πριν από την επιλογή. Χρησιμοποιήστε ερωτήσεις τύπου «Τι θα γινόταν αν...».

- **Πρόκληση:** Ο φόβος να κάνουν λάθος ή να φανούν ανόητοι.

Συμβουλή: Ενθαρρύνετε τις «τρελές ιδέες». Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει μια χιουμοριστική εφεύρεση.

- **Πρόκληση:** Ανισόρροπη συμμετοχή στα ζευγάρια.

Συμβουλή: Αναθέστε εναλλασσόμενους ρόλους (αυτός που σχεδιάζει, αυτός που δημιουργεί ιδέες, αυτός που εξηγεί). «Πινγκ-πονγκ ιδεών» — εναλλάξτε φράσεις.

- **Πρόκληση:** Δυσκολία στην σαφή έκφραση της ιδέας.

Συμβουλή: Δώστε απλά πλαίσια προτάσεων. Οι μαθητές αναπαριστούν τι κάνει η εφεύρεση.

Προσαρμογή επιπέδου δυσκολίας

- **Αρχάριοι μαθητές (6-7 ετών):** Επιλέξτε από έτοιμες «κάρτες προβλημάτων». Ζωγραφίστε απλές εικόνες με 1-2 χαρακτηριστικά. Χρησιμοποιήστε εισαγωγικές φράσεις.
- **Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):** Δημιουργήστε λεπτομερείς μηχανισμούς ή λύσεις πολλών βημάτων. Προσθέστε διαγράμματα, ετικέτες και γραπτές περιγραφές. Παρουσιάστε τα στην τάξη.
- **Μαθητές ειδικών γνώσεων (9-10 ετών):** Αντιμετωπίστε ζητήματα που αφορούν την κοινότητα ή το περιβάλλον. Δημιουργήστε τρισδιάστατα πρωτότυπα. Γράψτε πειστικά ή αναστοχαστικά κείμενα σχετικά με την εφεύρεση.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

Δημιουργικότητα και ευελιξία

- Για ποια ιδέα νιώσατε πιο περήφανοι; Γιατί;
- Τι έκανε την εφεύρεσή σας μοναδική;
- Άλλαξαν οι ιδέες σας κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας;
- Πώς βοήθησαν οι συνεργάτες σας να αναδιαμορφώσετε τον τρόπο σκέψης σας;

Περιέργεια

- Ποιο νέο ερώτημα έθεσε η εφεύρεσή σας;

3.3 ΕΠΙΛΥΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

3.3.1 Σχεδιαστική σκέψη

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Η σχεδιαστική σκέψη είναι ένας τρόπος σκέψης και εργασίας που περιλαμβάνει την εξεύρεση δημιουργικών λύσεων σε προβλήματα που κυμαίνονται από θεματικά και διαθεματικά έως πραγματικά προβλήματα που τα παιδιά ενδέχεται να αντιμετωπίσουν στην καθημερινή τους ζωή. Εδώ θα λύσουμε προβλήματα παρατηρώντας προσεκτικά, αν χρειαστεί, συμπάσχοντας και σκεπτόμενοι έξυπνα.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια δεξιότητα
- Επίλυση προβλημάτων
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
- Δημιουργικότητα
- Κριτική σκέψη
- Ενσυναίσθηση

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6 ετών και άνω	Ατομική εργασία ή εργασία ολόκληρης της τάξης σε ζεύγη ή μικρές ομάδες	50-100 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

Η σχεδιαστική σκέψη περιστρέφεται γύρω από τις εξής βασικές ιδέες:

1. Κατανόηση του προβλήματος: Μην ξεκινήσετε αμέσως με μια λύση, αλλά πρώτα γνωρίστε το πρόβλημα πολύ καλά.
2. Εύρεση δημιουργικών ιδεών: Στη συνέχεια, σκεφτείτε πολλές πιθανές λύσεις.
3. Ενσυναίσθηση: (αν χρειαστεί) Προσπαθείτε να κατανοήσετε τι χρειάζεται κάποιος ή με τι δυσκολεύεται.
4. Δοκιμή και κατασκευή: Επιλέγετε μια ιδέα και φτιάχνετε ένα πρωτότυπο (δείγμα).
5. Δοκιμή και βελτίωση: Το δείχνετε σε άλλους, βλέπετε τι λειτουργεί και το προσαρμόζετε.

Διεξαγωγή της δραστηριότητας – βήμα προς βήμα

1. **Ποιος έχει πρόβλημα/ποιο είναι το πρόβλημα; Κατανόηση (αν χρειαστεί: Ενσυναίσθηση):**
«Κοιτάζτε προσεκτικά γύρω σας: Ποιο είναι το πρόβλημα; Ποιος υποφέρει από κάτι, ποιος θα χρειαζόταν βοήθεια ή τι θα μπορούσε να βελτιωθεί; Ο εκπαιδευτικός και/ή οι μαθητές παρουσιάζουν ένα πρόβλημα.»
 - Θέματα: άνθρωποι, ζώα, ομάδες, πράγματα ή μέρη
2. **Ποιο ακριβώς είναι το πρόβλημα; (Ορισμός): «Θα διερευνήσετε τι δεν πάει καλά ή τι είναι δύσκολο.** Θα κάνετε ερωτήσεις, θα παρατηρήσετε προσεκτικά και θα προσπαθήσετε να κατανοήσετε το πρόβλημα.»
 - κάτι που πρέπει να συνδυαστεί, σχετίζεται με το θέμα, είναι δύσκολο, λειτουργεί αδέξια, λείπει ή προκαλεί σύγχυση, θα μπορούσε να είναι διαφορετικό

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

3. **Τι μπορούμε να σκεφτούμε για να βοηθήσουμε; (Ανάπτυξη ιδεών):** «Σκέφτεστε όσο το δυνατόν περισσότερες λύσεις. Όλες οι ιδέες είναι ευπρόσδεκτες! Σκέφτεστε δημιουργικά, μαζί ή μόνοι σας.»
 - να φτιάξετε κάτι, να το αλλάξετε, να το εμπλουτίσετε, να το βελτιώσετε ή να σκεφτείτε κάτι εντελώς καινούργιο.
4. **Δημιουργήστε ένα δείγμα της ιδέας σας (Πρωτότυπο):** «Φτιάχνετε ένα μοντέλο ή ένα δείγμα της λύσης σας. Μπορείτε να το κάνετε αυτό με διάφορα υλικά. Δεν χρειάζεται να είναι τέλειο ακόμα.»
 - σχέδιο, κατασκευή, πειραματισμός, επικόλληση, ψηφιακός σχεδιασμός.
5. **Παρουσιάστε το και βελτιώστε το (Δοκιμή και βελτίωση):** «Παρουσιάζετε την ιδέα σας σε άλλους. Ακούτε τη γνώμη τους και προσαρμόζετε την ιδέα σας για να την κάνετε ακόμα καλύτερη.»
 - παρουσίαση, συζήτηση, τροποποίηση, περαιτέρω ανάπτυξη, κριτική ανάλυση

Με αυτόν τον τρόπο, οι μαθητές μαθαίνουν να επιλύουν ένα πρόβλημα με έξυπνο και δημιουργικό τρόπο

Σημειώσεις για τη διάταξη της τάξης σε εσωτερικό/εξωτερικό χώρο

Μπορεί να γίνει τόσο σε εσωτερικό όσο και σε εξωτερικό χώρο. Και τα δύο περιβάλλοντα παρουσιάζουν συγκεκριμένα και διαφορετικά πραγματικά προβλήματα για τους μαθητές.

Όταν γίνεται σε εσωτερικό χώρο, βεβαιωθείτε ότι η αίθουσα είναι αρκετά ήσυχη ώστε να επιτρέπει τη συγκέντρωση και τη στοχαστική συζήτηση και τις εξηγήσεις κατά τη διάρκεια της έρευνας. Αν γίνεται σε εξωτερικό χώρο, επιλέξτε μια ήσυχη γωνιά της αυλής όπου οι μαθητές μπορούν να παραμείνουν συγκεντρωμένοι και να αποφύγουν τις παρεμβολές.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα διεγείρει τη σκέψη για την επίλυση προβλημάτων, εμπλέκοντας ενεργά τα παιδιά στην αναγνώριση και την αντιμετώπιση πραγματικών προβλημάτων. Ξεκινά με την ανάπτυξη της ενσυναίσθησης: τα παιδιά μαθαίνουν να μπαίνουν στη θέση των άλλων και να παρατηρούν καταστάσεις στις οποίες κάτι δεν πηγαίνει καλά. Με αυτόν τον τρόπο, μαθαίνουν να αναγνωρίζουν τα προβλήματα, κάτι που αποτελεί το πρώτο βήμα για την επίλυσή τους. Στη συνέχεια, αναλύουν την κατάσταση για να ορίσουν με σαφήνεια το πρόβλημα. Θέτοντας ερωτήσεις και διαχωρίζοντας τα κύρια από τα δευτερεύοντα ζητήματα, μαθαίνουν ότι ένα καλά διατυπωμένο πρόβλημα οδηγεί σε καλύτερες λύσεις. Στη συνέχεια, οι ιδέες αναδύονται σε μια δημιουργική φάση, κατά την οποία όλες οι προτάσεις είναι ευπρόσδεκτες. Αυτό προάγει την ελεύθερη σκέψη, τη συνεργασία και τη φαντασία. Οι μαθητές μετατρέπουν την ιδέα που έχουν επιλέξει σε πρωτότυπο — μια απτή απόδοση, όπως ένα σχέδιο, ένα μοντέλο ή μια ψηφιακή μορφή. Αυτό ενθαρρύνει τον πειραματισμό και δείχνει ότι η διαδικασία είναι πιο σημαντική από ένα τέλειο τελικό αποτέλεσμα. Τέλος, το πρωτότυπο δοκιμάζεται και βελτιώνεται με βάση την ανατροφοδότηση. Οι μαθητές μαθαίνουν να αναστοχάζονται, να αντιμετωπίζουν την κριτική και να σκέφτονται με επαναληπτικές διαδικασίες: βελτιώνονται δοκιμάζοντας και προσαρμόζοντας.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού εδώ είναι αυτός του οδηγού: κάποιος που υποστηρίζει τη διαδικασία σκέψης, θέτει ερωτήσεις και δημιουργεί ένα ασφαλές περιβάλλον στο οποίο επιτρέπονται τα λάθη. Με αυτόν τον τρόπο, τα παιδιά ενθαρρύνονται να τολμούν να σκέφτονται, να πράττουν και να βελτιώνονται — βασικά στοιχεία μιας βιώσιμης συμπεριφοράς επίλυσης προβλημάτων.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές θα:

- Αναπτύξουν ικανότητες επίλυσης προβλημάτων: οι μαθητές μαθαίνουν να αναλύουν σύνθετες καταστάσεις και να σκέφτονται βήμα προς βήμα.
- Ενθαρρύνουν τη δημιουργική σκέψη: να παράγουν νέες, ποικίλες ιδέες χωρίς το φόβο του λάθους.
- Ενισχύσουν την κριτική σκέψη: αξιολογώντας ιδέες, θέτοντας ουσιαστικές ερωτήσεις και βελτιώνοντας λύσεις.
- Βελτιώσουν τη συνεργασία: οι μαθητές εργάζονται σε ομάδες, ακούν τους άλλους και μοιράζονται τις δικές τους ιδέες.
- Καλλιεργήσουν την ενσυναίσθηση: κατανοώντας τις ανάγκες, τα συναισθήματα και τις απόψεις των άλλων.
- Οικοδομήσουν αυτοπεποίθηση: διαπιστώνοντας ότι οι ιδέες τους έχουν σημασία και αξία.
- Μάθουν να παίρνουν πρωτοβουλίες και να αναλαμβάνουν την ευθύνη για τη δουλειά σας.
- Βιώσουν την αποδοχή της επαναληπτικής διαδικασίας: κατανόηση ότι η προσπάθεια, η αποτυχία και η βελτίωση αποτελούν μέρος της διαδικασίας.
- Επιδείξουν επιμονή: διατήρηση της παρακίνησης ακόμα και όταν τα πράγματα είναι δύσκολα.
- Ασκοούνται στην αναστοχαστική σκέψη: να σκέφτονται τι πέτυχε, τι δεν πέτυχε και πώς μπορούν να βελτιωθούν.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με τα μαθήματα

Ακολουθούν μερικά παραδείγματα για το πώς μπορεί να εφαρμοστεί το Design Thinking σε διάφορα μαθήματα:

Φυσικές Επιστήμες

Ορισμός του προβλήματος: Τα φυτά στην τάξη δεν αναπτύσσονται καλά και συχνά πεθαίνουν.

1. Ποιος έχει το πρόβλημα;

Η τάξη και ο εκπαιδευτικός θέλουν υγιή φυτά, αλλά δεν ξέρουν γιατί δεν ευδοκιμούν.

- Οι μαθητές παρατηρούν τα φυτά και συζητούν για ό,τι παρατηρούν.
- Συζητήστε γιατί τα φυτά μπορεί να είναι σημαντικά για το περιβάλλον της τάξης.

2. Ποιο είναι ακριβώς το πρόβλημα; (Ορισμός)

Τα φυτά μπορεί να μην λαμβάνουν τη σωστή ποσότητα νερού, φωτός ή θρεπτικών ουσιών.

- Οι μαθητές κάνουν ερωτήσεις: Πόσο συχνά ποτίζονται τα φυτά; Πόσο φως λαμβάνουν;
- Γράψτε τις παρατηρήσεις στον πίνακα.

3. Τι μπορούμε να σκεφτούμε για να βοηθήσουμε; (Αναζήτηση ιδεών)

Τώρα οι μαθητές μπορούν να δείξουν τη δημιουργικότητά τους! Σκεφτόμαστε όσες περισσότερες ιδέες μπορούμε για να βοηθήσουμε.

- Συλλογική συζήτηση ιδεών: σύστημα υπενθύμισης, γλάστρες με αυτόματο πότισμα, μετακίνηση των φυτών πιο κοντά στο φως.
- Οι μαθητές ζωγραφίζουν και εξηγούν τις ιδέες τους
- Συζητήστε τα σχέδια των άλλων και, όλοι μαζί, επιλέξτε μία ιδέα από όλες τις προτάσεις.

4. Δημιουργία ενός παραδείγματος της ιδέας (Πρωτότυπα)

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανάκλουν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

Θα φτιάξουμε ένα μοντέλο ή ένα παράδειγμα της ιδέας μας. Δεν χρειάζεται να είναι τέλειο ακόμα. Οι μαθητές θα εργαστούν σε μικρές ομάδες. Κατασκευές με χαρτί, χαρτόνι, LEGO, πηλό, χρήσιμα δωρεάν υλικά

- Φτιάξτε ένα μοντέλο γλάστρας με αυτόματο πότισμα χρησιμοποιώντας μπουκάλια ή ανακυκλωμένα υλικά.

5. Παρουσιάστε το και βελτιώστε το (Δοκιμή και βελτίωση)

Παρουσιάζουμε την ιδέα μας στον υπεύθυνο του προβλήματος και ρωτάμε: βοηθάει αυτό; Κάθε ομάδα δείχνει πώς θα λειτουργούσε και το παρουσιάζει στην τάξη.

- Δοκιμάστε τη λύση με ένα πραγματικό φυτό.
- Παρατηρήστε τις αλλαγές και βελτιώστε το σχέδιο, αν χρειαστεί.

6. Ο εκπαιδευτικός και η τάξη δίνουν ανατροφοδότηση. Αν χρειαστεί, γίνονται αναπροσαρμογές στην ιδέα.

Εκπαιδευτικός στόχος: επιστημονική παρατήρηση, πειραματισμός, αιτία και αποτέλεσμα.

Μαθηματικά

Περιγραφή του προβλήματος: Οι μαθητές δυσκολεύονται να κατανοήσουν τη διαίρεση με υπόλοιπο.

1. Ποιος αντιμετωπίζει πρόβλημα;

Οι μαθητές αισθάνονται σύγχυση και απογοήτευση κατά τη διάρκεια των μαθηματικών μαθημάτων.

- Ο εκπαιδευτικός συζητά με τους μαθητές πώς βιώνουν τα προβλήματα διαίρεσης.

2. Ποιο είναι ακριβώς το πρόβλημα; (Ορισμός)

Η διαίρεση φαίνεται αφηρημένη και δύσκολο να την απεικονίσει κανείς.

- Προσδιορίστε σε ποια σημεία οι μαθητές αντιμετωπίζουν δυσκολίες.

3. Τι μπορούμε να σκεφτούμε για να τους βοηθήσουμε; (Αναζήτηση ιδεών)

- Κάντε ανταλλαγή ιδεών: παιχνίδια, οπτικά βοηθήματα, παραδείγματα από την καθημερινή ζωή (κοινή χρήση φαγητού, παιχνιδιών).
- Οι μαθητές προτείνουν δημιουργικά εργαλεία.

4. Δημιουργήστε ένα παράδειγμα της ιδέας (Πρωτότυπα)

- Δημιουργήστε ένα διαδραστικό παιχνίδι διαίρεσης χρησιμοποιώντας μπλοκ, μαρκάκια ή χάρτινους κύκλους.

5. Παρουσιάστε το και βελτιώστε το (Δοκιμή και βελτίωση)

- Δοκιμάστε το παιχνίδι στην τάξη.
- Οι μαθητές δίνουν την άποψή τους και προσαρμόζουν τους κανόνες ή τα υλικά.

6. Ο εκπαιδευτικός και η τάξη δίνουν σχόλια.

- Αν χρειαστεί, γίνονται προσαρμογές στην ιδέα.

Εκπαιδευτικός στόχος: επίλυση προβλημάτων, λογική σκέψη, πρακτική εφαρμογή των μαθηματικών.

Περιβαλλοντικές σπουδές

Περιγραφή του προβλήματος: Υπάρχουν πάρα πολλά απορρίμματα στην αυλή του σχολείου.

1. Ποιος αντιμετωπίζει το πρόβλημα;

Η σχολική κοινότητα επηρεάζεται από τα απορρίμματα.

- Οι μαθητές παρατηρούν την αυλή και συζητούν πώς φαίνεται και πώς τους κάνει να νιώθουν.
- Συζητήστε γιατί είναι κακό το γεγονός ότι η αυλή του σχολείου είναι γεμάτη σκουπίδια;

2. Ποιο είναι ακριβώς το πρόβλημα; (Ορισμός)

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανάκλουν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

Τα απορρίμματα δεν διαχωρίζονται σωστά και οι κάδοι δεν είναι ευδιάκριτοι ή λείπουν.

- Οι μαθητές κάνουν ερωτήσεις και εντοπίζουν πού και τι είδους απορρίμματα βρίσκονται.
 - Γράψτε τις παρατηρήσεις στον πίνακα.
3. Τι μπορούμε να σκεφτούμε για να βοηθήσουμε; (Ανάπτυξη ιδεών)
 - Ανταλλαγή ιδεών: καλύτεροι κάδοι, πινακίδες, εκστρατείες, ανταμοιβές.
 - Οι μαθητές σκιαγραφούν τις ιδέες τους
 4. Δημιουργία ενός παραδείγματος της ιδέας (Πρωτότυπα)

Οι μαθητές θα φτιάξουν ένα μοντέλο ή ένα παράδειγμα της ιδέας μας. Χειροτεχνία με χαρτί, χαρτόνι, LEGO, πηλό, αξιόλογο δωρεάν υλικό

- Σχεδιάστε έναν νέο κάδο ανακύκλωσης, αφίσες ή μια απλή εκστρατεία ευαισθητοποίησης.
5. Παρουσίαση και βελτίωση (Δοκιμή και βελτίωση)

Οι μαθητές παρουσιάζουν την ιδέα τους στον υπεύθυνο για το πρόβλημα και ρωτούν: «Βοηθάει αυτό;» Κάθε ομάδα δείχνει πώς θα λειτουργούσε και το παρουσιάζει στην τάξη.

- Παρουσιάστε τις ιδέες σε άλλες τάξεις ή δοκιμάστε τις στην αυλή.
 - Συγκεντρώστε σχόλια και βελτιώστε την ιδέα.
6. Ο εκπαιδευτικός και η τάξη δίνουν σχόλια. Αν χρειαστεί, γίνονται προσαρμογές στην ιδέα.
- Εκπαιδευτικός στόχος: βιωσιμότητα, υπευθυνότητα, επίλυση πραγματικών προβλημάτων.

Τέχνη

Περιγραφή του προβλήματος: Οι τοίχοι της τάξης φαίνονται άδαιοι και απρόσφιλτοι.

1. Ποιος έχει πρόβλημα;

Οι μαθητές θέλουν μια πιο όμορφη και εμπνευσμένη τάξη.

- Συζητήστε πώς το περιβάλλον της τάξης επηρεάζει τη διάθεση και τη μάθηση.
2. Ποιο είναι ακριβώς το πρόβλημα; (Ορισμός)

Δεν υπάρχει οπτική ταυτότητα ή έργα τέχνης που να αντιπροσωπεύουν την τάξη.

- Αποφασίστε τι πρέπει να εκφράζει η τάξη
3. Τι μπορούμε να σκεφτούμε για να βοηθήσουμε; (Αναζήτηση ιδεών)
 - Κάντε ιδεοθύελλα για τοιχογραφίες, εκθέσεις, θεματικά έργα τέχνης.
 - Οι μαθητές σχεδιάζουν τις ιδέες τους και εξηγούν τις έννοιές τους.
 4. Δημιουργήστε ένα παράδειγμα της ιδέας (πρωτότυπα)
 - Δημιουργήστε μικρής κλίμακας εκδοχές ή σκίτσα του έργου τέχνης.
 5. Παρουσιάστε το και βελτιώστε το (Δοκιμή και βελτίωση)
 - Η τάξη συζητά τα σχέδια, δίνει σχόλια και τα βελτιώνει πριν δημιουργήσει το τελικό έργο τέχνης.
 6. Ο εκπαιδευτικός και η τάξη δίνουν σχόλια. Αν χρειαστεί, γίνονται προσαρμογές στην ιδέα.
- Εκπαιδευτικός στόχος: δημιουργικότητα, οπτική επικοινωνία, συνεργασία.

Γιατί λειτουργεί

- Ξεκινά από πραγματικά προβλήματα
- Ενθαρρύνει την ενσυναίσθηση και την ομαδική εργασία
- Συνδέει τη μάθηση με σημαντικές, πραγματικές καταστάσεις
- Εντάσσεται φυσικά σε οποιοδήποτε μάθημα

Αυτό καθιστά τη μάθηση ενεργή, ελκυστική και στοχευμένη.

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την εφαρμογή

Για το Design Thinking, δεν χρειάζεστε ακριβά ή περίπλοκα υλικά. Πρόκειται κυρίως για σκέψη, δράση και δημιουργία – επομένως, τα υλικά που υποστηρίζουν τη δημιουργικότητα, τη συνεργασία και την έρευνα είναι τα πιο σημαντικά.

Ακολουθεί μια επισκόπηση πιθανών εργαλείων και υλικών ανάλογα με το θέμα σας:

- Κάρτες ερωτήσεων (με ποιος/πού/γιατί/πώς;)
- Φύλλα εργασίας για να σημειώνετε παρατηρήσεις ή να σχεδιάζετε
- Φωτογραφική μηχανή ή tablet για την καταγραφή στοιχείων
- Post-its για αρχικές ιδέες ή σχόλια
- Μεγάλα φύλλα χαρτιού ή λευκοί πίνακες
- Υλικά ζωγραφικής
- Κάρτες για ιδέες ή φωτογραφίες για έμπνευση
- Χαρτί, χαρτόνι, κόλλα, ψαλίδι, κολλητική ταινία
- Επαναχρησιμοποιήσιμα υλικά (πολύτιμα υλικά χωρίς κόστος, όπως ρολά χαρτιού υγείας, κουτιά, καπάκια μπουκαλιών κ.λπ.)
- LEGO, τουβλάκια, πηλός ή μαγνητικά και/ή υλικά κατασκευών
- Ταμπλέτες ή εφαρμογές για ψηφιακό σχεδιασμό (προαιρετικά)
- Υλικά ανοιχτού τύπου

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

Ο εκπαιδευτικός θέτει κυρίως ερωτήσεις για να καθοδηγήσει τη διαδικασία σκέψης των μαθητών, χωρίς να παρέχει άμεσες απαντήσεις. Αυτές οι ερωτήσεις ενθαρρύνουν τη σκέψη, την εξερεύνηση, τον αναστοχασμό και τη συνεργασία κατά τη διάρκεια των διαφόρων σταδίων του Design Thinking.

Για παράδειγμα:

- Τι θα κάνατε αν βρισκόσασταν σε αυτή την κατάσταση;
- Ποιο είναι στην πραγματικότητα το πραγματικό πρόβλημα εδώ;
- Ποιες ιδέες μπορείτε να συνδυάσετε;
- Μπορείτε να φτιάξετε κάτι μικρό που να δείχνει πώς λειτουργεί;
- Τι πήγε καλά με την ιδέα σας;
- Τι έχετε ήδη ανακαλύψει;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Συνηθισμένα προβλήματα εδώ είναι οι διαφορές στις δεξιότητες, η απογοήτευση από την αποτυχία ή η δυναμική της ομάδας;

Συμβουλή: Ξεκινήστε με κάτι μικρό και απλό. Ξεκινήστε με ένα σύντομο και απλό πρόβλημα ή ένα έργο εξάσκησης. Με αυτόν τον τρόπο, τα παιδιά μαθαίνουν πρώτα τη διαδικασία χωρίς να την κάνουν πολύ μεγάλη ή περίπλοκη. Μπορεί επίσης να βοηθήσει ο καθορισμός ενός οδικού χάρτη σε 3 βήματα, για παράδειγμα:

- Ποιος έχει ένα πρόβλημα;
- Ποιο είναι το πρόβλημα;
- Τι μπορούμε να κάνουμε για να βοηθήσουμε;
- **Πρόκληση:** Απογοήτευση λόγω «άγνοιας» ή «λαθών»;

Συμβουλή 1: Επαναλάβετε συχνά ότι το να κάνεις λάθη είναι μέρος της διαδικασίας. Επιβραβεύστε τις προσπάθειες, τις αποτυχίες και τις βελτιώσεις. Χρησιμοποιήστε αφίσες ή κάρτες με φράσεις όπως «Θα προσπαθήσω ξανά» ή «Δεν ξέρω ακόμα, αλλά...»

Συμβουλή 2: Γεφυρώστε τις διαφορές μέσα από τη συνεργασία. Διευκρινίστε τους ρόλους: για παράδειγμα, σχεδιαστής, ερωτών, κατασκευαστής ή παρουσιαστής. Αφήστε τα παιδιά να εναλλάσσονται στους ρόλους, ώστε ο καθένας να ανακαλύψει τα ταλέντα του.

Συμβουλή 3: Εστιάστε στη διαδικασία, όχι στο τέλειο τελικό προϊόν. Δώστε έμφαση στα βήματα, όχι σε ένα όμορφο αποτέλεσμα. Το «Πώς σου ήρθε αυτή η ιδέα;» είναι πιο σημαντικό από το «Βγήκε ωραία;». Ζητήστε από πολλά παιδιά να αντιμετωπίσουν το ίδιο πρόβλημα – τότε θα δείτε πόσοι τρόποι σκέψης υπάρχουν!

Συμβουλή 3: Χρησιμοποιήστε κάρτες με χαμογελαστά πρόσωπα ή αυτοκόλλητα για να δώσετε οπτική ανατροφοδότηση. Διατηρήστε το κλίμα παιχνιδιάρικο και ευέλικτο! Τα παιδιά μαθαίνουν καλύτερα όταν αισθάνονται ασφαλή να εξερευνήσουν. Αφήστε χώρο για διασκέδαση, φαντασία, τρελές ιδέες – και δείξτε τους ότι η γνώμη τους μετράει.

- **Πρόκληση:** Οι μικροί μαθητές νιώθουν άγχος ή σύγχυση λόγω της ποικιλίας των επιλογών.

Συμβουλή: Καθοδηγήστε την επιλογή των υλικών. Περιορίστε τον αριθμό των υλικών για τους μικρούς μαθητές, ώστε να αποφύγετε το άγχος της επιλογής ή το χάος. Δημιουργήστε «κιτ πρωτοτύπων» με απλά αντικείμενα για κάθε ομάδα: χαρτί, κολλητική ταινία, καλαμάκια, χαρτόνι, σπάγκο κ.λπ. (αυτό δεν είναι το ίδιο με το να δίνετε ένα παράδειγμα!)

- **Πρόκληση:** Τα μικρά παιδιά νιώθουν απογοήτευση λόγω της πίεσης του χρόνου

Συμβουλή: Χρησιμοποιήστε ένα χρονόμετρο ή μια κλεψύδρα για κάθε βήμα. Οι σύντομες εργασίες τους κρατούν ενεργητικούς και οργανωμένους. Ζητήστε τους να γράψουν ή να ζωγραφίσουν τι θα έκαναν αν δεν υπήρχε χρόνος – και αυτό είναι επίσης μια πολύτιμη διαδικασία σκέψης!

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Όταν εφαρμόζετε το Design Thinking στην τάξη, μπορείτε να διαφοροποιήσετε τη διαδικασία σε τρία επίπεδα. Αυτά τα επίπεδα αντιστοιχούν στην ηλικία και το αναπτυξιακό στάδιο των μαθητών ηλικίας 6 έως 10 ετών και συμβάλλουν στο να γίνει η διαδικασία κατάλληλη και εφικτή.

- **Αρχάριοι μαθητές (6-7 ετών):** ασχολούνται με απλά, αναγνωρίσιμα προβλήματα και λαμβάνουν εκτενή καθοδήγηση από τον εκπαιδευτικό. Συχνά επιλέγουν ανάμεσα σε μερικές προτεινόμενες λύσεις και, με βοήθεια, δημιουργούν ένα πρωτότυπο. Η έμφαση δίνεται στην ανακάλυψη, τη διασκέδαση και τη σταδιακή μάθηση.
- **Μαθητές προχωρημένου επιπέδου (8-9 ετών):** τους παρέχεται μεγαλύτερη ελευθερία να εξερευνήσουν ένα πρόβλημα από κοινού και να αναπτύξουν τις δικές τους ιδέες. Εργάζονται σε μικρές ομάδες, επιλέγουν τα δικά τους υλικά και μαθαίνουν να δίνουν και να λαμβάνουν ανατροφοδότηση. Ο εκπαιδευτικός τους καθοδηγεί κατά τη διάρκεια της διαδικασίας με στοχευμένες ερωτήσεις.
- **Μαθητές ειδικοί (ηλικίας 9-10 ετών):** εργάζονται ανεξάρτητα ή σε ομάδες πάνω σε πιο σύνθετα προβλήματα που προσεγγίζουν τον πραγματικό κόσμο. Συνδυάζουν ιδέες, δημιουργούν πολλαπλές εκδοχές ενός πρωτοτύπου και αναστοχάζονται κριτικά για τη διαδικασία τους. Εδώ, ο εκπαιδευτικός έχει κυρίως ρόλο καθοδήγησης και παρέχει χώρο για δημιουργικότητα και ανάληψη ευθύνης.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

1. Σχετικά με τη διαδικασία (σκέψη και πράξη)
 - Τι σας άρεσε περισσότερο να κάνετε;
 - Ποιο ήταν το πιο δύσκολο μέρος;
 - Κάνατε κάτι που δεν είχατε δοκιμάσει πριν;
 - Τι θα κάνατε διαφορετικά την επόμενη φορά;
 - Πότε μάθατε κάτι από ένα λάθος;
2. Σχετικά με τη συνεργασία
 - Πώς συνεργάστηκε η ομάδα σας;
 - Τι κάνατε για να βοηθήσετε την ομάδα σας;
 - Ακούγατε προσεκτικά τους άλλους; Και σας άκουγαν εκείνοι;
 - Τι πήγε καλά στη συνεργασία και τι όχι;
 - Αν μπορούσατε να επιλέξετε ξανά: θα συνεργαζόσασταν ξανά με αυτόν τον τρόπο;
3. Σχετικά με την ιδέα και το αποτέλεσμα
 - Τι κάνει τη λύση σας έξυπνη ή ξεχωριστή;
 - Πιστεύετε ότι η ιδέα σας βοηθάει πραγματικά; Γιατί (όχι);
 - Τι γνώμη είχαν οι άλλοι για την ιδέα σας;
 - Θα συνιστούσατε το πρωτότυπό σας σε κάποιον άλλο;

3.3.2 Τα έξι καπέλα της σκέψης

Σύντομη περιγραφή και κανόνες εφαρμογής της μαθησιακής δραστηριότητας

Τα καπέλα σκέψης του Ντε Μπόνο (Τα έξι καπέλα σκέψης του Έντουαρντ Ντε Μπόνο) είναι μια τεχνική σκέψης που βοηθά να εξετάσουμε ένα πρόβλημα, μια ιδέα ή μια κατάσταση με διαφορετικούς τρόπους. Κάθε «καπέλο» αντιπροσωπεύει έναν συγκεκριμένο τρόπο σκέψης. Αυτό διευκολύνει τα παιδιά (και τους ενήλικες) να οργανώσουν τις σκέψεις τους και να προβληματιστούν μαζί χωρίς σύγχυση ή διαφωνίες.

Αυτή η μέθοδος είναι ιδιαίτερα κατάλληλη για χρήση στη διαδικασία σχεδιασμού ή στο Design Thinking, ειδικά κατά τη διαδικασία αναστοχασμού και συνεργασίας.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια εστίαση δεξιοτήτων
- Επίλυση προβλημάτων
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
- Κριτική σκέψη
- Δημιουργικότητα
- Ενσυναίσθηση

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6-10 ετών	Ατομική εργασία και εργασία ολόκληρης της τάξης σε ζεύγη ή μικρές ομάδες	25-50 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

Πριν από το μάθημα ή τη δραστηριότητα:

1. Προετοιμασία

- Επιλέξτε ένα θέμα. Για παράδειγμα: μια σχεδιαστική ιδέα, μια ομαδική εργασία, ένα πρόβλημα της τάξης ή την αξιολόγηση ενός έργου.
- Κάντε ορατά τα καπέλα σκέψης
- Χρησιμοποιήστε πραγματικά (χρωματιστά) καπέλα, χάρτινα καπέλα, κάρτες ή αφίσες με καπέλα και εικονογράμματα.
- Φροντίστε τα χρώματα να ξεχωρίζουν καλά (π.χ. κίτρινος ήλιος για το κίτρινο καπέλο, σύννεφο για το μπλε καπέλο).
- Εξηγήστε τη σημασία κάθε καπέλου
- Κρατήστε την εξήγηση απλή και οπτική. Αφήστε τα παιδιά να δώσουν τα δικά τους παραδείγματα για κάθε καπέλο. Μπορείτε να το εξασκηθείτε αυτό με ένα παιχνιδιάρικο θέμα.

Κατά τη διάρκεια του μαθήματος ή της δραστηριότητας:

2. **Επιλέξτε το θέμα ή την ερώτηση:** Αποφασίστε τι θέλετε να συζητήσετε με τους μαθητές. Αυτό μπορεί να είναι ένα πρόβλημα, μια ιδέα, μια κατάσταση ή ένα έργο. Το θέμα μπορεί να είναι οτιδήποτε και μπορεί να διαφέρει ανά μάθημα ή ομάδα.

3. **Εξηγήστε τα καπέλα της σκέψης:** Παρουσιάστε τα έξι καπέλα της σκέψης στην τάξη, αναφέρετε εν συντομία τι σημαίνει κάθε χρώμα και με ποιον τρόπο χρησιμοποιείται το καπέλο. Βεβαιωθείτε ότι οι μαθητές κατανοούν τις διαφορετικές οπτικές γωνίες.
4. **Χρησιμοποιήστε τα καπέλα σκέψης ένα προς ένα:** Εξετάστε όλα τα καπέλα μαζί με την τάξη. Ενθαρρύνετε τους μαθητές να μοιραστούν τις σκέψεις, τα συναισθήματα ή τις ιδέες τους για κάθε καπέλο. Αυτό μπορεί να γίνει προφορικά, μέσω σχεδίων, με αυτοκόλλητα σημειώματα ή με άλλους δημιουργικούς τρόπους.
5. **Θέστε στοχευμένες ερωτήσεις για κάθε καπέλο:** Χρησιμοποιήστε ανοιχτές ερωτήσεις που ταιριάζουν με το χρώμα του καπέλου για να καθοδηγήσετε τη σκέψη, για παράδειγμα:
 - Γεγονότα και πληροφορίες (λευκό)
 - Συναισθήματα και διαίσθηση (κόκκινο)
 - Κρίσιμα σημεία και κίνδυνοι (μαύρο)
 - Θετικά στοιχεία και ευκαιρίες (κίτρινο)
 - Νέες ιδέες και εναλλακτικές λύσεις (πράσινο)
 - Διαδικασία και σχεδιασμός (μπλε)
6. **Συζητήστε και αξιολογήστε τα αποτελέσματα:** Συνοψίστε όσα ειπώθηκαν σε κάθε καπέλο και συζητήστε με τους μαθητές τι σημαίνουν αυτά για το θέμα ή τα επόμενα βήματα. Ζητήστε από τους μαθητές να αναστοχαστούν σχετικά με τη χρήση των καπέλων και με όσα έμαθαν.
7. **Εφαρμόστε τη μέθοδο με ευελιξία:** Ανάλογα με τον στόχο και την ομάδα, μπορείτε να επιλέξετε ποια καπέλα θα χρησιμοποιήσετε και με ποια σειρά. Μερικές φορές αρκούν λιγότερα καπέλα, ή μπορείτε να τα επαναλάβετε με νέα θέματα.
8. **Ενσωματώστε τα καπέλα σκέψης τακτικά στην πρακτική της τάξης:** Χρησιμοποιήστε τα καπέλα σκέψης σε διάφορες δραστηριότητες, όπως καταιγισμός ιδεών, ομαδικές συζητήσεις, επίλυση προβλημάτων, στιγμές αναστοχασμού και λήψη αποφάσεων, για να εξασκήσετε τη δομημένη σκέψη.

Σημειώσεις για τη διάταξη της τάξης σε εσωτερικούς/εξωτερικούς χώρους

Μπορεί να χρησιμοποιηθεί τόσο σε εσωτερικούς όσο και σε εξωτερικούς χώρους. Και τα δύο περιβάλλοντα προσφέρουν συγκεκριμένες και διαφορετικές δραστηριότητες, καθώς και πραγματικά προβλήματα της καθημερινότητας για τους μαθητές.

Όταν βρίσκεστε σε εσωτερικό χώρο, βεβαιωθείτε ότι η αίθουσα είναι αρκετά ήσυχη ώστε να επιτρέπει τη συγκέντρωση και τη στοχαστική συζήτηση και τις εξηγήσεις κατά τη διάρκεια της έρευνας. Εάν η δραστηριότητα πραγματοποιείται σε εξωτερικό χώρο, επιλέξτε μια ήσυχη γωνιά της αυλής όπου οι μαθητές μπορούν να παραμείνουν συγκεντρωμένοι και να αποφύγουν τις παρεμβολές.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Πριν από το μάθημα: προετοιμασία

Η οπτικοποίηση των «καπέλων σκέψης» βοηθά τα παιδιά να αναγνωρίζουν και να χρησιμοποιούν διαφορετικούς τρόπους σκέψης. Με την επιλογή του σωστού θέματος (π.χ. ένα πρόβλημα της τάξης ή ένα ερώτημα σχεδιασμού), η σκέψη συνδέεται άμεσα με μια πραγματική πρόκληση.

Κατά τη διάρκεια του μαθήματος:

1. Επιλέξτε ένα θέμα ή ένα ερώτημα

- Επιλέγοντας ένα συγκεκριμένο πρόβλημα ή μια κατάσταση, ενεργοποιείτε τη σκέψη με γνώμονα την επίλυση προβλημάτων.
 - Τα παιδιά μαθαίνουν ότι τα προβλήματα έχουν διαφορετικές πτυχές και ότι μπορούν να τα εξετάσουν συστηματικά.
2. Εξηγήστε τα «καπέλα σκέψης»
- Κάθε καπέλο αντιπροσωπεύει έναν συγκεκριμένο τρόπο σκέψης:
 - ο Λευκό: συλλογή στοιχείων
 - ο Κόκκινο: συναισθήματα και διαίσθηση
 - ο Μαύρο: κίνδυνοι και αντιρρήσεις
 - ο Κίτρινο: πλεονεκτήματα και ευκαιρίες
 - ο Πράσινο: δημιουργικές ιδέες
 - ο Μπλε: γενική εικόνα και σχεδιασμός
 - Τα παιδιά μαθαίνουν ότι η επίλυση προβλημάτων δεν απαιτεί έναν μόνο τρόπο σκέψης, αλλά έναν συνδυασμό προοπτικών.
3. Χρησιμοποιήστε τα καπέλα ένα-ένα
- Εξερευνώντας κάθε οπτική γωνία ξεχωριστά, τα παιδιά μαθαίνουν:
 - ο Να σκέφτονται συστηματικά
 - ο Να χρησιμοποιούν πολλαπλές οπτικές γωνίες
 - ο Να συνεργάζονται και να ακούν τους άλλους
 - Αυτό προάγει την ευέλικτη και αναλυτική σκέψη.
4. Κάντε συγκεκριμένες ερωτήσεις για κάθε «καπέλο»
- Οι ανοιχτές ερωτήσεις ενθαρρύνουν τη βαθιά σκέψη και την αξιολόγηση των ιδεών.
 - Τα παιδιά μαθαίνουν:
 - ο Να εξετάζουν κριτικά τα γεγονότα (λευκό)
 - ο Να αξιολογούν τους κινδύνους (μαύρο)
 - ο Να βρίσκουν δημιουργικές λύσεις (πράσινο)
 - ο Να βλέπουν τις θετικές πτυχές (κίτρινο)
 - ο Να αναστοχάζονται για τη διαδικασία (μπλε)
5. Να συζητούν και να αξιολογούν τα αποτελέσματα
- Μέσα από την κοινή ανασκόπηση, τα παιδιά μαθαίνουν:
 - ο Να βγάζουν συμπεράσματα
 - ο Να σταθμίζουν τις λύσεις
 - ο Να τεκμηριώνουν τις αποφάσεις τους
 - Αυτή είναι μια βασική δεξιότητα στη σκέψη για την επίλυση προβλημάτων.
6. Εφαρμόζουν και να ενσωματώνουν με ευελιξία
- Η τακτική χρήση των «καπέλων σκέψης» καθιστά τη δομημένη σκέψη συνήθεια.
 - Τα παιδιά μαθαίνουν ότι η επίλυση προβλημάτων είναι μια διαδικασία που μπορεί να εξασκηθεί και να βελτιωθεί.
7. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού
- Ενθαρρύνει τη σκέψη, θέτει διερευνητικές ερωτήσεις και δημιουργεί ένα ασφαλές περιβάλλον στο οποίο τα παιδιά τολμούν να σκεφτούν.
 - Δεν δίνει απαντήσεις, αλλά καθοδηγεί τη διαδικασία έτσι ώστε τα παιδιά να καταλήγουν μόνα τους σε λύσεις.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Η χρήση των «καπέλων σκέψης» του De Bono στην τάξη διεγείρει τη σκέψη για την επίλυση προβλημάτων με έναν παιχνιδιάρικο και δομημένο τρόπο. Αυτή η μορφή εργασίας διδάσκει στα παιδιά όχι μόνο να αντιδρούν αυθόρμητα, αλλά και να σκέφτονται συνειδητά από διαφορετικές οπτικές γωνίες.

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές μαθαίνουν:

- να εξετάζουν τα προβλήματα από πολλαπλές οπτικές γωνίες και να κατανοούν ότι μπορεί να υπάρχουν περισσότερες από μία έγκυρες λύσεις.
- πώς να διαχωρίζουν τα συναισθήματα, τα γεγονότα και τις ιδέες, προκειμένου να σκέφτονται με μεγαλύτερη σαφήνεια και συστηματικότητα.
- να προσεγγίζουν τα προβλήματα βήμα προς βήμα, προχωρώντας από την κατανόηση του προβλήματος στην κριτική ανάλυση και την εξεύρεση δημιουργικών λύσεων.
- να αναλύουν τα προβλήματα, εντοπίζοντας τι συμβαίνει και γιατί, και να αναστοχάζονται τη δική τους σκέψη, συγκρίνοντάς την με τις ιδέες των άλλων.
- πώς να αξιολογούν τι λειτουργεί και τι όχι.
- να διακρίνουν τα γεγονότα από τις απόψεις ή τα συναισθήματα.
- να λαμβάνουν τεκμηριωμένες αποφάσεις, εξετάζοντας και επιλέγοντας μεταξύ διαφορετικών επιλογών.
- να παράγουν πολλαπλές, πρωτότυπες ή απροσδόκητες λύσεις σε ένα πρόβλημα.
- να λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες και τις απόψεις των άλλων.
- να ακούουν ενεργά τους άλλους.
- να εκφράζουν τις δικές τους ιδέες με σαφήνεια.
- να συγκρίνουν διαφορετικές απόψεις με σεβασμό και χωρίς κριτική.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το μάθημα

Αυτή η δημιουργική τεχνική επίλυσης προβλημάτων μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε οποιοδήποτε μάθημα, όποτε οι μαθητές χρειάζεται να ερμηνεύσουν μια δεδομένη κατάσταση, να την εξετάσουν από πολλαπλές οπτικές γωνίες, να επιλύσουν ένα πρόβλημα ή μια κατάσταση, να λάβουν μια απόφαση κ.λπ. Μια τέτοια διδακτική κατάσταση μπορεί να ενσωματωθεί σε οποιοδήποτε μάθημα.

Στη συνέχεια, θα παρουσιάσουμε τον τρόπο ενσωμάτωσης της τεχνικής των «έξι καπέλων» στην τάξη:

1. **Εισαγάγετε το θέμα:** «Θα συζητήσουμε την ιδέα μας για την αυλή του σχολείου με τα έξι καπέλα σκέψης». Εξηγήστε τι θα σκεφτείτε και ποιες είναι οι ενέργειες. Χωρίστε την τάξη σε μικρές ομάδες εργασίας

Δημιουργήστε μια οπτική αναπαράσταση της σκηνής με τα καπέλα σκέψης στην τάξη και διαθέστε τα έξι χρωματιστά καπέλα (ή κάρτες) σε όλη την τάξη

Καπέλο	Ερώτηση που θέτετε	Παράδειγμα δραστηριότητας
Λευκό (γεγονότα)		Τι γνωρίζουμε ήδη Γράψτε ή ζωγραφίστε τις πληροφορίες
Κόκκινο (συναίσθημα) Τι σκεφτόμαστε ή τι νιώθουμε;		Αφήστε τα παιδιά να επιλέξουν ή να ζωγραφίσουν ένα emoji
- Μαύρο (χρυσό) Τι δεν λειτουργεί καλά; Βάλτε ένα σταυρό δίπλα σε ό,τι μπορεί να είναι δύσκολο - Κίτρινο (θετικό)		Τι είναι καλό σε αυτό; Ζητήστε από τα παιδιά να ζωγραφίσουν έναν ήλιο δίπλα στην ιδέα τους
Πράσινο (δημιουργικό)	Τι άλλο μπορούμε να σκεφτούμε;	Κάντε ιδεοθύελλα σε χαρτί ή με LEGO/κουτάκια
Μπλε (γενική εικόνα) Τι πρέπει να κάνουμε στη συνέχεια;		Ζητήστε από τα παιδιά να φτιάξουν ένα σχέδιο δράσης ή να μοιράσουν τις εργασίες

- Σκεφτείτε για κάθε καπέλο (ένα κάθε φορά):** Προχωρήστε βήμα προς βήμα σε κάθε καπέλο σκέψης. Σε κάθε καπέλο, δώστε στα παιδιά χώρο να μοιραστούν τη γνώμη, την ιδέα ή το συναίσθημά τους – προφορικά, σε ένα post-it ή μέσω ενός φύλλου εργασίας. Τα παιδιά παρουσιάζουν την ιδέα τους για την παιδική χαρά με την ομάδα τους. Κάθε μαθητής εκφράζει τη γνώμη, το συναίσθημα, το όραμα ή την πιθανή λύση του για κάθε καπέλο
- Σκεφτείτε μαζί:** Συζητήστε εν συντομία τι μάθατε. Για παράδειγμα:
 - «Τι ανακαλύψαμε σκεπτόμενοι με αυτόν τον τρόπο;»
 - «Ποια ιδέα θέλουμε να αναπτύξουμε περαιτέρω;»
 - «Τι βρήκατε δύσκολο ή διασκεδαστικό σε αυτόν τον τρόπο σκέψης;»

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

- Οπτική αναπαράσταση των καπέλων (υποχρεωτική)
 - Χρωματιστά καπέλα (αληθινά καπέλα, χάρτινα καπέλα ή κορδέλες για το κεφάλι)
 - Αφίσες με τα καπέλα σκέψης (μία για κάθε χρώμα με την έννοια σε λέξεις και εικόνες)
 - Κάρτες ή φύλλα αυτοκόλλητων με τα χρώματα και τα αντίστοιχα σύμβολα
 - Διαφάνειες Digibord ή εκτυπώσιμα υλικά για την οπτική υποστήριξη της έννοιας
- Υλικά εργασίας για τους μαθητές
 - Φύλλα εργασίας για κάθε καπέλο (ζωγραφική, γραφή, χρωματισμός, συμπλήρωση)
 - Post-it ή χρωματιστά χαρτιά, ένα για κάθε χρώμα καπέλου (για ανταλλαγή ιδεών ή σχόλια)
 - Εικονίδια συναισθημάτων ή κάρτες με χαμογελαστά πρόσωπα (για το κόκκινο καπέλο)
 - Κάρτες αναστοχασμού ή πίνακες συζήτησης
 - Χρωματιστά μολύβια ή μαρκαδόροι στα έξι χρώματα των καπέλων
- Βασικά σχολικά είδη
 - Μεγάλο φύλλο χαρτιού ή πίνακας με πτυχές για κοινά νοητικά χάρτες
 - Πολύτιμα ελεύθερα και ανοιχτού τύπου υλικά, υλικά χειροτεχνίας για δημιουργική επεξεργασία (π.χ. πράσινο καπέλο – δημιουργική σκέψη)
 - Χρονόμετρο ή κλεψύδρα (για τη διάρθρωση ανά καπέλο)

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

Οι ερωτήσεις εξαρτώνται από το ποιο καπέλο μιλάει, για παράδειγμα:

- Λευκό καπέλο – Γεγονότα και πληροφορίες – Τι πρέπει ακόμα να μάθουμε για να το κατανοήσουμε καλύτερα;

- Κόκκινο καπέλο – Συναισθήματα και διαίσθηση – Πιστεύετε ότι αυτό είναι ωραίο, δύσκολο, συναρπαστικό ή διασκεδαστικό; Γιατί;
- Μαύρο καπέλο – Κριτική σκέψη και κίνδυνοι – Τι θα μπορούσε να πάει στραβά;
- Κίτρινο καπέλο – Θετική σκέψη και ευκαιρίες – Τι θα μπορούσε να σημαίνει αυτό για κάποιον;
- Πράσινο καπέλο – Δημιουργική σκέψη και νέες ιδέες – Τι θα μπορούσατε να κάνετε διαφορετικά;
- Μπλε καπέλο - Επισκόπηση και αναστοχασμός - Ποιο καπέλο χρησιμοποιούμε τώρα και γιατί;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Τα παιδιά δεν κατανοούν πάντα πολύ καλά τα καπέλα της αφηρημένης σκέψης στην αρχή.

Συμβουλή: Κάντε το οπτικό και συγκεκριμένο

- Χρησιμοποιήστε έντονα χρώματα, εικονογράμματα και απλή γλώσσα.
- Κρεμάστε οπτικές αφίσες ή χρησιμοποιήστε πραγματικά καπέλα ή κορδέλες για το κεφάλι.
- Οι εξηγήσεις προσαρμοσμένες στα παιδιά λειτουργούν καλύτερα από τη θεωρία.

- **Πρόκληση:** Η ταυτόχρονη χρήση πάρα πολλών «καπέλων» μπερδεύει τα μικρότερα παιδιά.

Συμβουλή: Ξεκινήστε με 2 ή 3 καπέλα (π.χ. λευκό, κόκκινο, κίτρινο) και αυξήστε τον αριθμό σταδιακά.

- Λιγότερα είναι καλύτερα, ειδικά στην αρχή. Χτίστε το σιγά-σιγά

- **Πρόκληση:** Τα παιδιά δεν ξέρουν πώς να σκέφτονται σωστά με ένα συγκεκριμένο καπέλο· αυτό απαιτεί εξάσκηση και επανάληψη. Ως εκπαιδευτικός, σκεφτείτε φωναχτά: «Όταν σκέφτομαι με το μαύρο καπέλο, βλέπω ότι...».

Συμβουλή: Δώστε παραδείγματα σκέψης

- Η προσομοίωση βοηθά πάρα πολύ στην ανάπτυξη της σκέψης.

- **Πρόκληση:** Μερικά παιδιά φοβούνται να εκφράσουν τη γνώμη τους ή να ακολουθήσουν τους άλλους.

Συμβουλή: Εναλλάξτε την ομαδική και την ατομική εργασία

- Αφήστε τα παιδιά να ζωγραφίσουν ή να γράψουν πρώτα ατομικά και μόνο μετά να μοιραστούν τις σκέψεις τους. Με αυτόν τον τρόπο, κάθε παιδί αποκτά χώρο για σκέψη.

- **Πρόκληση:** Τα παιδιά χάνουν γρήγορα το νήμα της διαδικασίας.

Συμβουλή: Χρησιμοποιήστε σταθερές ρουτίνες. Επομένως, εργαστείτε με σταθερό ρυθμό, π.χ.:

- Επιλέξτε καπέλο
- Κάντε μια ερώτηση
- Μοιραστείτε την απάντηση
- Η επανάληψη ενισχύει την αυτοπεποίθηση.

- **Πρόκληση:** Τα παιδιά χάνουν την προσοχή τους σε μακρές συνεδρίες.

Συμβουλή: Κρατήστε τη συνεδρία σύντομη και ενεργητική

- Χρησιμοποιήστε ένα χρονόμετρο για κάθε καπέλο (π.χ. 3 λεπτά ανά γραμμή σκέψης) και φροντίστε να υπάρχουν ενεργητικές μορφές εργασίας (ζωγραφική, κίνηση, επιλογή καρτών) – αυτό εξασφαλίζει μεγαλύτερη συμμετοχή.

- **Πρόκληση:** Τα παιδιά συχνά θέλουν να σκέφτονται μόνο θετικά (κίτρινο) ή δημιουργικά (πράσινο).

Συμβουλή: Ενθαρρύνετε κάθε είδους σκέψη, συμπεριλαμβανομένης της «δύσκολης»

- Εξηγήστε ότι όλα τα καπέλα είναι σημαντικά – συμπεριλαμβανομένης της κριτικής σκέψης ή της αποδοχής των συναισθημάτων.
- Χρησιμοποιήστε παραδείγματα όπου το μαύρο ή το κόκκινο καπέλο κάνει τη διαφορά.

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Για να προσαρμόσετε τη χρήση των καπέλων σκέψης στο επίπεδο των μαθητών, μπορείτε να διακρίνετε τρία επίπεδα:

- **Αρχάριοι μαθητές (6-7 ετών):** οι μαθητές εξερευνούν ένα ή δύο καπέλα σκέψης κάθε φορά, με μεγάλη υποστήριξη από τον δάσκαλο. Οι ερωτήσεις είναι απλές και οπτικές, και οι απαντήσεις μπορούν επίσης να απεικονιστούν με σχέδια. Η κοινή σκέψη φωναχτά είναι κεντρικής σημασίας.
- **Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):** οι μαθητές χρησιμοποιούν διαδοχικά διάφορα καπέλα σκέψης. Σκέφτονται ανεξάρτητα, μοιράζονται τις ιδέες τους σε ομάδες και γράφουν ή ζωγραφίζουν τις απαντήσεις τους. Ο εκπαιδευτικός καθοδηγεί κυρίως θέτοντας ερωτήσεις και προβαίνοντας σε κοινό αναστοχασμό.
- **Μαθητές ειδικοί (9-10 ετών):** οι μαθητές χρησιμοποιούν και τα έξι «καπέλα σκέψης» ανεξάρτητα ή σε ομάδες, ακόμη και με πιο σύνθετα θέματα ή δικά τους έργα. Αλλάζουν συνειδητά προοπτικές, θέτουν ο ένας στον άλλο ερωτήσεις σε βάθος και αναστοχάζονται κριτικά για τη διαδικασία σκέψης τους.

Αυτή η δομή καθιστά δυνατή την ανάπτυξη δεξιοτήτων σκέψης βήμα προς βήμα, προσαρμοσμένη στο ρυθμό και το επίπεδο των παιδιών.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

1. Σχετικά με τη σκέψη καθεαυτή
 - Ποιο καπέλο βρήκατε πιο εύκολο για να σκεφτείτε;
 - Ποιο καπέλο βρήκατε πιο δύσκολο; Γιατί;
 - Σκέφτηκατε ή είπατε κάτι που δεν θα κάνατε κανονικά;
 - Ποιο καπέλο σας βοήθησε να βρείτε μια νέα ιδέα;
2. Σχετικά με τη διαδικασία
 - Πώς νιώσατε που σκεφτήκατε βήμα προς βήμα;
 - Τι συνέβη όταν αρχίσαμε να σκεφτόμαστε με ένα διαφορετικό καπέλο;
 - Εξετάσαμε καλά όλες τις πτυχές του προβλήματος;
 - Ποια ήταν η διαφορά μεταξύ δημιουργικής σκέψης και κριτικής σκέψης;
3. Σχετικά με την ενσυναίσθηση και τη συνεργασία
 - Τι έκανε καλά η ομάδα σας κατά τη διάρκεια της σκέψης;
 - Ακούσατε ο ένας τον άλλον προσεκτικά;
 - Ποιος σας βοήθησε να σκεφτείτε πιο βαθιά;
 - Τι θα κάνατε διαφορετικά στην ομάδα την επόμενη φορά;
4. Σχετικά με τη μάθηση και την εξέλιξη
 - Τι μάθατε για τον εαυτό σας ως στοχαστές;
 - Υπάρχει κάτι που καταλαβαίνετε καλύτερα τώρα από ό,τι πριν;
 - Πώς μπορείτε να χρησιμοποιήσετε αυτόν τον τρόπο σκέψης σε άλλες καταστάσεις;

3.3.3 Επιστημονικές έννοιες σε δράση

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Η μετατροπή των επιστημονικών εννοιών σε κίνηση περιλαμβάνει την εμπειρία των παιδιών σε αφηρημένες αρχές (όπως οι καταστάσεις της ύλης) μέσω της κίνησης. Τα παιδιά απεικονίζουν φυσικά αυτές τις έννοιες με τα σώματά τους, εξερευνώντας πώς λειτουργεί μια έννοια, πώς να την αναπαραστήσουν και πώς να την βελτιώσουν.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια εστίαση στις δεξιότητες
- Επίλυση προβλημάτων
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
- Κριτική σκέψη
- Δημιουργικότητα

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6-10 ετών	Ατομική εργασία και εργασία ολόκληρης της τάξης σε ζεύγη ή μικρές ομάδες	30-50 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

1. **Εξερεύνηση μέσω της κίνησης:** Οι μαθητές εξασκούνται στα διάφορα κριτήρια κίνησης με το σώμα τους, για παράδειγμα κινούμενοι ομαλά ή ακολουθώντας ένα συγκεκριμένο μοτίβο. Ενθαρρύνετε την ελεύθερη εξερεύνηση και τη δοκιμή ιδεών.
2. **Εφαρμογή της έννοιας:** Οι μαθητές εργάζονται σε ομάδες για να παρουσιάσουν την έννοια μέσω της κίνησης με το σώμα τους. Πειραματίζονται, ανταλλάσσουν ιδέες και δοκιμάζουν λύσεις.
3. **Παρουσίαση:** Παρουσιάστε το αποτέλεσμα στην τάξη: η μία ομάδα εκτελεί την παρουσίαση ενώ η άλλη παρατηρεί, εστιάζοντας στον τρόπο με τον οποίο εφαρμόζονται η έννοια και τα κριτήρια κίνησης.
4. **Ανασκόπηση:** Ανασκοπήστε μαζί: συζητήστε τι ανακαλύφθηκε, ποια κριτήρια κίνησης και έννοιες ήταν ορατά, και τι θα μπορούσε να γίνει διαφορετικά ή να βελτιωθεί.

Σημειώσεις για τη διάταξη της αίθουσας διδασκαλίας (εσωτερική/εξωτερική)

Μπορεί να γίνει σε εσωτερικό ή εξωτερικό χώρο.

Αν το κάνετε σε εσωτερικό χώρο, βεβαιωθείτε ότι η αίθουσα είναι ευρύχωρη και επιτρέπει στην τάξη και σε κάθε μαθητή να κινείται ελεύθερα. Φροντίστε επίσης να υπάρχει αρκετή ησυχία, ώστε να μπορούν να συγκεντρωθούν στις εξηγήσεις και τις οδηγίες σας.

Αν το κάνετε έξω, επιλέξτε ένα ήσυχο αλλά ευρύχωρο μέρος στην αυλή όπου οι μαθητές μπορούν να παραμείνουν συγκεντρωμένοι και να μην ενοχλούνται από άλλες δραστηριότητες.

Πώς συμβάλλει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα στην ανάπτυξη αυτής της συγκεκριμένης δεξιότητας;

Αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα εστιάζει στην επίλυση προβλημάτων. Στους μαθητές δίνεται μια επιστημονική έννοια, όπως οι καταστάσεις της ύλης, και η πρόκληση είναι να την αναπαραστήσουν μέσω της κίνησης. Δοκιμάζουν διαφορετικούς τρόπους για να την εκφράσουν.

Δουλεύοντας ατομικά ή σε μικρές ομάδες, οι μαθητές αναπτύσσουν ιδέες, δοκιμάζουν λύσεις και βελτιώνουν την προσέγγισή τους μέχρι να βρουν έναν αποτελεσματικό τρόπο να απεικονίσουν την έννοια μέσω της κίνησης. Τέλος, αναστοχάζονται τις επιλογές τους και πώς θα μπορούσε να βελτιωθεί η απεικόνισή τους.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές θα:

- είναι σε θέση να πειραματίζονται με τις ιδέες τους, να τις αξιολογούν και να τις τελειοποιούν μέσω βελτιώσεων.
- κατανοήσουν ότι υπάρχουν πολλές πιθανές λύσεις για ένα και το αυτό πρόβλημα.
- είναι σε θέση να αναστοχάζονται κριτικά τη μαθησιακή τους διαδικασία, αναρωτώμενοι τι λειτούργησε, γιατί επιλέχθηκε μια συγκεκριμένη λύση και τι θα μπορούσε να γίνει διαφορετικά την επόμενη φορά.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το μάθημα

Ένα σαφές παράδειγμα είναι οι μαθητές να αναπαριστούν τις καταστάσεις της ύλης και τις μεταβάσεις τους μέσω της κίνησης. Για παράδειγμα, ένα κομμάτι σοκολάτας που λιώνει: αρχικά κινούνται ως στερεό αντικείμενο και σταδιακά «λιώνουν» σε υγρή φάση. Χρησιμοποιούν το μοντέλο των σωματιδίων για να καθοδηγήσουν την κίνησή τους: αρχικά, οι μαθητές στέκονται κοντά ο ένας στον άλλο με οργανωμένο τρόπο (στερεό) και στη συνέχεια σταδιακά απλώνονται (τήξη).

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

Ακολουθεί μια επισκόπηση πιθανών εργαλείων και υλικών ανάλογα με την ιδέα σας:

- Κάρτες οδηγιών
- Φωτογραφική μηχανή ή tablet για την καταγραφή των γεγονότων
- Post-it για αρχικές ιδέες ή σχόλια
- Μεγάλα φύλλα χαρτιού ή λευκοί πίνακες
- Φωτογραφίες για έμπνευση
- Κατευθυντήριες ερωτήσεις

Αυτές είναι ενδεικτικές ερωτήσεις που αφορούν τις καταστάσεις της ύλης.

Παρατήρηση της έννοιας

- Πώς κινείται στην πραγματικότητα ένα στερεό αντικείμενο;
- Τι αλλάζει όταν κάτι αρχίζει να λιώνει;
- Μπορείς να αισθανθείς πώς συμπεριφέρονται διαφορετικά τα σωματίδια;

Πειραματιζόμαστε με την κίνηση

- Τι συμβαίνει αν κινείσαι πιο γρήγορα ή πιο αργά;

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

- Μπορείς να δείξεις τη διαφορά μεταξύ στερεού, υγρού και αερίου;
- Πώς μπορείς να δείξεις ότι τα σωματίδια απομακρύνονται σταδιακά το ένα από το άλλο;

Σκέψη για την επίλυση προβλημάτων

- Ποια κίνηση απεικονίζει καλύτερα τη διαδικασία τήξης;
- Μπορείς να σκεφτείς έναν άλλο τρόπο για να απεικονίσεις την ίδια έννοια;
- Η στρατηγική σας λειτουργεί για όλη την ομάδα; Αν όχι, τι μπορείτε να αλλάξετε;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές δεν ξέρουν πώς να ξεκινήσουν

Συμβουλή 1: Προτείνετε τους να επικεντρωθούν πρώτα στα βασικά χαρακτηριστικά (π.χ., «Τα σωματίδια είναι κοντά μεταξύ τους ή μακριά;»). Ενθαρρύνετε μικρά πειράματα: δοκιμάστε μια απλή κίνηση και προσαρμόστε την.

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές κινούνται πολύ γρήγορα ή χαοτικά

Συμβουλή 1: Ζητήστε τους να επιβραδύνουν και να υπερτονίσουν τις διαφορές μεταξύ των καταστάσεων.

Συμβουλή 2: Χρησιμοποιήστε μετρήσεις ή ρυθμούς για να συντονίσετε την κίνηση της ομάδας.

- **Πρόκληση:** Η έννοια φαίνεται πολύ αφηρημένη για τους μαθητές **Συμβουλή 1:** Δώστε ένα συγκεκριμένο παράδειγμα, όπως το λιώσιμο της σοκολάτας ή του πάγου.

Συμβουλή 2: Ζητήστε τους να σκεφτούν το μοντέλο των σωματιδίων: πώς θα κινούνταν τα σωματίδια;

- **Πρόκληση:** Η ομάδα δυσκολεύεται να συντονιστεί

Συμβουλή 1: Χωρίστε την κίνηση σε στάδια: πρώτα δείξτε το στερεό, μετά το υγρό και τέλος το αέριο.

Συμβουλή 2: Χρησιμοποιήστε οπτικά σημάδια (μαρκαδόρους ή ζώνες) για να καθοδηγήσετε την απόσταση και τη διάταξη.

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Όταν εξερευνάτε επιστημονικές έννοιες μέσω της κίνησης, μπορείτε να διαφοροποιήσετε σε τρία επίπεδα:

- **Αρχάριοι μαθητές (6-7 ετών):** Τα παιδιά εκτελούν απλές, καθοδηγούμενες κινήσεις και ανακαλύπτουν κυρίως μέσω της μίμησης και της αίσθησης. Λαμβάνουν οπτική υποστήριξη και σαφείς οδηγίες. Σκεφτείτε το άλμα, την πτώση ή την ισορροπία με βοήθεια.
- **Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):** Τα παιδιά συνδυάζουν κινήσεις και σκέφτονται την αιτία και το αποτέλεσμα. Εργάζονται σε ομάδες πάνω σε σύντομες ακολουθίες κινήσεων και αναστοχάζονται τις επιλογές τους. Είναι ήδη σε θέση να πειραματίζονται και να διαφοροποιούνται στο πλαίσιο μιας εργασίας.
- **Εμπειροί μαθητές (9-10 ετών):** Τα παιδιά σχεδιάζουν δημιουργικές λύσεις κίνησης, προγραμματίζουν ανεξάρτητα και αναστοχάζονται σε βάθος τη διαδικασία τους. Μπορούν να αναπαραστήσουν σωματικά αφηρημένες έννοιες, όπως η σταθερότητα ή η κατάσταση συσσωμάτωσης, και να αξιολογήσουν την προσέγγισή τους.

Σε κάθε επίπεδο, η σκέψη για την επίλυση προβλημάτων διεγείρεται μέσω ανοιχτών εργασιών, στοχευμένων ερωτήσεων και χώρου για πειραματισμό. Αυτό σας επιτρέπει να συνδεθείτε με την ανάπτυξη κάθε παιδιού και να κάνετε την επιστήμη απτή και ενεργή.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

1. Κατανόηση της έννοιας
 - Τι ανακαλύψατε σχετικά με [τη βαρύτητα/τη δύναμη/την ισορροπία];
 - Γιατί πιστεύετε ότι συνέβη αυτό όταν [πηδήξατε/σπρώξατε/κυλήσατε];
 - Μπορείτε να εξηγήσετε τι θα συνέβαινε αν αλλάζαμε κάτι;
2. Διαδικασία επίλυσης προβλημάτων
 - Ποιες ιδέες δοκιμάσατε πρώτα;
 - Τι λειτούργησε καλά; Τι δεν λειτούργησε; Γιατί πιστεύετε ότι συνέβη αυτό;
 - Πώς αποφάσισατε ποια λύση θα χρησιμοποιήσετε;
3. Συνεργασία και επικοινωνία
 - Πώς συνεργαστήκατε για να λύσετε το πρόβλημα;
 - Τι έκανε κάποιος από την ομάδα σας που σας βοήθησε;
 - Πώς ακούσατε τις ιδέες των άλλων;
4. Αναστοχασμός σχετικά με τη μάθηση
 - Τι μάθατε σήμερα που δεν ξέρατε πριν;
 - Πώς νιώσατε που δοκιμάσατε κάτι καινούργιο;
 - Πώς ο τρόπος που κινηθήκατε βοήθησε να καταστεί σαφής η έννοια;

3.3.4 Τι ακολουθεί

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Κατά τη διάρκεια μιας ερευνητικής ή σχεδιαστικής δραστηριότητας, οι μαθητές αντιμετωπίζουν ένα απροσδόκητο πρόβλημα που εμποδίζει την πρόοδό τους. Πρέπει να σκεφτούν πιθανές λύσεις, να κάνουν μια επιλογή και να προσαρμόσουν την προσέγγισή τους για να συνεχίσουν.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια δεξιότητα
- Επίλυση προβλημάτων
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
- Κριτική σκέψη

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6-10 ετών	Ατομική εργασία και εργασία ολόκληρης της τάξης σε ζεύγη ή μικρές ομάδες	30 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

1. Οι μαθητές ξεκινούν την έρευνα ή τη σχεδιαστική εργασία ατομικά, σε ζεύγη ή σε μικρές ομάδες.
2. Κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας προκύπτει ένα απροσδόκητο πρόβλημα ή εμπόδιο.
3. Οι μαθητές εντοπίζουν και συζητούν το πρόβλημα και σκέφτονται πιθανές λύσεις.
4. Επιλέγουν μία λύση, συγκεντρώνουν τα απαραίτητα υλικά ή πόρους και δοκιμάζουν την ιδέα τους.
5. Οι μαθητές αξιολογούν αν η λύση λειτουργεί και, αν χρειαστεί, προσαρμόζουν την προσέγγισή τους.
6. Η δραστηριότητα ολοκληρώνεται με μια σύντομη ανασκόπηση και συζήτηση στην τάξη σχετικά με τη διαδικασία επίλυσης προβλημάτων.

Σημειώσεις για τη διάταξη της αίθουσας διδασκαλίας (εσωτερική/εξωτερική)

Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να πραγματοποιηθεί τόσο μέσα στην τάξη όσο και σε εξωτερικούς χώρους, ανάλογα με την ερευνητική ή σχεδιαστική εργασία.

Πώς συμβάλλει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα στην ανάπτυξη αυτής της συγκεκριμένης δεξιότητας;

- Αντιμετώπιση του προβλήματος: Οι μαθητές αντιμετωπίζουν ένα απροσδόκητο εμπόδιο που τους εμποδίζει να συνεχίσουν την έρευνα ή τη σχεδιαστική τους εργασία, γεγονός που δημιουργεί την ανάγκη για επίλυση προβλημάτων.
- Ανάλυση της κατάστασης: Εξετάζουν προσεκτικά το πρόβλημα, εντοπίζοντας την αιτία και τους περιορισμούς, γεγονός που αναπτύσσει την αναλυτική σκέψη.
- Διαμόρφωση εναλλακτικών λύσεων: Οι μαθητές κάνουν ιδεοθύελλα για πιθανές λύσεις, διερευνώντας πολλαπλές προσεγγίσεις αντί να αρκούνται στην πρώτη ιδέα.

- Αξιολόγηση επιλογών: Ζυγίζουν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα κάθε πιθανής λύσης, μαθαίνοντας να εκτιμούν τη σκοπιμότητα, την αποτελεσματικότητα και τις πιθανές συνέπειες.
- Λήψη τεκμηριωμένης απόφασης: Οι μαθητές επιλέγουν την καταλληλότερη λύση και την εφαρμόζουν, εξασκώντας τη λήψη αποφάσεων με βάση τα στοιχεία και τη λογική.
- Αναστοχασμός σχετικά με τα αποτελέσματα: Αφού δοκιμάσουν τη λύση τους, οι μαθητές αναστοχάζονται σχετικά με το τι λειτούργησε, τι δεν λειτούργησε και γιατί, γεγονός που ενισχύει την κριτική σκέψη και την επαναληπτική επίλυση προβλημάτων.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές θα:

- είναι σε θέση να αναγνωρίζουν και να αναλύουν απρόβλεπτα προβλήματα
- είναι σε θέση να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν αποτελεσματικές λύσεις
- αναστοχάζονται κριτικά σε σχέση με τη διαδικασία λήψης αποφάσεων τους.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το μάθημα

Αυτή η δραστηριότητα είναι κατάλληλη για εργασίες όπου μπορεί να προκύψουν φυσιολογικά απρόβλεπτα προβλήματα.

- Επιστημονικές έρευνες: Κατά τη διάρκεια ενός πειράματος, κάποιο κομμάτι του εξοπλισμού παρουσιάζει βλάβη ή τα αποτελέσματα είναι απροσδόκητα, ωθώντας τους μαθητές να βρουν τρόπο να προχωρήσουν.
- Εργασίες σχεδιασμού και μηχανικής: Κατά τη δημιουργία ενός μοντέλου ή πρωτοτύπου, οι μαθητές ανακαλύπτουν ότι ένα εξάρτημα δεν ταιριάζει ή ότι ένας σχεδιασμός δεν λειτουργεί όπως προβλέπεται.
- Δραστηριότητες μάθησης σε εξωτερικούς χώρους: Οι μαθητές αντιμετωπίζουν περιβαλλοντικά ή υλικοτεχνικά εμπόδια, όπως καιρικές συνθήκες ή έλλειψη υλικών, που απαιτούν δημιουργικές λύσεις.
- Μάθηση με βάση έργα: Κατά τον σχεδιασμό ή την εκτέλεση ενός έργου, οι μαθητές αντιμετωπίζουν απρόβλεπτες προκλήσεις, όπως ελλείψεις δεδομένων, χρονικούς περιορισμούς ή αντικρουόμενες ιδέες.

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

Το ακριβές πρόβλημα και τα απαιτούμενα υλικά δεν μπορούν να προβλεφθούν εκ των προτέρων· οι μαθητές πρέπει να εντοπίσουν το εμπόδιο και, με βάση τη λύση που προτείνουν, να προσδιορίσουν και να συγκεντρώσουν τα υλικά που απαιτούνται για την αντιμετώπισή του.

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού: ο εκπαιδευτικός λειτουργεί ως καθοδηγητής, είναι ερευνητικός και υποστηρικτικός, ενθαρρύνοντας τη σκέψη, την εξήγηση και την επανεξέταση

Κατανόηση του προβλήματος:

- Ποιο είναι το εμπόδιο που αντιμετωπίζετε;
- Γιατί δεν μπορείτε να συνεχίσετε την εργασία;

Προσδιορισμός αναγκών:

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανακλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

- Τι χρειάζεστε για να προχωρήσετε;
- Ποιοι πόροι ή υλικά θα μπορούσαν να σας βοηθήσουν να ξεπεράσετε αυτή την πρόκληση;

Εξερεύνηση δυνατοτήτων:

- Τι μπορείτε να χρησιμοποιήσετε από την τάξη ή το περιβάλλον για να σας βοηθήσει;
- Υπάρχουν εναλλακτικοί τρόποι για να λύσετε το πρόβλημα αν η πρώτη σας ιδέα δεν λειτουργήσει;

Λήψη αποφάσεων και αναστοχασμός:

- Ποια λύση φαίνεται πιο εφικτή και γιατί;
- Πώς θα ελέγξετε αν η ιδέα σας λειτουργεί;
- Τι μπορεί να συμβεί αν η λύση σας δεν λειτουργήσει όπως έχετε σχεδιάσει;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές ενδέχεται να βιαστούν να λύσουν το πρόβλημα χωρίς να το έχουν κατανοήσει πλήρως.

Συμβουλή: Ενθαρρύνετε τους μαθητές να κάνουν μια παύση και να αναλύσουν το πρόβλημα πριν βιαστούν να βρουν μια λύση.

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές ενδέχεται να απογοητευτούν όταν η πρώτη τους ιδέα δεν αποδώσει.

Συμβουλή: Κάντε καθοδηγητικές ερωτήσεις για να διεγείρετε την κριτική σκέψη, αντί να δώσετε την απάντηση.

- **Συμβουλή: Πρόκληση:** Ορισμένοι μαθητές μπορεί να δυσκολεύονται να σκεφτούν περισσότερες από μία πιθανές λύσεις

Συμβουλή: Προωθήστε την ανταλλαγή ιδεών για πολλαπλές λύσεις και την εξέταση εναλλακτικών επιλογών.

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές ενδέχεται να θεωρούν τα λάθη ή τις αποτυχημένες προσπάθειες ως αποτυχία και όχι ως μέρος της μάθησης.

Συμβουλή: Τονίστε ότι τα λάθη αποτελούν ευκαιρίες μάθησης και μέρος της διαδικασίας.

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές ενδέχεται να δυσκολεύονται να εντοπίσουν ή να προσαρμόσουν τα κατάλληλα υλικά και πόρους.

Συμβουλή: Δώστε στους μαθητές χρόνο να συγκεντρώσουν ή να προσαρμόσουν υλικά με βάση τη λύση που έχουν επιλέξει.

- **Πρόκληση:** Ορισμένοι μαθητές ενδέχεται να βασίζονται υπερβολικά στον εκπαιδευτικό ή σε πιο ικανούς συμμαθητές τους για τη λήψη αποφάσεων.

Συμβουλή: Ενθαρρύνετε τη συνεργασία, αλλά αφήστε τους μαθητές να λαμβάνουν αποφάσεις ανεξάρτητα, όποτε είναι δυνατόν.

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Όταν χρησιμοποιείτε το «Smart Match» ως μορφή εργασίας με μαθητές ηλικίας 6 έως 10 ετών, μπορείτε εύκολα να διαφοροποιήσετε σε τρία επίπεδα: αρχάριοι, προχωρημένοι και ειδικοί.

- **Αρχάριοι μαθητές (6-7 ετών):** Δώστε μικρότερες, απλούστερες εργασίες όπου το εμπόδιο είναι προφανές. Προσφέρετε υποδείξεις ή μερικές προτάσεις για τα υλικά που χρειάζονται. Ενθαρρύνετε την εργασία σε ζευγάρια για να υποστηρίξετε την επίλυση προβλημάτων.

- **Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):** Χρησιμοποιήστε πιο σύνθετα ή ασαφή προβλήματα που απαιτούν ανεξάρτητη σκέψη. Περιορίστε τις υποδείξεις, ώστε οι μαθητές να πρέπει να σκεφτούν οι ίδιοι πολλαπλές λύσεις. Ενθαρρύνετε τον προβληματισμό σχετικά με το γιατί ορισμένες λύσεις μπορεί να λειτουργούν ή να μην λειτουργούν.
- **Μαθητές προχωρημένου επιπέδου (9-10 ετών):** Εισάγετε εμπόδια ανοιχτού τύπου ή πολλαπλών βημάτων, όπου το πρόβλημα μπορεί να έχει πολλές πιθανές λύσεις. Οι μαθητές πρέπει να προβλέπουν πιθανές δυσκολίες και να εντοπίζουν τα υλικά ανεξάρτητα. Ενθαρρύνετέ τους να αξιολογούν κριτικά την αποτελεσματικότητα της λύσης τους και να εξετάζουν εναλλακτικές στρατηγικές.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

- Τι μάθατε σχετικά με τον τρόπο προσέγγισης απροσδόκητων προβλημάτων;
- Ποιες στρατηγικές σας βοήθησαν να λύσετε το πρόβλημα πιο αποτελεσματικά;
- Τι θα κάνατε διαφορετικά αν αντιμετωπίζατε ένα παρόμοιο πρόβλημα την επόμενη φορά;
- Πώς μπορείτε να εφαρμόσετε όσα μάθατε σχετικά με την επίλυση προβλημάτων σε άλλες εργασίες ή μαθήματα;
- Παρατηρήσατε κάποια προσωπικά δυνατά σημεία ή τομείς που πρέπει να βελτιώσετε στον τρόπο που αντιμετωπίζετε τις προκλήσεις;

3.3.5 Ποιος είμαι;

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Το «Ποιος είμαι;» είναι μια δραστηριότητα όπου κάθε παίκτης φοράει στο μέτωπό του μια κάρτα με το όνομα ενός διάσημου προσώπου, ζώου ή φανταστικού χαρακτήρα, χωρίς να γνωρίζει ποιος είναι.

Θέτοντας μόνο ερωτήσεις που απαντώνται με «ναι» ή «όχι», κάθε παίκτης προσπαθεί να ανακαλύψει την ταυτότητά του. Ο πρώτος παίκτης που μαντέψει σωστά κερδίζει το εκπαιδευτικό παιχνίδι!

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια δεξιότητα
- Επίλυση προβλημάτων
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
- Κριτική σκέψη

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6-10 ετών	όλη η τάξη, εργαζόμενη σε ζεύγη ή μικρές ομάδες	50-100 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

1. Γράψτε το όνομα ενός προσώπου, ενός ζώου, ενός επαγγέλματος ή μιας διάσημης προσωπικότητας σε κάθε αυτοκόλλητο σημείωμα.
2. Κολλήστε ένα post-it στο μέτωπο κάθε μαθητή, χωρίς να βλέπουν τι είναι γραμμένο πάνω του.
3. Επιλέξτε κάποιον να ξεκινήσει. Αυτός ο μαθητής μπορεί να κάνει μία ερώτηση «ναι/όχι» σε έναν συμμαθητή του. Στη συνέχεια, είναι η σειρά του επόμενου παίκτη.
4. Αν κάποιος πιστεύει ότι ξέρει ποιος είναι, μπορεί να κάνει μια εικασία κατά τη διάρκεια της σειράς του.
5. Το παιχνίδι τελειώνει όταν όλοι έχουν μαντέψει σωστά το περιεχόμενο του post-it τους.

Σημειώσεις για τη διάταξη της αίθουσας (εσωτερική/εξωτερική)

Τοποθετήστε τραπέζια ή χαλάκια στο πάτωμα, όπου μικρές ομάδες 3–6 παικτών μπορούν να καθίσουν άνετα. Αφήστε τους να καθίσουν σε κύκλο. Αυτό διευκολύνει όλους να κάνουν ερωτήσεις ο ένας στον άλλο.

Στον εξωτερικό χώρο: Σε ένα ήσυχο και καθαρό περιβάλλον, οι μαθητές μπορούν επίσης να καθίσουν έξω σε κύκλο.

Στον εξωτερικό χώρο, το παιχνίδι μπορεί επίσης να παιχτεί ενώ οι παίκτες κινούνται. Όλοι περπατούν γύρω-γύρω και μπορείτε να κάνετε μια ερώτηση όταν συναντάτε κάποιον. Με αυτόν τον τρόπο, δεν υπάρχει μόνο κίνηση, αλλά και περισσότερη αλληλεπίδραση μεταξύ των διαφόρων παικτών.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Το εκπαιδευτικό παιχνίδι «Ποιος είμαι;» ενθαρρύνει την επίλυση προβλημάτων, καθώς οι παίκτες πρέπει να αναπτύξουν ενεργά στρατηγικές για να ανακαλύψουν την ταυτότητά τους. Αρχικά μαθαίνουν να συλλέγουν πληροφορίες θέτοντας συγκεκριμένες ερωτήσεις που απαντώνται με «ναι» ή «όχι» και στη συνέχεια πρέπει να αναλύσουν λογικά ποιες ερωτήσεις θα τους οδηγήσουν πιο γρήγορα στην απάντηση. Οι παίκτες σχεδιάζουν την προσέγγισή τους: αποφασίζουν ποιες κατηγορίες θα αποκλείσουν πρώτα και πώς θα χρησιμοποιήσουν τις ερωτήσεις τους όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματικά.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές θα:

- είναι σε θέση να συλλέγουν και να αναλύουν πληροφορίες μέσω ερωτήσεων που απαντώνται με «ναι» ή «όχι»·
- μπορούν να θέτουν αποτελεσματικές και λογικές ερωτήσεις·
- χρησιμοποιούν τη λογική για να αποκλείουν απίθανες επιλογές και να εντοπίζουν την κρυφή τους ταυτότητα·
- προσαρμόζουν τη σκέψη τους με βάση νέες πληροφορίες και απαντήσεις από άλλους.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το μάθημα

- Επιλέξτε θέματα που είναι κατάλληλα για το μάθημα (επαγγέλματα, ζώα, ιστορικές προσωπικότητες κ.λπ.).
- Post-it στο μέτωπο: «Άλογο»

Ερωτήσεις:

1. Είμαι ζώο; ☐
2. Είμαι άνθρωπος; ☐
3. Έχω τέσσερα πόδια; ☐
4. Μπορώ να πετάξω; ☐
5. Μπορώ να τρέξω γρήγορα; ☐
6. Έχω ουρά; ☐
7. Έχω μακρύ λαιμό; ☐
8. Κάνω ήχους σαν χλιμίντρισμα; ☐
9. Μπορούν οι άνθρωποι να με ιππεύουν; ☐
10. Ζω σε φάρμα ή σε στάβλο; ☐
11. Είμαι μικρότερο από ένα σκύλο; ☐
12. Τρώω χόρτο; ☐

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

- Χαρτάκια Post-it
- Στυλό ή μαρκαδόροι

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

Χρήσιμες ερωτήσεις πριν από το παιχνίδι (στρατηγική προετοιμασίας C)

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

- Πώς μπορείτε να κάνετε ερωτήσεις με τέτοιο τρόπο ώστε να συγκεντρώσετε γρήγορα πολλές πληροφορίες;
- Ποια κατηγορία πιστεύετε ότι είναι χρήσιμο να αποκλείσετε πρώτα (π.χ. ζώο, επάγγελμα, διάσημο πρόσωπο);
- Τι μπορείτε να κάνετε αν δεν είστε σίγουροι για την απάντηση; Χρήσιμες ερωτήσεις κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού (καθοδήγηση της διαδικασίας)
- Ποιες ερωτήσεις σας βοήθησαν και ποιες όχι;
- Μπορείτε να δοκιμάσετε μια διαφορετική στρατηγική για να βρείτε την απάντηση πιο γρήγορα;
- Τι νομίζετε ότι θα ρωτούσε κάποιος άλλος αν βρισκόταν στη θέση σας;
- Μπορείτε να συνδυάσετε πληροφορίες από διαφορετικές απαντήσεις για να αποκλείσετε κάτι;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές ενδέχεται να κάνουν ερωτήσεις που είναι πολύ συγκεκριμένες σε πολύ αρχικό στάδιο του παιχνιδιού. **Συμβουλή:** Ενθαρρύνετε τους μαθητές να ξεκινήσουν με ερωτήσεις γενικής κατηγορίας και να περιορίσουν σταδιακά τις πιθανότητες βήμα προς βήμα.
- **Πρόκληση:** Οι μαθητές μπορεί να δυσκολεύονται να σκεφτούν αποτελεσματικές ερωτήσεις.

Συμβουλή: Προτείνετε να χρησιμοποιούν αντίθετες ερωτήσεις ή να αποκλείουν μεγάλες ομάδες πιθανών απαντήσεων με μία κίνηση, ώστε οι ερωτήσεις τους να γίνουν πιο στρατηγικές.

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές ενδέχεται να ξεχνούν προηγούμενες απαντήσεις ή να επαναλαμβάνουν τις ίδιες ερωτήσεις.

Συμβουλή: Ενθαρρύνετε τους μαθητές να ακούνε προσεκτικά, να θυμούνται τις επιλογές που έχουν αποκλειστεί ή να σημειώνουν σημαντικά στοιχεία πριν κάνουν μια εικασία.

Προσαρμογή επιπέδου δυσκολίας

Αρχάριοι (6 ετών):

- Μπορεί να δοθεί η γενική κατηγορία των χαρακτήρων. Για παράδειγμα: όλοι είναι φυτά.
- Μπορούν να δοθούν υποδείξεις αν δυσκολεύονται.
- Παιχνίδι σε ζευγάρια: Δύο μαθητές μπορούν να μαντέψουν μαζί και να βοηθήσουν ο ένας τον άλλον να κάνουν ερωτήσεις.

Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):

- Προσφέρετε ένα ελαφρώς ευρύτερο φάσμα κατηγοριών (π.χ. ζώα, επαγγέλματα και γνωστοί χαρακτήρες) χωρίς να τις περιορίσετε υπερβολικά.
- Ενθαρρύνετε τους μαθητές να κάνουν ερωτήσεις τόσο για την κατηγορία όσο και για λεπτομέρειες (π.χ., «Είμαι ζώο;» και «Ζω στο νερό;»).
- Επιτρέψτε στους μαθητές να εργάζονται ατομικά, αλλά υποστηρίξτε τους με περιστασιακή συζήτηση μεταξύ συμμαθητών, αν χρειαστεί.
- Μειώστε τις υποδείξεις σε σύγκριση με τους αρχάριους, αλλά εξακολουθήστε να προσφέρετε ελάχιστη υποστήριξη όταν οι μαθητές δυσκολεύονται.
- Ενθαρρύνετε τους μαθητές να εξηγήσουν εν συντομία γιατί πιστεύουν ότι μια συγκεκριμένη απάντηση τους βοηθά να πλησιάσουν τη λύση.

Μαθητές επιπέδου εμπειρογνομώνων (9-10 ετών):

- Χρησιμοποιήστε πιο απαιτητικές κατηγορίες, όπως ιστορικά πρόσωπα, χαρακτήρες βιβλίων ή επαγγέλματα.
- Περιορίστε τον αριθμό των ερωτήσεων που μπορεί να κάνει κάθε παίκτης πριν κάνει μια εικασία.
- Ενθαρρύνετε τους μαθητές να εξηγούν τη συλλογιστική τους μετά από κάθε ερώτηση ή εικασία.
- Προσθέστε χρονικό όριο για να ενισχύσετε τη στρατηγική σκέψη και τη γρήγορη λήψη αποφάσεων.
- Αφήστε τους μαθητές να δημιουργήσουν τους δικούς τους χαρακτήρες ή κατηγορίες

για να μαντέψουν οι συμμαθητές τους.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

- Ποια στρατηγική λειτούργησε καλύτερα για να βρείτε την απάντηση; Γιατί;
- Ποιες ερωτήσεις ήταν λιγότερο αποτελεσματικές και τι θα κάνατε διαφορετικά την επόμενη φορά;
- Ανακαλύψατε νέους τρόπους σκέψης κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού που μπορείτε να χρησιμοποιήσετε για άλλα προβλήματα;
- Πώς μπορείτε να σχεδιάσετε καλύτερα ποιες ερωτήσεις να κάνετε πρώτα;

3.4 ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

3.4.1 Σκέψη διλήμματος

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Στους μαθητές παρουσιάζεται ένα δίλημμα και πρέπει να σκεφτούν αν τάσσονται περισσότερο υπέρ ή κατά αυτού. Ζυγίζουν τα υπέρ και τα κατά, υποστηρίζουν την άποψή τους και αιτιολογούν τις επιλογές τους με βάση τη συλλογιστική τους.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια δεξιότητα
- Κριτική σκέψη
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση σε δεξιότητες
- Ενσυναίσθηση

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6-10 ετών	Ατομική εργασία ή εργασία ολόκληρης της τάξης σε ζεύγη ή μικρές ομάδες	50-100 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

1. Εισαγωγή στο θέμα και παρουσίαση του διλήμματος.
2. Δραστηριότητα
3. Δραστηριότητα σκέψης σε μικρές ομάδες και λήψη απόφασης
4. Συζήτηση στην τάξη. Κάθε ομάδα παρουσιάζει τη γνώμη και τα επιχειρήματά της. Ενθάρρυνση της ποικιλίας απόψεων.
5. Αναστοχασμός πάνω στη διαδικασία σκέψης

Σημειώσεις για τη διάταξη της αίθουσας (εσωτερική/εξωτερική)

Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να πραγματοποιηθεί με ευελιξία τόσο σε εσωτερικό όσο και σε εξωτερικό χώρο, αρκεί οι μαθητές να μπορούν να καθίσουν σε μικρές ομάδες και να συμμετάσχουν σε εστιασμένη συζήτηση.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Οι μαθητές ασκούν την κριτική σκέψη επειδή:

- συγκρίνουν πολλαπλές οπτικές μεταξύ τους.
- καλούνται να κάνουν συνειδητές επιλογές και να τις αιτιολογήσουν.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Μετά την ολοκλήρωση αυτής της εργασίας, οι μαθητές θα:

- είναι σε θέση να αναλύσουν ένα πραγματικό δίλημμα (η διαβίωση κοντά σε ηφαίστειο) εντοπίζοντας και σταθμίζοντας τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα.
- είναι σε θέση να εκφράσουν τη συλλογιστική τους, να αιτιολογήσουν τις αποφάσεις τους και να υποστηρίξουν την άποψή τους με στοιχεία.

είναι σε θέση να επιδείξουν δεξιότητες συνεργατικής επίλυσης προβλημάτων, συζητώντας, διαπραγματευόμενοι και καταλήγοντας σε μια απόφαση σε μικρές ομάδες.

- επιδεικνύουν κριτική σκέψη και αναστοχασμό, λαμβάνοντας υπόψη πολλαπλές οπτικές γωνίες και αξιολογώντας τη συλλογιστική πίσω από τις δικές τους επιλογές και αυτές των άλλων.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το μάθημα

Το δίλημμα πρέπει να είναι ρεαλιστικό και ουσιαστικό. Παραδείγματα διλημάτων:

- Γεωγραφία: Θα ζούσατε κοντά σε ένα ηφαίστειο;
- Βιολογία: Πρέπει να τρώμε φρούτα ή μπισκότα κάθε μέρα;
- Ιστορία: Πρέπει να διατηρούμε τα παλιά ιστορικά κτίρια ή να τα αντικαθιστούμε με σύγχρονα;
- Δείτε το συνημμένο: Θα ζούσατε κοντά σε ένα ηφαίστειο;

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

Εξαρτάται από το δίλημμα. Ωστόσο, παρέχετε αρκετές πληροφορίες σχετικά με το θέμα, ώστε οι μαθητές να μπορούν να κάνουν καλά μελετημένες επιλογές

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

Ανάλυση του προβλήματος / της κατάστασης

- Ποιες είναι οι κύριες πτυχές αυτής της κατάστασης;
- Ποιες πληροφορίες χρειάζεστε για να διαμορφώσετε μια τεκμηριωμένη κρίση;
- Υπάρχουν διαφορετικοί τρόποι να εξετάσετε αυτό το πρόβλημα;

Ζύγιση πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων

- Ποια είναι τα πιθανά πλεονεκτήματα αυτής της επιλογής;
- Ποια μειονεκτήματα ή κινδύνους διακρίνετε;
- Ποιο πλεονέκτημα ή μειονέκτημα θεωρείτε πιο σημαντικό και γιατί;

Συλλογισμός και αιτιολόγηση

- Πώς μπορείτε να εξηγήσετε την επιλογή σας στους άλλους;
- Ποια στοιχεία ή παραδείγματα υποστηρίζουν τη γνώμη σας;
- Ποιες αντιρρήσεις θα μπορούσε να διατυπώσει κάποιος και πώς θα απαντούσατε;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Αν οι μαθητές δυσκολεύονται να αρχίσουν να σκέφτονται

Συμβουλή 1: Ενθαρρύνετε τους να καταγράψουν πρώτα όλα τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα που μπορούν να σκεφτούν.

Συμβουλή 2: Προτείνετε να επικεντρωθούν σε μία πτυχή κάθε φορά, ώστε να μην νιώθουν υπερβολική πίεση.

- **Πρόκληση:** Αν οι μαθητές δίνουν ασαφείς ή επιφανειακές απαντήσεις

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

Συμβουλή 1: Κάντε ερωτήσεις που θα τους βοηθήσουν να σκεφτούν, όπως: «Γιατί πιστεύετε ότι αυτό είναι σημαντικό;» ή «Μπορείτε να δώσετε ένα παράδειγμα;»

Συμβουλή 2: Ενθαρρύνετε τους να εξετάσουν και τις δύο πλευρές του διλήμματος πριν αποφασίσουν.

- **Πρόκληση:** Όταν οι μαθητές διαφωνούν έντονα μέσα στις ομάδες

Συμβουλή 1: Υπενθυμίστε τους ότι είναι φυσιολογικό να έχουν διαφορετικές απόψεις.

Συμβουλή 2: Ενθαρρύνετε τους να ακούνε ο ένας τον άλλον και να βρίσκουν κοινό έδαφος ή συμβιβασμούς.

- **Πρόκληση:** Αν οι μαθητές δυσκολεύονται να πάρουν απόφαση

Συμβουλή 1: Ζητήστε τους να σκεφτούν ποιες επιπλέον πληροφορίες θα τους βοηθούσαν να αποφασίσουν.

Συμβουλή 2: Προτείνετε τους να φανταστούν την κατάσταση από διαφορετικές οπτικές γωνίες (π.χ. αγρότης, τουρίστας, παιδί).

- **Δυσκολία:** Αν οι μαθητές βιάζονται στη διαδικασία

Συμβουλή 1: Υπενθυμίστε τους ότι η προσεκτική σκέψη είναι πιο σημαντική από την γρήγορη επιλογή μιας απάντησης.

Συμβουλή 2: Ενθαρρύνετε τους να καταγράψουν τους λόγους και τα στοιχεία πριν ανακοινώσουν την απόφασή τους.

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

- **Αρχάριοι (6-7 ετών):** Δώστε σαφή, συγκεκριμένα διλήμματα με πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα που είναι εύκολο να κατανοηθούν. Χρησιμοποιήστε σύντομα κείμενα, εικόνες ή βίντεο για να δώσετε το πλαίσιο. Παράδειγμα: «Πρέπει να τρώμε φρούτα ή μπισκότα κάθε μέρα;»
- **Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):** Δώστε πιο σύνθετα διλήμματα όπου παίζουν ρόλο πολλαπλοί παράγοντες. Αφήστε τους μαθητές να σκεφτούν οι ίδιοι τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα και να αιτιολογήσουν τις επιλογές τους. Παράδειγμα: «Πρέπει οι άνθρωποι να ζουν κοντά σε ηφαίστειο;»
- **Εμπειροί μαθητές (9-10 ετών):** Παρουσιάστε αφηρημένα ή πραγματικά διλήμματα, στα οποία οι μαθητές πρέπει να σταθμίσουν πολλαπλές οπτικές γωνίες. Ενθαρρύνετε τους να αιτιολογήσουν την απόφασή τους με στοιχεία ή δεδομένα και να αναλογιστούν πιθανά αντίθετα επιχειρήματα. Παράδειγμα: «Πρέπει οι κυβερνήσεις να επενδύσουν στην πυρηνική ενέργεια ή στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής;»

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

- Τι σας βοήθησε να σκεφτείτε πιο βαθιά;
- Τι σας βοήθησε να σκεφτείτε προσεκτικά την επιλογή σας;
- Τι ήταν δύσκολο στη λήψη μιας απόφασης;
- Θα αλλάζατε την απόφασή σας αν είχατε περισσότερες πληροφορίες;

3.4.2 Κατηγοριοποίηση

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Η κατηγοριοποίηση σημαίνει ότι τα παιδιά ομαδοποιούν τα αντικείμενα με βάση ομοιότητες ή διαφορές, όπως το χρώμα, το σχήμα, τη λειτουργία ή το θέμα. Για τους μικρούς μαθητές, αυτός είναι ένας παιχνιδιάρικος και ενεργός τρόπος για να μάθουν να σκέφτονται λογικά και κριτικά. Για παράδειγμα:

- Ταξινόμηση αντικειμένων ανά χρώμα ή υλικό
- Ταξινόμηση των ζώων σε «οικιακά» και «άγρια»
- Αντιστοίχιση λέξεων που σχετίζονται με το ίδιο θέμα (π.χ. «φθινόπωρο» ή «αγρόκτημα»)

Αυτή η δραστηριότητα βοηθά τα παιδιά να δημιουργούν συνδέσεις, να αναπτύσσουν τη γλώσσα και να αποκτούν συνολική εικόνα. Μπορεί να πραγματοποιηθεί ατομικά, σε ζεύγη ή σε ομάδες, χρησιμοποιώντας υλικά όπως κάρτες, εικόνες ή πραγματικά αντικείμενα.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια δεξιότητα
 - Κριτική σκέψη
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
 - Δημιουργικότητα
 - Επίλυση προβλημάτων
 - Συνδεσιμότητα

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6 ετών και άνω	Ατομική εργασία και εργασία ολόκληρης της τάξης σε ζεύγη ή μικρές ομάδες	15-50 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

1. **Εισαγωγή** - Εξηγήστε τι σημαίνει κατηγοριοποίηση: «Κατηγοριοποίηση σημαίνει ομαδοποίηση πραγμάτων που ανήκουν στην ίδια κατηγορία. Αυτά μπορεί να είναι λέξεις, εικόνες, αριθμοί, ζώα ή ακόμα και ιδέες».
 - Λέξεις που ανήκουν στο ίδιο θέμα
 - Ζώα που είναι παρόμοια
 - Πράξεις που έχουν το ίδιο αποτέλεσμα
2. **Οι μαθητές λαμβάνουν υλικό:** Ανάλογα με το θέμα σας, δώστε τους κάρτες, εικόνες, λέξεις, προτάσεις, αριθμούς ή απτό υλικό.
 - Γλώσσα: μεμονωμένες λέξεις (σπίτι, δέντρο, περπάτημα, καρέκλα, γραφή)
 - Μαθηματικά: αθροίσματα ή αριθμοί (2+3, 5, 1+4, 10-5, 8-3)
 - Γεωγραφία: Προσανατολισμός στον κόσμο: εικόνες ζώων, επαγγελματιών, οχημάτων
 - Αγωγή Ζωής: Κοινωνικές δεξιότητες: συμπεριφορές ή συναισθήματα

(θυμωμένος, χαρούμενος, ειλικρινής, ακούει, φωνάζει)

3. **Εργασία:** «Φτιάξτε ομάδες από πράγματα που ανήκουν μαζί. Σκεφτείτε πώς θέλετε να τα ταξινομήσετε. Δώστε σε κάθε ομάδα ένα όνομα. Στη συνέχεια, εξηγήστε γιατί το κάνατε με αυτόν τον τρόπο.»

- Αυτή η οδηγία εξαρτάται από το υλικό ή τη μορφή εργασίας (π.χ. σε φύλλο εργασίας) που προσφέρετε
- Αφήστε τους να εργαστούν ατομικά ή σε ζευγάρια ή σε μικρές ομάδες.

4. Επεξήγηση και αιτιολόγηση: Αφήστε τους μαθητές να πουν:

- Γιατί αυτά τα πράγματα ανήκουν στην ίδια ομάδα;
- Πώς ονομάζεται αυτή η ομάδα;
- Θα μπορούσε κάτι να ανήκει και σε άλλη ομάδα; Γιατί ναι/όχι;
- Με αυτόν τον τρόπο εξασκούνται στο να εκφράζουν τη σκέψη τους,

κάτι που αποτελεί σημαντικό μέρος της κριτικής σκέψης.

5. Συζήτηση στην τάξη: Ζητήστε από μερικές ομάδες να παρουσιάσουν την κατηγοριοποίησή τους και συζητήστε:

- Υπάρχουν διάφοροι τρόποι κατηγοριοποίησης;
- Τι θα άλλαζε αν ομαδοποιούσατε με βάση μια διαφορετική ιδιότητα;
- Αυτό δείχνει ότι υπάρχουν πολλές σωστές λύσεις, αρκεί να βασίζονται στη λογική.

Σημειώσεις για τη διάταξη της αίθουσας διδασκαλίας σε εσωτερικό/εξωτερικό χώρο

Μπορεί να χρησιμοποιηθεί τόσο σε εσωτερικούς όσο και σε εξωτερικούς χώρους. Και τα δύο περιβάλλοντα προσφέρουν συγκεκριμένες και διαφορετικές δραστηριότητες, καθώς και πραγματικά προβλήματα της καθημερινότητας για τους μαθητές.

Όταν πραγματοποιείται σε εσωτερικό χώρο, βεβαιωθείτε ότι η αίθουσα είναι αρκετά ήσυχη ώστε να επιτρέπει τη συγκέντρωση και τη στοχαστική συζήτηση και τις εξηγήσεις κατά τη διάρκεια της έρευνας. Εάν πραγματοποιείται σε εξωτερικό χώρο, επιλέξτε μια ήσυχη γωνιά της αυλής όπου οι μαθητές μπορούν να παραμείνουν συγκεντρωμένοι και να αποφύγουν τις παρεμβολές.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα ενθαρρύνει την κριτική σκέψη, καθώς ωθεί τα παιδιά να σκεφτούν συνειδητά τον τρόπο με τον οποίο οργανώνουν και ερμηνεύουν τις πληροφορίες. Ξεκινά με την κατανόηση της κατηγοριοποίησης: οι μαθητές μαθαίνουν να αναγνωρίζουν χαρακτηριστικά, ομοιότητες και διαφορές και ανακαλύπτουν ότι υπάρχουν πολλοί τρόποι να εξετάσει κανείς τις πληροφορίες.

Ένα ευρύ φάσμα υλικών — όπως λέξεις, μαθηματικές πράξεις ή συναισθήματα — τους προκαλεί να αναλύσουν ενεργά και να αναγνωρίσουν μοτίβα. Στη συνέχεια, κάνουν τις δικές τους επιλογές σχετικά με τον τρόπο ομαδοποίησης και ονομασίας των υλικών. Αυτό απαιτεί λογική συλλογιστική, στάθμιση εναλλακτικών λύσεων και τεκμηρίωση των αποφάσεών τους. Όταν τα παιδιά εξηγούν τις επιλογές τους, εξασκούνται στην επιχειρηματολογία και τον αναστοχασμό. Μαθαίνουν να εκφράζουν με σαφήνεια τη διαδικασία της σκέψης τους και είναι ανοιχτά σε άλλες οπτικές γωνίες. Στις συζητήσεις στην τάξη, ανακαλύπτουν ότι μπορεί να υπάρχουν πολλές σωστές απαντήσεις και ότι η κριτική σκέψη έχει να κάνει με τη λογική και την ευελιξία, και όχι με την εύρεση μιας μόνο σωστής απάντησης.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Μετά την ολοκλήρωση αυτής της εργασίας, οι μαθητές θα είναι ικανοί:

- να αναλύουν και να συγκρίνουν στοιχεία για να αποφασίσουν τι ταιριάζει μεταξύ τους και τι όχι·
- να αναπτύξουν δεξιότητες συλλογισμού εξηγώντας και αιτιολογώντας τις επιλογές τους·
- να αξιολογήσουν διαφορετικές πιθανότητες και εξετάσουν εναλλακτικούς τρόπους ομαδοποίησης ή σκέψης·
- να επαληθεύσουν και αναστοχαστούν τις αποφάσεις τους, ενισχύοντας τόσο την κριτική σκέψη όσο και τη γλωσσική ανάπτυξη.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το μάθημα

1. Εισαγωγή (τάξη, 5-10 λεπτά)

Σκοπός: Να εξηγήσετε τι είναι η «κατηγοριοποίηση».

Τι να πείτε (παράδειγμα): «Σήμερα θα ταξινομήσουμε ή θα ομαδοποιήσουμε πράγματα σε ομάδες που ανήκουν μεταξύ τους. Αυτό ονομάζεται «κατηγοριοποίηση». Σκεφτείτε τη διαφορά μεταξύ των ζώων που μπορούν να πετάξουν και εκείνων που περπατούν στο έδαφος.»

Δείξτε 2-3 αντικείμενα ή εικόνες (π.χ. μια μπάλα, ένα μήλο, ένα βιβλίο) και ρωτήστε: «Ποια ανήκουν στην ίδια ομάδα και γιατί το πιστεύετε αυτό;»

2. Προετοιμάστε τα υλικά (προετοιμάστε τα εκ των προτέρων)

Επιλέξτε 15-20 αντικείμενα (εικόνες ή πραγματικά αντικείμενα), όπως:

- Ζώα
- Τρόφιμα
- Σχολικά είδη
- Μέσα μεταφοράς

Βεβαιωθείτε ότι υπάρχουν διάφοροι λογικοί τρόποι ταξινόμησης (π.χ. ανά χρώμα, λειτουργία, τύπο).

3. Δημιουργία μικρών ομάδων ή ζευγαριών

Χωρίστε την τάξη σε μικρές ομάδες των 2-4 μαθητών. Δώστε σε κάθε ομάδα ένα σετ υλικών/καρτελών.

4. Εργασία: ταξινόμηση και εξήγηση (15-20 λεπτά)

Ζητήστε από τα παιδιά να κατηγοριοποιήσουν τις κάρτες με έναν τρόπο που θεωρούν λογικό. Θα πρέπει:

- Να ομαδοποιήσουν τις κάρτες
- Να δώσουν ένα όνομα σε κάθε κατηγορία (για παράδειγμα: «ζώα που ζουν στο νερό»)
- Να εξηγήσουν γιατί έβαλαν κάτι σε μια συγκεκριμένη ομάδα

5. Συζήτηση και αναστοχασμός (τάξη, 10 λεπτά)

Ζητήστε από μερικές ομάδες να παρουσιάσουν την ταξινόμησή τους. Συζητήστε τις διαφορές:

- Μήπως άλλες ομάδες χρησιμοποίησαν διαφορετική μορφή;
- Τι ξεχώρισε;
- Ποιες κατηγορίες ήταν δύσκολες;

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

Αυτό εξαρτάται από το πώς και με ποια υλικά θέλετε να πραγματοποιήσετε την κατηγοριοποίηση και σε ποια μορφή. Μπορεί να κυμαίνεται από ένα απλό, προετοιμασμένο φύλλο εργασίας έως υλικά που συλλέγετε μαζί με τα παιδιά στο δάσος.

1. Κάρτες ή εικόνες

- Κάρτες με λέξεις (π.χ. ουσιαστικά, ρήματα, συναισθήματα, επαγγέλματα)
- Εικόνες ή φωτογραφίες (ζώα, αντικείμενα, φύση, άνθρωποι, καταστάσεις)

- Θεματικά σύνολα (π.χ. φθινόπωρο, κυκλοφορία, αγρόκτημα)
- 2. Φυσικά αντικείμενα (εάν υπάρχουν)
 - Μικρά αντικείμενα από την τάξη ή το σχολείο, το πάρκο και το δάσος κ.λπ.
 - Παιχνίδια ή υλικά από τις γωνιές δραστηριοτήτων (αυτοκίνητα, πλαστικά ζώα, κουτάκια)
- 3. Φύλλα εργασίας/φύλλα ταξινόμησης
 - Κενά φύλλα ταξινόμησης με κουτιά ή κύκλους
 - Φύλλα εργασίας με χώρο για την ονομασία κατηγοριών
 - Διαγράμματα Venn ή πίνακες (για ελαφρώς μεγαλύτερους ή πιο προχωρημένους μαθητές)
- 4. Θεματικά υλικά (για συγκεκριμένα μαθήματα)
 - Γλώσσα: λέξεις ανά θέμα ή τύπο λέξης
 - Μαθηματικά: ασκήσεις, αριθμοί, μονάδες μέτρησης
 - Γεωγραφία: Προσανατολισμός στον κόσμο: εικόνες της φύσης, σύμβολα καιρού, χάρτες
 - Αγωγή Ζωής: εικόνες συμπεριφοράς, συναισθημάτων ή καταστάσεων
- 5. Ψηφιακό υλικό (προαιρετικό)
 - Digiboard ή tablet με ασκήσεις κατηγοριοποίησης τύπου «drag-and-drop»
 - Διαδικτυακά εργαλεία, όπως εκπαιδευτικές εφαρμογές ή ψηφιακά μαθησιακά περιβάλλοντα

Βασική συμβουλή: Επιλέξτε υλικά που περιέχουν αρκετή ποικιλία και αμφιβολίες, έτσι ώστε οι μαθητές να πρέπει να σκεφτούν γιατί κάτι ταιριάζει ή δεν ταιριάζει σε μια κατηγορία – αυτό ενεργοποιεί την κριτική σκέψη.

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

Ο εκπαιδευτικός καθοδηγεί αυτή τη διαδικασία θέτοντας ερωτήσεις που προκαλούν την περιέργεια, αφήνοντας περιθώρια για πειραματισμό και ενθαρρύνοντας τους μαθητές να εξετάσουν τις δικές τους διαδικασίες σκέψης. Έτσι δημιουργείται ένα μαθησιακό περιβάλλον που εστιάζει στην κριτική σκέψη, όπου οι μαθητές μαθαίνουν όχι μόνο να δίνουν απαντήσεις, αλλά και να κατανοούν γιατί αυτές οι απαντήσεις είναι λογικές. Οι ερωτήσεις εξαρτώνται από το θέμα, για παράδειγμα:

- Γιατί τα βάλατε αυτά μαζί;
- Θα μπορούσε αυτή η κάρτα να ταιριάζει και σε άλλη ομάδα; Γιατί ναι/όχι;
- Τι συμβαίνει αν τα ταξινομήσουμε με βάση κάποιο άλλο χαρακτηριστικό, όπως το χρώμα ή το μέγεθος;
- Τι ξεχώρισε;
- Ποιες κατηγορίες ήταν δύσκολες;
- Γιατί αυτά τα πράγματα ανήκουν στην ίδια ομάδα;
- Πώς ονομάζεται αυτή η ομάδα;
- Μπορεί κάτι να ανήκει και σε άλλη ομάδα; Γιατί ναι/όχι;
- Υπάρχουν περισσότεροι τρόποι κατηγοριοποίησης;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Τα παιδιά παρερμηνεύουν την εργασία ή μπερδεύονται.

Συμβουλή: Δώστε σαφείς οδηγίες: Δώστε ένα σύντομο παράδειγμα πριν από την άσκηση (π.χ. «Το μήλο και η μπανάνα ανήκουν στην ίδια ομάδα επειδή μπορείτε να τα φάτε»). Επαναλάβετε τις βασικές οδηγίες και βεβαιωθείτε ότι οι μαθητές τις έχουν κατανοήσει

- **Πρόκληση:** Η αφηρημένη σκέψη εξακολουθεί να είναι δύσκολη για πολλά μικρά παιδιά.

Συμβουλή: Χρησιμοποιήστε οπτικό και χειροπιαστό υλικό: Χρησιμοποιήστε εικόνες ή πραγματικά αντικείμενα αντί για απλές λέξεις. Αφήστε τα παιδιά να τα ταξινομήσουν πρώτα με τα χέρια τους πριν το κάνουν στο χαρτί

- **Πρόκληση:** Οι υπερβολικά περίπλοκες ταξινομήσεις προκαλούν απογοήτευση ή σύγχυση.

Συμβουλή: Ξεκινήστε με απλές κατηγορίες: Ξεκινήστε με σαφείς διαφορές (π.χ. ζώα έναντι οχημάτων). Προχωρήστε σταδιακά σε πιο αφηρημένες κατηγορίες (όπως συναισθήματα, λειτουργίες, ιδιότητες).

- **Πρόκληση:** Τα παιδιά επιλέγουν μια κατηγορία που ο εκπαιδευτικός θεωρεί «λάθος».

Συμβουλή: Ακούστε τη συλλογιστική τους, όχι μόνο τη «σωστή» απάντηση: Ρωτήστε: «Γιατί το έκανες έτσι;» Μερικές φορές τα παιδιά έχουν εκπληκτικά λογικούς λόγους – ακριβώς εκεί ξεκινά η κριτική σκέψη

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές πιστεύουν ότι υπάρχει μία μόνο σωστή απάντηση.

Συμβουλή: Αναγνωρίστε ότι υπάρχουν πολλές πιθανές λύσεις:

Ενθαρρύνετε διαφορετικούς τρόπους ταξινόμησης.

Πείτε, για παράδειγμα: «Αυτός είναι ένας ενδιαφέρων τρόπος σκέψης, ποιος το έκανε διαφορετικά;»

- **Πρόκληση:** Τα παιδιά δυσκολεύονται να εκφράσουν με λόγια τις επιλογές τους.

Συμβουλή: Ενθαρρύνετε τη γλώσσα και την εξήγηση: Παρέχετε γλωσσική υποστήριξη: «Τα έβαλες αυτά μαζί επειδή...». Χρησιμοποιήστε προτάσεις ως σκαλοπάτια: «Νομίζω ότι αυτά ανήκουν μαζί επειδή...»

- **Πρόκληση:** Η ομαδική εργασία μπορεί να γίνει χαοτική, ή ορισμένοι μαθητές να μην συμμετέχουν.

Συμβουλή: Επιτρέψτε τη συνεργασία, αλλά διατηρήστε την τάξη: Εργαστείτε σε ζεύγη ή μικρές ομάδες με μέγιστο αριθμό 3-4 μαθητών. Δώστε σε όλους έναν ρόλο (π.χ. «χαρτογράφος», «δημιουργός ονομάτων κατηγοριών», «εξηγητής»).

- **Πρόκληση:** Αποσπάται η προσοχή των παιδιών ή τελειώνουν γρήγορα.

Συμβουλή: Διατηρήστε το ρυθμό και την προσοχή: Χρησιμοποιήστε ένα χρονόμετρο (π.χ. 10 λεπτά ταξινόμηση, 5 λεπτά εξήγηση). Δώστε μια επόμενη εργασία: «Μπορείτε να σκεφτείτε έναν άλλο τρόπο ταξινόμησης;».

- **Πρόκληση:** Η εργασία δεν εξελίσσεται όπως είχε προγραμματιστεί.

Συμβουλή: Να είστε ευέλικτοι αν τα πράγματα εξελιχθούν διαφορετικά: Δώστε μεγαλύτερη σημασία στη διαδικασία παρά στο τέλειο τελικό αποτέλεσμα. Μάθετε από τη στιγμή αυτή και προσαρμόστε την εργασία την επόμενη φορά σύμφωνα με όσα παρατηρήσατε

- **Πρόκληση:** Μειωμένη παρακίνηση ή αφοσίωση.

Συμβουλή: Μετατρέψτε το σε παιχνίδι! Δώστε του τη μορφή παιχνιδιού: «Ποια ομάδα θα βρει τις περισσότερες διαφορετικές κατηγορίες;». Επιβραβεύστε τη δημιουργική σκέψη, όχι μόνο τη «σωστή» απάντηση

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Όταν χρησιμοποιείται η κατηγοριοποίηση ως μέθοδος εργασίας με μαθητές ηλικίας 6 έως 8 ετών, οι εκπαιδευτικοί μπορούν εύκολα να διαφοροποιήσουν σε τρία επίπεδα: αρχάριοι, προχωρημένοι και ειδικοί.

- **Μαθητές αρχάριοι (6-7 ετών):** επωφελούνται από συγκεκριμένο υλικό, σαφή οπτική υποστήριξη και προκαθορισμένες κατηγορίες, όπως «ζώα» ή «φαγητό». Ασκούνται κυρίως στην αναγνώριση και την απλή ταξινόμηση.

- **Μαθητές προχωρημένου επιπέδου (8-9 ετών):** μπορούν ήδη να επινοούν κατηγορίες ανεξάρτητα, να χειρίζονται αμφίβολες περιπτώσεις και να χρησιμοποιούν πολλαπλά κριτήρια ταξινόμησης, όπως το χρώμα, τη λειτουργία ή το θέμα.
- **Μαθητές ειδικοί (9-10 ετών):** καλούνται να πραγματοποιήσουν αφηρημένη ή πολλαπλή ταξινόμηση, να αιτιολογήσουν τις επιλογές τους και να συγκρίνουν εναλλακτικές ταξινομήσεις. Με αυτόν τον τρόπο, προσαρμόζετε τη μορφή εργασίας στο επίπεδο σκέψης και γλώσσας κάθε μαθητή και ενθαρρύνετε την κριτική σκέψη.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

1. Σχετικά με τη μορφή που επιλέξατε
 - Γιατί βάλατε αυτά τα πράγματα μαζί;
 - Ποιο χαρακτηριστικό έχουν κοινό αυτά τα αντικείμενα;
 - Ήταν εύκολο ή δύσκολο να δημιουργήσετε ομάδες; Γιατί;
 - Σκεφτήκατε πρώτα ή απλά δοκιμάσατε; Ποιο από τα δύο λειτούργησε καλύτερα;
2. Σχετικά με τις εναλλακτικές δυνατότητες
 - Θα μπορούσατε να τα ομαδοποιήσετε διαφορετικά;
 - Μπορείτε να δώσετε ένα παράδειγμα για κάτι που θα μπορούσε να ανήκει σε δύο ομάδες;
 - Τι θα συνέβαινε αν τα ταξινομούσαμε με βάση ένα διαφορετικό χαρακτηριστικό, όπως το χρώμα, το μέγεθος ή τη λειτουργία;
3. Σχετικά με τη συνεργασία (στην ομαδική εργασία)
 - Πώς αποφασίσατε από κοινού για την ταξινόμηση;
 - Είχατε διαφορετικές ιδέες; Πώς τις επιλύσατε;
 - Σκέφτηκε κανείς μια ιδέα που δεν είχατε σκεφτεί ακόμα;
4. Σχετικά με τη γλώσσα και τη συλλογιστική
 - Μπορείτε να εξηγήσετε γιατί το κάνατε με αυτόν τον τρόπο;
 - Ποια κατηγορία σας φάνηκε πιο δύσκολο να ονομάσετε; Γιατί;
 - Ποιες λέξεις χρειάζεστε για να εξηγήσετε καλά τι εννοείτε;
5. Σχετικά με τη μάθηση
 - Τι μάθατε από αυτή την εργασία;
 - Τι θα κάνατε διαφορετικά την επόμενη φορά;
 - Τι σας άρεσε περισσότερο σε αυτή τη δραστηριότητα;

Γενική συμβουλή: Μπορείτε επίσης να ζητήσετε από τους μαθητές να σκεφτούν ερωτήσεις ο ένας για τον άλλον — αυτό ενθαρρύνει ακόμη περισσότερο τη σκέψη και τη χρήση της γλώσσας.

3.4.3 Ερώτηση ανοιχτού τύπου

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Η ανοιχτή έρευνα σημαίνει ότι οι μαθητές διατυπώνουν το δικό τους ερευνητικό ερώτημα και ανακαλύπτουν με τον δικό τους τρόπο πώς να το απαντήσουν. Ο εκπαιδευτικός τους καθοδηγεί σε αυτή τη διαδικασία, αλλά αφήνει σκόπιμα περιθώρια για τη δική τους συμβολή και δημιουργικότητα, δίνοντας έμφαση στην περιέργεια, την αυτοανακάλυψη και την κριτική σκέψη. Αντί να δίνει απαντήσεις, ο εκπαιδευτικός διεγείρει τη διαδικασία της σκέψης θέτοντας στοχευμένες ερωτήσεις και δημιουργώντας ένα ερεθιστικό μαθησιακό περιβάλλον. Αυτό μπορεί να γίνει τόσο με συγκεκριμένο υλικό όσο και με θεωρητικές έννοιες.

Εστίαση στις δεξιότητες

Εστίαση στις βασικές δεξιότητες

- Κριτική σκέψη
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση σε δεξιότητες
- Περιέργεια, αίσθηση του θαυμασμού
- Συνδεσιμότητα

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6 - 10 ετών	Όλη η τάξη εργάζεται σε ζεύγη ή μικρές ομάδες	30-45 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

1. **Ξεκινήστε με ένα ενδιαφέρον θέμα:** Επιλέξτε ένα θέμα ή ένα αντικείμενο που να προκαλεί την περιέργεια των παιδιών και να είναι σχετικό με αυτά.
2. **Αφήστε τα παιδιά να σκεφτούν ερωτήσεις:** Ενθαρρύνετε τα να διατυπώσουν τις δικές τους ερευνητικές ερωτήσεις και να μάθουν τι κάνει μια ερώτηση καλή.
3. **Διατύπωση υποθέσεων:** Ενθαρρύνετε τα παιδιά να κάνουν προβλέψεις και να τις αιτιολογούν.
4. **Σχεδιάστε και πραγματοποιήστε την έρευνα:** Αφήστε τα να πειραματιστούν, να παρατηρήσουν και να συλλέξουν αποτελέσματα ανεξάρτητα (ή σε ομάδες).
5. **Αναστοχαστείτε κατά τη διάρκεια και μετά την έρευνα:** Συζητήστε και μοιραστείτε τα ευρήματα και ενθαρρύνετε τα παιδιά να σκεφτούν κριτικά σχετικά με αυτά που ανακάλυψαν και πώς τα γνωρίζουν. Μαζί με τους μαθητές, εξαγάγετε συμπεράσματα που αποσαφηνίζουν τα κεντρικά σημεία μάθησης.

Σημειώσεις για τη διάταξη της τάξης σε εσωτερικό/εξωτερικό χώρο

Μπορεί να πραγματοποιηθεί τόσο σε εσωτερικό όσο και σε εξωτερικό χώρο. Όταν γίνεται σε εσωτερικό χώρο, βεβαιωθείτε ότι η αίθουσα είναι αρκετά ήσυχη ώστε να επιτρέψει τη συγκέντρωση και τη στοχαστική συζήτηση και εξηγήσεις κατά τη διάρκεια της έρευνας. Αν γίνεται σε εξωτερικό χώρο, επιλέξτε μια ήσυχη γωνιά της αυλής όπου οι μαθητές μπορούν να παραμείνουν συγκεντρωμένοι και να αποφύγουν τις παρεμβολές.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

1. Ξεκινήστε με ένα θέμα που προκαλεί το ενδιαφέρον
 - Η κριτική σκέψη ξεκινά με την περιέργεια.
 - Ένα σχετικό και ενδιαφέρον θέμα παρακινεί τους μαθητές να κάνουν ερωτήσεις και να σκέφτονται πέρα από το επιφανειακό.
 - Μαθαίνουν ότι η μάθηση ξεκινά με την περιέργεια και το θάρρος να κάνουν ερωτήσεις.
2. Αφήστε τα παιδιά να διατυπώσουν ερωτήσεις
 - Το να διατυπώνουν οι ίδιοι ερωτήσεις = εξάσκηση της κριτικής σκέψης.
 - Οι μαθητές μαθαίνουν:
 - Τι κάνει μια ερώτηση καλή (ανοιχτή, διερευνήσιμη, σχετική)
 - Πώς να καθοδηγούν τη δική τους διαδικασία σκέψης
 - Αυτό προάγει την αυτοαναστοχασμό, την ανάλυση και τη σκέψη με επίκεντρο τα προβλήματα.
3. Διατύπωση υποθέσεων
 - Η πρόβλεψη και η τεκμηρίωση διεγείρουν τη λογική συλλογιστική.
 - Οι μαθητές πρέπει:
 - Να προβαίνουν σε αξιολόγηση
 - Να τεκμηριώσουν αυτή την εκτίμηση με επιχειρήματα
 - Αυτό απαιτεί συνειδητή σκέψη, συλλογιστική και αξιολόγηση των γνώσεων.
4. Σχεδιασμός και διεξαγωγή έρευνας
 - Η ανεξάρτητη έρευνα ενισχύει την κριτική σκέψη, διότι οι μαθητές:
 - Συλλέγουν δεδομένα
 - Κάνουν παρατηρήσεις
 - Ερμηνεύουν τα αποτελέσματα
 - Μαθαίνουν να βλέπουν κριτικά: Τι βλέπω πραγματικά; Τι σημαίνει αυτό;
5. Αναστοχασμός κατά τη διάρκεια και μετά την έρευνα
 - Η αναστοχαστική σκέψη βρίσκεται στο επίκεντρο της κριτικής σκέψης.
 - Συζητώντας όλοι μαζί:
 - Τι ανακαλύψαμε;
 - Πώς το ξέρουμε αυτό;
 - Τι σημαίνει αυτό για την υπόθεσή μας;
 - Οι μαθητές μαθαίνουν να αξιολογούν τις δικές τους διαδικασίες σκέψης και να εξαγάγουν συμπεράσματα με βάση τα στοιχεία.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα της ολοκλήρωσης αυτής της εργασίας, οι μαθητές θα αναπτύξουν κριτική σκέψη και περιέργεια με τους εξής τρόπους: Αναπτύσσοντας δεξιότητες κριτικής σκέψης, όπως:

- Την ανάλυση καταστάσεων και προβλημάτων για να κατανοήσουν καλύτερα τι συμβαίνει και γιατί.
- Της χρήσης λογικής συλλογιστικής και αποδεικτικών στοιχείων για την υποστήριξη προβλέψεων ή συμπερασμάτων.

- Της διάκρισης μεταξύ γεγονότων και απόψεων, αξιολογώντας κριτικά την αξιοπιστία των πληροφοριών.
- Την αξιολόγηση της προσέγγισής τους και των αποτελεσμάτων τους και τον αναστοχασμό σχετικά με τους τομείς που χρήζουν βελτίωσης.
- Εξερεύνηση εναλλακτικών προοπτικών και εξέταση διαφορετικών πιθανών λύσεων.
- Την υποβολή ανοιχτών, στοχαστικών και διερευνητικών ερωτήσεων.
- Μάθηση μέσω της εξερεύνησης, με πειραματισμό, παρατήρηση και ανακάλυψη νέων πραγμάτων.
- Χρήση της περιέργειας για την έμπνευση δημιουργικών προσεγγίσεων επίλυσης προβλημάτων και ερευνητικών μεθόδων.
- Την ανάπτυξη εσωτερικής παρακίνησης, καθοδηγώντας και αναλαμβάνοντας την ευθύνη για τη δική τους μάθηση.
- Την καλλιέργεια ενός αισθήματος θαυμασμού και ενδιαφέροντος για τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί ο κόσμος γύρω τους.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με τα μαθήματα

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν την τεχνική της ανοιχτής έρευνας σε διάφορα μαθήματα με τους ακόλουθους τρόπους:

1. **Εισαγωγή ενός ευρέος θέματος:** Επιλέξτε ένα θέμα που ταιριάζει με τα ενδιαφέροντά τους, όπως η φύση, η τεχνολογία ή η καθημερινή ζωή. Για παράδειγμα, «Πώς λειτουργεί το ουράνιο τόξο;», «Γιατί κάποια αντικείμενα επιπλέουν;» ή «Τι μπορείτε να κάνετε με διαφορετικά ξύλινα τουβλάκια;»
2. **Ενθάρρυνση της διατύπωσης ερωτήσεων:** Αφήστε τα παιδιά να σκεφτούν ερωτήσεις σχετικά με το θέμα. Χρησιμοποιήστε προτροπές όπως
 - «Τι θέλετε να μάθετε γι' αυτό;»
 - «Τι νομίζετε ότι θα συνέβαινε αν...;»
 - Τι μπορείτε να κάνετε με αυτό;
3. **Κάντε μια επιλογή:** Βοηθήστε τα παιδιά να επιλέξουν μια ερευνητική ερώτηση που να είναι εφικτή και συγκεκριμένη, για παράδειγμα:
 - «Πώς μπορούμε να φτιάξουμε ένα ουράνιο τόξο;
 - Ποια υλικά βυθίζονται στο νερό και ποια όχι;
 - Πώς μπορούμε να φτιάξουμε κάτι;
4. **Σχεδιασμός της έρευνας**
 - Αφήστε τα παιδιά να βρουν μόνοι τους πώς θα απαντήσουν στο ερώτημά τους;
 - Για τα μικρότερα παιδιά: Δώστε τους απλές επιλογές (πείραμα, παρατήρηση, ζωγραφική).
 - Για τα μεγαλύτερα παιδιά: Ενθαρρύνετε τα δικά τους πειράματα ή τη συλλογή δεδομένων.
5. **Πειραματιστείτε και ανακαλύψτε:** Αφήστε τα παιδιά να υλοποιήσουν τα σχέδιά τους. Παραδείγματα:
 - Φτιάξτε ένα ουράνιο τόξο με ένα ποτήρι νερό και έναν καθρέφτη.
 - Δοκιμάστε διάφορα αντικείμενα στο νερό για να δείτε τι επιπλέει.
 - Φτιάξτε έναν πύργο με διαφορετικά είδη τουβλάκια και πάνω σε διαφορετικές επιφάνειες.
6. **Σκεφτείτε και μοιραστείτε:** Αφήστε τα παιδιά να μοιραστούν τα ευρήματά τους:
 - Να ζωγραφίσουν, να φτιάξουν διαγράμματα ή να κάνουν προφορικές παρουσιάσεις.

- Συζητήστε τι έμαθαν και πώς το γνωρίζουν, χρησιμοποιώντας εικόνες ή σχέδια που έχουν φτιάξει.

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

Η επιλογή των υλικών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το θέμα. Γενικά, μπορεί να ειπωθεί ότι πρέπει να χρησιμοποιούνται υλικά ανοιχτού τύπου.

Ορισμός των υλικών ανοιχτού τύπου:

Τα υλικά ανοιχτού τύπου είναι αντικείμενα ή εργαλεία που δεν έχουν συγκεκριμένο σκοπό ή προκαθορισμένο αποτέλεσμα. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν με διάφορους τρόπους και ενθαρρύνουν τη δημιουργικότητα, τη φαντασία και την επίλυση προβλημάτων. Παραδείγματα περιλαμβάνουν δομικά στοιχεία, φυσικά υλικά (όπως πέτρες, κλαδιά ή άμμο) ή υλικά τέχνης, όπως χρώματα και πηλό.

Χρήση υλικών ανοιχτού χαρακτήρα:

- Ελεύθερο παιχνίδι: Τα παιδιά είναι ελεύθερα να πειραματίζονται και να εκφράζουν τις ιδέες τους χωρίς περιορισμούς.
- Επίλυση προβλημάτων: Μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα υλικά για να βρουν λύσεις σε προκλήσεις που θέτουν τα ίδια ή που τους δίνονται.
- Δημιουργικότητα και φαντασία: Ο ανοιχτός χαρακτήρας των υλικών ενθαρρύνει τα παιδιά να σκεφτούν νέες εφαρμογές ή κατασκευές.
- Συνεργασία και επικοινωνία: Σε ομαδικές δραστηριότητες, αυτά τα υλικά βοηθούν στη συλλογή ιδεών και στην ανταλλαγή απόψεων.
- Κινητική ανάπτυξη: Ο χειρισμός υλικών ανοιχτού τύπου συμβάλλει στην ανάπτυξη των λεπτών και των αδρών κινητικών δεξιοτήτων.
- Υποστήριξη της μάθησης με βάση την έρευνα: Τα υλικά παρέχουν ευκαιρίες για πειραματισμό, δημιουργία συνδέσεων και κατανόηση εννοιών.

Η χρήση υλικών ανοιχτού χαρακτήρα στην τάξη προάγει ένα μαθησιακό περιβάλλον όπου η περιέργεια, η αυτονομία και η δημιουργικότητα κατέχουν κεντρική θέση. Είναι ιδιαίτερα κατάλληλα για θέματα που παρέχουν χώρο για εξερεύνηση και έρευνα, όπως στην ανοιχτή έρευνα.

- Εργαλεία γραφής: Στυλό, μολύβια ή ψηφιακές συσκευές για ατομικό αναστοχασμό και λήψη σημειώσεων.
- Χαρτί ή πίνακες: Για να μπορούν οι μαθητές να σημειώνουν τις σκέψεις τους, να μοιράζονται ιδέες ή να δημιουργούν διαγράμματα.
- Κάρτες υποδείξεων ή ερωτήσεις: Τυπωμένες ή προβαλλόμενες υποδείξεις σχετικές με το θέμα ή το αντικείμενο
- Χρονόμετρο ή ρολόι: Για τη διαχείριση του χρόνου που διατίθεται για κάθε φάση της δραστηριότητας.
- Πίνακας παρουσιάσεων ή προβολέας: Για την παρουσίαση των ιδεών της ομάδας κατά τη φάση της ανταλλαγής απόψεων με όλη την τάξη. Προαιρετικά: -Μαρκαδόροι ή αυτοκόλλητα σημειώματα για να οργανώσουν οπτικά και να παρουσιάσουν οι μαθητές τις σκέψεις τους

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

Παράδειγμα σχετικά με το θέμα: «Γιατί ο πάγος λιώνει πιο γρήγορα στον ήλιο παρά στη σκιά;»

1. Θέστε ερωτήσεις: Τα παιδιά σκέφτονται ερωτήσεις όπως «Τι θα συμβεί αν καλύψουμε τον πάγο με κάτι;»

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

2. Υπόθεση: «Νομίζω ότι ο πάγος λιώνει πιο αργά αν τον καλύψουμε με ένα πανί».
3. Έρευνα: Αφήστε τα παιδιά να δοκιμάσουν διαφορετικά υλικά (ύφασμα, χαρτί, πλαστικό).
4. Ανασκόπηση: Συζητήστε:
 - «Ποια υλικά απέδωσαν καλύτερα;»
 - «Γιατί νομίζετε ότι συνέβη αυτό;»
 - «Πώς μπορούμε να βελτιώσουμε το πείραμά μας;»

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Τα παιδιά δεν ξέρουν πώς να διατυπώσουν ένα σαφές ερευνητικό ερώτημα.

Συμβουλή: Βοηθήστε τα παιδιά να θέτουν καλές ερωτήσεις

- Χρησιμοποιήστε εργαλεία όπως εισαγωγικές φράσεις για ερωτήσεις («Γιατί...», «Πώς...», «Τι θα συμβεί αν...») ή δώστε παραδείγματα καλών ερωτήσεων.
- Αφήστε τα παιδιά να ζωγραφίσουν ή να γράψουν τις ερωτήσεις τους με δικά τους λόγια πριν τα βοηθήσετε να τις βελτιώσουν.

- **Πρόκληση:** Τα παιδιά μπορεί να νιώθουν υπερβολικά πιεσμένα από τις πολλές επιλογές ή να αποσπάται εύκολα η προσοχή τους.

Συμβουλή: Παρέχετε επαρκή δομή μέσα στην ελευθερία

- Δώστε έναν σαφή οδηγό (π.χ. 1. διατύπωση ερώτησης, 2. κατάρτιση σχεδίου, 3. υλοποίηση, 4. ανασκόπηση).
- Χρησιμοποιήστε οπτικά βοηθήματα, όπως εικονογράμματα

ή μια αφίσα με βήμα προς βήμα οδηγίες στην τάξη.

- **Πρόκληση:** Στις ομάδες, ορισμένα παιδιά αναλαμβάνουν ηγετικό ρόλο, ενώ άλλα συμμετέχουν λιγότερο.

Συμβουλή: Ενθάρρυνση της συνεργασίας χωρίς κυριαρχία

- Αναθέστε ρόλους στο πλαίσιο της μελέτης (π.χ. υπεύθυνος υλικών, υπεύθυνος σημειώσεων, παρουσιαστής) για να ενθαρρύνετε την ισότιμη συμμετοχή.
- Ζητήστε από τα παιδιά να αναστοχαστούν σχετικά με τη συνεργασία τους («Τι πήγε καλά; Τι μπορούμε να κάνουμε καλύτερα;»).

- **Πρόκληση:** Τα παιδιά απογοητεύονται όταν η έρευνά τους αποτυγχάνει ή έχει απροσδόκητο αποτέλεσμα.

Συμβουλή: Ενθαρρύνετε την επιμονή

- Αποδεχτείτε τα λάθη ως φυσιολογικά και τονίστε ότι αποτελούν σημαντικό μέρος της μαθησιακής διαδικασίας.
- Κάντε ερωτήσεις όπως:

«Τι μπορούμε να μάθουμε από αυτό;» ή «Τι θα μπορούσαμε να δοκιμάσουμε διαφορετικά;»

- **Πρόκληση:** Η τάση να δίνετε απαντήσεις ή να κατευθύνετε υπερβολικά τα παιδιά.

Συμβουλή: Καθοδηγήστε χωρίς να δίνετε οδηγίες

- Κάντε πιο βαθιές ερωτήσεις αντί να προσφέρετε λύσεις, π.χ.: «Πώς μπορείτε να το λύσετε αυτό;» ή «Τι νομίζετε ότι σημαίνει αυτό;»
- Δείξτε ότι είστε περίεργοι και ότι δεν γνωρίζετε την απάντηση, ώστε τα παιδιά να αισθάνονται ελεύθερα να πειραματιστούν.

- **Πρόκληση:** Έλλειψη έμπνευσης ή περιορισμένες ευκαιρίες στην τάξη.

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανάκλουν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

Συμβουλή: Χρησιμοποιήστε ποικιλία υλικών και πόρων

- Παρέχετε μια συλλογή υλικών που προσφέρουν απεριόριστες δυνατότητες (κουτάκια, ανακυκλωμένα υλικά, φυσικά υλικά) και απλά εργαλεία (μεγεθυντικούς φακούς, μπόλ με νερό, μεζούρες).
- Εισάγετε νέα υλικά βήμα προς βήμα για να διεγείρετε την περιέργεια και να αποφύγετε το χάος.

- **Πρόκληση:** Η έρευνα διαρκεί περισσότερο από ό,τι είχε προγραμματιστεί ή τα παιδιά χάνουν την προσοχή τους.

Συμβουλή: Διατηρήστε ρεαλιστικούς χρόνους και προσδοκίες

- Χωρίστε τη διαδικασία σε μικρότερα, διαχειρίσιμα βήματα με σαφή χρονικά όρια.
- Αφήστε χρόνο στο τέλος κάθε συνεδρίας για να αναστοχαστούν σχετικά με το τι έχουν επιτύχει και ποιο είναι το επόμενο βήμα.

- **Πρόκληση:** Ορισμένα παιδιά μπορεί να αισθάνονται ανασφάλεια όταν μοιράζονται τις ιδέες ή τα αποτελέσματά τους.

Συμβουλή: Δημιουργήστε ένα ασφαλές μαθησιακό περιβάλλον

- Επαινέστε τις προσπάθειές τους, ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα, και τονίστε ότι κάθε συμβολή είναι πολύτιμη.
- Αφήστε τα παιδιά να μοιραστούν τις ιδέες τους σε μικρές ομάδες πριν από την παρουσίαση σε όλη την τάξη.

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προσαρμόσουν αυτή τη μαθησιακή δραστηριότητα σε τρία επίπεδα δυσκολίας,

ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μαθητών.

- **Μαθητές αρχάριοι (6-7 ετών):** η έμφαση δίνεται στο να θέτουν απλές ερωτήσεις και να λαμβάνουν ισχυρή καθοδήγηση από τον εκπαιδευτικό.
- **Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):** τους δίνεται περισσότερη ελευθερία να ερευνήσουν, να συνεργαστούν σε ομάδες και να πειραματιστούν με διάφορα υλικά.
- **Μαθητές με προχωρημένες γνώσεις (9-10 ετών):** εργάζονται πιο ανεξάρτητα, διατυπώνουν σύνθετες ερωτήσεις και αναλύουν κριτικά τα ευρήματά τους.

Καθ' όλη τη διάρκεια αυτής της εξέλιξης, ο εκπαιδευτικός μειώνει σταδιακά την άμεση καθοδήγηση, επιτρέποντας μεγαλύτερη ανεξαρτησία, αναστοχασμό και δημιουργικότητα. Αυτή η προσέγγιση διασφαλίζει ότι η ανοιχτή έρευνα εξελίσσεται παράλληλα με την ανάπτυξη του παιδιού.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

1. Ερωτήσεις σχετικά με τη διαδικασία της έρευνας
 - Ποιο ήταν το ερευνητικό σας ερώτημα και γιατί το επιλέξατε;
 - Πώς αποφασίσατε πώς θα προσεγγίσετε την έρευνα;
 - Τι λειτούργησε καλά στην προσέγγισή σας; - Τι προβλήματα αντιμετωπίσατε και πώς τα λύσατε;
 - Τι θα κάνατε διαφορετικά την επόμενη φορά για να βελτιώσετε ακόμη περισσότερο την έρευνά σας;

2. Ερωτήσεις σχετικά με τα αποτελέσματα

- Τι ανακαλύψατε;
- Ήταν αυτό που περιμένατε; Γιατί ναι ή γιατί όχι;
- Πώς μπορείτε να είστε σίγουροι ότι τα αποτελέσματά σας είναι σωστά;
- Μπορείτε να εξηγήσετε τα αποτελέσματά σας σε άλλους; Πώς θα το κάνατε αυτό;
- Ποιες νέες ερωτήσεις προέκυψαν από την έρευνά σας;

3. Ερωτήσεις για την ενθάρρυνση της κριτικής σκέψης

- Γιατί πιστεύεις ότι το πείραμά σας είχε αυτό το αποτέλεσμα;
- Ποιοι άλλοι τρόποι θα μπορούσαν να απαντήσουν στην ερώτησή σας;
- Τι μάθατε που μπορείτε να χρησιμοποιήσετε σε άλλες καταστάσεις;
- Πώς επηρεάζουν τα ευρήματά σας τον τρόπο με τον οποίο σκέφτεστε για το θέμα;
- Ποιες πληροφορίες ή υλικά θα μπορούσαν να σας είχαν βοηθήσει περισσότερο;

4. Ερωτήσεις σχετικά με τη συνεργασία (εάν ισχύει)

- Πώς συνεργαστήκατε ως ομάδα;
- Πώς επιλύσατε τις διαφορές στις ιδέες σας;
- Τι μπορείτε να κάνετε την επόμενη φορά για να βελτιώσετε τη συνεργασία;

5. Ερωτήσεις για την τόνωση της περιέργειας και της παρακίνησης

- Τι σας άρεσε περισσότερο στην έρευνα; Γιατί;
- Ποια νέα πράγματα θα θέλατε ακόμα να εξερευνήσετε;
- Τι μάθατε για τον εαυτό σας κατά τη διάρκεια αυτής της έρευνας;
- Πώς μπορείτε να συνδέσετε αυτή την έρευνα με κάτι εκτός της τάξης, για παράδειγμα στο σπίτι ή στη φύση;

3.4.4 Έξυπνη αντιστοίχιση

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Μετά από μια θεωρητική εξήγηση, οι μαθητές λαμβάνουν ένα φύλλο εργασίας. Στην αριστερή στήλη υπάρχουν διάφοροι όροι, ενώ στη δεξιά στήλη οι εξηγήσεις αυτών των όρων. Οι εξηγήσεις δεν βρίσκονται στη σωστή σειρά (ή δίπλα στον σωστό όρο).

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια εστίαση στις δεξιότητες
- Κριτική σκέψη
- Συμπληρωματικές/δευτερεύουσες δεξιότητες
- Επίλυση προβλημάτων

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6 - 10 ετών	Ατομική εργασία και εργασία ολόκληρης της τάξης σε ζεύγη ή μικρές ομάδες	15-20 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

Πώς λειτουργεί:

Ο στόχος είναι οι μαθητές να βρουν τον σωστό συνδυασμό.

Σημειώσεις για τη διάταξη της αίθουσας (εσωτερική/εξωτερική)

Εσωτερικός χώρος: βεβαιωθείτε ότι η αίθουσα είναι αρκετά ήσυχη ώστε να επιτρέπει τη συγκέντρωση και τη στοχαστική συζήτηση και τις εξηγήσεις κατά τη διάρκεια της έρευνας. Τα παιδιά πρέπει επίσης να μπορούν να γράφουν, οπότε είναι καλύτερο να κάθονται σε θρανία.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

- Ανάλυση πληροφοριών: Οι μαθητές διαβάζουν προσεκτικά τις περιγραφές και αναλύουν το νόημά τους, γεγονός που αναπτύσσει την ικανότητά τους να εξετάζουν τις πληροφορίες λεπτομερώς.
- Σύγκριση και αντιπαραβολή: Συγκρίνοντας διαφορετικές περιγραφές, οι μαθητές μαθαίνουν να εντοπίζουν ομοιότητες και διαφορές, ένα βασικό βήμα για την κριτική αξιολόγηση των επιλογών.
- Λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων: Οι μαθητές κάνουν συνειδητές επιλογές βασισμένες σε στοιχεία και συλλογιστική και όχι σε εικασίες, κάτι που ενισχύει την κρίση και τη στοχαστική σκέψη.
- Αξιολόγηση εναλλακτικών λύσεων: Εξετάζουν γιατί ορισμένες περιγραφές δεν ταιριάζουν, κάτι που τους εκπαιδεύει να αμφισβητούν τις παραδοχές και να σκέφτονται λογικά σχετικά με την αιτία και το αποτέλεσμα.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Κριτική σκέψη: Οι μαθητές είναι σε θέση να αξιολογούν κριτικά τις περιγραφές, να κάνουν τεκμηριωμένες αντιστοιχίσεις και να εξηγούν με σαφήνεια τη συλλογιστική τους.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το μάθημα

Στην ιδανική περίπτωση, συμπεριλάβετε επίσης έναν επιπλέον όρο χωρίς περιγραφή. Επειδή λείπει μία περιγραφή, οι μαθητές πρέπει πραγματικά να σκεφτούν ποια δεν ταιριάζει και να την αποκλείσουν.

Βασική συμβουλή: Επιλέξτε όρους που ανήκουν στο ίδιο γενικό θέμα, αλλά περιέχουν αρκετή ποικιλία και αμφιβολία, έτσι ώστε οι μαθητές να πρέπει να σκεφτούν γιατί κάτι ταιριάζει ή δεν ταιριάζει σε μια κατηγορία – αυτό ενεργοποιεί την κριτική σκέψη.

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

Το φύλλο εργασίας

Αντιστοίχισε τις λέξεις με τη σωστή περιγραφή

Χαλάζι	Μικρές μπάλες πάγου που πέφτουν από τον ουρανό
Χιόνι	Λευκές, μαλακές, παγωμένες νιφάδες που πέφτουν από τον ουρανό
Ομίχλη	Σύννεφο κοντά στο έδαφος που δυσκολεύει την όραση
Βροχή	Σταγόνες νερού που πέφτουν από τα σύννεφα

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού: ο εκπαιδευτικός λειτουργεί ως καθοδηγητής, είναι ερευνητικός και υποστηρικτικός, ενθαρρύνει τη σκέψη, εξηγεί και προτρέπει στην επανεξέταση

- Ζητήστε από τους μαθητές να εξηγήσουν τις επιλογές τους (π.χ., «Γιατί πιστεύετε ότι αυτά ανήκουν στην ίδια κατηγορία;») – αυτό ενθαρρύνει την επιχειρηματολογία
- Η εξερεύνηση εναλλακτικών λύσεων (π.χ., «Μήπως διστάσατε ανάμεσα σε δύο έννοιες;»)

συζήτηση για αμφιβολίες και εναλλακτικές λύσεις

- Ο αναστοχασμός σχετικά με το πώς κατέληξαν στην απάντησή τους (π.χ., «Πώς αποφασίσατε;») ενθαρρύνει τον αναστοχασμό σχετικά με τις επιλογές τους
- Η αμφισβήτηση των περιγραφών (π.χ., «Τι σας έκανε να πιστεύετε ότι αυτή η περιγραφή δεν ταιριάζει;») προάγει την κριτική αξιολόγηση.

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές μπορεί να δυσκολεύονται να εξηγήσουν με σαφήνεια γιατί αντιστοίχισαν συγκεκριμένους όρους με συγκεκριμένους ορισμούς.

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανάκλουν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

Συμβουλή: Ενθαρρύνετε τους μαθητές να εκφράσουν προφορικά τη σκέψη τους και να αιτιολογήσουν κάθε επιλογή χρησιμοποιώντας απλές προτάσεις συλλογισμού.

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές ενδέχεται να αντιστοιχίζουν όρους και ορισμούς παρορμητικά, χωρίς να διαβάζουν προσεκτικά.

Συμβουλή: Θέστε καθοδηγητικές ερωτήσεις που τους προτρέπουν να σκεφτούν πριν επιλέξουν, όπως «Ποιες λέξεις-κλειδιά σας βοηθούν εδώ;» ή «Ταιριάζει πραγματικά αυτή η εξήγηση με τον όρο;»

- **Δυσκολία:** Οι μαθητές μπορεί να δυσκολεύονται να διορθώσουν ή να επανεξετάσουν λανθασμένες αντιστοιχίσεις που έχουν ήδη κάνει.

Συμβουλή: Δώστε τους χρόνο για επανεξέταση και προσαρμογή, ενθαρρύνοντάς τους να ελέγξουν ξανά και να συγκρίνουν εναλλακτικές λύσεις αντί να επιμένουν στην πρώτη τους απάντηση.

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές ενδέχεται να αισθάνονται υπερφορτωμένοι από τους πολλαπλούς όρους και εξηγήσεις ταυτόχρονα.

Συμβουλή: Χωρίστε την εργασία σε μικρότερα βήματα, για παράδειγμα εξαλείφοντας πρώτα τις σαφώς λανθασμένες αντιστοιχίσεις ή παροτρύνοντάς τους να επεξεργάζονται λίγους όρους κάθε φορά.

- **Δυσκολία:** Οι μαθητές ενδέχεται να βασίζονται υπερβολικά στους συμμαθητές τους, χωρίς να εμπλέκουν τη δική τους σκέψη. **Συμβουλή:** Οργανώστε τους μαθητές σε ζεύγη ή μικρές ομάδες, όπου ο καθένας πρέπει να εξηγήσει τουλάχιστον μία αντιστοίχιση.

- **Δυσκολία:** Οι μαθητές ενδέχεται να θεωρούν τα λάθη ως αποτυχία αντί για μέρος της μαθησιακής διαδικασίας.

Συμβουλή: Τονίστε ότι τα λάθη αποτελούν πολύτιμες ευκαιρίες για μάθηση και βελτίωση της κατανόησης.

Προσαρμογή επιπέδου δυσκολίας

Όταν χρησιμοποιούν το Smart Match ως φύλλο εργασίας με μαθητές ηλικίας 6 έως 10 ετών, οι εκπαιδευτικοί μπορούν εύκολα να διαφοροποιήσουν το υλικό σε τρία επίπεδα: αρχάριοι, προχωρημένοι και ειδικοί.

- **Μαθητές αρχάριοι (6-7 ετών):** Λιγότεροι όροι και περιγραφές, με σαφέστερες υποδείξεις ή παραδείγματα. Εστίαση σε ένα κριτήριο ανά αντιστοίχιση (π.χ., αναγνώριση ενός μόνο ορισμού).
- **Μαθητές προχωρημένου επιπέδου (8-9 ετών):** Περισσότεροι όροι και περιγραφές, μερικοί από τους οποίους αλληλεπικαλύπτονται ή προκαλούν ελαφρά σύγχυση. Πρέπει να εντοπίζουν τις συνδέσεις ανεξάρτητα και να αιτιολογούν τις επιλογές τους. Επέκταση: συζήτηση σε μικρές ομάδες και παρουσίαση της συλλογιστικής τους.
- **Μαθητές ειδικοί (9-10 ετών):** Περίπλοκες ή αφηρημένες περιγραφές με πολλαπλές πιθανές ερμηνείες. Πρέπει να αξιολογούν κριτικά τις εναλλακτικές λύσεις και να τεκμηριώνουν τις αποφάσεις τους. Πρόσθετη πρόκληση: να δημιουργήσουν νέους συνδυασμούς ή αντιπαραδείγματα.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

- Πώς αποφασίσατε ποια αντιστοίχιση ήταν σωστή; Ποια συλλογιστική χρησιμοποιήσατε;
- Υπήρχαν επιλογές που φαινόταν σωστές στην αρχή, αλλά δεν ταίριαζαν; Γιατί;
- Ποιες εναλλακτικές λύσεις εξετάσατε και γιατί τις απορρίψατε;
- Πώς άλλαξε η σκέψη σας μετά την ανασκόπηση ή τη συζήτηση των αντιστοιχίσεων;
- Ποιες στρατηγικές σας βοήθησαν να αξιολογήσετε τις πληροφορίες πιο προσεκτικά;

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

3.4.5 Σωστό ή Λάθος; Δεν με ξεγελάς!

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Ο εκπαιδευτικός ξεκινά με μια ερώτηση που προκαλεί τη σκέψη σχετικά με οποιοδήποτε θέμα, ακολουθούμενη από μια φανταστική απάντηση και, στη συνέχεια, από την πραγματική επιστημονική εξήγηση. Οι μαθητές σκέφτονται πιθανές απαντήσεις, συζητούν τη συλλογιστική τους και αξιολογούν ποια εξήγηση είναι πιο πειστική. Μέσα από τον αναστοχασμό, μαθαίνουν να αναγνωρίζουν τη διαφορά μεταξύ ιδεών που ακούγονται εύλογες και πραγματικών γνώσεων. Για παράδειγμα, το θέμα θα μπορούσε να είναι τα χαρακτηριστικά των ζώων (*Γιατί τα φλαμίνγκο είναι ροζ;*), αλλά η ίδια προσέγγιση μπορεί να εφαρμοστεί και σε πολλά άλλα θέματα.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια εστίαση δεξιοτήτων
- Κριτική σκέψη
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
- Δημιουργικότητα

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6 - 10 ετών	Ατομική εργασία και εργασία ολόκληρης της τάξης σε ζεύγη ή μικρές ομάδες	30-45 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

Βήματα:

1. Θέστε μια ερώτηση που προκαλεί τη σκέψη.
2. Αφήστε τους μαθητές να σκεφτούν πιθανές απαντήσεις.
3. Δώστε την πρώτη εξήγηση (φανταστική ή επιστημονική — οι μαθητές δεν γνωρίζουν ποια από τις δύο είναι).
4. Ρωτήστε αν αυτή η απάντηση φαίνεται σωστή και γιατί.
5. Δώστε τη δεύτερη εξήγηση (την άλλη οπτική γωνία) και επαναλάβετε τη συζήτηση.
6. Συγκρίνετε τις δύο εξηγήσεις και αναλογιστείτε ποια είναι πιο αξιόπιστη.
7. Τονίστε τη σημασία της κριτικής αξιολόγησης· όταν επαναλάβετε τη δραστηριότητα, εναλλάξτε τη σειρά με την οποία παρουσιάζετε τις εξηγήσεις.

Σημειώσεις για τη διάταξη της τάξης σε εσωτερικό ή εξωτερικό χώρο

Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να πραγματοποιηθεί στην τάξη ή σε εξωτερικό χώρο. Στην τάξη, οι μαθητές μπορούν να διαβάσουν και να συζητήσουν κείμενα, ενώ σε εξωτερικό χώρο οι ερωτήσεις μπορούν να συνδεθούν με άμεσες παρατηρήσεις στη φύση ή στο περιβάλλον.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Αυτή η δραστηριότητα αναπτύσσει την κριτική σκέψη, ζητώντας από τους μαθητές να αξιολογήσουν την αξιοπιστία διαφορετικών εξηγήσεων. Κάνουν ανταλλαγή ιδεών, και στη συνέχεια διαβάζουν δύο

διαφορετικές απαντήσεις χωρίς να γνωρίζουν ποια είναι φανταστική και ποια επιστημονική. Συγκρίνοντας και συζητώντας και τις δύο, οι μαθητές μαθαίνουν να αμφισβητούν τις πληροφορίες, να σταθμίζουν τα επιχειρήματα και να διακρίνουν μεταξύ ιδεών που ακούγονται εύλογες και εμπεριέχουν πραγματικές γνώσεις. Αυτές είναι πτυχές της κριτικής σκέψης.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Κριτική Σκέψη: Οι μαθητές μαθαίνουν να σκέφτονται κριτικά αξιολογώντας διαφορετικές εξηγήσεις, εντοπίζοντας ποια επιχειρήματα είναι πιο αξιόπιστα και αιτιολογώντας τις απόψεις τους. Συνειδητοποιούν τη διαφορά μεταξύ αυτού που ακούγεται εύλογο και αυτού που είναι επιστημονικά ακριβές. Αυτό τους βοηθά να αναπτύξουν μια στάση αμφισβήτησης και να μεταφέρουν αυτές τις δεξιότητες σε άλλα πλαίσια, όπως τα μέσα ενημέρωσης ή τις καθημερινές πληροφορίες.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το μάθημα

Παραδείγματα ερωτήσεων που προκαλούν τη σκέψη σχετικά με τα ζώα:

- Μπορούν οι πιγκουίνοι να πετάξουν;
- Γιατί τα φλαμίνγκο είναι ροζ;
- Γιατί ο πελεκάνος έχει τόσο μεγάλο ράμφος;
- Γιατί το πάντα έχει μαύρες κηλίδες;
- Γιατί η καμηλοπάρδαλη έχει τόσο μακρύ λαιμό;

Μπορούν να προβληθούν φωτογραφίες των ζώων για να υποστηρίξουν τη συζήτηση.

Η δραστηριότητα μπορεί να προσαρμοστεί σε οποιοδήποτε θέμα, όπου οι μαθητές μπορούν να συγκρίνουν διαφορετικές εξηγήσεις, φανταστικές ή πραγματικές.

Επιστήμη:

- Γιατί βλέπουμε την αστραπή πριν ακούσουμε τον κεραυνό;
- Γιατί ο πάγος επιπλέει στο νερό;
- Γιατί το μέταλλο φαίνεται πιο κρύο από το ξύλο, όταν έχουν την ίδια θερμοκρασία;

Γεωγραφία:

- Γιατί σε ορισμένες χώρες βρέχει περισσότερο από ό,τι σε άλλες;
- Γιατί κάποια βουνά είναι πάντα καλυμμένα με χιόνι;
- Γιατί τα ποτάμια ρέουν συνήθως προς τη θάλασσα;

Καθημερινή ζωή/τεχνολογία:

- Γιατί τα smartphone πρέπει να φορτίζονται κάθε μέρα;
- Γιατί οι καθρέφτες δείχνουν μια ανεστραμμένη εικόνα;
- Γιατί τα αεροπλάνα αφήνουν λευκές γραμμές στον ουρανό;

Ανθρώπινο σώμα:

- Γιατί πρέπει να κοιμόμαστε κάθε μέρα;
- Γιατί η καρδιά μας χτυπάει πιο γρήγορα όταν τρέχουμε;
- Γιατί μας σηκώνεται η τρίχα όταν κρυώνουμε;

Γιατί τα φύλλα αλλάζουν χρώμα το φθινόπωρο; (φυτά/φύση) Παραλλαγή: Χρήση φωτογραφίας αντί για κείμενο

- Δείξτε στους μαθητές μια φωτογραφία που έχει σχεδιαστεί για να προκαλέσει αμφιβολία ή περιέργεια: *μια κούνια τοποθετημένη στη μέση ενός δρόμου.*
- Ο εκπαιδευτικός θέτει ερωτήσεις: *Τι βλέπετε; Θα μπορούσε αυτό να συμβεί στην πραγματική ζωή;*
Γιατί ναι ή γιατί όχι;
- Οι μαθητές κάνουν εγκεφαλική καταιγίδα: *Τι φαίνεται παράξενο; Τι το κάνει ύποπτο;*
- Συζήτηση σε ομάδες: *Μπορεί αυτό να είναι αληθινό ή όχι;*
- Οι μαθητές παρουσιάζουν επιχειρήματα υπέρ και κατά της αυθεντικότητας.
- Προαιρετικά: ψηφοφορία – *Ποιος πιστεύει ότι είναι αληθινό; Ποιος πιστεύει ότι δεν είναι;*
- Αποκαλύψτε την αλήθεια: εξηγήστε ότι η εικόνα δημιουργήθηκε με τεχνητή νοημοσύνη.
- Συλλογιστείτε και συζητήστε: *Πώς μπορείτε να αναγνωρίσετε τις παραποιημένες εικόνες; Τι μπορείτε να μάθετε από αυτό; Τι μας διδάσκει αυτό για τον τρόπο με τον οποίο ερμηνεύουμε τις εικόνες;*
- *Μπορούμε ακόμα να εμπιστευόμαστε αυτό που βλέπουμε;*

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

Το ακριβές πρόβλημα και τα απαιτούμενα υλικά δεν μπορούν να προβλεφθούν εκ των προτέρων· οι μαθητές πρέπει να εντοπίσουν το εμπόδιο και, με βάση τη λύση που προτείνουν, να καθορίσουν και να συγκεντρώσουν τα υλικά που απαιτούνται για την αντιμετώπισή του.

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

Ερωτήσεις κατά τη φάση της ιδεοθύελλας

- Ποια νομίζετε ότι θα μπορούσε να είναι η απάντηση;
- Γιατί το πιστεύετε αυτό;
- Μπορείτε να εξηγήσετε τη συλλογιστική σας;
- Ποιες άλλες πιθανότητες θα μπορούσαν να υπάρχουν;

Ερωτήσεις κατά τη διάρκεια της πρώτης (φανταστικής) εξήγησης

- Σας φαίνεται πιστευτή αυτή η απάντηση;
- Τι σας κάνει να πιστεύετε ότι είναι αληθινή ή ψευδής;
- Ποια στοιχεία θα υποστήριζαν ή θα αντικρούονταν αυτή την εξήγηση;
- Αυτή η εξήγηση είναι λογική;

Ερωτήσεις κατά τη διάρκεια της δεύτερης (επιστημονικής) εξήγησης

- Σας φαίνεται αυτή η απάντηση πιο πειστική από την πρώτη; Γιατί;
- Ποια στοιχεία σας βοήθησαν να προσδιορίσετε ποια απάντηση είναι πιο αξιόπιστη;
- Πώς συγκρίνεται αυτή η εξήγηση με αυτό που σκεφτόσουν αρχικά;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- Πρόκληση: Οι μαθητές ενδέχεται να δώσουν άμεσες απαντήσεις χωρίς να ακολουθήσουν μια δομημένη διαδικασία συλλογισμού.

Συμβουλή: Δώστε ένα σχήμα σκέψης και καθοδηγήστε τους μαθητές να εργαστούν βήμα προς βήμα (π.χ. πρώτα να κάνουν πρόβλεψη, μετά να συγκρίνουν τις εξηγήσεις, στη συνέχεια να αιτιολογήσουν την επιλογή τους και τέλος να ελέγξουν τη σωστή απάντηση).

Δήλωση	Πιστεύω ότι αυτό είναι σωστό ή λάθος;	Γιατί το πιστεύω αυτό;	Τι στοιχεία έχω;
...	Σωστό / Λάθος	...	...

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Όταν χρησιμοποιείτε το Smart Match ως εργαστήριο με μαθητές ηλικίας 6 έως 10 ετών, μπορείτε εύκολα να διαφοροποιήσετε σε τρία επίπεδα: αρχάριοι, προχωρημένοι και ειδικοί.

- **Μαθητές αρχάριοι (6-7 ετών):** Δίνονται στους μαθητές απλές ερωτήσεις με δύο σαφώς διαφορετικές απαντήσεις (μία προφανώς φανταστική, μία επιστημονική). Συζητούν σε ζεύγη ή μικρές ομάδες ποια απάντηση φαίνεται πιο αξιόπιστη και γιατί. Ο εκπαιδευτικός καθοδηγεί στενά τη συζήτηση, θέτοντας ερωτήσεις που προτρέπουν τη σκέψη.
- **Μαθητές προχωρημένου επιπέδου (8-9 ετών):** Χρησιμοποιήστε πιο σύνθετα ή αμφίσημα προβλήματα που απαιτούν ανεξάρτητη σκέψη. Περιορίστε τις υποδείξεις, ώστε οι μαθητές να πρέπει να σκεφτούν οι ίδιοι πολλαπλές λύσεις. Ενθαρρύνετε τον προβληματισμό σχετικά με το γιατί ορισμένες λύσεις μπορεί να λειτουργούν ή να μην λειτουργούν.
- **Μαθητές με υψηλό επίπεδο (9-10 ετών):** Οι μαθητές δημιουργούν τη δική τους ερώτηση που προκαλεί τη σκέψη και γράφουν μια φανταστική απάντηση. Η απάντηση πρέπει να σχετίζεται με την εμφάνιση του ζώου. Πρέπει να επινοήσουν έναν λογικά εύλογο λόγο για το χαρακτηριστικό αυτό. Τέλος, οι μαθητές αναζητούν οι ίδιοι την επιστημονική (αληθινή) εξήγηση.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

Ερωτήσεις ανασκόπησης

- Ποιες στρατηγικές σας βοήθησαν να αποφασίσετε ποια εξήγηση ήταν πιο αξιόπιστη;
- Πώς μπορείτε να εφαρμόσετε αυτόν τον τρόπο σκέψης σε άλλα μαθήματα ή στην καθημερινή ζωή;
- Τι σας βοηθά να σκέφτεστε κριτικά;
- Άλλαξε η γνώμη σας; Γιατί;
- Παρατηρήσατε ότι κάτι φαινόταν αρχικά λογικό, αλλά στην πραγματικότητα δεν ήταν σωστό;
- Σας εξέπληξε κάτι κατά τη διάρκεια αυτής της δραστηριότητας; Γιατί;
- Πώς επηρέασε η συζήτηση στην ομάδα σας την προσωπική σας γνώμη;
- Ποια σημάδια ή στοιχεία σας βοηθούν να αναγνωρίσετε πότε μια πληροφορία μπορεί να είναι φανταστική ή παραπλανητική;
- Νιώθετε πλέον πιο σίγουροι να αμφισβητείτε ό,τι διαβάζετε ή βλέπετε; Ερωτήσεις για προβληματισμό
- Ποια είναι η διαφορά μεταξύ μιας ιδέας που ακούγεται εύλογη και μιας εξήγησης που βασίζεται σε γεγονότα;
- Πώς μπορείτε να καταλάβετε αν μια πληροφορία είναι αξιόπιστη;
- Πώς θα μπορούσατε να εφαρμόσετε αυτόν τον τρόπο σκέψης εκτός σχολείου (π.χ. στα μέσα ενημέρωσης, στην καθημερινή ζωή);

3.5 ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ

3.5.1 Ψάρεμα

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας:

Αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα εστιάζει στην ανάπτυξη των ακόλουθων τεσσάρων τομέων ανθεκτικότητας: νοοτροπία προσανατολισμένη στο μέλλον και αισιοδοξία· ευελιξία και επίλυση προβλημάτων· επιμονή και αυτοέλεγχος· συναισθηματική επίγνωση, ρύθμιση και επικοινωνία· καθώς και υποστηρικτικές κοινωνικές σχέσεις. Πρόκειται για μια μαθησιακή δραστηριότητα με βάση τον ανταγωνισμό. Κατά τη διάρκεια της πρόκλησης, τα παιδιά ενδέχεται να βιώσουν αποτυχίες, τα πράγματα μπορεί να μην εξελιχθούν όπως είχαν σχεδιάσει, αλλά ακόμα και τότε, πρέπει να ελέγχουν τα συναισθήματά τους και να κάνουν ό,τι μπορούν για να βοηθήσουν την ομάδα τους να κερδίσει.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια εστίαση στις δεξιότητες
- Ανθεκτικότητα
- Εστίαση σε συμπληρωματικές/δευτερεύουσες δεξιότητες
- Ευελιξία
- Επίλυση προβλημάτων
- Συναισθηματική επίγνωση, ρύθμιση και επικοινωνία

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
7+	ομάδες των 4 έως 6 μαθητών, μέγεθος τάξης	10-15 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

Πρόκειται για μια μαθησιακή δραστηριότητα που βασίζεται στις δεξιότητες και την τακτική. Για την εκτέλεση της δραστηριότητας, οι μαθητές εργάζονται σε ομάδες για να πιάσουν ψάρια (με καλάμια ψαρέματος εξοπλισμένα με μαγνητικά «αγκίστρια») που περιέχουν διάφορες πληροφορίες. Κάθε ψάρι συνδέεται με μια πληροφορία ή μια εργασία, την οποία οι συμμετέχοντες προσπαθούν να ολοκληρώσουν με τρόπο που καθορίζεται εκ των προτέρων από τον εκπαιδευτικό. Μετά την επιτυχή ολοκλήρωση της εργασίας, η δραστηριότητα μπορεί να συνεχιστεί με νέα ψάρια και εργασίες. Νικήτρια είναι η ομάδα που θα ολοκληρώσει τις περισσότερες εργασίες στον καθορισμένο χρόνο.

Η δραστηριότητα εξηγείται με ένα συγκεκριμένο παράδειγμα:

Για παράδειγμα, αν θέλουμε να τη χρησιμοποιήσουμε σε ένα μάθημα μαθηματικών, θα πρέπει να χωρίσουμε την τάξη σε ομάδες, κατά προτίμηση με ίσο αριθμό μαθητών. Κάθε ομάδα λαμβάνει το ίδιο φύλλο εργασίας με τα αποτελέσματα μαθηματικών πράξεων (πρόσθεση, πολλαπλασιασμός). Οι μαθηματικές πράξεις είναι γραμμένες και στις δύο πλευρές των «ψαριών». Η εργασία των ομάδων είναι να βρουν όλες τις μαθηματικές πράξεις (πρόσθεση, πολλαπλασιασμός) που αντιστοιχούν στα αποτελέσματα του φύλλου εργασίας.

1. Ρίχνουμε τα ψάρια στη «λίμνη» έτσι ώστε οι πράξεις που αναγράφονται πάνω τους να είναι καθαρά ορατές. Στη βασική περίπτωση, πρέπει να υπάρχουν τόσες πράξεις όσες και οι ομάδες,

και κάθε αποτέλεσμα αντιστοιχεί ακριβώς σε μία σωστή πράξη. (Η αλλαγή αυτών των συνθηκών καθιστά τη δραστηριότητα πιο δύσκολη.)

2. Ένας παίκτης από κάθε ομάδα ψαρεύει κάθε φορά, απομνημονεύει τη μαθηματική πράξη που αναγράφεται στο ψάρι που πιάνει, ρίχνει το ψάρι πίσω στη λίμνη και επιστρέφει στην ομάδα του.
3. Τα μέλη της ομάδας συνεργάζονται για να αντιστοιχίσουν τη μαθηματική πράξη στο ψάρι που πιάστηκε με ένα από τα αποτελέσματα στο φύλλο εργασίας.
4. Στη συνέχεια, ένας άλλος μαθητής μπορεί να πάει στη λίμνη για να πιάσει ένα άλλο ψάρι.
5. Η δραστηριότητα διαρκεί για ένα καθορισμένο χρονικό διάστημα και κερδίζει η ομάδα με τις περισσότερες σωστές αντιστοιχίσεις μαθηματικών πράξεων.

Σημειώσεις για τη διάταξη της αίθουσας διδασκαλίας (εσωτερικός/εξωτερικός χώρος)

Η δραστηριότητα μπορεί να πραγματοποιηθεί τόσο σε εξωτερικό όσο και σε εσωτερικό χώρο. Στην τάξη, απαιτείται μια συμβολική «λίμνη» από μπλε ύφασμα ως χώρος παιχνιδιού, καθώς και ένα τραπέζι ανά ομάδα τοποθετημένο σε απόσταση τουλάχιστον πέντε μέτρων από τη λίμνη.

Στον εξωτερικό χώρο, μπορεί να δημιουργηθεί ένα πραγματικό υδάτινο περιβάλλον, για παράδειγμα, μια μικρή λίμνη ή μια φουσκωτή παιδική πισίνα γεμάτη με νερό.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Αυτή η δραστηριότητα αναπτύσσει την ανθεκτικότητα των μαθητών:

- ενθαρρύνει την προσαρμογή, την άμεση επίλυση προβλημάτων και τη λήψη αποφάσεων (για παράδειγμα, ο μαθητής σχεδιάζει να βρει μια πράξη για το 28, αλλά το σωστό ψάρι βρίσκεται στην άλλη πλευρά της λίμνης, ενώ το ψάρι για το 35 είναι πολύ κοντά και μπορεί να αλιευθεί εύκολα και γρήγορα, οπότε πρέπει να αποφασίσει αμέσως ποιο να επιλέξει)
- αναπτύσσει την ικανότητα αντιμετώπισης της αποτυχίας τόσο σε ατομικό όσο και σε ομαδικό επίπεδο (ατομική αποτυχία μπορεί να συμβεί, για παράδειγμα, αν ο μαθητής δεν ψαρέψει γρήγορα και επιδέξια, ή πιάσει ένα ψάρι που έχει ήδη αντιστοιχιστεί, ή ξεχάσει την πράξη μέχρι να επιστρέψει στην ομάδα του· ομαδική αποτυχία μπορεί να συμβεί αν η εργασία δεν ολοκληρωθεί εντός του δεδομένου χρόνου ή αν υπάρχουν λανθασμένοι συνδυασμοί στο φύλλο εργασίας)
- αναπτύσσει τον αυτοέλεγχο, την επιμονή, τη ρύθμιση των συναισθημάτων και την επικοινωνία, καθώς οι μαθητές πρέπει να συνεχίσουν τη δραστηριότητα ακόμη και όταν αισθάνονται ότι θα χάσουν ή θα αποτύχουν
- ενισχύει την κοινωνική προσαρμογή και την κοινωνική υποστήριξη, καθώς σε περίπτωση αποτυχίας (είτε ατομικής είτε ομαδικής), οι μαθητές μπορούν να επιτύχουν μόνο αν υποστηρίξουν και βοηθήσουν ο ένας τον άλλον συναισθηματικά
- αναπτύσσει την ικανότητα εύρεσης εναλλακτικών λύσεων για την επίτευξη της επιτυχίας – ανοιχτή νοοτροπία – (για παράδειγμα, σε υψηλότερο επίπεδο δυσκολίας, η ομάδα έχει την ευκαιρία να αλλάξει τη σειρά των μαθητών που «ψαρεύουν» ανάλογα με το ποιος είναι καλός σε τι – μνήμη, ταχύτητα κ.λπ.).

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές:

- κατανοούν ότι τα λάθη και η αποτυχία αποτελούν φυσικό μέρος της μάθησης και ότι μπορούν να μάθουν από αυτά
- αποδέχονται τις προκλήσεις και είναι πιο θαρραλέοι όταν αντιμετωπίζουν νέες ή δύσκολες καταστάσεις
- γίνονται ικανοί να επανεξετάσουν τη στρατηγική τους και να προσπαθήσουν ξανά μετά από μια αποτυχία
- αποκτούν την ικανότητα να ασκούν αυτοέλεγχο όταν αντιμετωπίζουν δυσκολίες
- συνεργάζονται ενεργά με τους συμμαθητές τους, υποστηρίζοντας ο ένας τον άλλον στην επίλυση κοινών προβλημάτων,
- κατανοούν ότι οι συμμαθητές τους που έχουν αποτύχει ή βρίσκονται σε δυσκολία χρειάζονται συναισθηματική υποστήριξη.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με τα μαθήματα

Η δραστηριότητα μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε μαθήματα διαφόρων μαθημάτων, σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, σε θεματικές εβδομάδες ή σε ημέρες έργου. Προσαρμόζεται εύκολα ανάλογα με το μάθημα ή τους μαθησιακούς στόχους. Για παράδειγμα:

- Στα μαθήματα μαθηματικών, τα ψάρια φέρουν αριθμούς και οι μαθητές μπορούν να τα χρησιμοποιήσουν για να εξασκηθούν στην πρόσθεση, την αφαίρεση ή τον πολλαπλασιασμό.
- Στα μαθήματα γλώσσας, τα ψάρια περιέχουν γράμματα ή λέξεις, τα οποία οι μαθητές χρησιμοποιούν για να λύσουν ασκήσεις σχηματισμού λέξεων ή σύνταξης προτάσεων.
- Στα μαθήματα φυσικών επιστημών, τα ψάρια εμφανίζουν εικόνες ή ονόματα ζώων, φυτών ή φυσικών φαινομένων, και οι μαθητές απαντούν σε σχετικές ερωτήσεις ή ολοκληρώνουν ασκήσεις.

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

- Ένα μεγάλο μπλε ύφασμα που συμβολίζει τη λίμνη όπου κολυμπούν τα ψάρια
- Πλαστικοποιημένα χαρτιά σε σχήμα ψαριού (με αριθμούς στο σώμα τους και συνδετήρες προσαρτημένους στο στόμα τους)
- Μία μαγνητική ράβδος ψαρέματος ανά ομάδα (φτιαγμένη από λαβή σφουγγαρίστρας ή ξύλο, με ένα κορδόνι να κρέμεται και έναν ισχυρό μαγνήτη προσαρτημένο στο άκρο)
- Αν το παιχνίδι γίνεται σε εξωτερικό χώρο, μπορεί να χρησιμοποιηθεί μια μικρή φουσκωτή παιδική πισίνα γεμάτη με νερό, και τα ψάρια μπορούν να κατασκευαστούν από ξύλινες σανίδες, ώστε να επιπλέουν στην επιφάνεια του νερού
- Ζάρια (π.χ. από αφρό και μεγαλύτερα από τα συνηθισμένα), δύο ανά ομάδα – αν χρειαστεί

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Τι μπορούμε να κάνουμε αν δεν καταφέρουμε να λύσουμε μια άσκηση από την πρώτη φορά;
- Πώς μπορείτε να αλλάξετε τις αρχικές σας ιδέες αν αυτές δεν λειτουργούν;
- Πώς μπορείτε να βοηθήσετε ο ένας τον άλλον στην ομάδα αν κάποιος κολλήσει;
- Πώς νιώθετε όταν αντιμετωπίζετε μια δυσκολία και πώς μπορείτε να την αντιμετωπίσετε;

- Πώς μπορείτε να αναγνωρίσετε πότε κάποιος από την ομάδα χρειάζεται συναισθηματική υποστήριξη κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας;
- Γιατί είναι σημαντικό να επιμένουμε και να προσπαθούμε ξανά, ακόμα κι αν δεν πετύχουμε από την πρώτη φορά;
- Πώς μπορείτε να συνεργαστείτε ώστε να ακουστεί εξίσου η φωνή του καθενός;
- Τι άλλο θα θέλατε να δοκιμάσετε την επόμενη φορά;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Δυσκολία στην ανάπτυξη μιας αποτελεσματικής στρατηγικής.

Συμβουλή: Δώστε χρόνο στις ομάδες να σχεδιάσουν και να συζητήσουν πιθανές λύσεις, κάτι που ενισχύει τη δημιουργική σκέψη και τη συνεργασία.

- **Πρόκληση:** Η αρχική τακτική δεν οδηγεί στην επιτυχία.

Συμβουλή: Επιτρέψτε στους μαθητές να επανασχεδιάσουν τη στρατηγική τους και να προσαρμοστούν στις μεταβαλλόμενες συνθήκες.

- **Πρόκληση:** Σύγκρουση ή διαφωνία εντός της ομάδας.

Συμβουλή: Καθοδηγήστε τους μαθητές στην εξεύρεση λύσεων, υποστηρίζοντας την επικοινωνία και την ανάπτυξη δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων.

- **Πρόκληση:** Τήρηση των κανόνων του ευ αγωνίζεσθαι και αλληλοβοήθεια.

Συμβουλή: Δώστε έμφαση στο δίκαιο παιχνίδι και ενθαρρύνετε τις ομάδες να υιοθετήσουν μια στάση αλληλοβοήθειας και να συνεργαστούν.

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Γενικές συμβουλές για την προσαρμογή

- Αλλαγή της πολυπλοκότητας των εργασιών: Επιλέξτε απλούστερες ή πιο σύνθετες εργασίες, προσαρμοσμένες στην ηλικία και το επίπεδο γνώσεων των μαθητών (π.χ. χρησιμοποιώντας ευκολότερους αριθμούς ή συντομότερες λέξεις).
- Προσαρμογή του χρονικού πλαισίου: Μπορείτε να διαθέσετε περισσότερο ή λιγότερο χρόνο για την ολοκλήρωση των εργασιών, ανάλογα με τις δεξιότητες συγκέντρωσης των παιδιών.
- Ποσότητα και ποιότητα υποστήριξης: Αρχικά, παρέχετε περισσότερη βοήθεια (π.χ. καθοδήγηση, παραδείγματα) και στη συνέχεια μειώστε τη σταδιακά, ώστε οι μαθητές να γίνουν πιο ανεξάρτητοι.
- Απλοποίηση ή περιπλοκή των κανόνων: Είναι δυνατό να εφαρμόσετε περισσότερους ή λιγότερους κανόνες, ή να εισαγάγετε νέες προκλήσεις (π.χ., υπάρχουν πολύ περισσότερα πανομοιότυπα ψάρια από τον αριθμό των μελών της ομάδας· υπάρχουν λιγότερα ψάρια με την ίδια μαθηματική πράξη από τον αριθμό των ομάδων· υπάρχει μια μαθηματική πράξη μόνο στη μία πλευρά του ψαριού, η οποία δεν είναι ορατή όταν τα ψάρια βρίσκονται στη λίμνη· υπάρχει μια μαθηματική πράξη για την οποία δεν υπάρχει απάντηση στο φύλλο εργασίας).
- Αλλαγή του αριθμού των μελών της ομάδας

Αρχάριοι (6-7 ετών): – Μαθητές με χαμηλή ανθεκτικότητα

Στόχος της δραστηριότητας: να βοηθήσει τα παιδιά να συμμετέχουν με ασφάλεια στην ομαδική εργασία, να εξασκηθούν στον συναισθηματικό έλεγχο, να επιμείνουν στις προσπάθειές τους και να βιώσουν ότι οι αποτυχίες μπορούν να αντιμετωπιστούν.

- Οι εργασίες είναι απλές, με λίγα ψάρια και περιορισμένες πληροφορίες, και οι κανόνες είναι σαφείς.
- Ο εκπαιδευτικός υποστηρίζει τη συμμετοχή, επιδεικνύει πώς λειτουργεί η δραστηριότητα, ενθαρρύνει τα παιδιά και παρέχει παραδείγματα για το πώς να εφαρμόσουν απλές στρατηγικές.
- Τα παιδιά βιώνουν ατομική αποτυχία (π.χ. πιάνοντας το λάθος ψάρι) και ομαδική αποτυχία (π.χ. η ομάδα δεν ολοκληρώνει το σχέδιο), ενώ ο εκπαιδευτικός δίνει ενθαρρυντική ανατροφοδότηση για να υποστηρίξει περαιτέρω προσπάθειες.
- Η δραστηριότητα βοηθά τα παιδιά να εξασκηθούν στη συνεργασία εντός της ομάδας, να διαχειριστούν τα συναισθήματά τους και να κατανοήσουν ότι η αποτυχία δεν μειώνει τη διάθεσή τους να συμμετάσχουν.

Μαθητές προχωρημένου επιπέδου (8-9 ετών): – Μαθητές με μέτρια ανθεκτικότητα

Στόχος της δραστηριότητας: η ανάπτυξη αποτελεσματικής συμμετοχής στην ομάδα, στρατηγικής σκέψης, επιμονής, ευέλικτης επίλυσης προβλημάτων και επικοινωνιακής αντιμετώπισης των αποτυχιών.

- Οι εργασίες είναι μέτριας πολυπλοκότητας, με περισσότερα ψάρια και πληροφορίες, απαιτώντας από τα παιδιά να συνεργαστούν σύμφωνα με μια στρατηγική.
- Τα παιδιά συμμετέχουν ενεργά στην ανάπτυξη της ομαδικής στρατηγικής και στην εκτέλεση των εργασιών.
- Ο εκπαιδευτικός παρέχει υποστήριξη με ενθαρρυντικές ερωτήσεις, π.χ. «Ποιο θα μπορούσε να είναι το επόμενο βήμα;» ή «Πώς μπορείτε να συνεργαστείτε πιο αποτελεσματικά;»
- Η δραστηριότητα βοηθά τα παιδιά να συνεισφέρουν ιδέες ανεξάρτητα, να δίνουν προσοχή στους συμμαθητές τους, να διαχειρίζονται τις ατομικές και ομαδικές αποτυχίες και να σκέφτονται με αισιοδοξία και προσανατολισμό στο μέλλον.

Έμπειροι (9-10 ετών): – Μαθητές με υψηλή ανθεκτικότητα

Στόχος της δραστηριότητας: η ανάπτυξη συνειδητής στρατηγικής σκέψης, προηγμένων δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων, επιμονής, αυτοέλεγχου και ενεργού, υπεύθυνης συμμετοχής στην ομάδα.

- Οι εργασίες είναι σύνθετες, με πολλά ψάρια και πληροφορίες, καθώς και ενδεχομένως πιο περίπλοκους κανόνες, που απαιτούν ευελιξία και στρατηγικό σχεδιασμό από την ομάδα.
- Τα παιδιά συνεργάζονται πλήρως με την ομάδα τους, αναλαμβάνοντας την ευθύνη για τη στρατηγική, την ολοκλήρωση της εργασίας και τη διαχείριση των αποτυχιών της ομάδας.
- Ο εκπαιδευτικός παρέχει υποστήριξη μόνο, αν χρειαστεί, δίνοντας έμφαση στην επίγνωση της διαδικασίας και στον αναστοχασμό («Είναι πολύτιμο το πώς σχεδιάσατε και εκτελέσατε την εργασία μαζί, ακόμα κι αν δεν πήγαν όλα τέλεια από την αρχή»).
- Η δραστηριότητα ενισχύει την επιμονή, τον αυτοέλεγχο, τις δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων, τη στρατηγική σκέψη και τη συνεργατική ομαδική εργασία, ενώ διδάσκει ότι η διαχείριση των αποτυχιών αποτελεί ουσιαστικό μέρος της επιτυχίας.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

- Τι λειτούργησε καλά στην ομάδα σας;
- Πώς καταφέρατε να συνεργαστείτε;
- Τι βιώσατε ή μάθατε για τον εαυτό σας κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας;
- Ένιωσε κανείς ότι τώρα είναι πιο ικανός να προσαρμόζεται σε νέες προκλήσεις και αλλαγές;

- Πώς θα μπορούσατε να βοηθήσετε τους συμπαίκτες σας που δυσκολεύονται να ξεπεράσουν τα εμπόδια;
- Τι θα αλλάζατε την επόμενη φορά; (κανόνες, συμπεριφορά, στάση)
- Ποιο ήταν το πιο δύσκολο μέρος της δραστηριότητας και πώς καταφέρατε να το αντιμετωπίσετε;
- Ποιες νέες ιδέες δοκιμάσατε όταν αντιμετωπίσατε δυσκολίες;
- Πώς νιώσατε όταν η ομάδα σας ολοκλήρωσε με επιτυχία μια εργασία;
- Υπήρξε κάποια στιγμή που έπρεπε να αλλάξετε τη στρατηγική της ομάδας σας; Πώς αποφασίσατε να το κάνετε αυτό;
- Πώς μπορείτε να αξιοποιήσετε αυτή την επιμονή και την προσαρμοστικότητα σε άλλες καταστάσεις;

3.5.2 Ο «Καταβροχθιστής της Θλίψης»

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Ο «Καταβροχθιστής της Θλίψης» είναι ένα διακοσμημένο κουτί που «καταπίνει» ή «καταβροχθίζει» προβλήματα και ανησυχίες.

Τα παιδιά γράφουν τα προβλήματά τους (είτε πραγματικά είτε υποθετικά παράπονα) σε ένα κομμάτι χαρτί και το τοποθετούν ανώνυμα στο στόμα του «Καταβροχθιστή της θλίψης», συμβάλλοντας έτσι στη μείωση του συναισθηματικού βάρους.

Ο «Καταβροχθιστής της Θλίψης» αδειάζει σε τακτά χρονικά διαστήματα, κατά τη διάρκεια των οποίων η ομάδα προσπαθεί να βρει λύσεις στα προβλήματα που έχουν γραφτεί. Συνιστάται να γίνεται αυτό είτε στο τέλος κάθε σχολικής ημέρας είτε την τελευταία ημέρα της εβδομάδας. Αυτή η δραστηριότητα δεν αφορά συγκεκριμένο μάθημα και έχει σχεδιαστεί για να ενισχύει τη συνοχή της ομάδας.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια εστίαση δεξιοτήτων
- Ανθεκτικότητα
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
- Συναισθηματική επίγνωση (συναισθηματική ρύθμιση και επικοινωνία)
- Ενσυναίσθηση
- Ευελιξία
- Συνδεσιμότητα

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
9 ετών και άνω	Μέγεθος τάξης	μεταβλητό

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

1. Ένα κουτί χωρίς διακόσμηση (ο «Τρώγων της Θλίψης») παρουσιάζεται στην ομάδα πριν από την πρώτη χρήση του, με εξήγηση του σκοπού και της λειτουργίας του. Στη συνέχεια, διακοσμείται μαζί με τα παιδιά.
2. Σε περίπτωση τακτικής χρήσης:
3. Τα παιδιά καλούνται να γράψουν τις ανησυχίες, τα προβλήματα ή ό,τι θεωρούν προβλήματα σε ένα κομμάτι χαρτί.
4. Τα γραπτά σημειώματα τοποθετούνται μέσα στον «Καταβροχθιστή της Θλίψης» μέσω της οπής του, συμβολίζοντας την πράξη της απελευθέρωσης των συναισθηματικών βαρών.
5. Σε προκαθορισμένα χρονικά διαστήματα, ο «Καταβροχθιστής της Θλίψης» ανοίγει και οι σημειώσεις που έχουν συλλεχθεί διαβάζονται δυνατά στην ομάδα.
6. Ο εκπαιδευτικός διαβάζει τις σημειώσεις ανώνυμα και ζητά από τα παιδιά να προσπαθήσουν να φανταστούν πώς μπορεί να αισθάνεται ο κάτοχος κάθε ανησυχίας (μπορούν να χρησιμοποιηθούν κάρτες συναισθημάτων για να υποστηριχθεί αυτή η διαδικασία).
7. Μερικά παιδιά καλούνται να μοιραστούν τι σκέφτηκαν ή ένιωσαν κατά τη διάρκεια αυτής της δραστηριότητας.

8. Αφού συμπάσχουν με τον ανώνυμο κάτοχο των ανησυχιών, τα παιδιά συζητούν τα προβλήματα που εντοπίστηκαν και, όπου είναι σκόπιμο, διερευνούν από κοινού πιθανές λύσεις ή στρατηγικές αντιμετώπισης.
9. Η δραστηριότητα επαναλαμβάνεται τακτικά, είτε στο τέλος κάθε σχολικής ημέρας είτε σε εβδομαδιαία βάση, ανάλογα με τις ανάγκες της ομάδας.
10. Εάν ο εκπαιδευτικός κρίνει ότι μια ανησυχία είναι σοβαρή, μπορεί να πραγματοποιηθεί ατομική συνάντηση με τον εν λόγω μαθητή στο τέλος της δραστηριότητας.

Σημειώσεις για τη διάταξη της τάξης σε εσωτερικό ή εξωτερικό χώρο

- Η συλλογή και η επεξεργασία των πληροφοριών μπορούν να πραγματοποιηθούν είτε σε εσωτερικό είτε σε εξωτερικό χώρο.
- Το κουτί «Ο Καταβροχθιστής της Θλίψης» βρίσκεται μέσα στην τάξη.
- Η δραστηριότητα δεν απαιτεί καμία αναδιάταξη της αίθουσας.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Αυτή η δραστηριότητα αναπτύσσει την ανθεκτικότητα των μαθητών:

- υποστηρίζοντας την αναγνώριση και την έκφραση των συναισθημάτων
- παρέχοντας έναν ασφαλή και ανώνυμο τρόπο έκφρασης των εντάσεων και των παραπόνων
- προσφέροντας ανακούφιση μέσω της καταγραφής και της εκτόνωσης των προβλημάτων
- δημιουργώντας τακτικές ευκαιρίες για συναισθηματική εκτόνωση – ρύθμιση των συναισθημάτων και επικοινωνία· αυτοέλεγχο
- ενισχύοντας την πεποίθηση των παιδιών ότι δεν είναι μόνο με τα προβλήματά τους και ότι είναι δυνατό να ζητήσουν και να λάβουν βοήθεια
- ενθαρρύνοντας την κοινοτική υποστήριξη και την ανάπτυξη της ενσυναίσθησης,
- μέσω της προώθησης της συλλογικής του αναστοχασμού και της επίλυσης προβλημάτων, τον σχεδιασμό εναλλακτικών τρόπων αντιμετώπισης των δυσκολιών.
- συμβάλλοντας στην ανάπτυξη της συναισθηματικής ασφάλειας, της αυτοπεποίθησης, της πίστης στον εαυτό και της αισιοδοξίας.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Μετά την ολοκλήρωση αυτής της εργασίας, οι μαθητές θα:

- είναι σε θέση να αναγνωρίζουν και να εκφράζουν με λόγια τα δικά τους συναισθήματα και τις δυσκολίες τους,
- κατανοήσουν ότι τα προβλήματα δεν χρειάζεται να τα κρατούν μέσα τους και μπορούν να τα μοιραστούν, καθώς και ότι μπορούν να ζητήσουν και να λάβουν βοήθεια
- αναγνωρίσουν ότι δεν είναι μόνοι με τα συναισθήματά τους και ότι και άλλοι αντιμετωπίζουν παρόμοιες καταστάσεις,
- αποκτήσουν εμπειρία στην εξεύρεση λύσεων σε προβλήματα,

μπορούν να χρησιμοποιούν θετικές στρατηγικές αντιμετώπισης,

- αποκτήσουν ενσυναίσθηση απέναντι στα προβλήματα των συνομηλίκων τους, ενισχύοντας έτσι το αίσθημα της κοινότητας.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το θέμα

- Η δραστηριότητα μπορεί να χρησιμοποιηθεί ανά πάσα στιγμή, αν χρειαστεί (π.χ. σε αγχωτικές σχολικές καταστάσεις, σε περιπτώσεις συναισθηματικού στρες ή συγκρούσεων μεταξύ ομάδων ή ατόμων), κατόπιν απόφασης του εκπαιδευτικού, ή στις μεγαλύτερες τάξεις, κατόπιν αιτήματος των παιδιών.
- Επιπλέον, τα σημειώματα που τοποθετούνται στο κουτί πρέπει να ελέγχονται τακτικά (π.χ. κάθε εβδομάδα).
- Σε περίπτωση συγκεκριμένου προβλήματος, όταν ένα παιδί απευθύνεται απευθείας στον εκπαιδευτικό για βοήθεια, θα πρέπει να ρωτηθεί κατά τη διάρκεια της συζήτησης εάν επιθυμεί να χρησιμοποιήσουμε το κουτί «Ο Καταβροχθιστής της Θλίψης».

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την εφαρμογή

Χαρτί, ένα κουτί διακοσμημένο από κοινού και εργαλεία γραφής.

Το κουτί πρέπει να μοιάζει με ένα αστείο τέρας που μπορεί να «καταβροχθίζει» τις ανησυχίες. Πρέπει να διαθέτει μια σχισμή όπου μπορούν να εισάγονται τα χαρτιά, καθώς και ένα καπάκι ή άνοιγμα που μπορεί να ξεκλειδωθεί από τον εκπαιδευτικό για την αφαίρεση των χαρτιών.

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Πώς νιώσατε όταν γράψατε αυτό που σας απασχολούσε;
- Πιστεύετε ότι και άλλοι μπορεί να νιώθουν το ίδιο;
- Τι μπορεί να γίνει σε τέτοιες καταστάσεις;
- Σε ποιον θα μπορούσες να μιλήσεις αν σου συνέβαινε κάτι παρόμοιο;
- Τι συμβουλή θα έδινες σε κάποιον που έγραψε το ίδιο πράγμα στο «Sadness Eater»;
- Τι πιστεύετε ότι βελτιώνει μια κατάσταση όπως αυτή;
- Τι σας έχει βοηθήσει στο παρελθόν σε παρόμοιες καταστάσεις;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Τα παιδιά δεν κατανοούν πάντα πλήρως τον σκοπό του κουτιού «Sadness Eater».

Συμβουλή: Πριν το χρησιμοποιήσετε, είναι σημαντικό να εξηγήσετε με σαφήνεια τον στόχο της δραστηριότητας και, αν είναι δυνατόν, να εμπλέξετε τα παιδιά στη δημιουργία του κουτιού, ώστε να νιώθουν ότι τους ανήκει.

- **Πρόκληση:** Λόγω του αρχικού ενθουσιασμού, στο κουτί μπορεί να τοποθετηθούν και μικρά, καθημερινά προβλήματα (π.χ., «Είμαι θυμωμένος με τον Χ.Υ. επειδή έφαγε στο θρανίο μου»).

Συμβουλή: Είναι αποδεκτό να εμφανίζονται αρχικά μικρά προβλήματα· με την πάροδο του χρόνου, τα παιδιά θα μάθουν τι πραγματικά ανήκει στο «Καταβροχθιστή της Θλίψης».

- **Πρόκληση:** Ο «Καταβροχθιστής της Θλίψης» λειτουργεί καλά μόνο σε ομάδες όπου υπάρχει επαρκής εμπιστοσύνη και οικειότητα μεταξύ των παιδιών.

Συμβουλή: Συνιστάται να το χρησιμοποιείτε μόνο με ομάδες που γνωρίζετε καλά και στις οποίες αφιερώνεται χρόνος για την οικοδόμηση εμπιστοσύνης.

- **Δυσκολία:** Η τοποθέτηση του κουτιού μπορεί να είναι δύσκολη αν δεν τοποθετηθεί σε κατάλληλη θέση.

Συμβουλή: Επιλέξτε ένα μέρος όπου τα παιδιά μπορούν να έχουν εύκολη πρόσβαση σε αυτό, αλλά και ο εκπαιδευτικός να μπορεί να το παρακολουθεί για να αποτρέψει το άνοιγμά του χωρίς άδεια.

- **Πρόκληση:** Ορισμένα προβλήματα μπορεί να είναι πολύ σοβαρά για να τα χειριστεί ο εκπαιδευτικός μόνος του.

Συμβουλή: Είναι σημαντικό να υπάρχει ένα σαφές πρωτόκολλο για το πότε και πώς θα ζητηθεί επαγγελματική υποστήριξη.

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Η δραστηριότητα μπορεί να προσαρμοστεί ευέλικτα ανάλογα με την ηλικία, την ωριμότητα και τη συναισθηματική ασφάλεια της ομάδας των μαθητών. Για τα μικρότερα ή τα λιγότερο εκφραστικά παιδιά, η έκφραση του προβλήματος μέσω ζωγραφικής ή μιας μόνο λέξης μπορεί να είναι επαρκής, ενώ οι μαθητές με πιο ανεπτυγμένες δεξιότητες συναισθηματικής έκφρασης μπορούν να εκφράσουν τα συναισθήματα και τις σκέψεις τους με μεγαλύτερη λεπτομέρεια.

Ο εκπαιδευτικός μπορεί επίσης να αποφασίσει αν η συζήτηση των προβλημάτων θα γίνει ανοιχτά ή μάλλον με τρόπο που να ενθαρρύνει την ανατροφοδότηση — για παράδειγμα, διατυπώνοντας γενικές προτάσεις για λύσεις. Οι καθοδηγητικές ερωτήσεις και ο τρόπος επεξεργασίας μπορούν να απλοποιηθούν ή να εμβαθύνουν ανάλογα με τις ανάγκες της ομάδας.

Είναι σημαντικό τα παιδιά να αισθάνονται ασφαλή και κανένα να μην αισθάνεται υποχρεωμένο να αποκαλύψει προσωπικά στοιχεία — αυτό είναι ιδιαίτερα κρίσιμο για την ανάπτυξη της ανθεκτικότητας.

Αρχάριοι (6-7 ετών): – Μαθητές με χαμηλή ανθεκτικότητα

Στόχος της δραστηριότητας: να βοηθήσει τα παιδιά να εκφράσουν με ασφάλεια τα συναισθήματά τους, να αναγνωρίσουν απλές ανησυχίες και να μειώσουν τη συναισθηματική ένταση.

- Ο εκπαιδευτικός παρέχει απλά, συγκεκριμένα παραδείγματα για το είδος των προβλημάτων που μπορούν να γραφτούν σε σύντομες προτάσεις.
- Μπορούν να χρησιμοποιηθούν προετοιμασμένα φύλλα με εικόνες, τα οποία τα παιδιά απλώς πρέπει να επιλέξουν ή να συμπληρώσουν ελάχιστα.
- Ο εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τη συμμετοχή με θετικά σχόλια, χωρίς να αξιολογεί αμέσως το περιεχόμενο των προβλημάτων.
- Τα παιδιά τοποθετούν τα φύλλα ανώνυμα στο «Καταβροχθιστή της Θλίψης» και τα προβλήματα αντιμετωπίζονται μόνο στο τέλος της καθορισμένης περιόδου.
- Η δραστηριότητα βοηθά τα παιδιά να αναγνωρίσουν τα συναισθήματά τους, μειώνει την εσωτερική ένταση και ενισχύει την αίσθηση ασφάλειας, η οποία αποτελεί θεμέλιο για τη συναισθηματική ανθεκτικότητα.

Μαθητές προχωρημένου επιπέδου (8-9 ετών): – Μαθητές με μέτρια ανθεκτικότητα

Στόχος της δραστηριότητας: η εξάσκηση της ανεξάρτητης αναγνώρισης των συναισθημάτων και της έκφρασης των προβλημάτων, καθώς και η ενίσχυση της ασφαλούς συμμετοχής στην ομάδα και των δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων.

- Τα παιδιά γράφουν για τα συναισθήματα και τα προβλήματά τους με βάση τις δικές τους εμπειρίες, ενώ ο εκπαιδευτικός θέτει ενθαρρυντικές ερωτήσεις μόνο όταν χρειάζεται («Τι έκανε τη σημερινή μέρα δύσκολη?»).
- Τα φύλλα τοποθετούνται ανεξάρτητα στο «Sadness Eater», μαθαίνοντας έτσι ότι υπάρχει ένα ασφαλές μέρος για τα συναισθήματά τους.
- Η δασκάλα δίνει ανατροφοδότηση που υποστηρίζει τη συμμετοχή και τη διαδικασία («Είναι καλό που μοιράστηκες αυτό που σκέφτεσαι.»).

- Η επεξεργασία πραγματοποιείται στο τέλος της περιόδου, όταν η ομάδα μπορεί να αναστοχαστεί από κοινού σχετικά με τα προβλήματα και τις πιθανές λύσεις.
- Η δραστηριότητα βοηθά τα παιδιά να αναγνωρίζουν αυτόνομα τα συναισθήματά τους, να εξασκούνται στην συναισθηματική αυτορρύθμιση και να αναπτύσσουν μια ευέλικτη, επικοινωνιακή προσέγγιση στα προβλήματα.

Ειδικοί (9-10 ετών): – Μαθητές με υψηλή ανθεκτικότητα

Στόχος της δραστηριότητας: η ανάπτυξη συνειδητής συναισθηματικής επίγνωσης, της ανεξάρτητης αναγνώρισης προβλημάτων, των δεξιοτήτων κοινωνικής υποστήριξης και της επικοινωνιακής επίλυσης προβλημάτων.

- Τα παιδιά μπορούν να γράψουν για πιο σύνθετα ή μακροπρόθεσμα προβλήματα και να αναλογιστούν πιθανές λύσεις.
- Τα φύλλα τοποθετούνται εντελώς ανεξάρτητα στο «Sadness Eater» και, αν χρειαστεί, τα παιδιά μπορούν να υποστηρίξουν τους συμμαθητές τους στη συμμετοχή και την έκφρασή τους.
- Ο εκπαιδευτικός παρέχει ανατροφοδότηση που τονίζει τη συνειδητοποίηση της συμμετοχής και υποστηρίζει τη διαδικασία («Είναι πολύ σημαντικό που δίνετε προσοχή στα συναισθήματά σας και τα μοιράζεστε με τους άλλους.»).
- Η επεξεργασία πραγματοποιείται στο τέλος της περιόδου, όταν η ομάδα διερευνά λύσεις και αναστοχάζεται πάνω στις εμπειρίες.
- Η δραστηριότητα αναπτύσσει τη συνειδητή αυτορρύθμιση των παιδιών, τη συναισθηματική τους επίγνωση, τις δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων και ενισχύει την ικανότητά τους να παρέχουν κοινωνική υποστήριξη.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

- Πώς σας φάνηκε αυτή η δραστηριότητα;
- Ποιο ήταν το πιο εύκολο μέρος; Ποιο ήταν το πιο δύσκολο μέρος;
- Πώς νιώσατε ακούγοντας τις σκέψεις των άλλων;
- Μάθατε κάτι καινούργιο για τον εαυτό σας ή για τους άλλους;
- Πώς άλλαξε η διάθεσή σας μέχρι το τέλος της δραστηριότητας;
- Τι θα κρατήσετε από αυτή τη συνεδρία;
- Τι θα κάνατε διαφορετικά την επόμενη φορά;
- Ο άνθρωπος που έγραψε το πρόβλημα έλαβε χρήσιμες συμβουλές;

Μόλις τα παιδιά εξοικειωθούν με το εργαλείο και αρχίσουν να το χρησιμοποιούν τακτικά, μπορούν να τεθούν οι ακόλουθες ερωτήσεις:

- Ακολούθησε κανείς τις συμβουλές που δόθηκαν; Κατάφεραν να λύσουν το πρόβλημα;
- Μπόρεσε να βοηθήσεις κάποιον άλλο με ένα ζήτημα για το οποίο είχες χρειαστεί βοήθεια στο παρελθόν;

3.5.3 Πείτε και δείξτε

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Το «Say and Show» είναι μια δραστηριότητα για την ανάπτυξη της νοοτροπίας ανάπτυξης. Σε αυτή τη δραστηριότητα, τα παιδιά μαθαίνουν πώς να δίνουν αυθεντική και αξιόπιστη (εκφραζόμενη μέσω λέξεων και γλώσσας του σώματος – «λέγοντας» και «δείχνοντας») θετική και ενθαρρυντική ανατροφοδότηση για τη δουλειά των συμμαθητών τους (π.χ. ζωγραφιές, μαθηματικά προβλήματα, ανάγνωση φωναχτά κ.λπ.), η οποία επαινεί την προσπάθεια και τη διαδικασία και προτείνει στρατηγικές βελτίωσης σε περίπτωση λαθών.

Τα παιδιά εργάζονται σε ζεύγη ή μικρές ομάδες: επαινούν αμοιβαία τη δουλειά τους ή προτείνουν βελτιώσεις. Ο εκπαιδευτικός θα δώσει το παράδειγμα, θα διδάξει, θα παρέχει ένα πλαίσιο και θα καθοδηγήσει τη διαδικασία, ενώ στο τέλος, μια κοινή συζήτηση θα βοηθήσει στην αναστοχασμό.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια εστίαση δεξιοτήτων
- Ανθεκτικότητα
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
- Συναισθηματική επίγνωση, ρύθμιση και επικοινωνία
- Ενσυναίσθηση
- Δημιουργικότητα
- Εκτίμηση των ανθρώπων και της φύσης

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6 ετών και άνω	Μέγεθος τάξης	5-10 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

Αρχικά - οδηγίες:

Ο εκπαιδευτικός διδάσκει και εξασκεί τη διαδικασία. Βεβαιώνεται ότι όλοι κατανοούν τη διαφορά μεταξύ του να επαινεί κανείς τη διαδικασία και του να επαινεί το άτομο. Καθιερώνει τη συνήθεια να ακούνε και να ευχαριστούν ο ένας τον άλλον για την ανατροφοδότηση.

Ο εκπαιδευτικός θα δώσει το παράδειγμα, θα διδάξει, θα παρέχει ένα πλαίσιο και θα καθοδηγήσει τη διαδικασία,

Μια σύντομη συζήτηση σχετικά με το τι σημαίνει να επαινείς σωστά και πώς να διατυπώνεις κατάλληλα τα σχόλια όταν κάτι χρειάζεται βελτίωση.

Ο εκπαιδευτικός (εάν είναι απαραίτητο) δίνει δύο παραδείγματα:

- θετικό έπαινο
- και υποστηρικτική, εποικοδομητική ανατροφοδότηση.

Στο τέλος, μια κοινή συζήτηση θα βοηθήσει στην αναστοχασμό.

Εάν τα παιδιά γνωρίζουν ήδη τι πρέπει να κάνουν:

Κατά τη διάρκεια του μαθήματος, ο εκπαιδευτικός δίνει τακτικά στα παιδιά την ευκαιρία να αξιολογήσουν αμοιβαία τη δουλειά τους (ζωγραφιές, απαντήσεις, εργασίες στην τάξη στο τέλος του μαθήματος, επίλυση μαθηματικών προβλημάτων κ.λπ.). Ο εκπαιδευτικός διακόπτει το μάθημα σε ένα σημείο όπου τα παιδιά μπορούν να ανταλλάξουν σχόλια.

1. Ο εκπαιδευτικός διακόπτει το μάθημα και ζητά από τα παιδιά να δώσουν ανατροφοδότηση. Για παράδειγμα, τα παιδιά λαμβάνουν τις ζωγραφιές των συμμαθητών τους και, στη συνέχεια:
 - πρώτα, δίνουν θετική ανατροφοδότηση, επαίνους
 - στη συνέχεια, κάνουν ένα ενθαρρυντικό σχόλιο (αν χρειαστεί) με τον τρόπο που έχουν μάθει, για να βοηθήσουν στη βελτίωση.
2. Καθώς δίνουν ανατροφοδότηση, τα παιδιά προσέχουν επίσης να διασφαλίζουν ότι η γλώσσα του σώματός τους —όπως η οπτική επαφή, οι φιλικές εκφράσεις του προσώπου και η ανοιχτή στάση του σώματος— υποστηρίζει και ενισχύει αυτά που λένε
3. Συλλογικά, συζητούν εν συντομία πώς ένιωσαν κατά την παροχή και τη λήψη σχολίων, πώς κατάφεραν να υποστηρίξουν τα λεγόμενά τους με τη γλώσσα του σώματος και τι βρήκαν εύκολο ή δύσκολο στη διαδικασία. (στην περίπτωση των παιδιών χωρίς εμπειρία, αυτό πρέπει να γίνει αμέσως μετά την ανταλλαγή σχολίων, ενώ στην περίπτωση των προχωρημένων παιδιών μπορεί να γίνει στο τέλος του μαθήματος)

Σημειώσεις για τη διάταξη της αίθουσας διδασκαλίας (εσωτερική/εξωτερική)

Μπορεί να πραγματοποιηθεί σε εσωτερικό ή εξωτερικό χώρο. Δεν απαιτεί ειδική διάταξη του χώρου.

Πώς συμβάλλει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα στην ανάπτυξη αυτής της συγκεκριμένης δεξιότητας;

Αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα αποτελεί σημαντική δραστηριότητα ανάπτυξης της νοοτροπίας ανάπτυξης και παρέχει τη βάση ώστε τα παιδιά να αναλογιστούν τη δική τους απόδοση και αυτή των συμμαθητών τους με ανοιχτό και εξελικτικό τρόπο. Μακροπρόθεσμα, αυτό αναπτύσσει τις δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων των παιδιών, τη δημιουργικότητα, τη γνωστική ευελιξία και, συνολικά, την ανθεκτικότητά τους, δηλαδή την ικανότητά τους να «ανακάμπτουν» όταν αντιμετωπίζουν αποτυχία (ακαδημαϊκή ή άλλη) και άλλες δυσκολίες. Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, τα παιδιά επαινούν τακτικά τη δουλειά των άλλων όσον αφορά την προσπάθεια και τη διαδικασία και προσφέρουν προτάσεις για βελτίωση. Κατά τη διαδικασία αυτή, τα παιδιά επαινούν τακτικά το έργο των άλλων όσον αφορά την προσπάθεια και τη διαδικασία και προσφέρουν προτάσεις για βελτίωση. Ο έπαινος του δικού τους έργου και των προσπαθειών τους, καθώς και των άλλων, αναπτύσσει μια νοοτροπία (για τον εαυτό τους και τους άλλους) ότι είναι ικανά να προσδεύουν, να προσαρμόζονται και να διαχειρίζονται με επιτυχία απρόβλεπτες περιστάσεις, αποτυχίες και δυσκολίες. Αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα βοηθά τα παιδιά, με έναν ασφαλή και καθοδηγούμενο τρόπο:

- να βιώσουν, να μάθουν και να εξασκηθούν στην αξιολόγηση και τον «έπαινο» των προσπαθειών, των συγκεκριμένων στρατηγικών εργασίας («έπαινος της διαδικασίας») και των αποτελεσμάτων των άλλων και των ίδιων, αντί να επαινούν τις καλές τους ιδιότητες («έπαινος του ατόμου»)

- να αναγνωρίζουν την επιτυχία στη διαδικασία εργασίας και όχι στις προσωπικές τους ιδιότητες και δεξιότητες
- να συνειδητοποιήσουν ότι μπορούν να επηρεάσουν άμεσα τις επιτυχίες και τις αποτυχίες τους μέσω των δικών τους προσπαθειών και ότι είναι σε θέση να ξεπεράσουν τα προβλήματα σε περίπτωση αποτυχίας
- να κατανοήσουν ότι οι αποτυχίες προκύπτουν από τη διαδικασία/δραστηριότητα και μπορούν να διορθωθούν
- να βιώσουν ότι οι δυσκολίες και οι αποτυχίες αποτελούν ευκαιρίες για ανάπτυξη και να αντιδρούν με ευελιξία στην εποικοδομητική κριτική
- να αναπτύξουν την επιμονή, τη γνωστική ευελιξία και την ανθεκτικότητά τους, και να μάθουν ότι οι προκλήσεις και οι αποτυχίες αποτελούν ευκαιρίες μάθησης, και όχι προσωπική αποτυχία

Όλα αυτά συμβάλλουν στην ανάπτυξη χαρακτηριστικών ανθεκτικότητας: τα παιδιά θα είναι σε θέση να αντιμετωπίζουν το άγχος, τις συγκρούσεις και τις αλλαγές στη μετέπειτα ζωή τους με μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση, ισορροπία και ευελιξία.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Μετά την ολοκλήρωση αυτής της εργασίας, οι μαθητές θα:

- είναι σε θέση να αξιολογούν ανεξάρτητα τη δουλειά των συμμαθητών τους με θετικό και ενθαρρυντικό τρόπο, δίνοντας έμφαση στη διαδικασία και την προσπάθεια·
- είναι σε θέση να διαμορφώνουν στρατηγικές ανάπτυξης/ανάκαμψης για τους άλλους και για τον εαυτό τους (με τη βοήθεια των εκπαιδευτικών, αν χρειαστεί) στο δικό τους επίπεδο·
- μπορούν να βλέπουν τις δικές τους αποτυχίες ως ευκαιρίες για ανάπτυξη και να δέχονται την εποικοδομητική κριτική με ευελιξία·
- είναι σε θέση να παρέχουν ανατροφοδότηση με τρόπο που να συνάδει με τα λόγια και τη γλώσσα του σώματός τους·
- είναι σε θέση να ακούν και να δέχονται τις απόψεις των άλλων με κατανόηση (ενεργητική ακρόαση)
- είναι σε θέση να παρέχουν υποστηρικτική ανατροφοδότηση, δηλαδή να επικοινωνούν με υποστηρικτικό τρόπο σχετικά με το έργο των άλλων

είναι σε θέση να χτίζουν υποστηρικτικές, συνεργατικές σχέσεις και να δέχονται υποστήριξη και βοήθεια όταν χρειάζεται.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το θέμα

Η δραστηριότητα έχει ευρεία εφαρμογή και μπορεί εύκολα να προσαρμοστεί σε διαφορετικά μαθήματα. Εφαρμογές στην τάξη:

- Οπτική κουλτούρα: σύντομος και συγκεκριμένος έπαινος για τις ζωγραφιές των συμμαθητών και διακριτικές προτάσεις.
- Γλώσσα και λογοτεχνία: αξιολόγηση εκθέσεων, ιστοριών ή ανάγνωσης σύντομων κειμένων με μερικά θετικά σχόλια και μια πρόταση για βελτίωση.
- Σχεδιασμός και τεχνολογία: γρήγορη ανατροφοδότηση για ολοκληρωμένα έργα (τι πήγε καλά, τι θα μπορούσε να βελτιωθεί).

- Περιβαλλοντικές επιστήμες: παροχή απλής, ενθαρρυντικής ανατροφοδότησης μετά από ομαδικές αφίσες ή παρουσιάσεις.
- Μαθηματικά: σύντομη αξιολόγηση λύσεων («ήταν καλή ιδέα να το δοκιμάσεις με αυτόν τον τρόπο», «θα μπορούσες να δοκιμάσεις κάτι άλλο»).

Εξωσχολικές/κοινωνικές εφαρμογές

- Σε καταστάσεις δημιουργίας κοινότητας μέσα στην τάξη, όπου ο στόχος είναι η ενίσχυση μιας θετικής ατμόσφαιρας. Για παράδειγμα: καθισμένοι σε κύκλο, κάθε παιδί επαινεί το άτομο που κάθεται δίπλα του για κάτι μικρό («Μου άρεσε που βοήθησες τον συμμαθητή σου σήμερα»).
- Στο τέλος της εργασίας ενός έργου, για να αναγνωριστούν οι συνεισφορές του καθενός. Για παράδειγμα: οι ομάδες επισημαίνουν εν συντομία από ένα δυνατό σημείο η καθεμία («Μας βοήθησες πολύ με τις ιδέες σου»).
- Σε σύντομες καθημερινές ρουτίνες, όπως οι πρωινοί ή βραδinhoί κύκλοι. Στο τέλος της ημέρας, ένα παιδί επαινεί έναν συμμαθητή του με μία πρόταση για κάτι που παρατήρησε εκείνη την ημέρα.
- Οποιοδήποτε άλλο επίτευγμα στο σχολείο ή στην κοινότητα.

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

Εργασίες των μαθητών (ζωγραφιές, κείμενα, δημιουργίες, αφίσες ή οποιαδήποτε άλλη εργασία ή δραστηριότητα που μπορεί να αξιολογηθεί) Προαιρετικά: Ένας πίνακας ή ένας κοινόχρηστος χώρος όπου η τάξη μπορεί να συγκεντρώνει καλά παραδείγματα θετικής ανατροφοδότησης (π.χ., ένας «τοίχος επαίνων») – προαιρετικό

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Τι βρίσκετε πιο ενδιαφέρον ή δημιουργικό στη δουλειά του συμμαθητή σας;
- Τι κάνετε για να εκτελέσετε καλά αυτή την εργασία; Μπορούμε να το εκφράσουμε με τρόπο που να βοηθά τον συμμαθητή σας να βελτιωθεί;
- Πιστεύετε ότι ο συνεργάτης σας τα πήγε καλύτερα αυτή τη φορά σε σχέση με την προηγούμενη; Πώς θα μπορούσαμε να τον επαινέσουμε γι' αυτό;
- Τι παρατηρήσατε σχετικά με τον τρόπο που δούλεψε ο συμμαθητής σας; (π.χ., προσπάθησε σκληρά, δοκίμασε μια νέα λύση, αφιέρωσε πολύ χρόνο σε μια λεπτομέρεια)

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Τα παιδιά τείνουν να δίνουν υπερβολικά γενικά σχόλια («είναι όμορφο»).

Συμβουλή: Ο εκπαιδευτικός πρέπει να δώσει παραδείγματα συγκεκριμένης ανατροφοδότησης ή να τους βοηθήσει να τη διατυπώσουν. «Πες μου ακριβώς τι σου άρεσε! Τα χρώματα; Τα σχήματα; Η ιδέα;»

- **Πρόκληση:** Ένα παιδί κάνει υπερβολικά επικριτικά, αρνητικά σχόλια.

Συμβουλή: Αξίζει να βοηθήσετε το παιδί να αναδιατυπώσει την κριτική με τρόπο υποστηρικτικό: «Τι θα μπορούσες να προτείνεις, παραμένοντας ευγενικός;»

- **Πρόκληση:** Ξεκινά μια συζήτηση σχετικά με τα σχόλια.

Συμβουλή: Είναι καθήκον του εκπαιδευτικού να επαναφέρει τη συζήτηση στους κανόνες: «Θυμηθείτε: ένα πράγμα που σας άρεσε και ένα πράγμα που βοηθά.»

- **Πρόκληση:** Η ομάδα δυσκολεύεται να κρατήσει τη συζήτηση στο σωστό δρόμο.

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

Συμβουλή: Συνιστάται να συμφωνήσετε εκ των προτέρων σε ένα χρονικό πλαίσιο: 1 λεπτό για επαίνους, 1 λεπτό για προτάσεις, 1 λεπτό για σύνοψη.

- **Πρόκληση:** Η γλώσσα του σώματος του μαθητή που μιλάει δεν συνάδει με αυτά που λέει (για παράδειγμα, κάνει έπαινο αλλά γυρίζει το κεφάλι του ή κάνει γκριμάτσα).

Συμβουλή: Μπορούν να εμπλακούν και τα άλλα παιδιά: «Τι συμβουλή θα δίνετε για να γίνει η γλώσσα του σώματος πιο φιλική;» Μια σύντομη συνεδρία ανταλλαγής ιδεών μπορεί να βοηθήσει.

- **Πρόκληση:** Το παιδί επαινεί το άτομο («είσαι πολύ έξυπνος») αντί για την απόδοση.
Συμβουλή: Ο εκπαιδευτικός μπορεί να καθοδηγήσει απαλά το παιδί: «Μπορείς να μου πεις ακριβώς τι πήγε καλά; Ο χρωματισμός; Οι λεπτομέρειες;» Με αυτόν τον τρόπο, το παιδί μαθαίνει να εστιάζει στην απόδοση.
- **Πρόκληση:** Το παιδί συγκρίνει την απόδοση με αυτή ενός άλλου παιδιού κατά τη διάρκεια της ανατροφοδότησης

Συμβουλή: Είναι πολύ σημαντικό να μην αφήνετε περιθώρια για συγκρίσεις με άλλους! Ούτε θετικές ούτε αρνητικές. Αξιολογείτε πάντα την απόδοση σε σχέση με τον εαυτό του και βοηθήστε το παιδί να δώσει έπαινο για να δει την πρόοδο. Π.χ., ο πολλαπλασιασμός ήταν πιο γρήγορος τώρα από ό,τι πριν από λίγες ημέρες. Η μάθηση άξιζε τον κόπο!

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

- **Αρχάριοι (6-7 ετών):** – Μαθητές με χαμηλή ανθεκτικότητα: Ο στόχος της δραστηριότητας: τα παιδιά πρέπει να αισθάνονται ασφαλή όταν δίνουν ανατροφοδότηση, να εξασκούνται στο να δίνουν θετικά επαίνους και χρήσιμες προτάσεις. Ο εκπαιδευτικός δίνει συγκεκριμένα παραδείγματα για το πώς να επαινούν ή να κάνουν προτάσεις σχετικά με τη δουλειά των συμμαθητών τους. Τα παιδιά δίνουν σύντομη, απλή ανατροφοδότηση (για παράδειγμα, επισημαίνουν ένα πράγμα που τους αρέσει ή κάνουν μια μικρή πρόταση), και ο εκπαιδευτικός υποστηρίζει συνεχώς τις προσπάθειές τους. Η ανατροφοδότηση είναι σύντομη και θετική, και ο εκπαιδευτικός βοηθά με την κατάλληλη διατύπωση και έγκαιρες καθοδηγητικές ερωτήσεις. Εάν ένας συμμαθητής δώσει κριτική ανατροφοδότηση, ή εάν ένα παιδί δεν μπορεί να βρει τις σωστές λέξεις για να εκφράσει έπαινο, ή εάν ένας συμμαθητής δεν αποδεχτεί την πρότασή του, ο εκπαιδευτικός παρέχει ενθαρρυντική ανατροφοδότηση. Ο εκπαιδευτικός παρέχει συνεχώς πρότυπα προς μίμηση και επαινεί τους μαθητές περισσότερο από το συνηθισμένο με κατάλληλο τρόπο. Με αυτόν τον τρόπο, αναπτύσσεται στην τάξη μια «κουλτούρα επαίνου» και ένα κλίμα μάθησης από τα λάθη.
- **Μαθητές προχωρημένου επιπέδου (ηλικίας 8-9 ετών):** – Μαθητές με μέτρια ανθεκτικότητα: Στόχος της δραστηριότητας είναι να ενθαρρυνθούν οι ανεξάρτητες ιδέες για στρατηγικές αντιμετώπισης, να εξασκηθεί η εποικοδομητική ανατροφοδότηση, να ενισχυθεί η αίσθηση ότι διαδραματίζουν ενεργό ρόλο στην επιτυχία και να αντιμετωπίσουν την αποτυχία με ανθεκτικό τρόπο. Τα παιδιά δίνουν ανατροφοδότηση με βάση τις δικές τους εμπειρίες και ιδέες, ενώ ο εκπαιδευτικός βοηθά μόνο με ενθαρρυντικές ερωτήσεις όταν είναι απαραίτητο («Σε ποιο σημείο θα έδινες έμφαση στη δουλειά του συμμαθητή σου;», «Πώς θα έλεγες τι άλλο θα μπορούσε να προστεθεί;»). Η ανατροφοδότηση μπορεί να είναι πιο λεπτομερής, καλύπτοντας διάφορα σημεία, και τα παιδιά ενθαρρύνουν το ένα το άλλο. Ο εκπαιδευτικός τα βοηθά να αναστοχαστούν σχετικά με τα συναισθήματά τους και τις λύσεις («Πώς ένιωσες όταν ο συμμαθητής σου είχε διαφορετική άποψη; Τι θα μπορούσε να σε βοηθήσει να συνεχίσεις να προσπαθείς;»). Η δραστηριότητα προάγει την έκφραση των

ανεξάρτητων ιδεών των παιδιών, την αμοιβαία ακρόαση, την ευέλικτη προσαρμογή και την ασφαλή εξάσκηση στην παροχή ανατροφοδότησης.

- **Έμπειροι (9-10 ετών):** – Μαθητές με υψηλή ανθεκτικότητα: Στόχος της δραστηριότητας είναι η προώθηση της συνειδητής συνεργασίας, της δημιουργικής επίλυσης προβλημάτων, της ανεξάρτητης εξάσκησης στην παροχή και λήψη ανατροφοδότησης, καθώς και του ανεξάρτητου σχεδιασμού στρατηγικών αντιμετώπισης. Τα παιδιά διαμορφώνουν ανεξάρτητα ανατροφοδότηση για πιο σύνθετα έργα και, αν χρειαστεί, βοηθούν τους συμμαθητές τους στη διαδικασία εφαρμογής στρατηγικών αντιμετώπισης. Η ανατροφοδότηση μπορεί να περιλαμβάνει επαίνους, προτάσεις και ερωτήσεις που ενθαρρύνουν τους συμμαθητές τους να σκεφτούν («Γιατί το σκέφτηκες αυτό; Πώς θα μπορούσε η εικόνα να γίνει ακόμα πιο πολύχρωμη;»). Τα παιδιά βιώνουν ατομικές αποτυχίες και αναπτύσσουν λύσεις συνειδητά: αν η ανατροφοδότησή τους δεν πετύχει τον στόχο, προσπαθούν ξανά με διαφορετικό τρόπο, και αν λάβουν αρνητική ανατροφοδότηση για τη δική τους εργασία, προσπαθούν να σκεφτούν πιθανές αλλαγές. Ο εκπαιδευτικός βοηθά μόνο όταν είναι απαραίτητο. Παρακολουθεί ενεργά τη διαδικασία, αλλά η έμφαση δίνεται στην αναστοχασμό και την ενίσχυση της διαδικασίας («Είναι πολύτιμο που συνεργαστήκατε και μοιραστήκατε τις απόψεις σας, ακόμα κι αν δεν έγιναν αμέσως αποδεκτές όλες οι προτάσεις»).

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

- Γιατί είναι σημαντικό να έχουν όλοι την ευκαιρία να εκφράσουν τη γνώμη τους;
- Πώς νιώσατε όταν ο συμμαθητής σας επαίνεσε τη δουλειά σας;
- Πώς νιώσατε όταν ο συμμαθητής σας είπε κάτι για τη δουλειά σας που δεν σας άρεσε; Ήταν εύκολο ή δύσκολο για εσάς να το ακούσετε αυτό;
- Τι σας βοήθησε να ανταποκριθείτε στη δουλειά του συνεργάτη σας με υποστηρικτικό τρόπο;
- Γιατί είναι σημαντικό να είμαστε ανοιχτοί στα σχόλια των άλλων;
- Τι θα κρατήσετε από αυτά που είπαν οι συμμαθητές σας;
- Πώς ένιωσες όταν τον/την ευχαρίστησες για τα σχόλιά του/της;

3.5.4 Ομαδική ζωγραφική

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Αυτή η δραστηριότητα εστιάζει στην ανάπτυξη ενός άλλου θεμελιώδους στοιχείου της ανθεκτικότητας: μιας νοοτροπίας προσανατολισμένης στο μέλλον και μιας αισιόδοξης προοπτικής. Η βασική αποστολή είναι τα παιδιά να συνεργαστούν για να ζωγραφίσουν μια πολύ πιο θετική «μελλοντική κατάσταση» – την οποία ονομάζουμε «θέση των ονείρων» – σε σύγκριση με μια «κατάσταση» που ορίζει ο εκπαιδευτικός. Τα μέλη της ομάδας συνεργάζονται για να δημιουργήσουν ένα ενιαίο σχέδιο στο οποίο η συμβολή κάθε μαθητή να είναι σαφώς αναγνωρίσιμη. Συνδημιουργούν ένα ενιαίο έργο τέχνης.

Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να συνδεθεί με οποιοδήποτε μάθημα όπου είναι δυνατή η οπτική έκφραση. Θεωρείται ολοκληρωμένη μόνο αν πραγματοποιηθεί μέσω συνεργασίας, πράγμα που σημαίνει ότι οι μαθητές πρέπει να βασίζονται ο ένας στον άλλον μέσα στην ομάδα τους.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια εστίαση δεξιοτήτων
- Ανθεκτικότητα
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
- Συναισθηματική επίγνωση, ρύθμιση και επικοινωνία
- Επίλυση προβλημάτων
- Ευελιξία

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
7 ετών και άνω	ομάδες των 2 έως 6 μαθητών, μέγεθος τάξης	15-45 λεπτά (ανάλογα με το θέμα, το μέγεθος του χαρτιού και την τεχνική)

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

1. Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει την «αρχική κατάσταση» ή τα παιδιά επιλέγουν από κοινού μία. Η τρέχουσα κατάσταση (αφετηρία) μπορεί να είναι οτιδήποτε: για παράδειγμα, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε μια σκηνή από ένα παραμύθι όπου οι χαρακτήρες βρίσκονται σε δύσκολη θέση και να ζητήσουμε από τα παιδιά να ζωγραφίσουν ένα θετικό αποτέλεσμα. Ή μπορούμε να ανακαλέσουμε μια κατάσταση του παρελθόντος (που έχει ήδη επιλυθεί) κατά την οποία τα παιδιά βίωναν συναισθηματική κατάθλιψη και να ζωγραφίσουμε την «ιδανική κατάσταση». Ο στόχος είναι τα παιδιά να συνεργαστούν για να δημιουργήσουν μια πλούσια (λεπτομερή) εικόνα που να αντιπροσωπεύει μια πολύ καλύτερη μελλοντική κατάσταση.
2. Η ομάδα συζητά πώς θα πρέπει να μοιάζει η ζωγραφιά, ποιος θα αναλάβει την ευθύνη για κάθε τμήμα και πώς θα συνδεθούν τα διάφορα στοιχεία.
3. Κάθε μαθητής εργάζεται στο δικό του τμήμα σύμφωνα με το σχέδιο, φροντίζοντας ώστε όλα τα τμήματα να ενωθούν σε μία ενιαία εικόνα.
4. Στο τέλος, η ομάδα εξετάζει από κοινού το ολοκληρωμένο έργο. Όλοι μοιράζονται πώς συνέβαλαν και πώς ένιωσαν κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας.
5. Ζητήστε από τους μαθητές να εξηγήσουν τα διάφορα μέρη της εικόνας, δηλαδή γιατί αυτή η κατάσταση είναι καλύτερη. Τι πιστεύουν ότι έκαναν οι χαρακτήρες για να φτάσουν σε αυτή την

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

κατάσταση; Σε αυτό το πλαίσιο, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να θέσουν το ζήτημα της πραγματικότητας, ποιες δεξιότητες απαιτούνται γι' αυτό ή σε ποιον μπορεί να ζητηθεί βοήθεια (ανάπτυξη υποστηρικτικών κοινωνικών σχέσεων).

Σημειώσεις για τη διάταξη της τάξης σε εσωτερικό/εξωτερικό χώρο

Μπορεί να πραγματοποιηθεί τόσο σε εσωτερικό όσο και σε εξωτερικό χώρο, υπό την προϋπόθεση ότι οι συνθήκες είναι κατάλληλες. Απαιτείται ένα τραπέζι ή μια επιφάνεια όπου μπορεί να τοποθετηθεί το χαρτί ζωγραφικής και τα παιδιά να καθίσουν γύρω από αυτό.

Πώς συμβάλλει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα στην ανάπτυξη αυτής της συγκεκριμένης δεξιότητας;

Αυτή η δραστηριότητα συμβάλλει στην ανάπτυξη της ανθεκτικότητας των μαθητών, καθώς:

- η δραστηριότητα αναπτύσσει ουσιαστικά και πρωτίστως την ανθεκτικότητα, βοηθώντας τα παιδιά να φανταστούν και να οραματιστούν ένα θετικό, αισιόδοξο μέλλον. Ο οραματισμός μέσω της ζωγραφικής είναι ιδιαίτερα σημαντικός, διότι αναπτύσσει και ενισχύει τη δεξιότητα πολύ πιο αποτελεσματικά από την «απλή» αφήγηση ιστοριών.
- ζητώντας από τα παιδιά να λαμβάνουν υπόψη τις ιδέες των άλλων, κάτι που υποστηρίζει την ανάπτυξη της ευέλικτης σκέψης και της αποδοχής
- παρουσιάζοντας καταστάσεις όπου το σχέδιο μπορεί να μην βγει όπως είχε αρχικά φανταστεί, βοηθώντας τους μαθητές να μάθουν να αντιμετωπίζουν την απογοήτευση και να αναζητούν νέες λύσεις
- εμπλέκοντας τον κοινό σχεδιασμό και τη διαχείριση του χώρου, κάτι που μπορεί να οδηγήσει σε διαφωνίες που πρέπει να επιλυθούν ειρηνικά και συνεργατικά
- ενθαρρύνοντας τα παιδιά να ολοκληρώσουν την ομαδική εργασία ακόμα και όταν αντιμετωπίζουν δυσκολίες, ενισχύοντας την επιμονή τους
- ενισχύοντας την αυτοπεποίθηση των παιδιών μέσω της ενεργού συμμετοχής τους στην κοινή ζωγραφική και της αναγνώρισης της δικής τους συνεισφοράς – δημιουργώντας το αίσθημα «μπορώ να τα καταφέρω και να συνεισφέρω»

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Κατά τη δημιουργία μιας συνεργατικής ζωγραφιάς για το «καλύτερο μέλλον», οι μαθητές πρέπει να συμφωνήσουν ως προς τον τρόπο απεικόνισης του επιλεγμένου θέματος. Πρέπει να είναι σε θέση να εξηγήσουν γιατί πιστεύουν ότι η κατάσταση είναι καλύτερη και τι στην εικόνα δείχνει ότι η κατάσταση είναι καλύτερη. Όλοι πρέπει να έχουν πρόσβαση στο χαρτί, κάτι που απαιτεί σχεδιασμό και οργάνωση. Αυτή η διαδικασία υποστηρίζει την ανάπτυξη σημαντικών χαρακτηριστικών της προσωπικότητας, όπως η αποδοχή, η υπομονή, η σκέψη για την επίλυση προβλημάτων, η υπευθυνότητα, οι κοινωνικές δεξιότητες, η ενσυναίσθηση και μια νοοτροπία εστιασμένη στις λύσεις.

Ως αποτέλεσμα της ολοκλήρωσης αυτής της εργασίας, οι μαθητές θα:

- είναι σε θέση να αναπτύξουν μια θετική, ονειρική εικόνα και να κατανοήσουν ότι η κατάσταση μπορεί πάντα να γίνει καλύτερη.
- είναι σε θέση να φανταστούν και να εξηγήσουν λεπτομερώς ένα αισιόδοξο μέλλον, καθώς και να κατανοήσουν και να φανταστούν τα λογικά βήματα που απαιτούνται

(συμπεριλαμβανομένης της αναζήτησης και της λήψης βοήθειας και υποστήριξης) για την επίτευξή του.

- βιώσουν τη χαρά της επιτυχίας (τη ρεαλιστική επίτευξη του καλύτερου, ονειρεμένου μέλλοντος), η οποία ενισχύει τη στραμμένη προς το μέλλον και αισιόδοξη νοοτροπία τους.

Επιπλέον θα:

- είναι σε θέση να αποδεχθούν ότι η δική τους ιδέα μπορεί να μην είναι πάντα αυτή που θα υλοποιηθεί, αλλά ότι εξακολουθούν να διαδραματίζουν έναν πολύτιμο ρόλο στην κοινή προσπάθεια.
- γίνουν πιο ευέλικτοι στην προσαρμογή στις ομαδικές αποφάσεις και στις μεταβαλλόμενες συνθήκες κατά τη διάρκεια της εργασίας.
- είναι σε θέση να διαχειρίζονται τις προκλήσεις ή τις διαφωνίες μέσω της συνεργασίας και της ήρεμης επικοινωνίας.
- επιδεικνύουν επιμονή στην προσπάθεια επίτευξης του κοινού στόχου, ακόμη και όταν βιώνουν απογοήτευση.
- Ενισχύσουν την αυτοπεποίθησή τους και τη θετική εικόνα που έχουν για τον εαυτό τους καθώς η συμβολή τους στο τελικό αποτέλεσμα αναγνωρίζεται και εκτιμάται από τους άλλους.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το μάθημα

Η δημιουργία ενός συνεργατικού σχεδίου δεν πρέπει ποτέ να αποτελεί αυτοσκοπό – πρέπει πάντα να εξυπηρετεί έναν συγκεκριμένο σκοπό, όπως τη διακόσμηση της τάξης, τη σύνοψη του περιεχομένου ή την υποστήριξη της αφήγησης.

Αυτή η μέθοδος είναι ιδιαίτερα κατάλληλη για δραστηριότητες που βασίζονται σε κείμενα. Οι μαθητές δημιουργούν μια κοινή εικονογράφηση της ιστορίας ή του αποσπάσματος και στη συνέχεια χρησιμοποιούν τη ζωγραφιά για να υποστηρίξουν μια προφορική παρουσίαση. Εάν η ζωγραφιά είναι επιτυχημένη, συχνά διευκολύνει τους μαθητές να ανακαλέσουν και να αναδιηγηθούν το περιεχόμενο της ανάγνωσης.

Συγκεκριμένα παραδείγματα σχετικά με τα μαθήματα:

- Μαθηματικά: Η αρχική ιστορία πίσω από την άσκηση: ο σκίουρος έχει χάσει τα καρύδια που είχε μαζέψει για το χειμώνα. Τα παιδιά συνεργάζονται για να ζωγραφίσουν ένα «ευτυχισμένο μέλλον» στο οποίο τα ζώα του δάσους βοηθούν τον σκίουρο· η αποστολή τους είναι να κρύψουν και να μετρήσουν έναν συγκεκριμένο αριθμό (π.χ. 15) καρύδια μέσα στη ζωγραφιά.
- Ανάγνωση και γραφή: Κάνουμε μια παύση στο λυπηρό σημείο μιας σύντομης ιστορίας με ζώα και η ομάδα ζωγραφίζει ένα ευτυχισμένο τέλος. Επειδή μόλις μαθαίνουν να γράφουν, αντί για ένα μακρύ κείμενο, γράφουν μόνο 1–2 απλές λέξεις που περιγράφουν την εικόνα ή μια μόνο πρόταση δίπλα στη ζωγραφιά (π.χ., «Η γάτα είναι χαρούμενη.»).
- Περιβαλλοντικές σπουδές: Αφετηρία είναι μια παιδική χαρά ή ένα δάσος σε πάρκο, γεμάτο σκουπίδια και παραμελημένο (κάτι που τα παιδιά μπορούν εύκολα να φανταστούν). Στην ομαδική ζωγραφιά, δημιουργούν μια καθαρή, ανακαινισμένη παιδική χαρά των ονείρων τους, όπου πρέπει συνειδητά να συμπεριλάβουν κάδους ανακύκλωσης και ανθρώπους που βοηθούν ο ένας τον άλλον.
- Γραμματική (Λεξιλόγιο): Τα παιδιά μεταμορφώνουν μια εικόνα με καταιγίδα και τρομακτική ατμόσφαιρα σε μια χαρούμενη, ηλιόλουστη και γαλήνια ζωγραφιά. Ως γραμματική άσκηση,

πρέπει να συλλέξουν και να γράψουν απλά ζεύγη αντιθέτων (π.χ. σκοτεινό-φωτεινό, λυπημένος-χαρούμενος, θυελλώδης-ήρεμος) γύρω από την ολοκληρωμένη ζωγραφιά.

- Γλώσσα: Το πρόβλημα είναι μια πολύ βασική κατάσταση: ένα κουτάβι πεινάει και κρύνει. Η ομάδα ζωγραφίζει την ιδανική κατάσταση (το κουτάβι να τρώει σε ένα ζεστό σπιτάκι) και ονομάζει τα βασικά στοιχεία της ζωγραφιάς χρησιμοποιώντας τη γλώσσα που έχουν μάθει (π.χ. σκύλος, σπίτι, χαρούμενος, φαγητό).
- Μουσική και Εικαστικές Τέχνες: Ο εκπαιδευτικός παίζει ένα αργό, μελαγχολικό μουσικό κομμάτι (που αντιπροσωπεύει το πρόβλημα) και στη συνέχεια αλλάζει σε ένα χαρούμενο, ζωηρό κομμάτι, στο ρυθμό του οποίου τα παιδιά πρέπει να ζωγραφίσουν το «ευτυχισμένο μέλλον». Στο μάθημα των εικαστικών τεχνών, η εργασία συμπληρώνεται με την απαίτηση να χρησιμοποιούν μόνο ζεστά, φωτεινά χρώματα (κίτρινο, πορτοκαλί, κόκκινο) για να εκφράσουν τη χαρά.

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

Χρωματιστά μολύβια, μαρκαδόροι, ακουαρέλα, τέμπερα (με τα απαραίτητα εξαρτήματα, όπως πινέλα), χαρτί.

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Ζητήστε από τους μαθητές να εξηγήσουν τα διάφορα μέρη της εικόνας, δηλαδή γιατί αυτή η κατάσταση είναι καλύτερη.
- Μπορείτε επίσης να συζητήσετε τι έκανε την κατάσταση καλύτερη (τι έπρεπε να γίνει για να επιτευχθεί αυτό). Τι πιστεύουν ότι έκαναν οι χαρακτήρες για να φτάσουν σε αυτή την κατάσταση;
- Σε αυτό το πλαίσιο, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να θέσουν το ζήτημα της πραγματικότητας, ποιες δεξιότητες απαιτούνται γι' αυτό ή σε ποιον μπορεί να ζητηθεί βοήθεια (ανάπτυξη υποστηρικτικών κοινωνικών σχέσεων).
- Μπορείτε επίσης να τους ζητήσετε να εμπλουτίσουν την εικόνα προσθέτοντας τα θετικά συναισθήματα των ανθρώπων που απεικονίζονται (επίπεδο δυσκολίας). Τι πιστεύουν τα παιδιά ότι κάνει τους χαρακτήρες ευτυχισμένους (εστίαση στα οφέλη της νέας κατάστασης);
- Οι επόμενες καθοδηγητικές ερωτήσεις υποστηρίζουν την ανάπτυξη και των δύο δεξιοτήτων: της ανθεκτικότητας και της ευελιξίας. Εάν τα παιδιά επιλέξουν ελεύθερα ένα θέμα (όχι το ονειρεμένο θετικό μέλλον), αυτή η δραστηριότητα είναι εξαιρετική για την ανάπτυξη της ευελιξίας.
- Μπορείτε να σχεδιάσετε μαζί αυτό που θέλατε να δημιουργήσετε;
- Λάβατε υπόψη τις ιδέες όλων; Καταφέρατε να κάνετε συμβιβασμούς όταν οι απόψεις σας διέφεραν;
- Πώς θα μπορούσατε να ζωγραφίσετε την ιδέα σας με τρόπο που να ταιριάζει καλά με τις ζωγραφιές των άλλων;
- Τι συμβαίνει αν κάποιος θέλει να ζωγραφίσει στο ίδιο σημείο με εσάς; Πώς μπορείτε να το συζητήσετε και να βρείτε μια λύση;
- Πώς νιώσατε όταν κάποιος πρότεινε κάτι διαφορετικό από αυτό που θέλατε;
- Πώς μπορείτε να συνεργαστείτε έτσι ώστε όλοι να νιώθουν καλά κατά τη διάρκεια της δημιουργίας;
- Υπήρχε κάποιο σημείο που έπρεπε να το κάνετε διαφορετικά από ό,τι είχατε αρχικά σχεδιάσει; Πώς το καταφέρατε;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

Κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας, στα παιδιά δεν ανατίθενται εκ των προτέρων ρόλοι μέσα στην ομάδα (όπως στις δομές συνεργατικής μάθησης), εκτός αν είναι απαραίτητο.

Η δημιουργία ενός συνεργατικού σχεδίου δεν πρέπει ποτέ να αποτελεί αυτοσκοπό – πρέπει πάντα να εξυπηρετεί κάποιο σκοπό, όπως τη διακόσμηση της τάξης, τη σύνοψη του περιεχομένου, την υποστήριξη της αφήγησης ή της δραματοποίησης κ.λπ. Φροντίστε να ζητάτε πάντα από τα παιδιά να σχεδιάζουν μόνο ένα θετικό μέλλον. Τα μεγαλύτερα παιδιά (ηλικίας 14+) μπορούν ήδη να αρχίσουν να σκέφτονται τι θα μπορούσε να επιδεινώσει την κατάσταση και να σχεδιάζουν εκ των προτέρων την προστασία τους (ευελιξία – συνειδητή προετοιμασία για την αλλαγή – ανάπτυξη).

Συνηθισμένες προκλήσεις και προτεινόμενες στρατηγικές:

- **Πρόκληση:** Αρκετά παιδιά θέλουν να ζωγραφίσουν στο ίδιο σημείο.

Συμβουλή: Ενθαρρύνετε την εξεύρεση μιας κοινής λύσης, όπως η συγχώνευση ιδεών ή η κοινή χρήση του χώρου.

- **Πρόκληση:** Μερικά παιδιά παραγκωνίζονται ή δεν συμμετέχουν στη δραστηριότητα.

Συμβουλή: Μπορεί να βοηθήσει να απευθυνθείτε απευθείας σε αυτά και να τους προσφέρετε έναν μικρότερο, σαφώς καθορισμένο ρόλο για να τα εμπλέξετε.

- **Πρόκληση:** Κάποιοι δεν είναι πρόθυμοι να αλλάξει την αρχική του ιδέα.

Συμβουλή: Το να τους υπενθυμίσετε τον κοινό στόχο και να ενθαρρύνετε την ευέλικτη σκέψη μπορεί να υποστηρίξει τη συνεργασία.

- **Πρόκληση:** Προκύπτει διαφωνία ή σύγκρουση.

Συμβουλή: Υποστηρίξτε τα παιδιά ώστε να βρουν τη δική τους ειρηνική λύση στη διαφωνία.

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προσαρμόσουν τη δραστηριότητα ομαδικής ζωγραφικής

σε τρία επίπεδα δυσκολίας, ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μαθητών.

- **Αρχάριοι (6-7 ετών):** – Μαθητές με χαμηλή ανθεκτικότητα: Στόχος της δραστηριότητας: να βοηθήσει τα παιδιά να συμμετέχουν με ασφάλεια σε ομαδική καλλιτεχνική δραστηριότητα και να εξασκηθούν στη σκέψη με προσανατολισμό στο μέλλον. Η αρχική ιστορία είναι απλή και κατανοητή, με λίγους χαρακτήρες και μια σαφή, εύκολα αντιληπτή σύγκρουση. Ο εκπαιδευτικός παρέχει συγκεκριμένα παραδείγματα για το πώς η προβληματική αρχική κατάσταση μπορεί να μετατραπεί σε θετικό αποτέλεσμα, για παράδειγμα εξηγώντας εν συντομία πώς θα μπορούσαν οι χαρακτήρες να λύσουν το πρόβλημα ή ποιο θετικό τέλος θα μπορούσε να ζωγραφιστεί. Τα παιδιά εργάζονται σε μικρότερα τμήματα, εστιάζοντας σε απλές εργασίες, ενώ ο εκπαιδευτικός υποστηρίζει τη συμμετοχή τους και καθοδηγεί τη διαδικασία. Ο εκπαιδευτικός δίνει ενθαρρυντική ανατροφοδότηση, για παράδειγμα: «Έκανες εξαιρετική δουλειά στο τμήμα σου, ήταν πολύ καλή ιδέα!» Η δραστηριότητα βοηθά τα παιδιά να αναγνωρίσουν ότι οι καταστάσεις μπορούν να στραφούν προς μια θετική κατεύθυνση και παρέχει ένα ασφαλές περιβάλλον για να εξασκηθούν στη συνεργασία.
- **Μαθητές προχωρημένου επιπέδου (ηλικίας 8-9 ετών):** – Μαθητές με μέτρια ανθεκτικότητα: Στόχος της δραστηριότητας: η ανάπτυξη της ανεξάρτητης παραγωγής ιδεών, της συνεργασίας και της προσανατολισμένης προς το μέλλον σκέψης. Η αρχική ιστορία είναι μέτριας πολυπλοκότητας, με περισσότερους χαρακτήρες ή μικρές περιπλοκές,

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

επιτρέποντας ένα πιο λεπτομερές θετικό αποτέλεσμα. Τα παιδιά συμμετέχουν ενεργά στον σχεδιασμό, συζητούν ποιος θα ζωγραφίσει ποιο μέρος και πώς συνδέονται τα στοιχεία. Εργάζονται ανεξάρτητα στα δικά τους μέρη, ενώ παράλληλα δίνουν προσοχή στα άλλα μέλη της ομάδας και αλληλοϋποστηρίζονται αν χρειαστεί. Ο εκπαιδευτικός δίνει ενθαρρυντική ανατροφοδότηση σχετικά με τη συμμετοχή και τη συνεργασία, για παράδειγμα: «Ωραία που ταίριαξε όλα τα μέρη μεταξύ τους». Η δραστηριότητα βοηθά τα παιδιά να συνεισφέρουν ιδέες ανεξάρτητα, να δίνουν προσοχή στους άλλους και να οραματίζονται το μέλλον με αισιοδοξία, ενώ παράλληλα βιώνουν την αξία της ομαδικής εργασίας.

- **Ειδικοί (9-10 ετών):** – Μαθητές με υψηλή ανθεκτικότητα: Στόχος της δραστηριότητας: η ανάπτυξη συνειδητής, προσανατολισμένης στο μέλλον σκέψης, δημιουργικής επίλυσης προβλημάτων και ενεργού, υπεύθυνης συμμετοχής στην ομάδα. Η αρχική ιστορία είναι σύνθετη, με πολλαπλούς χαρακτήρες και συγκρούσεις, ενδεχομένως συναισθηματικά απαιτητική, που απαιτεί τη δημιουργικότητα και τις δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων των παιδιών. Τα παιδιά δημιουργούν πιο λεπτομερή, σύνθετα και θετικά οράματα για το μέλλον και αναστοχάζονται σχετικά με τις δεξιότητες που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων και το ποιος θα μπορούσε να βοηθήσει. Ολοκληρώνουν τη ζωγραφιά εντελώς ανεξάρτητα, αλλά ταυτόχρονα συνεργατικά, με κάθε μέλος της ομάδας να υποστηρίζει τη συμμετοχή των άλλων και τη διαδικασία. Ο εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τον αναστοχασμό, για παράδειγμα: «Είναι πολύτιμο το πώς σχεδιάσατε και δημιουργήσατε την εικόνα μαζί.» Η δραστηριότητα ενισχύει τη δημιουργικότητα των παιδιών, τον ανεξάρτητο σχεδιασμό του μέλλοντος, τις δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων και την ικανότητα για κοινωνική υποστήριξη, ενώ παράλληλα διδάσκει ότι η ομαδική εργασία καθιστά τους στόχους πιο ρεαλιστικούς και εφικτούς.

Ερωτήσεις για την ανασκόπηση και τον αναστοχασμό

- Ποια ήταν η μεγαλύτερη πρόκληση για εσάς κατά τη διάρκεια της ομαδικής ζωγραφικής; Πώς καταφέρατε να την αντιμετωπίσετε;
- Υπήρξε κάποια στιγμή που έπρεπε να εγκαταλείψετε κάτι; Πώς νιώσατε και τι πήρε τη θέση του;
- Τι σας βοήθησε να συνεχίσετε ακόμα και όταν κάτι ήταν δύσκολο;
- Τι μάθατε για τον εαυτό σας ενώ συνεργαζόσασταν;
- Γιατί ήταν σημαντικό να εργαστείτε ως ομάδα αντί να ζωγραφίζετε ξεχωριστά;
- Τι θα έλεγες σε έναν φίλο σου αν είχε πρόβλημα με μια εργασία όπως αυτή;
- Αν μπορούσες να ξαναρχίσεις από την αρχή, τι θα έκανες διαφορετικά; Γιατί;

3.5.5 Δέντρο της Καλοσύνης

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Το Δέντρο της Καλοσύνης είναι μια δημιουργική δραστηριότητα για παιδιά που προάγει την καλοσύνη, τη συνδεσιμότητα και τον αυτοέλεγχο, και μέσω αυτών, την ανθεκτικότητα. Η δραστηριότητα εστιάζει στην ανάπτυξη των τριών θεμελιωδών στοιχείων της ανθεκτικότητας, όπως η ανάπτυξη και η διατήρηση υποστηρικτικών κοινωνικών σχέσεων, ο αυτοέλεγχος, καθώς και η συναισθηματική επίγνωση, ρύθμιση και επικοινωνία.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια εστίαση δεξιοτήτων
- Ανθεκτικότητα
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση σε δεξιότητες
- Συναισθηματική επίγνωση, ρύθμιση και επικοινωνία
- Ενσυναίσθηση
- Συνδεσιμότητα
- Εκτίμηση των ανθρώπων και της φύσης

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6 ετών και άνω	Μέγεθος τάξης	μεταβλητό

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

Κάθε παιδί προσθέτει στο δέντρο «φύλλα», «λουλούδια» ή «καρπούς» από χαρτί, που συμβολίζουν τις ευγενικές πράξεις του – όπως το να βοηθά τους άλλους ή να μοιράζεται κάτι. Καθώς το δέντρο «μεγαλώνει», λειτουργεί ως οπτική υπενθύμιση της θετικής συμπεριφοράς και μιας υποστηρικτικής κοινότητας. Αυτό βοηθά τα παιδιά να γίνουν συναισθηματικά πιο ανθεκτικά και τους δίνει τη δυνατότητα να αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις με ενσυναίσθηση και φροντίδα.

1. Ετοιμάστε έναν μεγάλο κορμό δέντρου και κλαδιά από χαρτί ή χαρτόνι. Κόψτε φύλλα, λουλούδια ή φρούτα από χρωματιστό χαρτί.
2. Παρουσιάστε τη δραστηριότητα ξεκινώντας μια συζήτηση για την καλοσύνη. Εξηγήστε ότι κάθε πράξη καλοσύνης γίνεται ένα νέο φύλλο, λουλούδι ή φρούτο στο δέντρο.
3. Τα παιδιά γράφουν ή ζωγραφίζουν μία πράξη καλοσύνης σε κάθε χάρτινο σχήμα. (Για παράδειγμα: «Βοήθησα κάποιον να κουβαλήσει την τσάντα του.»)
4. Τοποθετήστε τα έτοιμα σχήματα στο δέντρο. Το δέντρο «μεγαλώνει» συνεχώς καθώς προστίθενται νέες πράξεις καλοσύνης.
5. Επισκεφθείτε τακτικά το δέντρο: κατά καιρούς, εξετάστε μαζί τα νέα φύλλα και συζητήστε πώς αυτές οι πράξεις επηρέασαν τους άλλους και τι συναισθήματα προκάλεσαν.

Σημειώσεις για τη διάταξη της τάξης σε εσωτερικό ή εξωτερικό χώρο

Πρόκειται κυρίως για δραστηριότητα εσωτερικού χώρου. Το «δέντρο» μπορεί να τοποθετηθεί σε έναν από τους τοίχους της τάξης, με τα κλαδιά να βρίσκονται σε απόσταση που να μπορούν να τα φτάσουν οι μαθητές. Δεν απαιτεί αναδιάταξη των επίπλων της τάξης. Η δραστηριότητα μπορεί να πραγματοποιηθεί

οποιαδήποτε στιγμή, είτε σύμφωνα με το πρόγραμμα είτε εκ των υστέρων, όταν ο εκπαιδευτικός θεωρεί ότι οι κοινωνικές σχέσεις πρέπει να ενισχυθούν προκειμένου να βελτιωθεί το κλίμα στην τάξη.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Το να μαθαίνει να είσαι ευγενικός προς τους άλλους αποτελεί ουσιαστικό μέρος της ανθεκτικότητας. Το «Δέντρο της Καλοσύνης» ενισχύει την ανθεκτικότητα εστιάζοντας στα ακόλουθα στοιχεία της δεξιότητας:

- **Συναισθηματική επίγνωση, ρύθμιση και επικοινωνία:** Καθώς οι μαθητές αναστοχάζονται σε σχέση με τις ευγενικές πράξεις τους ή λαμβάνουν αναγνώριση γι' αυτές, μαθαίνουν να επεξεργάζονται τα συναισθήματά τους εποικοδομητικά, αναπτύσσοντας μεγαλύτερη αυτογνωσία και συναισθηματικό έλεγχο.
- **Δημιουργία θετικών σχέσεων:** Τα παιδιά πρέπει να είναι ανοιχτά για να διατηρήσουν ένα υποστηρικτικό κοινωνικό δίκτυο, το οποίο θα τους προσφέρει σημαντική βοήθεια για να ξανασταθούν στα πόδια τους μετά από μια κρίσιμη κατάσταση. Καθώς μοιράζονται ευγενικές χειρονομίες — όπως το να γράφουν σημειώματα εκτίμησης — οι μαθητές αναπτύσσουν ισχυρότερους δεσμούς με τους συμμαθητές τους, δημιουργώντας μια πιο συνδεδεμένη και υποστηρικτική σχολική κοινότητα.
- **Ενίσχυση της αυτοπεποίθησης και της αισιοδοξίας:** Όταν οι μαθητές βλέπουν ότι οι ευγενικές πράξεις τους γίνονται αντιληπτές και εκτιμώνται, αποκτούν μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση στην ικανότητά τους να ασκούν θετική επίδραση. Και το αντίστροφο: όταν δέχονται ευγένεια, έπαινο και ευχαριστίες δημοσίως, αισθάνονται ότι εκτιμώνται, κάτι που συμβάλλει στην ενίσχυση της αυτοπεποίθησής τους και της αίσθησης ότι «μπορώ να τα καταφέρω». Το αίσθημα του «μπορώ να το κάνω» είναι απαραίτητο για τον καθορισμό στόχων ξεκινώντας από ένα συναισθηματικό χαμηλό σημείο, καθώς και για το κτίσιμο εμπιστοσύνης προς τον εαυτό τους ότι είναι ικανοί να πετύχουν αυτούς τους στόχους.
- **Ανοιχτή επικοινωνία:** Καθώς οι μαθητές αναρτούν τις ευγενικές πράξεις τους στο δέντρο, εκφράζουν ανοιχτά τα συναισθήματά τους και την ευγνωμοσύνη τους, τόσο προφορικά όσο και γραπτώς. Αυτή η άσκηση τους βοηθά να αναπτύξουν θετικές δεξιότητες επικοινωνίας, δημιουργώντας παράλληλα ένα υποστηρικτικό περιβάλλον στην τάξη. Για να ανταποκριθεί κανείς με ανθεκτικότητα σε σοβαρές προκλήσεις απαιτείται ένας συνδυασμός εσωτερικών δυνάμεων και της ικανότητας πρόσβασης σε εξωτερικούς πόρους. Είναι σημαντικό οι μαθητές να μάθουν και να κατανοήσουν ότι μπορούν να λάβουν βοήθεια από άλλους, αλλά μόνο αν επικοινωνήσουν τα συναισθήματά τους.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ο στόχος της δραστηριότητας «Δέντρο της Καλοσύνης» είναι να βοηθήσει τους μαθητές να συνειδητοποιήσουν καλύτερα τη σημασία της ευγενικής και εξυπηρετικής συμπεριφοράς, επιτρέποντάς τους να την αναγνωρίζουν, να την εφαρμόζουν και να την εκτιμούν στον εαυτό τους και στους άλλους.

Μετά την ολοκλήρωση αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές θα:

- είναι σε θέση να αναγνωρίζουν και να εκφράζουν πράξεις καλοσύνης·
- είναι σε θέση να επιδεικνύουν θετικές, κοινωνικά θετικές συμπεριφορές πιο συχνά (π.χ. να βοηθούν, να συνεργάζονται, να δείχνουν σεβασμό)·

- αναγνωρίζουν και να κατανοούν ότι οι πράξεις τους έχουν θετική επίδραση σε ολόκληρη την κοινότητα, γεγονός που ενισχύει την αυτοεκτίμησή τους και τη συναισθηματική τους σταθερότητα.
- βιώσουν την ατμόσφαιρα στην τάξη να βελτιώνεται
- νιώσουν να αυξάνονται τα συναισθήματα εμπιστοσύνης και κοινωνικής υποστήριξης.

Η ανάπτυξη της κατανόησης και της συμπεριφοράς των μαθητών συμβάλλει έτσι άμεσα στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας – της συναισθηματικής προσαρμοστικότητας και των στρατηγικών αντιμετώπισης.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το μάθημα

- Στο πλαίσιο ενός πρωινού κύκλου ή μιας συζήτησης στην αρχή της ημέρας, όταν οι μαθητές αναστοχάζονται σε σχέση με την προηγούμενη ημέρα και μοιράζονται μια πράξη καλοσύνης.
- Ως ανασκόπηση στο τέλος της εβδομάδας, όταν οι μαθητές αναδεικνύουν τις θετικές στιγμές της εβδομάδας.
- Σε σχέση με εκδηλώσεις της τάξης ή γιορτές, όπως τα Χριστούγεννα ή το Πάσχα, όταν η προσοχή και η ενσυναίσθηση αποτελούν θέματα που τονίζονται.
- Ως συμπλήρωμα σε μαθήματα που εστιάζουν στη συναισθηματική εκπαίδευση και την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων.
- Κατά τη διάρκεια ειδικών εκπαιδευτικών συνεδριών (π.χ. με τον σχολικό ψυχολόγο, τον εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής ή κατά τη διάρκεια των ωρών της τάξης).

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

Υλικά για το δέντρο: μεγάλα φύλλα χαρτιού ή χαρτόνι για τον κορμό και τα κλαδιά· ψαλίδι· κόλλα, κολλητική ταινία ή μαγνήτες για την τοποθέτηση· πίνακας ανακοινώσεων, παραβάν, μαγνητικός πίνακας ή ένας κενός τοίχος.

Χάρτινα στοιχεία (φύλλα, λουλούδια, φρούτα): χρωματιστό χαρτί (προκομμένο ή φτιαγμένο μαζί με τα παιδιά).

Για γραφή και διακόσμηση: μολύβια και ξυλομπογιές, μαρκαδόροι· αυτοκόλλητα και διακοσμητικά στοιχεία (προαιρετικά).

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Τι έκανες σήμερα για να βοηθήσεις κάποιον ή να τον κάνεις ευτυχισμένο;
- Πώς νιώσατε όταν φερθήκατε ευγενικά σε κάποιον;
- Γιατί είναι σημαντικό να δίνουμε προσοχή στον τρόπο με τον οποίο συμπεριφερόμαστε ο ένας στον άλλον;
- Είδες σήμερα κάτι που θα έπρεπε να προστεθεί στο Δέντρο της Καλοσύνης;
- Πώς μπορεί κάποιος να είναι ευγενικός προς τους άλλους, ακόμα και όταν έχει μια κακή μέρα;
- Σε τι διαφέρει η ευγένεια από το να είσαι απλώς «ευγενικός»;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές μπορεί να μην γνωρίζουν τι θεωρείται πράξη καλοσύνης.

Συμβουλή: Διευκολύνετε την κατανόηση μέσω ομαδικού brainstorming ή συζήτησης ιστοριών.

- **Πρόκληση:** Μερικοί μαθητές δυσκολεύονται να εκφράσουν τις σκέψεις τους.

Συμβουλή: Δώστε τους τη δυνατότητα να απεικονίσουν τις πράξεις τους μέσω σχεδίων και προσφέρετε βοήθεια στη διατύπωση, αν χρειαστεί.

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές δεν είναι πάντα ειλικρινείς στις απαντήσεις τους.

Συμβουλή: Δώστε έμφαση στις αυθεντικές εμπειρίες και τα συναισθήματα και όχι στις «αναμενόμενες» απαντήσεις – η δημιουργία μιας ασφαλούς ατμόσφαιρας είναι ζωτικής σημασίας.

- **Πρόκληση:** Ορισμένοι μαθητές διστάζουν να συμμετάσχουν.

Συμβουλή: Εμπλέξτε τους με βάση τα σχόλια άλλων μαθητών (π.χ., «Σε είδα να βοηθάς κάποιον σήμερα – ας το προσθέσουμε στο δέντρο.»).

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Η δραστηριότητα μπορεί να προχωρήσει μόνο με τη σειρά· το επίπεδο δυσκολίας μπορεί να αυξηθεί μόνο αφού έχει κατακτηθεί το προηγούμενο. Ο ρυθμός με τον οποίο η ομάδα προχωρά στο επόμενο επίπεδο είναι ευέλικτος και εξαρτάται από τη σύνθεση της ομάδας και την κοινωνική ευαισθησία της.

Η δραστηριότητα μπορεί να προσαρμοστεί ευέλικτα ανάλογα με την ηλικία, την ωριμότητα και τη συναισθηματική ασφάλεια της ομάδας των μαθητών. Για τα μικρότερα ή τα λιγότερο εκφραστικά παιδιά, η έκφραση του προβλήματος μέσω ζωγραφικής ή μιας μόνο λέξης μπορεί να είναι επαρκής, ενώ οι μαθητές με πιο ανεπτυγμένες δεξιότητες συναισθηματικής έκφρασης μπορούν να διατυπώσουν τα συναισθήματα και τις σκέψεις τους με μεγαλύτερη λεπτομέρεια.

Ο εκπαιδευτικός μπορεί επίσης να αποφασίσει αν η συζήτηση των προβλημάτων θα γίνει ανοιχτά ή μάλλον με τρόπο που να ενθαρρύνει την ανατροφοδότηση – για παράδειγμα, διατυπώνοντας γενικές προτάσεις για λύσεις. Οι καθοδηγητικές ερωτήσεις και ο τρόπος επεξεργασίας μπορούν να απλοποιηθούν ή να εμβαθύνουν ανάλογα με τις ανάγκες της ομάδας.

Είναι σημαντικό τα παιδιά να αισθάνονται ασφαλή και κανένα να μην αισθάνονται υποχρεωμένα να αποκαλύψουν προσωπικά στοιχεία – αυτό είναι ιδιαίτερα κρίσιμο για την ανάπτυξη της ανθεκτικότητας.

- **Αρχάριοι (6-7 ετών):** – Μαθητές με χαμηλή ανθεκτικότητα: Στόχος της δραστηριότητας: Να ενισχυθεί η αίσθηση ασφάλειας και να υποστηριχθούν τα παιδιά ώστε να παρατηρούν και να μοιράζονται απλές πράξεις καλοσύνης. Στην αρχή της δραστηριότητας, ο εκπαιδευτικός παρέχει σαφή, συγκεκριμένα παραδείγματα καλοσύνης που μπορούν να γραφτούν στα φύλλα (π.χ., «Βοήθησα να τακτοποιήσουμε.»). Τα παιδιά μπορούν να χρησιμοποιήσουν έτοιμα φύλλα με εικόνες, τα οποία απλώς πρέπει να επιλέξουν ή να συμπληρώσουν ελάχιστα. Ο εκπαιδευτικός βοηθά στη διατύπωση των πράξεων και τοποθετεί το φύλλο μαζί με το παιδί, μειώνοντας την αβεβαιότητα. Η ανατροφοδότηση πρέπει να είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντική και άμεση («Αυτό ήταν πολύ ευγενικό εκ μέρους σου!»). Κατά τη διάρκεια των ομαδικών συζητήσεων, ο εκπαιδευτικός εμπλέκει τους μαθητές με απλές καθοδηγητικές ερωτήσεις («Ποιο φύλλο αφηγείται τη δική σου ιστορία;»). Αρκεί αυτά τα παιδιά να συμμετέχουν λιγότερο συχνά ή με λιγότερα φύλλα.
- **Μαθητές προχωρημένου επιπέδου (8-9 ετών):** – Μαθητές με μέτρια ανθεκτικότητα: Στόχος της δραστηριότητας: Να ενισχυθεί η αναγνώριση και η έκφραση ανεξάρτητων πράξεων καλοσύνης. Τα παιδιά γράφουν ή ζωγραφίζουν τα φύλλα με βάση τις δικές τους εμπειρίες, ενώ ο εκπαιδευτικός προσφέρει καθοδήγηση μόνο όταν είναι απαραίτητο («Βοήθησες κάποιον σήμερα;»). Τοποθετούν τα φύλλα στο δέντρο ανεξάρτητα, κάτι που αυξάνει το αίσθημα ευθύνης τους. Κατά τη διάρκεια των συζητήσεων μπορούν να χρησιμοποιηθούν απλές ερωτήσεις που προτρέπουν στη στοχαστική σκέψη, για παράδειγμα: «Πώς μπορεί να ένιωσε το άτομο που βοήθησες;» «Γιατί επέλεξες να το κάνεις αυτό;» Η υποστήριξη του δασκάλου μπορεί να μειωθεί σταδιακά, ώστε τα παιδιά να

συμμετέχουν με μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση στη δραστηριότητα. Αυτοί οι μαθητές μπορούν να συνεισφέρουν πιο τακτικά με νέα φύλλα.

- **Έμπειροι (9-10 ετών):** – Μαθητές με υψηλή ανθεκτικότητα: Στόχος της δραστηριότητας: Η ανάπτυξη συνειδητής, ανεξάρτητης καλοσύνης και ενεργού συμμετοχής στις κοινωνικές δυναμικές της τάξης. Αυτοί οι μαθητές μπορούν να σχεδιάσουν πιο σύνθετες ή μακροπρόθεσμες πράξεις καλοσύνης (π.χ., να βοηθήσουν κάποιον για αρκετές ημέρες). Η δημιουργία και η τοποθέτηση των φύλλων γίνεται εξ ολοκλήρου ανεξάρτητα, και μπορούν επίσης να υποστηρίξουν άλλους κατά τη διαδικασία. Κατά τη διάρκεια των ομαδικών συζητήσεων, μπορούν να χρησιμοποιηθούν βαθύτερες, αυτοαναστοχαστικές ερωτήσεις: «Γιατί αυτή η πράξη καλοσύνης ήταν σημαντική για τους άλλους;» «Πώς χειρίστηκες μια δύσκολη κατάσταση με καλοσύνη;» Μπορούν επίσης να βοηθήσουν στη διατήρηση της τάξης στο «Δέντρο της Καλοσύνης» και στη συνεχή ανάπτυξή του (π.χ., τοποθετώντας νέα φύλλα). Οι συνεισφορές τους μπορούν να είναι πιο συχνές και σκόπιμες, εμπλουτίζοντας τη θετική ατμόσφαιρα της τάξης.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

- Ποιο γράμμα ή μήνυμα σας άρεσε περισσότερο στο δέντρο; Γιατί;
- Πώς έχει αλλάξει η ατμόσφαιρα στην τάξη από τότε που αρχίσαμε να χρησιμοποιούμε το «Δέντρο της Καλοσύνης»;
- Τι μάθατε για τον εαυτό σας κατά τη διάρκεια αυτής της δραστηριότητας;
- Ποιο ήταν για εσάς το πιο δύσκολο μέρος αυτής της εργασίας;
- Τι καινούργιο παρατηρήσατε στη συμπεριφορά των άλλων;
- Τι θα κρατήσετε από αυτή την εμπειρία για τις επόμενες εβδομάδες;

3.6 ΕΥΕΛΙΞΙΑ

3.6.1 Challenge Cube

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Το «Challenge Cube» είναι μια διασκεδαστική δραστηριότητα στην τάξη που βοηθά τους μαθητές να δοκιμάσουν νέες προσεγγίσεις όταν κολλάνε σε μια εργασία. Οι μαθητές ρίχνουν έναν κύβο όταν δεν μπορούν να συνεχίσουν, και η πρόκληση που σχετίζεται με τον αριθμό που βγήκε (π.χ. «Δοκίμασε έναν διαφορετικό τρόπο!», «Ζήτη βοήθεια!», «Σχεδιάσε το!») τους βοηθά να βρουν μια λύση. Ο στόχος είναι να αναπτυχθεί η γνωστική ευελιξία με έναν διασκεδαστικό και ελκυστικό τρόπο.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια εστίαση δεξιοτήτων
- Ευελιξία
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
- Δημιουργικότητα
- Επίλυση προβλημάτων
- Περιέργεια, αίσθηση του θαυμασμού και ανοιχτό πνεύμα

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6 ετών και άνω	Μέγεθος τάξης	Ποικίλει

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

1. Οι μαθητές εργάζονται ατομικά ή σε ζεύγη για να λύσουν ασκήσεις που σχετίζονται με το περιεχόμενο του μαθήματος.
2. Όταν ο εκπαιδευτικός δώσει το σήμα, ανεξάρτητα από το αν ο μαθητής βρίσκεται στο σωστό δρόμο ή όχι για την ολοκλήρωση της άσκησης, πρέπει να ρίξει τον «Κύβο Πρόκλησης».
3. Με βάση το αποτέλεσμα, εφαρμόζουν μια άλλη στρατηγική και προσπαθούν ξανά να λύσουν την άσκηση.
4. Ο εκπαιδευτικός παρατηρεί καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας, αλλά δεν δίνει άμεσες απαντήσεις· αντίθετα, υποστηρίζει την ανεξάρτητη επίλυση προβλημάτων.
5. Στο τέλος του μαθήματος, μπορεί να πραγματοποιηθεί μια σύντομη συζήτηση: Ποια πρόκληση σας βοήθησε περισσότερο; Πώς νιώσατε όταν προσπαθήσατε ξανά;

Σημειώσεις για τη διάταξη της τάξης σε εσωτερικό/εξωτερικό χώρο

Πρόκειται κυρίως για δραστηριότητα σε εσωτερικό χώρο, για την οποία χρειάζονται θρανία ή τραπέζια για να ρίξουν τον κύβο. Δεν απαιτείται ειδική διάταξη της αίθουσας.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα εστιάζει σε δύο βασικά στοιχεία της ευελιξίας: την κατανόηση και τη διαχείριση νέων περιστάσεων, καθώς και τη νοοτροπία ανάπτυξης και την αλλαγή στρατηγικής, που

περιλαμβάνει την «ανοιχτότητα στην αλλαγή». Ως αποτέλεσμα, η δραστηριότητα αναπτύσσει την ευελιξία των μαθητών

- ενθαρρύνοντάς τους να δοκιμάζουν εναλλακτικές προσεγγίσεις όταν μια λύση δεν λειτουργεί (π.χ. διαφορετικές μέθοδοι, οπτικοποίηση, ζητώντας βοήθεια),
- εξασκώντας τη χρήση πολλαπλών στρατηγικών σκέψης, ώστε οι μαθητές να μην κολλάνε σε έναν μοναδικό, συνηθισμένο τρόπο σκέψης,
- προωθώντας την ανοιχτότητα στις ιδέες και τις λύσεις των άλλων, για παράδειγμα, αποδεχόμενοι τη στήριξη από τους συμμαθητές τους ή συνεργαζόμενοι για να βρουν απαντήσεις,
- εισάγοντας τη γνωστική ευελιξία με παιχνιδιάρικο τρόπο, κάνοντας την προσαρμογή και τον πειραματισμό να φαίνονται φυσικά και ευχάριστα,
- μειώνοντας το άγχος σχετικά με τα λάθη, μετατοπίζοντας την εστίαση από την απουσία λαθών στην εξερεύνηση και τη δοκιμή πιθανών λύσεων.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα της ολοκλήρωσης αυτής της εργασίας, οι μαθητές αναμένεται:

- να είναι σε θέση να αποδεχθούν ότι μια εργασία μπορεί να έχει πολλαπλές λύσεις και να είναι πρόθυμοι να δοκιμάσουν νέες στρατηγικές
- να μην εμμένουν άκαμπτα σε μία μόνο προσέγγιση, αλλά να αλλάζουν πιο εύκολα τον τρόπο σκέψης τους όταν η πρώτη τους προσπάθεια αποτυγχάνει
- να είναι σε θέση να προσαρμόζονται με ευελιξία σε μαθησιακές καταστάσεις, για παράδειγμα, όταν αλλάζουν οι συνθήκες της εργασίας ή προκύπτουν νέες πληροφορίες,
- να γίνουν πιο ανοιχτοί σε διαφορετικές οπτικές γωνίες ή ιδέες, είτε προέρχονται από συμμαθητές είτε από τον εκπαιδευτικό
- να επιλύουν προβλήματα με μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση, καθώς συνειδητοποιούν ότι υπάρχουν περισσότεροι από ένας δρόμοι προς τη λύση
- να γίνουν πιο υπομονετικοί και με μεγαλύτερη επιμονή στη μάθησή τους, θεωρώντας την αποτυχία όχι ως τελικό σημείο αλλά ως ευκαιρία να προσπαθήσουν ξανά.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με τα μαθήματα

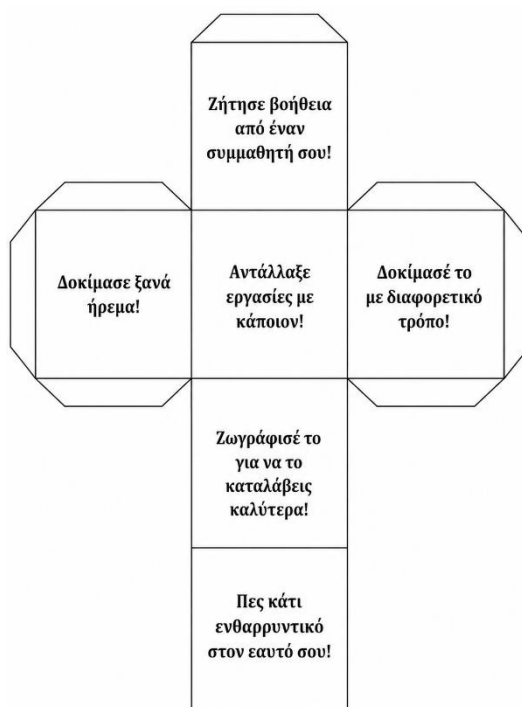
Ο «Κύβος Προκλήσεων» μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε οποιοδήποτε μάθημα όπου οι μαθητές επιλύουν εργασίες και ενδέχεται να χρειαστεί να δοκιμάσουν μια νέα προσέγγιση όταν κολλήσουν.

- Ο μαθητής ρίχνει τον κύβο και η πρόκληση (π.χ. «Σχεδιάσε το!», «Δοκίμασε έναν διαφορετικό τρόπο!», «Ζήτη βοήθεια!») υποστηρίζει την ευέλικτη σκέψη και ενθαρρύνει την επιμονή.
- Λειτουργεί καλά, για παράδειγμα,
 - σε μαθήματα μαθηματικών για την επίλυση ασκήσεων με κείμενο
 - στα μαθήματα φυσικών επιστημών ή περιβαλλοντικών σπουδών για την ερμηνεία διαδικασιών
 - ή σε μαθήματα γλώσσας για την κατανόηση κειμένων ή την εξάσκηση στην ορθογραφία
- Η δραστηριότητα διδάσκει στους μαθητές με παιχνιδιάρικο τρόπο ότι τα προβλήματα μπορούν να προσεγγιστούν με πολλαπλούς τρόπους και ότι η σκέψη μπορεί να είναι ευέλικτη, δημιουργική και ποικιλόμορφη.

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

Είναι σημαντικό τα κείμενα στα ζάρια να μπορούν να αλλάζουν ανάλογα με τη δεδομένη κατάσταση ή εργασία. Το ρίξιμο των ζαριών μπορεί να χρησιμοποιηθεί όχι μόνο στο πλαίσιο ενός μαθήματος, αλλά και σε σχέση με μια κατάσταση στην τάξη ή την ομάδα (π.χ. στην περίπτωση μιας δεδομένης κατάστασης, σύγκρουσης ή επίλυσης προβλημάτων) για την ανάπτυξη της αποκλίνουσας και της πλευρικής σκέψης.

Το παρακάτω διάγραμμα παρέχει ένα παράδειγμα του είδους των οδηγιών «αλλαγής στάσης» που μπορούμε να δώσουμε. Σημειώστε ότι αυτό είναι μόνο ένα παράδειγμα. Προσαρμόζετε πάντα τις οδηγίες στις συγκεκριμένες περιστάσεις και την εκάστοτε εργασία.

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την εφαρμογή

- Ένας κύβος (παραδοσιακός ή φτιαγμένος από διπλωμένο χαρτί, ενδεχομένως προσαρμοσμένος για ένα συγκεκριμένο μάθημα).
- Ένας κατάλογος προκλήσεων που σχετίζονται με το ζάρι (που εμφανίζονται στον πίνακα, σε κάρτες ή είναι γραμμένες/κολλημένες πάνω στο ζάρι).
- Φύλλα εργασίας ή ασκήσεις εξάσκησης που σχετίζονται με το θέμα που μελετάται (π.χ. μαθηματικά, φυσικές επιστήμες κ.λπ.).
- (Προαιρετικά) Ένα φύλλο εργασίας ή ημερολόγιο για να καταγράφουν οι μαθητές ποιες προκλήσεις δοκίμασαν και πώς τους βοήθησαν.

Κατευθυντήριες ερωτήσεις:

- Ποιος άλλος τρόπος θα μπορούσατε να χρησιμοποιήσετε για να λύσετε αυτή την άσκηση;
- Τι θα κάνατε διαφορετικά αν προσπαθούσατε ξανά;
- Πώς νιώσατε όταν αλλάξατε τη στρατηγική επίλυσης προβλημάτων;
- Πώς νιώθετε όταν βγαίνετε από τη γνωστή λογική/ζώνη άνεσής σας;
- Πώς μπορεί ένας συμμαθητής ή μια νέα ιδέα να σε βοηθήσει να προχωρήσεις;
- Γιατί είναι σημαντικό να μην τα παρατάτε αν η πρώτη σας προσπάθεια δεν έχει επιτυχία;

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Ο μαθητής δεν καταλαβαίνει την οδηγία που αναγράφεται στο ζάρι (π.χ. «Δοκίμασε έναν διαφορετικό τρόπο!»).

Συμβουλή: Είναι χρήσιμο να εξετάζετε κάθε πρόκληση μαζί κατά την παρουσίαση της δραστηριότητας και να παρέχετε συγκεκριμένα παραδείγματα για διευκρίνιση.

- **Πρόκληση:** Ο μαθητής αισθάνεται απογοητευμένος όταν δεν πετυχαίνει στην πρώτη προσπάθεια και δυσκολεύεται να διατηρήσει το κίνητρό του για να προσπαθήσει ξανά.

Συμβουλή: Τονίστε ότι ο στόχος δεν είναι η τέλεια λύση, αλλά η εξερεύνηση διαφορετικών προσεγγίσεων.

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές συχνά επιλέγουν αυτόματα την επιλογή «ζήτησε βοήθεια».

Συμβουλή: Είναι σημαντικό να ενθαρρύνετε ενεργά και τη χρήση άλλων προκλήσεων, για παράδειγμα προτρέποντας τους μαθητές να προσπαθήσουν πρώτα ανεξάρτητα.

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές που τελειώνουν γρήγορα μπορεί να μην έχουν αρκετές προκλήσεις να ολοκληρώσουν την εργασία πολύ γρήγορα.

Συμβουλή: Για αυτούς τους μαθητές, μπορείτε να τους αναθέσετε μια επιπλέον πρόκληση – την επίλυση της άσκησης χρησιμοποιώντας μια διαφορετική στρατηγική – για να αναπτύξουν περαιτέρω τη γνωστική ευελιξία τους.

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Η δραστηριότητα «Κύβος Προκλήσεων» μπορεί να προσαρμοστεί ευέλικτα στα επίπεδα γνωστικής ευελιξίας, την ηλικία και την προηγούμενη μαθησιακή εμπειρία των μαθητών. Η διαφοροποίηση μπορεί να επιτευχθεί ρυθμίζοντας την πολυπλοκότητα της εργασίας, τη φύση των προκλήσεων στον κύβο και τον παιδαγωγικό ρόλο του κυλίσματος του κύβου ως απάντηση σε ένα σήμα του εκπαιδευτικού.

- **Αρχάριοι (6-7 ετών):** – Μαθητές με χαμηλή ευελιξία: Για μαθητές με χαμηλή ευελιξία, ιδίως νεότερους ή λιγότερο έμπειρους μαθητές, συνιστώνται απλούστερες και συντομότερες εργασίες με σαφώς δομημένες προκλήσεις. Το κύλισμα του κύβου μετά από σήμα του εκπαιδευτικού πρέπει να είναι προβλέψιμο και να ανακοινώνεται σαφώς εκ των προτέρων, τονίζοντας ότι η αλλαγή στρατηγικών είναι σημαντική ακόμη και όταν ο μαθητής προχωρά προς τη σωστή κατεύθυνση. Οι επιγραφές στον κύβο μπορούν να προσαρμοστούν στις ικανότητες των μαθητών και στο περιεχόμενο του μαθήματος, ενώ ο εκπαιδευτικός παρέχει ενεργή υποστήριξη στην ερμηνεία και την εφαρμογή των προκλήσεων. Σε αυτό το επίπεδο, η δραστηριότητα υλοποιείται καλύτερα με ατομική εργασία ή εργασία σε ζεύγη.
- **Μαθητές προχωρημένου επιπέδου (ηλικίας 8-9 ετών):** – Μαθητές με μέτρια ευελιξία: Στο επίπεδο της μέτριας ευελιξίας, μπορούν να εισαχθούν πιο σύνθετες εργασίες πολλαπλών βημάτων. Το ρίξιμο του κύβου σε απόκριση σε σήμα του εκπαιδευτικού χρησιμεύει στην εξάσκηση της συνειδητής διακοπής μιας ήδη σε λειτουργία διαδικασίας επίλυσης και της δοκιμής μιας εναλλακτικής στρατηγικής. Οι επιγραφές του κύβου μπορεί να διαφέρουν ανάλογα με το μάθημα ή τον τύπο της εργασίας. Στην εργασία σε ζεύγη ή σε ομάδες, οι μαθητές εργάζονται πάνω σε μια κοινή εργασία, ενώ πειραματίζονται με διαφορετικές στρατηγικές επίλυσης προβλημάτων και μοιράζονται τα αποτελέσματα αυτών των στρατηγικών μεταξύ τους, εμβαθύνοντας έτσι την ανάπτυξη της γνωστικής ευελιξίας.
- **Ειδικοί (9-10 ετών):** – Μαθητές με υψηλή ευελιξία: Οι μαθητές με υψηλή ευελιξία μπορούν να ασχοληθούν με σύνθετα προβλήματα σε ατομικό ή ομαδικό πλαίσιο. Το ρίξιμο του κύβου

μετά από σήμα του εκπαιδευτικού χρησιμοποιείται για τη σκόπιμη αναδιοργάνωση της σκέψης, ακόμη και όταν η διαδικασία επίλυσης εξελίσσεται επιτυχώς. Στην ομαδική εργασία, οι μαθητές εφαρμόζουν σκόπιμα διαφορετικές στρατηγικές στο ίδιο πρόβλημα, στη συνέχεια συγκρίνουν την αποτελεσματικότητά τους και αναστοχάζονται σχετικά με το πώς η αλλαγή στρατηγικής συνέβαλε στην κατανόηση και την επίλυση του προβλήματος.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

- Ποια πρόκληση ήταν η πιο δύσκολη και γιατί;
- Ποιες νέες λύσεις δοκιμάσατε που δεν σας είχαν περάσει από το μυαλό πριν;
- Πώς άλλαξε η σκέψη σας κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας;
- Πώς νιώσατε όταν έπρεπε να αλλάξετε τη στρατηγική επίλυσης προβλημάτων;
- Πώς μπορείτε να εφαρμόσετε όσα μάθατε σε άλλες καταστάσεις;

3.6.2 Αμπρακατάμπρα – Μαγεία με αντικείμενα

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας, τα παιδιά χρησιμοποιούν τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους για να μεταμορφώσουν ένα καθημερινό αντικείμενο (π.χ. ένα μολύβι) σε κάτι εντελώς νέο και διαφορετικό. Αφού προφέρουν τις μαγικές λέξεις («Αμπρακατάμπρα, αυτό το μολύβι δεν είναι πλέον μολύβι, αλλά...»), το παρουσιάζουν ως ένα νέο αντικείμενο και επιδεικνύουν πώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί και πώς λειτουργεί. Με αυτόν τον τρόπο, προσπαθούν να πείσουν τους άλλους μαθητές να δουν το αντικείμενο με τον ίδιο νέο τρόπο.

Αυτή η διαδικασία εστιάζει ιδιαίτερα σε καταστάσεις όπου ένας άλλος μαθητής δεν έχει ακόμη αντιληφθεί τη νέα ιδέα. Στόχος είναι να βοηθηθεί ο συγκεκριμένος μαθητής να αλλάξει την οπτική του, δείχνοντάς του ότι μπορεί να προσαρμόσει με ευελιξία τη σκέψη του και να υιοθετήσει έναν νέο τρόπο να βλέπει το αντικείμενο.

Εστίαση στις δεξιότητες

Εστίαση στις βασικές δεξιότητες

- Ευελιξία
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
- Δημιουργικότητα
- Περιέργεια, αίσθηση του θαυμασμού και ανοιχτό πνεύμα

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6 ετών και άνω	όλη η τάξη	15 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

1. **Διάταξη σε κύκλο:** Τα παιδιά κάθονται σε κύκλο και ο εκπαιδευτικός συμμετέχει επίσης στον κύκλο.
2. **Παρουσίαση του αντικειμένου:** Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει ένα απλό αντικείμενο (για παράδειγμα, ένα μολύβι) και λέει: «Αμπρακατάμπρα, αυτό το μολύβι δεν είναι πια μολύβι, αλλά ένα...»
3. **Μεταμόρφωση του αντικειμένου:** Ένας μαθητής που επιλέγεται τυχαία ολοκληρώνει τη φράση και παρουσιάζει το αντικείμενο ως κάτι εντελώς καινούργιο (π.χ. «ένα σπαθί») και αναπαριστά πώς θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί.
4. **Παράδοση του αντικειμένου:** Στη συνέχεια, ο μαθητής δίνει το αντικείμενο σε ένα άλλο παιδί που επιλέγεται τυχαία, το οποίο λέει και πάλι τις μαγικές λέξεις, ονομάζει μια νέα μεταμόρφωση και αναπαριστά τη λειτουργία της.
5. **Φάση ευέλικτης σκέψης:** Αν ένα παιδί δεν έχει βρει ακόμα μια νέα ιδέα ή δεν μπορεί να σκεφτεί κάποια, μπορεί να παραλείψει τη σειρά του.
 - Ο εκπαιδευτικός το προσκαλεί ευγενικά να παραμείνει ανοιχτό και ευέλικτο, ενθαρρύνοντάς το να συμμετάσχει αργότερα, όταν αρχίσει να διαμορφώνεται μια νέα ιδέα.
 - Ο στόχος αυτής της στιγμής είναι να βοηθήσει τους μαθητές να αλλάξουν την οπτική τους: παρατηρώντας τις ιδέες των άλλων παιδιών, μαθαίνουν σταδιακά να προσαρμόζουν τη σκέψη τους και να γίνονται πιο ευέλικτοι στο να φαντάζονται νέες δυνατότητες.

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

- Συχνά, η δημιουργική μεταμόρφωση ενός άλλου παιδιού πυροδοτεί τη φαντασία εκείνων που αρχικά

δυσκολεύονταν.

6. **Υποστηρικτική καθοδήγηση:** Ο εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τη συμμετοχή χωρίς πίεση, φροντίζοντας οι μαθητές να αισθάνονται ασφαλείς ώστε να εξερευνήσουν, να πειραματιστούν και να επιστρέψουν στη δραστηριότητα όταν είναι έτοιμοι.
7. **Ολοκλήρωση της δραστηριότητας:** Η δραστηριότητα συνεχίζεται έως ότου ο εκπαιδευτικός αποφασίσει να την ολοκληρώσει (ιδανικά εντός 10 λεπτών). Για να κλείσει τη δραστηριότητα, ο εκπαιδευτικός «μεταμορφώνει» το αντικείμενο πίσω στη μορφή του λέγοντας: «Αμπρακατάμπρα, αυτό το μολύβι είναι και πάλι μολύβι».

Αξίζει να χρησιμοποιούνται περισσότερα από ένα αντικείμενα ταυτόχρονα, ώστε να ενθαρρυνθούν τα παιδιά που δεν έχουν ιδέες για το πρώτο αντικείμενο να ασχοληθούν με τη δημιουργική σκέψη.

Σημειώσεις για τη διάταξη της τάξης σε εσωτερικό/εξωτερικό χώρο

Οι μαθητές κάθονται σε κύκλο (προαιρετικά με ένα μικρό τραπέζι στο κέντρο της αίθουσας).

Μπορεί επίσης να γίνει σε εξωτερικό χώρο/στη φύση, οπότε μπορούν να χρησιμοποιηθούν αντικείμενα που βρίσκονται στη φύση. Ή το αντίστροφο: μπορούν να αναζητηθούν αντικείμενα στη φύση για να πραγματοποιηθεί μια συγκεκριμένη δραστηριότητα.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Αυτή η δραστηριότητα αναπτύσσει τη γνωστική και συναισθηματική ευελιξία των μαθητών:

- αναπτύσσει τη διαφοροποιημένη και πλευρική σκέψη, η οποία βοηθά τα παιδιά να βρουν μια ποικιλία πρωτότυπων λύσεων σε μια κατάσταση και τους επιτρέπει να ανακαλύψουν νέες, απροσδόκητες λογικές συνδέσεις και να εφαρμόσουν μη συμβατικές προσεγγίσεις
- βοηθά στην ανάπτυξη ευέλικτης/δημιουργικής σκέψης, επιτρέποντάς τους να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά απρόβλεπτες καταστάσεις
- απαιτεί επανειλημμένα από τα παιδιά να ερμηνεύουν εκ νέου ένα οικείο αντικείμενο, αποδίδοντάς του νέους ρόλους και σημασίες, γεγονός που ενεργοποιεί τη γνωστική ευελιξία
- τα βοηθά να απομακρυνθούν από τις συνηθισμένες λειτουργίες τους και να είναι ανοιχτά σε ασυνήθιστες ιδέες
- επιτρέπει στα παιδιά να παραλείψουν το παιχνίδι και να επιστρέψουν σε αυτό αργότερα, βοηθώντας τα να συνειδητοποιήσουν ότι η σκέψη τους μπορεί να αλλάξει και να εξελιχθεί
- τους διδάσκει να αποδέχονται και να χρησιμοποιούν τις ιδέες των άλλων ως έμπνευση, βελτιώνοντας έτσι τις δεξιότητές τους στην προσαρμοστικότητα και τη συνεργασία
- ενθαρρύνει την πολυαισθητηριακή σκέψη και τις δημιουργικές συνδέσεις
- αποτελεί ένα ασφαλές και παιγνιώδες περιβάλλον και παρέχει ένα σταθερό πλαίσιο για την αυτοεξερεύνηση και την ελεύθερη αλλαγή προοπτικής, που αποτελεί το κλειδί για την ευελιξία.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ο στόχος αυτής της δραστηριότητας είναι να βοηθήσει τα παιδιά να σκέφτονται με ευελιξία και να αλλάζουν γρήγορα προοπτική σε μια δεδομένη κατάσταση. Ως αποτέλεσμα της ολοκλήρωσης αυτής της εργασίας, οι μαθητές αναμένεται:

- να είναι σε θέση να αποστασιοποιηθούν από τη συγκεκριμένη μορφή και τη συνήθη χρήση ενός αντικειμένου, αναπτύσσοντας έτσι τις συνειρμικές τους ικανότητες
- να γίνουν πιο ανοιχτοί σε ασυνήθιστες ή αρχικά «παράξενες» ιδέες
- να μπορούν να αποφύγουν να προσκολλώνται άκαμπτα στην πρώτη τους σκέψη και να αναζητούν εναλλακτικές λύσεις
- να κατανοήσουν ότι δεν υπάρχει μία και μοναδική καλύτερη λύση
- να είναι σε θέση να αποδεχθούν ότι το ίδιο πράγμα μπορεί να γίνει αντιληπτό και να κατανοηθεί με πολλούς διαφορετικούς τρόπους
- να είναι σε θέση να αποκτήσουν εμπιστοσύνη στην ικανότητά τους να βλέπουν τα πράγματα δημιουργικά και με πολλούς διαφορετικούς τρόπους
- να συνειδητοποιούν ότι ο τρόπος σκέψης τους μπορεί να αλλάξει με την πάροδο του χρόνου (για παράδειγμα, αν αρχικά αρνηθούν αλλά αργότερα αποφασίσουν να συμμετάσχουν)
- να αποκτήσουν περισσότερη αυτοπεποίθηση στην παρουσίαση των ιδεών τους μπροστά στην ομάδα, εμπνέοντας έτσι τους άλλους

Σε επίπεδο συμπεριφοράς, ο στόχος είναι τα παιδιά να φοβούνται λιγότερο να κάνουν λάθη, να τολμούν να είναι δημιουργικά, να ακούν με ανοιχτό πνεύμα τις ιδέες των συμμαθητών τους και να προσαρμόζονται στην εξελισσόμενη κατάσταση της ομάδας.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το θέμα

Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να ενσωματωθεί στο μαθησιακό περιβάλλον οποιαδήποτε στιγμή, όταν θέλουμε να διεγείρουμε τη σκέψη των παιδιών. Είναι ιδιαίτερα χρήσιμη στις ακόλουθες περιπτώσεις:

- κατά τη διάρκεια μαθημάτων που στοχεύουν στην ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης (π.χ. λογοτεχνία, θέατρο, εικαστικές τέχνες)
- για τον εμπλουτισμό του λεξιλογίου κατά τη διάρκεια των μαθημάτων γλώσσας
- χρησιμοποιώντας ένα έργο τέχνης ως αφετηρία κατά τη διάρκεια των μαθημάτων τέχνης
- κατά τη διάρκεια του μαθήματος φυσικών επιστημών στη φύση – εύρεση ενός αντικειμένου κατάλληλου για τη δημιουργία μουσικής
- για κοινωνικούς σκοπούς και σκοπούς ομαδικής δυναμικής, όταν θέλουμε να ενισχύσουμε την αποδοχή και την ανοιχτότητα μέσα στην κοινότητα.

Αρχικά, η δραστηριότητα μπορεί να διαρκέσει περισσότερο, καθώς τα παιδιά εξακολουθούν να εξοικειώνονται με την κατάσταση και τον τρόπο σκέψης που απαιτεί το παιχνίδι ρόλων. Ωστόσο, η εμπειρία δείχνει ότι, καθώς αποκτούν εμπειρία, η συμμετοχή τους γίνεται πιο ομαλή και φυσική.

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

Ένα αντικείμενο καθημερινής χρήσης, για παράδειγμα: ένα μολύβι, ένα ξυλαράκι, ένας κρίκος ή ένα καπέλο.

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Τι άλλο θα μπορούσατε να φανταστείτε ότι είναι αυτό το αντικείμενο;
- Αν συνεχίζατε την ιδέα ενός άλλου παιδιού, σε τι θα μεταμορφώνατε το αντικείμενο;
- Θα μπορούσατε να το χρησιμοποιήσετε με έναν εντελώς διαφορετικό τρόπο από αυτόν που μόλις δείξατε;

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

- Φανταστείτε ότι βρίσκεστε σε έναν άλλο κόσμο. Τι θα μπορούσε να είναι αυτό το αντικείμενο εκεί;
- Τι θα γινόταν αν αυτό το αντικείμενο ζωντάνευε ξαφνικά; Τι θα έκανε;
- Τι θα γινόταν αν αυτό το αντικείμενο είχε μαγικές δυνάμεις; Πώς θα το χρησιμοποιούσατε;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Το παιδί παγώνει, νιώθει άγχος και δεν μπορεί να σκεφτεί τίποτα όταν του δίνουν το αντικείμενο.

Συμβουλή: Αφήστε τα να δώσουν τη σκυτάλη χωρίς να τα πιέζετε. Εισάγετε τη φράση «Ακόμα το σκέφτομαι». Όταν ο κύκλος έχει ολοκληρωθεί, ο εκπαιδευτικός πρέπει να επιστρέψει στο παιδί με φιλικό τρόπο. Μπορούμε επίσης να βοηθήσουμε με μια σωματική υπόδειξη: «Αν το έβαζες στο κεφάλι σου, τι θα μπορούσε να είναι;» ή «Αν ήταν πολύ βαρύ, πώς θα το σήκωνες;»

- **Πρόκληση:** Τα παιδιά επαναλαμβάνουν τις προηγούμενες ιδέες (π.χ., τέσσερα παιδιά έχουν ήδη πει ότι το μολύβι είναι σπαθί ή μαγικό ραβδί).
- **Συμβουλή:** Καθοδηγήστε τα απαλά προς την ευέλικτη σκέψη. Εισάγετε έναν μαγικό κανόνα: «Ό,τι έχει ήδη ειπωθεί εξαφανίζεται στο μαγικό καπέλο!» Αν κάποιος επαναλάβει μια ιδέα, κάντε μια ερώτηση που περιορίζει τις επιλογές: «Ένα σούπερ σπαθί! Και αν αυτό το σπαθί μεταμορφωνόταν σε κάτι που θα μπορούσες να φας, τι θα ήταν;»
- **Πρόκληση:** Υπερβολικός ενθουσιασμός. Η δραστηριότητα (π.χ., ρίψη, χτύπημα) γίνεται πολύ έντονη· τα παιδιά σηκώνονται όρθια, τρέχουν γύρω από την αίθουσα ή χτυπούν κατά λάθος κάποιον με το αντικείμενο.
- **Συμβουλή:** Φτιάξτε μια «μαγική σκηνή» (ένα μικρό χαλί ή ένα τετράγωνο που έχει οριοθετηθεί με κολλητική ταινία) στη μέση του κύκλου. Μόνο το άτομο που κρατά το αντικείμενο μπορεί να πατήσει πάνω της, και η παρουσίαση πρέπει να παραμείνει εντός της σκηνής. Ως βασικό κανόνα, καθορίστε: «Η μαγεία σπάει αμέσως αν αγγίξετε κάποιον με το αντικείμενο.»
- **Πρόκληση:** Το παιδί μπορεί να φανταστεί το μολύβι μόνο ως «εργαλείο γραφής» και το καπέλο ως «χειμερινό ρούχο»· δεν μπορεί να ξεφύγει από την αρχική λειτουργία (γνωστική ακαμψία).
- **Συμβουλή:** Προσθέστε στον κύκλο περισσότερα αντικείμενα με εντελώς διαφορετικές υφές και σχήματα (π.χ. ένα κασκόλ, ένα σφουγγάρι ή ένα άδειο ρολό χαρτιού). Ζητήστε από το παιδί να κλείσει τα μάτια του, να αγγίξει το αντικείμενο και να περιγράψει πώς το αισθάνεται (π.χ. μαλακό, στρογγυλό, κρύο). Η εστίαση στις αισθήσεις βοηθά στην απομάκρυνση από την αρχική, ριζωμένη λειτουργία.

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προσαρμόσουν αυτή τη μαθησιακή δραστηριότητα σε τρία επίπεδα δυσκολίας, ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μαθητών.

- **Αρχάριοι (6-7 ετών):** – Μαθητές με χαμηλή ευελιξία: Χρησιμοποιήστε απλά και οικεία αντικείμενα (π.χ. ένα μολύβι, ένα καπέλο), ώστε τα παιδιά να μπορούν εύκολα να βρουν νέες ιδέες. Δουλέψτε σε έναν μεγάλο κύκλο, επιτρέποντας στα παιδιά να αντλούν έμπνευση το ένα από το άλλο. Διατηρήστε την άσκηση ανοιχτή και απλή, χωρίς επιπλέον περιορισμούς.
- **Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):** – Μαθητές με μέτρια ευελιξία: Εισάγετε πιο σύνθετα αντικείμενα (π.χ. ένα γάντι, ένα κλειδί) που απαιτούν περισσότερη φαντασία. Αφήστε τα παιδιά να εργαστούν σε μικρότερες ομάδες για να αυξήσετε τη συμμετοχή και την αλληλεπίδραση. Προσθέστε έναν θεματικό περιορισμό, όπως «στο δάσος», «στο σχολείο» ή «στο διάστημα», για να αυξήσετε την πρόκληση.

- **Ειδικοί (9-10 ετών):** – Μαθητές με υψηλή ευελιξία: Επιτρέψτε στα παιδιά να φέρουν το δικό τους αντικείμενο και δώστε τους χρόνο για εξερεύνηση και ανταλλαγή ιδεών. Συνδυάστε διάφορες προκλήσεις, όπως ένα θέμα + απαίτηση κίνησης (π.χ. «το αντικείμενο πρέπει να είναι κάτι που μπορεί να πετάξει στο διάστημα»). Ενθαρρύνετε τους μαθητές να αναπτύξουν περαιτέρω τις ιδέες τους, για παράδειγμα σε μια σύντομη σκηνή ή σε παρουσίαση σε ζευγάρια. Ζητήστε από τις ομάδες να αναστοχαστούν σχετικά με την ευελιξία και τη δημιουργικότητα των άλλων ομάδων, εξηγώντας πώς προσαρμόσαν τις ιδέες τους.

Ερωτήσεις για απολογισμό και αναστοχασμό

- Ποια ήταν η πιο αξιομνημόνευτη ιδέα που ακούσατε; Γιατί σας άρεσε;
- Πώς νιώσατε που συμμετείχατε σε αυτή τη δραστηριότητα;
- Σας εξέπληξε κάτι που δεν είχατε προβλέψει εκ των προτέρων;
- Πώς άλλαξε ο τρόπος σκέψης σας κατά τη διάρκεια ή μετά τη δραστηριότητα;
- Τι μάθατε από τους άλλους στην ομάδα;

3.6.3 Μυστικές οδηγίες

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Η «Μυστική οδηγία» είναι μια δραστηριότητα που αναπτύσσει τη γνωστική ευελιξία των παιδιών και λειτουργεί ως εξής:

Στην αρχή του μαθήματος ή της συνεδρίας, κάθε μαθητής (ή μερικοί από τους μαθητές, ανάλογα με την ηλικία τους και τον διαθέσιμο χρόνο) λαμβάνει ένα μικρό κομμάτι χαρτί με μια οδηγία δύο προτάσεων γραμμένη ειδικά για αυτόν, η οποία δεν εντάσσεται στην κανονική ροή του μαθήματος. Η μία πρόταση περιέχει μια προϋπόθεση, η άλλη μια οδηγία. Όταν πληρούται η προϋπόθεση, ο μαθητής πρέπει να εκτελέσει την οδηγία που αναγράφεται στο κομμάτι χαρτί (να τραγουδήσει ένα αστείο τραγούδι). Οι μαθητές πρέπει, φυσικά, να εκτελούν τις συνήθεις δραστηριότητες της τάξης, να δίνουν προσοχή στον δάσκαλο, να απαντούν σε ερωτήσεις, να εργάζονται σε ομάδες κ.λπ., αλλά πρέπει επίσης να εκτελέσουν την εργασία που τους έχει ανατεθεί (που είναι γραμμένη στο χαρτάκι τους) την κατάλληλη στιγμή.

Πρόκειται για μια δραστηριότητα ενίσχυσης της προσοχής, στην οποία κάθε μαθητής λαμβάνει μια οδηγία μίας πρότασης, γραμμένη ειδικά για αυτόν, σε ένα μικρό κομμάτι χαρτιού. Κατά τη διάρκεια του μαθήματος ή της συνεδρίας, ενώ συμμετέχουν στις συνήθεις δραστηριότητες της τάξης, πρέπει επίσης να έχουν κατά νου αυτή την οδηγία και να την εκτελέσουν την κατάλληλη στιγμή, σύμφωνα με την αναφερόμενη προϋπόθεση.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια εστίαση δεξιοτήτων
- Ευελιξία
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
- Συναισθηματική επίγνωση (συναισθηματική ρύθμιση και επικοινωνία)
- Περιέργεια, αίσθηση του θαυμασμού και ανοιχτό πνεύμα
- Ανθεκτικότητα

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
9 ετών και άνω	Μέγεθος τάξης	μεταβλητό (κατά τη διάρκεια του μαθήματος)

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

1. Ο κατάλληλος αριθμός οδηγιών πρέπει να προετοιμαστεί εκ των προτέρων – κάθε μαθητής λαμβάνει μία.
2. Συνιστάται να σχεδιάσετε τις οδηγίες με λογική ακολουθία, έτσι ώστε η μία ενέργεια να οδηγεί στην επόμενη.
3. Είναι χρήσιμο να καταγράψετε τη σχεδιασμένη ακολουθία, αλλά αυτή δεν πρέπει να κοινοποιηθεί στους μαθητές.
4. Κάθε επιλεγμένος μαθητής λαμβάνει μια ξεχωριστή, μη αριθμημένη οδηγία που αρχίζει με «αν...» και τελειώνει με «τότε...», την οποία γνωρίζει μόνο ο ίδιος.
5. Η δραστηριότητα ξεκινά με ένα προκαθορισμένο σήμα ή γεγονός.

6. Το σήμα πυροδοτεί μια αλυσιδωτή αντίδραση: οι μαθητές ανταποκρίνονται στις ενέργειες των άλλων.
7. Η διαδικασία πρέπει να παρακολουθείται για τον εντοπισμό τυχόν διακοπών.
8. Μια ομαδική συζήτηση στο τέλος βοηθά στην επεξεργασία της εμπειρίας και στην εμβάθυνση της μάθησης.

Σημειώσεις για τη διάταξη της αίθουσας διδασκαλίας (εσωτερικού/εξωτερικού χώρου)

Η δραστηριότητα σε εσωτερικό χώρο δεν απαιτεί αναδιάταξη της αίθουσας.

Πώς συμβάλλει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα στην ανάπτυξη αυτής της συγκεκριμένης δεξιότητας;

Η «Μυστική Οδηγία» είναι μια δραστηριότητα που αναπτύσσει τη γνωστική ευελιξία των παιδιών και βελτιώνει την ικανότητα του εγκεφάλου να είναι ευέλικτος, απαιτώντας από τα παιδιά να εκτελέσουν εργασίες και δραστηριότητες που φαίνονται άσχετες μεταξύ τους και δεν ταιριάζουν στην κανονική καθημερινή ρουτίνα της τάξης ή του μαθήματος. Η προσαρμογή σε αυτό το φαινομενικό «χάος» (που δημιουργείται από τη «Μυστική Οδηγία») βοηθά τα παιδιά να προσαρμοστούν σε μεταβαλλόμενους κανόνες, κάτι που αποτελεί σημαντική προϋπόθεση για την ευέλικτη συμπεριφορά.

Οι ρουτίνες είναι πολύ σημαντικές για τα παιδιά αυτής της ηλικίας, και οι εκπαιδευτικοί δίνουν ιδιαίτερη προσοχή σε αυτό. Ωστόσο, η υπερβολική εξάρτηση από τις ρουτίνες δυσχεραίνει την αντιμετώπιση απρόβλεπτων αλλαγών. Αντί να ακολουθείται πάντα η ίδια ακολουθία, είναι απαραίτητο να αλλάζουν κάποια πράγματα από καιρό σε καιρό. Έτσι, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να δημιουργούν ευκαιρίες για ευέλικτη σκέψη, να την επιβραβεύουν με έπαινο και θετική ανατροφοδότηση. Είναι σημαντικό οι εκπαιδευτικοί να εισάγουν τακτικά τη συνεργατική σκέψη σχετικά με εναλλακτικές λύσεις για την ανάπτυξη της γνωστικής ευελιξίας και να ενσωματώνουν διασκεδαστικές δραστηριότητες στα μαθήματά τους για την εξάσκηση της ευέλικτης σκέψης.

Αυτή η δραστηριότητα αναπτύσσει την ευελιξία των μαθητών:

- Πρέπει να προσαρμόζονται σε απρόβλεπτες καταστάσεις, ενώ παράλληλα εκτελούν κυρίως τις δικές τους εργασίες στην τάξη
- Πρέπει να χρονομετρήσουν και να εκτελέσουν τη δική τους εργασία
- Ενισχύουν τη γνωστική και συναισθηματική προσαρμοστικότητα, καθώς δεν γνωρίζουν ακριβώς πότε και πώς θα έρθει η σειρά τους
- Πρέπει να παραμένουν ανοιχτοί, να αντιδρούν γρήγορα και να διαχειρίζονται την αβεβαιότητα
- Μαθαίνουν να προσαρμόζουν τη συμπεριφορά τους με ευελιξία ανάλογα με τις εξωτερικές συνθήκες, κάτι που αποτελεί τη βάση για την προσαρμογή σε απρόβλεπτες καταστάσεις.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Μετά την ολοκλήρωση αυτής της εργασίας, οι μαθητές αναμένεται:

- να είναι σε θέση να προσαρμόζονται γρήγορα σε απρόβλεπτες ή μεταβαλλόμενες καταστάσεις.
- να είναι πιο προσεκτικοί απέναντι στους συμμαθητές τους και να προσαρμόζονται καλύτερα στη δυναμική της ομάδας/τάξης.

- να αποκτήσουν μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση στην αντιμετώπιση άγνωστων ή απρόβλεπτων καταστάσεων.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το μάθημα

Η «Μυστική Οδηγία» είναι ιδανική για χρήση στην τάξη σε οποιοδήποτε μάθημα, αναπτύσσοντας τη γνωστική ευελιξία και την ευελιξία του εγκεφάλου των μαθητών με έναν παιχνιδιάρικο τρόπο. Απαιτείται δημιουργικός σχεδιασμός από τον εκπαιδευτικό για να σχεδιάσει δράσεις που ταιριάζουν στο περιεχόμενο του μαθήματος, στο μάθημα και στο περιβάλλον της τάξης. Αυτή η προσέγγιση ενθαρρύνει επίσης τους μαθητές να σκέφτονται με ευελιξία.

Ένα παράδειγμα για μια τάξη 24 μαθητών:

1.	Όταν ο εκπαιδευτικός χτυπήσει τρεις φορές τα χέρια του και πει «ξεκινήστε», πάρτε ένα λευκό φύλλο χαρτιού και, ενώ στέκεστε όρθιοι, σχίστε το σε 4 κομμάτια!
2.	Αν κάποιος σηκωθεί και σκίσει ένα λευκό φύλλο χαρτιού, πηγαίνετε στον μαύρο μαγνητικό πίνακα και μετακινήστε τον μαγνήτη με τον ήλιο στον λευκό μαγνητικό πίνακα!
3.	Αν κάποιος μετακινήσει το μαγνητάκι με τον ήλιο από τον πίνακα, σβήστε το φως!
4.	Αν κάποιος σβήσει το φως, πείτε δυνατά: «Πω πω, είναι τόσο σκοτεινά!».
5.	Αν κάποιος πει «Πω πω, είναι τόσο σκοτεινά!», ζωγραφίστε έναν ήλιο στον ψηφιακό πίνακα!
6.	Αν κάποιος ζωγραφίσει έναν ήλιο στον ψηφιακό πίνακα, περιμένετε 2 λεπτά και μετά ζωγραφίστε ένα σύννεφο δίπλα του!
7.	Αν κάποιος ζωγραφίσει ένα σύννεφο, πείτε δυνατά: «Μήπως είναι σύννεφο σε σχήμα προβάτου;!»
8.	Αν κάποιος αναφέρει ένα σύννεφο σε σχήμα προβάτου, αρχίστε να τραγουδάτε: «Πού ήσουν, μικρό αρνάκι...!»
9.	Αν κάποιος αρχίσει να τραγουδάει για το μικρό αρνάκι, πάρτε το φλάουτο από το ράφι δίπλα στην πόρτα και δώσ' το στον δάσκαλο!
10.	Αν ο εκπαιδευτικός παίξει το φλάουτο, πάρτε το πιο παχύ βιβλίο παραμυθιών από το ράφι και κάθισε στο μικρό παγκάκι δίπλα στον πίνακα!
11.	Αν κάποιος μαθητής καθίσει στο μικρό παγκάκι δίπλα στον πίνακα, κάθισε δίπλα του και πες: «Είμαι κι εγώ εδώ!»
12.	Αν κάποιος πει: «Είμαι κι εγώ εδώ!», κάθισε δίπλα του και πες δυνατά: «Εγώ είμαι ο τρίτος!».
13.	Αν κάποιος πει: «Εγώ είμαι ο τρίτος!», σηκωθείτε όρθιοι και πείτε: «Το τρία είναι η ουγγρική αλήθεια!»
14.	Αν κάποιος πει δυνατά: «Το τρία είναι η ουγγρική αλήθεια!», απαντήστε: «Όχι-όχι-όχι! Και το ένα είναι το επιπλέον!»
15.	Αν κάποιος πει: «Όχι-όχι-όχι! Και το ένα είναι το επιπλέον!», πρέπει να αρχίσει να μετράει δυνατά: «101, 102, 103.» (Μην συνεχίσετε να μετράτε!)
16.	Αν κάποιος πει «103», ρωτήστε τον δάσκαλο: «Είναι ώρα μαθηματικών τώρα;»
17.	Αν κάποιος ρωτήσει δυνατά τον δάσκαλο: «Είναι ώρα για μαθηματικά;», πηγαίνετε στον πίνακα και γράψτε: «Τάξη 4.α.»

18.	Αν κάποιος γράψει «Τάξη 4.α» στον πίνακα, πάρει μια καρτέλα δίπλα στον μεγάλο κάδο απορριμμάτων!
19.	Αν κάποιος πάρει μια καρτέλα δίπλα στον κάδο απορριμμάτων, τότε κατέβασε το ρομπότ από την κορυφή του ντουλαπιού!
20.	Αν κάποιος κατεβάσει το ρομπότ από την κορυφή του ντουλαπιού, τότε πήγαινε εκεί, ζήτη το και βάλει το πάνω στο πράσινο στρογγυλό τραπέζι!
21.	Αν κάποιος βάλει το ρομπότ πάνω στο πράσινο στρογγυλό τραπέζι, τότε ρώτα δυνατά: «Έφεραν τα επτά το κουτί με το πρωινό;».
22.	Αν κάποιος ρωτήσει αν οι μαθητές της 7ης τάξης πήραν το κουτί με το πρωινό, τότε σήκω πάνω στη καρτέλα σου και σήκωσε ψηλά το κόκκινο μολύβι σου!
23.	Όταν κάποιος σηκωθεί πάνω στη καρτέλα του και υψώσει ένα κόκκινο μολύβι, πηγαίνετε στο παράθυρο, ανοίξτε το και πείτε: «Βρέχει;».
24.	Αν κάποιος ρωτήσει: «Βρέχει;», βρες μια ομπρέλα στο δωμάτιο και άνοιξέ την!

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

Χαρτί, μολύβι – ενδεχομένως ένας υπολογιστής (εκτυπωτής) για τη σύνταξη των προγραμματισμένων οδηγιών τύπου αλυσιδωτής αντίδρασης. Αυτά είναι τα εργαλεία που αναφέρονται στις οδηγίες.

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

Το κλειδί για την επιτυχία ολόκληρης της τάξης είναι να εκτελέσει ο καθένας τις ατομικές του εργασίες. Βασικά, δεν χρειάζεται να βοηθήσετε στη διαδικασία, καθώς η εργασία είναι απλή. Περιπτώσεις όπου μπορεί να χρειαστεί η υποστήριξη του δασκάλου αναφέρονται στην ενότητα «Συμβουλές και κόλπα».

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση προκλήσεων:

- **Πρόκληση:** Η διαδικασία κολλάει επειδή κάποιος δεν αντιδρά ή ξεχνά τι έχει γράψει στο χαρτί του.

Συμβουλή: Ο εκπαιδευτικός πρέπει να γνωρίζει τη σειρά δράσης των μαθητών, ώστε να ξέρει ποιος πρέπει να «διακόψει» την παραδοσιακή ρουτίνα της τάξης και πότε. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να βοηθήσει διακριτικά χωρίς λόγια ή να επανεκκινήσει την αλυσίδα με τις δικές του ενέργειες.

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές παραμένουν σε κατάσταση «ροής» και δεν μπορούν να επιστρέψουν στη δραστηριότητα του μαθήματος.

Συμβουλή: Ο εκπαιδευτικός πρέπει να παρακολουθεί τις δραστηριότητες των μαθητών και, αν παρατηρήσει κάτι τέτοιο, να διακόψει τη διαδικασία της «ροής», για παράδειγμα με μια άλλη τεχνική μαθησιακής δραστηριότητας: «Παύση για Προβληματισμό» – Πρόκειται για μια απλή τεχνική, κατά την οποία ζητείται από τους μαθητές να σταματήσουν για λίγο, να ακούσουν τον εκπαιδευτικό και στη συνέχεια (αφού περιμένουν λίγο!) να αναθεωρήσουν τις σημειώσεις τους και να θέσουν ερωτήσεις σχετικά με όσα έχουν γράψει μέχρι εκείνη τη στιγμή.

- **Πρόκληση:** Κάποιος μπερδεύεται ή μπλοκάρει.

Συμβουλή: Είναι σημαντικό να αποφεύγετε την αρνητική κριτική. Σε αυτή την περίπτωση, πείτε ότι δεν πειράζει και δώστε το χαρτί σας στον συμμαθητή σας.

- **Δυσκολία:** Τα παιδιά δεν θέλουν να σταματήσουν την άσκηση με τις «Μυστικές Οδηγίες».

Συμβουλή: Ξεκινήστε μια σύντομη συζήτηση σχετικά με τις ερωτήσεις αναστοχασμού.

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προσαρμόσουν αυτή τη μαθησιακή δραστηριότητα σε τρία επίπεδα δυσκολίας

- **Αρχάριοι (6-7 ετών):** – Μαθητές με χαμηλή γνωστική ευελιξία: Στόχος της δραστηριότητας: εξάσκηση της διαιρεμένης προσοχής, της αποδοχής απροσδόκητων καταστάσεων και απλών αλλαγών συμπεριφοράς. Οι οδηγίες πρέπει να είναι σύντομες και σαφείς (π.χ. «Αν ο εκπαιδευτικός αφήσει κάτω την κιμωλία, χτυπήστε δύο φορές τα χέρια σας»). Η αλυσίδα πρέπει να είναι μικρή, με τη συμμετοχή 4–6 μαθητών, ώστε να είναι εύκολο για τα παιδιά να την ακολουθήσουν. Τα γεγονότα πρέπει να λαμβάνουν χώρα με πιο αργό ρυθμό, δίνοντας στους μαθητές αρκετό χρόνο να παρατηρήσουν και να αντιδράσουν. Τα σήματα πρέπει να είναι προφανή και εύκολα αντιληπτά (π.χ. μια δυνατή λέξη ή μια σαφώς ορατή κίνηση). Ο εκπαιδευτικός μπορεί να υποστηρίξει διακριτικά τη διαδικασία, για παράδειγμα συζητώντας εκ των προτέρων την οδηγία με το παιδί ή κατευθύνοντας την προσοχή του από το παρασκήνιο («Μόλις συνέβη κάτι, δες τι θα ακολουθήσει!»). Μετά την ολοκλήρωση της εργασίας, οι μαθητές πρέπει πάντα να λαμβάνουν θετική και συγκεκριμένη ανατροφοδότηση (π.χ. «Δώσατε μεγάλη προσοχή και αντιδράσατε πολύ καλά στο σήμα!»).
- **Μαθητές προχωρημένου επιπέδου (ηλικίας 8-9 ετών):** – Μαθητές με φυσιολογική γνωστική ευελιξία: Στόχος της δραστηριότητας: η ανάπτυξη της μετατόπισης της προσοχής, της παρακολούθησης παράλληλων διαδικασιών και των γρήγορων αντιδράσεων. Οι οδηγίες μπορεί να είναι πιο σύνθετες και να περιλαμβάνουν πολλαπλά βήματα (π.χ. «Αν κάποιος γελάσει, σηκωθείτε και πείτε: “Αυτό ήταν αστείο!”»). Η αλυσίδα μπορεί να είναι μακρύτερη, περιλαμβάνοντας περίπου 8–12 μαθητές. Τα σήματα δεν είναι πάντα πολύ εμφανή, οπότε οι μαθητές πρέπει να δίνουν προσοχή όχι μόνο στην κύρια εργασία της τάξης αλλά και σε απρόσμενα γεγονότα. Ο ρυθμός μπορεί να αυξηθεί σταδιακά για να υποστηρίξει την ανάπτυξη της διαιρεμένης προσοχής και της ευέλικτης αντίδρασης. Ο εκπαιδευτικός παρέχει περιορισμένη υποστήριξη και κυρίως καθοδηγεί τον αναστοχασμό μετά τη δραστηριότητα με ερωτήσεις όπως «Τι σας βοήθησε να καταλάβετε πότε ήταν η σειρά σας;» ή «Ποια ήταν η πιο απρόσμενη στιγμή;»
- **Έμπειροι (9-10 ετών):** – Μαθητές με προηγμένη γνωστική ευελιξία: Στόχος της δραστηριότητας: η ανάπτυξη της αυτορρύθμισης, της ταχείας αξιολόγησης της κατάστασης και της προσαρμοστικής συμπεριφοράς σε σύνθετες και απρόβλεπτες καταστάσεις. Οι οδηγίες μπορεί να περιλαμβάνουν παράλογα ή στοιχεία πολλαπλών βημάτων (π.χ. «Αν κάποιος που δεν είναι ο συμμαθητής σου στο θρανίο αγγίξει το θρανίο σου, κοίτα προς τα πλάγια, πες “Ουάου!” και γύρνα μια φορά γύρω από τον εαυτό σου.»). Η αλυσίδα μπορεί να είναι μεγάλη (να περιλαμβάνει ολόκληρη την τάξη) και να εξελίσσεται σε πολλαπλά νήματα, για παράδειγμα με δύο παράλληλες αλυσίδες ή προαιρετικές διαδρομές συνέχειας. Τα σήματα μπορεί να είναι πιο διακριτικά ή καθυστερημένα, απαιτώντας από τους μαθητές να ανταποκριθούν με ευελιξία. Μπορούν να εισαχθούν βρόχοι ανατροφοδότησης (π.χ. η διαδικασία επιστρέφει σε κάποιο προηγούμενο συμμετέχοντα σε κάποιο σημείο), αυξάνοντας το επίπεδο συγκέντρωσης. Μπορούν επίσης να συμπεριληφθούν οδηγίες που απαιτούν συνεργασία (π.χ. «Αν κάποιος αρχίσει να τραγουδάει, χτυπήστε τρεις φορές τα χέρια και μετά ζητήστε από τον συμμαθητή σας στο διπλανό θρανίο να συνεχίσει.»). Ο εκπαιδευτικός ενεργεί κυρίως ως παρατηρητής· οι μαθητές διαχειρίζονται την αλυσιδωτή αντίδραση ανεξάρτητα και στη συνέχεια αναστοχάζονται από κοινού, για παράδειγμα: «Τι σας βοήθησε να παραμείνετε ήρεμοι όταν συνέβη κάτι απροσδόκητο;»

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

- Τι συνέβη όταν κάποιος σηκώθηκε για πρώτη φορά και «διατάραξε τη συγκέντρωσή σας»;
- Πώς καταφέρατε να δώσετε προσοχή και στις δύο εργασίες;
- Πώς καταφέρατε να προσαρμοστείτε στη νέα κατάσταση;
- Ήταν δύσκολο να μοιράσετε την προσοχή σας μεταξύ του μαθήματος και των μυστικών οδηγιών;
- Περιμένατε τη σειρά σας;
- Πώς αντιμετωπίσατε την αβεβαιότητα του να μην ξέρετε τι θα συμβεί;
- Πώς καταφέρατε να επιστρέψετε στην εργασία σας;
- Πώς νιώσατε κατά τη διάρκεια του μαθήματος;

3.6.4 Σύνταξη λήμματος εγκυκλοπαίδειας

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα εστιάζει στην ανάπτυξη της ικανότητας των μαθητών να προσαρμόζουν τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τις προσωπικές τους στάσεις απέναντι σε ένα συγκεκριμένο θέμα, ώστε να ανταποκρίνονται σε νέες απαιτήσεις ή περιστάσεις, ενώ παράλληλα είναι σε θέση να υιοθετούν τις ιδέες των άλλων, είτε στο σύνολό τους είτε εν μέρει.

Πώς την υλοποιούμε:

Κάθε ομάδα συντάσσει μια λήμμα (ορισμό) για μια δεδομένη λέξη. Αφού διαβάσουν τα λήμματα δυνατά, όλες οι ομάδες ψηφίζουν ποιος ορισμός πιστεύουν ότι είναι ο σωστός.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια δεξιότητα
- Ευελιξία
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα δεξιότητα
- Συναισθηματική επίγνωση (συναισθηματική ρύθμιση και επικοινωνία)
- Δημιουργικότητα
- Επίλυση προβλημάτων
- Κριτική σκέψη
- Περιέργεια, αίσθηση του θαυμασμού και ανοιχτό πνεύμα

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
7 ετών και άνω	ομάδες των 3 έως 6 μαθητών, ολόκληρη η τάξη	20-40 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

- Λέξεις που επιλέγονται από ένα λεξικό. Κάθε ομάδα συντάσσει μια εναλλακτική καταχώρηση, η οποία είναι πανομοιότυπη ως προς τη μορφή και το νόημα με τη λέξη που επέλεξε ο εκπαιδευτικός.
- Όλες οι ολοκληρωμένες καταχωρήσεις, μαζί με τον επίσημο ορισμό του λεξικού, συλλέγονται και ανακατεύονται.
- Κάθε ομάδα επιλέγει ένα φύλλο και διαβάζει το κείμενο που περιέχει.
- Μετά την ανάγνωση, κάθε ομάδα εξηγεί γιατί η λήξη που έλαβε μπορεί να γίνει αποδεκτή και με ποια μέρη της συμφωνεί, είτε στο σύνολό της είτε εν μέρει. Οι μαθητές δεν υποχρεούνται να αποδεχθούν ορισμούς που είναι εντελώς λανθασμένοι.
- Η ουσία της δραστηριότητας είναι ότι οι μαθητές πρέπει να αποδέχονται και να αιτιολογούν τις απόψεις των συμμαθητών τους.

Σημειώσεις για τη διάταξη της αίθουσας (εσωτερική/εξωτερική)

Δραστηριότητα σε εσωτερικό χώρο, με τα παιδιά να κάθονται σε ομάδες γύρω από τραπέζια.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

- Αυτή η δραστηριότητα αναπτύσσει τη γνωστική και συναισθηματική ευελιξία των μαθητών:
- ενθαρρύνοντάς τους να σκεφτούν τη σημασία μιας λέξης από πολλαπλές οπτικές γωνίες, χωρίς να προσκολλώνται σε μία και μοναδική «σωστή» απάντηση·
- δίνει τη δυνατότητα δημιουργικής προσαρμογής όταν συντάσσουν τη δική τους λεξικογραφική καταχώρηση, ώστε να μοιάζει πειστικά με μια αυθεντική —ακόμη και αν οι πληροφορίες δεν είναι απολύτως ακριβείς·
- διδάσκει στα παιδιά να αποδέχονται διαφορετικές ερμηνείες από άλλους και να μαθαίνουν από την ανατροφοδότηση, προωθώντας έτσι τη συναισθηματική ανθεκτικότητα·
- εξασκεί τα παιδιά στην ταχεία αντίληψη της κατάστασης και την προσαρμοστικότητα, ενώ ακούν και αξιολογούν τις καταχωρήσεις άλλων ομάδων.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Στόχος αυτής της δραστηριότητας είναι η ανάπτυξη της γνωστικής και επικοινωνιακής ευελιξίας – δηλαδή, της ικανότητας των μαθητών να σκέφτονται με ευελιξία, να λαμβάνουν υπόψη πολλαπλές οπτικές γωνίες και να παραμένουν ανοιχτοί σε διαφορετικές ερμηνείες. Γράφοντας τους δικούς τους ορισμούς για μια δεδομένη λέξη και στη συνέχεια ακούγοντας και αναλύοντας τις καταχωρήσεις άλλων ομάδων, οι μαθητές μαθαίνουν ότι μπορεί να υπάρχουν πολλές έγκυρες περιγραφές της ίδιας έννοιας.

Μετά την ολοκλήρωση αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές αναμένεται:

- να είναι σε θέση να προσαρμόζονται με ευελιξία σε νέες πληροφορίες
- να κατανοούν διαφορετικούς τρόπους σκέψης
- να είναι ανεκτικοί απέναντι στις απόψεις των άλλων
- να προσεγγίζουν τις δικές τους λύσεις και αυτές των άλλων με κριτική σκέψη και ανοιχτό πνεύμα

Αυτή η δεξιότητα ενισχύει επίσης την κατανόηση: οι μαθητές αποκτούν μεγαλύτερη επίγνωση της γλωσσικής ποικιλομορφίας και κατανοούν ότι το νόημα δεν είναι πάντα σταθερό, αλλά μπορεί να υπόκειται σε ερμηνεία.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το μάθημα

Η εξήγηση της επιλεγμένης λέξης πρέπει να είναι πειστική και να παρουσιάζεται με επαγγελματισμό. Πρέπει να ακολουθεί το ύφος και τη δομή μιας λεξικογραφικής καταχώρησης.

- Κατά τη διάρκεια της μαθησιακής διαδικασίας, οι μαθητές εξοικειώνονται με τις δεξιότητες της δημιουργίας συνοπτικών, εστιασμένων κειμένων.
- Η ανάλυση των ορισμών που έχουν συντάξει οι συμμαθητές τους βοηθά τους μαθητές να αναγνωρίζουν αποκλίσεις από τις συμβάσεις του είδους και να εντοπίζουν ανακρίβειες ή παραπλανητικές πληροφορίες.

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

Για αυτή τη δραστηριότητα μπορούν να χρησιμοποιηθούν φύλλα χαρτιού, εργαλεία γραφής, καθώς και εξειδικευμένο λεξικό ξένων λέξεων και εκφράσεων στη γλώσσα-στόχο.

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Μπορείτε να φανταστείτε διαφορετικούς ορισμούς για αυτή τη λέξη;
- Γιατί επιλέξατε αυτή τη συγκεκριμένη διατύπωση; Ποιες άλλες επιλογές εξετάσατε;
- Πώς νομίζετε ότι θα ερμήνευε αυτή τη λέξη μια άλλη ηλικιακή ομάδα ή ένας ειδικός;
- Τι σας άρεσε σε αυτόν τον ορισμό, ακόμα κι αν δεν είναι ο επίσημος;
- Γιατί αυτή η ομάδα μπορεί να σκέφτηκε ότι η λέξη θα μπορούσε να περιγραφεί με αυτόν τον τρόπο;
- Υπήρχε κάποια εκδοχή που σας έδωσε μια νέα προοπτική για τη σημασία της λέξης;
- Τι θα συνέβαινε αν αυτή ήταν η επίσημη λεξικογραφική καταχώρηση; Πώς θα επηρέαζε την κατανόηση;
- Τι πιστεύετε ότι είναι σημαντικό να τονιστεί όταν αποφασίζετε ποια εκδοχή είναι η πιο πειστική;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές δυσκολεύονται να εγκαταλείψουν τη «σωστή» απάντηση.

Συμβουλή: Είναι χρήσιμο να τονιστεί ότι ο στόχος της δραστηριότητας δεν είναι μόνο να βρεθεί ο ακριβής ορισμός, αλλά και να ενθαρρυνθεί η ευέλικτη σκέψη, η δημιουργικότητα και η κατανόηση διαφορετικών οπτικών γωνιών.

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές δυσκολεύονται να αποδεχθούν λύσεις από άλλες ομάδες.

Συμβουλή: Μπορεί να είναι χρήσιμο να ζητήσετε από κάθε ομάδα να επισημάνει τουλάχιστον μία θετική πτυχή από το κείμενο μιας άλλης ομάδας, κάτι που συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας πιο δεκτικής στάσης.

- **Πρόκληση:** Ορισμένοι μαθητές δυσκολεύονται να συμμετάσχουν στη δημιουργική γραφή.

Συμβουλή: Η παροχή καθοδηγητικών ερωτήσεων μπορεί να υποστηρίξει τη διαδικασία σκέψης τους (π.χ., «Τι κάνει αυτό;», «Πότε το χρησιμοποιούμε;», «Τι θα μπορούσε να σημαίνει σε ένα άλλο πλαίσιο;»).

- **Πρόκληση:** Τα κείμενα μπορούν να αναγνωριστούν από το ύφος τους.

Συμβουλή: Ενθαρρύνετε τις ομάδες να διατυπώσουν τους ορισμούς τους όσο το δυνατόν πιο «λεξικογραφικά», ώστε να είναι πιο δύσκολο να αναγνωριστεί ο συγγραφέας.

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Αυτή η δραστηριότητα αναπτύσσει την ευελιξία των μαθητών στην προσαρμογή της σκέψης, των συναισθημάτων και των προσωπικών τους στάσεων απέναντι σε ένα δεδομένο θέμα, ενώ παράλληλα λαμβάνουν υπόψη και υιοθετούν τις ιδέες των άλλων, είτε στην ολότητά τους είτε εν μέρει. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προσαρμόσουν αυτή τη μαθησιακή δραστηριότητα σε τρία επίπεδα δυσκολίας, ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μαθητών.

- **Αρχάριοι (6-7 ετών):** – Μαθητές με χαμηλή ευελιξία: Οι μαθητές με χαμηλή ευελιξία ενδέχεται να δυσκολεύονται να αποδεχθούν εναλλακτικούς ορισμούς ή ιδέες από τους συμμαθητές τους. Σε αυτό το επίπεδο: Οι ομάδες πρέπει να εργαστούν με απλές, συγκεκριμένες λέξεις ή όρους. Ο εκπαιδευτικός παρέχει δομημένη καθοδήγηση, δείχνοντας πώς να αξιολογούν και να συζητούν διαφορετικές καταχωρήσεις. Οι ομάδες ενθαρρύνονται να εντοπίζουν τμήματα των καταχωρήσεων που μπορούν να αποδεχθούν, ακόμη και αν δεν μπορούν να αποδεχθούν ολόκληρο τον ορισμό. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να περιορίσει τον αριθμό των εναλλακτικών καταχωρήσεων για να μειώσει τη σύγχυση και το άγχος. Η αναστοχαστική σκέψη και η

αιτιολόγηση μπορούν να υποστηριχθούν με εισαγωγικές φράσεις (π.χ., «Συμφωνώ με αυτό το μέρος επειδή...»).

- **Μαθητές προχωρημένου επιπέδου (ηλικίας 8-9 ετών):** – Μαθητές με μέτρια ευελιξία: Οι μαθητές με μέτρια ευελιξία μπορούν να χειριστούν πιο σύνθετες λέξεις και πολλαπλές εναλλακτικές καταχωρήσεις. Σε αυτό το επίπεδο: Οι ομάδες εργάζονται ανεξάρτητα για να δημιουργήσουν καταχωρήσεις που είναι συνεπείς ως προς τη μορφή και το νόημα. Οι μαθητές μπορούν να συγκρίνουν διάφορες καταχωρήσεις και να συζητήσουν με ποια μέρη συμφωνούν. Ο εκπαιδευτικός παρέχει υποδείξεις για να υποστηρίξει την αιτιολόγηση, αλλά ενθαρρύνει τους μαθητές να λαμβάνουν τις δικές τους αποφάσεις. Η συζήτηση και η εξήγηση μεταξύ συμμαθητών βοηθούν τους μαθητές να εξασκηθούν στη μερική αποδοχή και στη στοχαστική αξιολόγηση. Οι ομάδες μπορούν να διερευνήσουν γιατί ορισμένες καταχωρήσεις είναι πιο αποδεκτές από άλλες, ενισχύοντας έτσι τις δεξιότητες συλλογισμού.
- **Ειδικοί (9-10 ετών):** – Μαθητές με υψηλή ευελιξία: Οι μαθητές με υψηλή ευελιξία μπορούν να εργαστούν με αφηρημένες ή απαιτητικές λέξεις και μεγαλύτερο αριθμό εναλλακτικών καταχωρήσεων. Σε αυτό το επίπεδο: Οι ομάδες μπορούν να συντάσσουν και να αξιολογούν ανεξάρτητα τις καταχωρήσεις, αιτιολογώντας την αποδοχή των ιδεών των άλλων, είτε στην ολότητά τους είτε εν μέρει. Οι μαθητές μπορούν να αναστοχάζονται κριτικά τις λεπτές διαφορές μεταξύ των προτάσεων και να εξηγούν τη συλλογιστική τους στην τάξη. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι ελάχιστος, καθώς κυρίως διευκολύνει τη συζήτηση και διασφαλίζει την επικοινωνία με σεβασμό. Οι ομάδες μπορούν να συζητήσουν και να διαπραγματευτούν την αποδοχή των προτάσεων, αναπτύσσοντας περαιτέρω τη γνωστική, συναισθηματική και κοινωνική ευελιξία.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

- Πόσο εύκολο ή δύσκολο ήταν να σκεφτείτε διαφορετικά από τον τρόπο με τον οποίο ορίζεται μια λέξη στο λεξικό;
- Πώς ήταν η εμπειρία της αποδοχής των διαφορετικών διατυπώσεων των άλλων;
- Άλλαξε η γνώμη σας για μια συγκεκριμένη λέξη κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού; Πώς;
- Πώς κατάφερε η ομάδα σας να συνεργαστεί για τη δημιουργία της λεξικογραφικής καταχώρησης;
- Υπήρξε κάποια στιγμή που προέκυψαν διαφορετικές απόψεις; Πώς καταφέρατε να φτάσετε σε συναίνεση;
- Τι έκανε μια λεξικογραφική καταχώρηση πειστική ή αξιόπιστη;
- Ποια γλωσσικά εργαλεία χρησιμοποιήσατε κατά τη διαμόρφωση του ορισμού;
- Πού πιστεύετε ότι μπορείτε να εφαρμόσετε αυτόν τον τρόπο σκέψης στο μέλλον;

3.6.5 Flipbook

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Οι μαθητές πρέπει να ολοκληρώσουν την εργασία από την αρχική ερώτηση έως την τελική, βρίσκοντας τη σωστή απάντηση πριν προχωρήσουν στην επόμενη ερώτηση.

Το εργαλείο για αυτή τη δραστηριότητα είναι ένα βιβλίο με μία ερώτηση/άσκηση και τέσσερις απαντήσεις σε κάθε σελίδα, εκ των οποίων μόνο μία είναι σωστή. Οι απαντήσεις είναι γραμμένες σε τέσσερα παραθυράκια (όπως σε ένα βιβλίο-ημερολόγιο του Άγιου Βασίλη), τα οποία, όταν τα ανοίγει το παιδί, περιέχουν περαιτέρω οδηγίες (αν η απάντηση είναι σωστή, ακολουθεί μια άλλη άσκηση· αν η απάντηση δεν είναι σωστή, παρέχεται υποστηρικτική ανατροφοδότηση και μια καθοδηγητική ερώτηση).

Επεξήγηση με ένα παράδειγμα:

- Η πρώτη σελίδα περιέχει την πρώτη άσκηση, η οποία έχει τέσσερις απαντήσεις σε ξεχωριστές, αναδιπλούμενες καρτέλες.
- Υπάρχουν διάφοροι τύποι ανατροφοδότησης κάτω από τις λανθασμένες απαντήσεις: Κανένα πρόβλημα, προσπάθησε ξανά! Μην αγχώνεσαι, προσπάθησε να βρεις τη λύση με διαφορετικό τρόπο! Είσαι πολύ κοντά στη σωστή απάντηση, χρησιμοποίησε ένα βοηθητικό μέσο! (Για παράδειγμα, με τον τρόπο που γίνεται στα μαθηματικά – χρησιμοποιώντας ξυλάκια για να βρεις τη λύση!). Είναι σημαντικό η ανατροφοδότηση για τις λανθασμένες απαντήσεις να είναι θετική και ενθαρρυντική, και ότι τα λάθη δεν αποτελούν πρόβλημα, καθώς αποτελούν ευκαιρίες για μάθηση, ενώ η βοήθεια είναι διαθέσιμη και μπορεί να ζητηθεί.
- Η σωστή απάντηση μπορεί να συνοδεύεται από το ακόλουθο κείμενο: Συγχαρητήρια, η λύση σου είναι σωστή, πέρασε στην επόμενη ερώτηση· Μπράβο! Πέρασε στην επόμενη ερώτηση!
- Ένα flipbook αποτελείται από 4-8 ασκήσεις που είναι κατάλληλες για την ηλικία των παιδιών και το μάθημα.

Εστίαση στις δεξιότητες

Εστίαση στις βασικές δεξιότητες

- Ευελιξία
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
 - Επίλυση προβλημάτων
 - Κριτική σκέψη
 - Συναισθηματική επίγνωση, ρύθμιση και επικοινωνία

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
7 ετών και άνω	ολόκληρη η τάξη / ατομική εργασία	4-8 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

1. Η μαθησιακή δραστηριότητα ξεκινά με την άσκηση στη σελίδα 1. Για παράδειγμα: Είχα 8 μήλα. Έδωσα 3 μήλα στον φίλο μου. Πόσα μήλα μου έχουν μείνει; Τα παιδιά υπολογίζουν την απάντηση.

2. Υπάρχουν 4 απαντήσεις στην ερώτηση, η καθμία σε μια αναδιπλούμενη καρτέλα, μία από τις οποίες είναι σωστή και οι άλλες είναι λανθασμένες. Για παράδειγμα, οι πιθανές απαντήσεις για την προηγούμενη άσκηση είναι
 - a. Μου έχουν μείνει 4 μήλα.
 - b. Μου έχουν μείνει 5 μήλα.
 - c. Μου έχουν μείνει 6 μήλα.
 - d. Μου έχουν μείνει 7 μήλα.
3. Αφού ανοίξουν την καρτέλα με τη λανθασμένη απάντηση, οι μαθητές πρέπει να επαναλάβουν την άσκηση. Για αυτό λαμβάνουν θετική και ενθαρρυντική ανατροφοδότηση.
4. Η καρτέλα με τη σωστή απάντηση εμφανίζει το μήνυμα «Μπράβο!» Συνεχίστε με το flipbook απαντώντας στην άσκηση 2. Παρακαλώ γυρίστε τη σελίδα. Η επόμενη ερώτηση βρίσκεται στην επόμενη σελίδα, όπου υπάρχουν επίσης τέσσερις πιθανές απαντήσεις.
5. Η δραστηριότητα συνεχίζεται έως ότου τα παιδιά δώσουν τη σωστή απάντηση στην τελευταία ερώτηση. Κάτω από τη σωστή απάντηση στην τελευταία ερώτηση, εμφανίζεται το κείμενο «Συγχαρητήρια, τα πήγατε πολύ καλά! Λύσατε όλες τις ασκήσεις! ».

Σημειώσεις για τη διάταξη της τάξης σε εσωτερικό/εξωτερικό χώρο

Πρόκειται για δραστηριότητα εσωτερικού χώρου, δεν απαιτείται ειδική διαμόρφωση της αίθουσας.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Αυτή η δραστηριότητα αναπτύσσει τη γνωστική και συμπεριφορική ευελιξία των μαθητών:

- βοηθώντας τους μαθητές να μάθουν να αντιμετωπίζουν τα λάθη χωρίς αρνητικές σκέψεις και να συνειδητοποιούν ότι τα λάθη αποτελούν μέρος της μάθησης και όχι αποτυχία
- βοηθώντας τους μαθητές να σκέφτονται με ευελιξία και να αλλάζουν στρατηγικές όταν η πρώτη τους λύση

δεν αποδίδει

- αναπτύσσοντας την ευελιξία τους στην επίλυση προβλημάτων και στη σκέψη, καθώς μετά από λανθασμένες απαντήσεις πρέπει να επανεξετάσουν την άσκηση και να δοκιμάσουν μια διαφορετική προσέγγιση,
- ενισχύει τον συναισθηματικό τους έλεγχο, καθώς η θετική και ενθαρρυντική ανατροφοδότηση τους βοηθά να παραμείνουν παρακινημένοι και να αντιμετωπίσουν την απογοήτευση κατά τη διάρκεια των προσπαθειών τους (η ενθαρρυντική ανατροφοδότηση αποτελεί ουσιαστικό μέρος αυτής της δραστηριότητας)
- υποστηρίζει την ανάπτυξη μιας νοοτροπίας ανάπτυξης, καθώς οι μαθητές συνειδητοποιούν ότι μπορούν να μάθουν από τα λάθη τους και να δέχονται την ανατροφοδότηση ως εποικοδομητική κριτική.
- αναπτύσσει την ευελιξία και τις δεξιότητές τους στη λήψη αποφάσεων όταν πρέπει να επιλέξουν μεταξύ διαφορετικών επιλογών απαντήσεων και να αξιολογήσουν την ανατροφοδότηση
- βοηθά τους μαθητές να αντιμετωπίζουν νέες, απροσδόκητες ή αβέβαιες καταστάσεις με μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση, αναγνωρίζοντας ότι μπορούν να βρουν τη σωστή λύση μόνοι τους.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα της συχνής χρήσης της δραστηριότητας, οι μαθητές:

- είναι σε θέση να αντιδρούν στα λάθη τους με ηρεμία και συνειδητότητα και να ελέγχουν τα συναισθήματά τους
- κατανοούν ότι η ευέλικτη προσαρμογή σε διαφορετικές εργασίες και προσδοκίες είναι σημαντική για την επιτυχία
- κατανοούν ότι για να βρουν τη σωστή απάντηση, πρέπει να επανεξετάσουν την εργασία και να δοκιμάσουν διαφορετικές προσεγγίσεις
- είναι σε θέση να αλλάζουν με ευελιξία τον τρόπο σκέψης και τις στρατηγικές επίλυσης προβλημάτων όταν η πρώτη τους προσπάθεια αποτυγχάνει
- κατανοούν ότι τα λάθη αποτελούν φυσικό και χρήσιμο μέρος της μάθησης, όχι αποτυχία, αλλά ευκαιρία για επανεξέταση και βελτίωση

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το μάθημα

Η δραστηριότητα μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε πολλούς τύπους μαθημάτων, όπως:

- Στα μαθήματα μαθηματικών, για την εξάσκηση απλών ασκήσεων με κείμενο, βασικών αριθμητικών πράξεων ή προβλημάτων που απαιτούν λογική σκέψη.
- Στα μαθήματα γλώσσας, για την ανάπτυξη του λεξιλογίου, την εξάσκηση των κανόνων ορθογραφίας ή την ενίσχυση της γραμματικής κατανόησης.
- Σε μαθήματα φυσικών επιστημών ή περιβαλλοντικών σπουδών, για την αξιολόγηση της κατανόησης εννοιών, σχέσεων και διαδικασιών με διασκεδαστικό τρόπο.
- Σε μαθήματα Αγωγής Ζωής, για την καλλιέργεια στάσεων απέναντι στα λάθη, τη μετατόπιση της προσοχής, την επιμονή και τον αυτοέλεγχο.

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την εφαρμογή

Ένα flipbook με μία ερώτηση ή ένα πρόβλημα σε κάθε σελίδα με 3-4 επιλογές απαντήσεων, μία από τις οποίες είναι σωστή και οι υπόλοιπες είναι λανθασμένες. Θετική και ενθαρρυντική γραπτή ανατροφοδότηση.

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Τι θα συνέβαινε αν δοκιμάζατε μια διαφορετική προσέγγιση;
- Γιατί πιστεύετε ότι αυτή δεν ήταν η σωστή απάντηση; Πού νομίζετε ότι κάνατε λάθος;
- Θα ήθελες να σε βοηθήσω να το ξανασκεφτείς; Τι μπορείς να κάνεις διαφορετικά τώρα;
- Πώς μπορώ να σε βοηθήσω να το ξανασκεφτείς;
- Ποια εργαλεία θα μπορούσες να χρησιμοποιήσεις;
- Τι μάθατε από αυτή την προσπάθεια που μπορείτε να χρησιμοποιήσετε για την επόμενη ερώτηση;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές δυσκολεύονται να αποδεχτούν τα λάθη, κάτι που μπορεί να οδηγήσει σε απώλεια κινήτρου. **Συμβουλή:** Αξίζει να τονιστεί ότι το να κάνεις λάθη είναι φυσικό μέρος της μαθησιακής διαδικασίας και ότι η επίμονη προσπάθεια είναι το κλειδί για την πρόοδο.

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές συχνά βιάζονται και επιλέγουν χωρίς να σκεφτούν, ώστε να προχωρήσουν όσο το δυνατόν γρηγορότερα

Συμβουλή: Μπορεί να είναι χρήσιμο να ζητήσετε από τους μαθητές να εξηγήσουν εν συντομία τις επιλογές τους, καθώς αυτό προάγει τη συνειδητή σκέψη και τη στοχαστική μάθηση.

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές δυσκολεύονται να αλλάξουν στρατηγικές και τείνουν να επαναλαμβάνουν την ίδια λύση.

Συμβουλή: Συνιστάται να τους βοηθήσετε και να τους δώσετε συμβουλές για να δοκιμάσουν νέες προσεγγίσεις (π.χ. να σχεδιάσουν, να χρησιμοποιήσουν βοηθήματα, να αλλάξουν τη σειρά).

- **Πρόκληση:** Μερικοί μαθητές αισθάνονται αβεβαιότητα και δυσκολεύονται να ξαναδοκιμάσουν αν έχουν κάνει λάθος στο παρελθόν.

Συμβουλή: Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι κάθε νέα προσπάθεια αποτελεί μέρος της μαθησιακής διαδικασίας και ότι πρέπει να αναγνωρίζεται η επιμονή, όχι μόνο η σωστή λύση.

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές προχωρούν με διαφορετικούς ρυθμούς, κάτι που μπορεί να προκαλέσει ένταση μέσα στην ομάδα.

Συμβουλή: Η δραστηριότητα μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί σε διαφοροποιημένη μορφή, έτσι ώστε κάθε μαθητής να μπορεί να εργάζεται με το δικό του ρυθμό και ο εκπαιδευτικός να μπορεί να παρέχει εξατομικευμένη υποστήριξη.

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προσαρμόσουν αυτή τη μαθησιακή δραστηριότητα σε τρία επίπεδα δυσκολίας

ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μαθητών.

- **Αρχάριοι (6-7 ετών):** – Μαθητές με χαμηλή ευελιξία: Στόχος της δραστηριότητας: να μειωθεί το άγχος για τα λάθη και να μετατραπεί η επανάληψη της προσπάθειας σε θετική εμπειρία. Οι ασκήσεις πρέπει να είναι σύντομες, σαφείς, ξεκάθαρες και να περιέχουν περιορισμένες πληροφορίες. Η ανατροφοδότηση κάτω από τις καρτέλες απαντήσεων πρέπει να είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντική και συγκεκριμένη (π.χ., «Μην τα παρατάς! Μέτρησε ξανά τα ξυλάκια!», «Σκέψου το βήμα-βήμα!»). Είναι επίσης καλή ιδέα ο εκπαιδευτικός να παρέχει προφορική ενίσχυση από καιρό σε καιρό. Αφού βρεθεί η σωστή απάντηση, μπορεί να ακολουθήσει μια σύντομη συζήτηση σχετικά με το τι βοήθησε στην επίλυση του προβλήματος. Ο αριθμός των ασκήσεων μπορεί να μειωθεί (π.χ., 4 ερωτήσεις) ώστε να μην προκαλείται υπερβολικό άγχος.
- **Μαθητές προχωρημένου επιπέδου (ηλικίας 8-9 ετών):** – Μαθητές με μέτρια ευελιξία: Στόχος της δραστηριότητας: η ανάπτυξη της αλλαγής στρατηγικής και της ανεξάρτητης χρήσης βοηθημάτων. Η πολυπλοκότητα των ασκήσεων μπορεί να αυξηθεί (π.χ., να απαιτούν σκέψη πολλαπλών βημάτων). Μπορούν επίσης να συμπεριληφθούν ερωτήσεις αναστοχασμού κάτω από τις καρτέλες με τις λανθασμένες απαντήσεις (π.χ., «Τι θα συνέβαινε αν δοκίμαζες κάτι διαφορετικό;», «Θα βοηθούσε ένα σχέδιο ή ένας υπολογισμός;»). Ο εκπαιδευτικός μπορεί να αποσύρει σταδιακά την υποστήριξή του, ώστε ο μαθητής να ανακαλύψει τις λύσεις μόνος του. Η ανατροφοδότηση πρέπει να παραμένει θετική, αλλά να ενθαρρύνει την ανεξάρτητη σκέψη. Το flipbook μπορεί να αποτελείται από 6-8 ασκήσεις, και στο τέλος αξίζει να ζητηθεί μια σύντομη αυτοανασκόπηση: «Ποια άσκηση σε ανάγκασε να σκεφτείς διαφορετικά;»
- **Ειδικοί (9-10 ετών):** – Μαθητές με υψηλή ευελιξία: Στόχος της δραστηριότητας: η ενίσχυση της ευέλικτης σκέψης και η εξάσκηση στην προσαρμογή σε νέες καταστάσεις. Οι εργασίες πρέπει να είναι ποικίλες (με βάση κείμενο, λογικές, οπτικές, πρακτικές), ώστε οι μαθητές να μπορούν να

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

εναλλάσσονται μεταξύ διαφορετικών στρατηγικών σκέψης. Δεν υπάρχουν συγκεκριμένες οδηγίες κάτω από τις καρτέλες με τις λανθασμένες απαντήσεις, αλλά μάλλον ερωτήσεις που προτρέπουν στην αυτοανασκόπηση (π.χ., «Γιατί πιστεύεις ότι αυτή η απάντηση μπορεί να είναι σωστή;», «Μπορείς να σκεφτείς έναν άλλο τρόπο προσέγγισης αυτής της ερώτησης;»). Ο εκπαιδευτικός παρέχει βοήθεια κατόπιν αιτήματος, και ο μαθητής μπορεί να αποφασίσει πότε θα γυρίσει τη σελίδα, ενισχύοντας έτσι την αυτορρύθμιση. Στο τέλος της σελίδας, οι μαθητές μπορούν να συζητήσουν τις δικές τους στρατηγικές: τι τους βοήθησε να προσαρμοστούν γρήγορα, τι αποδείχθηκε δύσκολο.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

- Τι σε βοήθησε να μην τα παρατήσεις όταν δεν μπορούσες να λύσεις το πρόβλημα στην αρχή;
- Υπήρξε κάποια στιγμή που έπρεπε να σκεφτείς διαφορετικά από ό,τι στην αρχή; Πώς άλλαξες την προσέγγισή σου για την επίλυση του προβλήματος;
- Τι έμαθες από το να προσπαθήσεις ξανά πριν βρεις τη σωστή απάντηση;
- Πώς νιώσατε όταν έπρεπε να ξεκινήσετε ξανά μια εργασία; Τι σας βοήθησε να συνεχίσετε με ηρεμία;

3.7 ΠΕΡΙΕΡΓΕΙΑ, ΑΙΣΘΗΣΗ ΤΟΥ ΘΑΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΑΝΟΙΧΤΟΤΗΤΑ

3.7.1 Περιπέτειες στο Χρόνο και το Χώρο

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Οι μαθητές επιλέγουν μια ιστορική περίοδο (π.χ. Αρχαία Αίγυπτος, Μεσαίωνα) ή ένα μακρινό, εξωτικό μέρος (π.χ. τροπικό δάσος, έρημος, Βόρειος Πόλος). Στη συνέχεια, πραγματοποιούν ένα φανταστικό ταξίδι εκεί και περιγράφουν, ζωγραφίζουν ή αφηγούνται ό,τι θα έβλεπαν και θα βίωναν.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια δεξιότητα
- Περιέργεια, αίσθηση θαυμασμού και ανοιχτό πνεύμα
- Συμπληρωματική/δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
- Ευελιξία
- Δημιουργικότητα

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6 - 10 ετών	όλη η τάξη, σε ζεύγη ή μικρές ομάδες	όλη η διδακτική ενότητα

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

1. Εισαγωγή και εμπλοκή (10–15 λεπτά): Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει 3–4 ιστορικές περιόδους (π.χ. Αρχαία Αίγυπτος, μεσαιωνική Ευρώπη, αρχές του 20ού αιώνα) ή εξωτικούς τόπους (π.χ. ζούγκλα, έρημος, πολική περιοχή, βάθος της θάλασσας) χρησιμοποιώντας εργαλεία πολυμέσων (εικόνες, μουσική, σύντομα βίντεο ή ηχητικά αποσπάσματα). Στόχος είναι να βοηθηθούν οι μαθητές να συνδεθούν οπτικά και συναισθηματικά με αυτούς τους άγνωστους κόσμους.
2. Επιλογή (5–10 λεπτά): Οι μαθητές επιλέγουν μία περίοδο ή έναν τόπο που τους ενδιαφέρει ιδιαίτερα ή με τον οποίο μπορούν να συνδεθούν. Η επιλογή μπορεί να γίνει ατομικά ή μέσω μιας σύντομης συζήτησης σε ζεύγη, αλλά πρέπει να βασίζεται στο προσωπικό ενδιαφέρον.
3. Σχεδιασμός της περιπέτειας στο χρόνο και το χώρο (5–10 λεπτά): Ο εκπαιδευτικός ενισχύει τη φαντασία των μαθητών με καθοδηγητικές ερωτήσεις (π.χ. «Τι είδους όχημα θα χρησιμοποιούσατε;», «Πώς ντύνονται οι άνθρωποι εκεί;», «Τι ήχους ακούτε γύρω σας;», «Τι μυρωδιές αντιλαμβάνεστε;»).
4. Δημιουργία – Ζωγραφική ή σύντομη γραφή (15–20 λεπτά): Οι μαθητές μπορούν να επιλέξουν μεταξύ των εξής: να ζωγραφίσουν ό,τι είδαν κατά τη διάρκεια του ταξιδιού (π.χ. πόλεις, ανθρώπους, ζώα, κτίρια, φυσικό περιβάλλον) ή να γράψουν μια σύντομη σύνθεση (περίπου 5–7 προτάσεις) στην οποία θα αφηγούνται τις εμπειρίες τους: ποιον είδαν, τι ένιωσαν, ποιες περιπέτειες έζησαν.
5. Παρουσίαση και αναστοχασμός (10–15 λεπτά): Οι μαθητές παρουσιάζουν τις ζωγραφιές τους ή διαβάζουν δυνατά τα κείμενά τους ο ένας στον άλλο. Ο εκπαιδευτικός και οι συμμαθητές τους δίνουν θετική ανατροφοδότηση και κάνουν ερωτήσεις. Αυτό το βήμα καλλιεργεί επίσης τις

γλωσσικές δεξιότητες και τις δεξιότητες παρουσίασης, την ενσυναίσθηση και την προσεκτική ακρόαση.

6. Συμπέρασμα (5 λεπτά): Ο εκπαιδευτικός συνοψίζει όσα έμαθαν οι μαθητές για διαφορετικούς πολιτισμούς και ιστορικές περιόδους, καθώς και πώς ένιωσαν φανταζόμενοι τον εαυτό τους σε έναν άλλο κόσμο. Οι ερωτήσεις αναστοχασμού εμβαθύνουν την κατανόηση (π.χ. «Ποιο ήταν το πιο συναρπαστικό μέρος για εσάς;», «Θα θέλατε να επισκεφθείτε αυτό το μέρος στην πραγματικότητα;», «Τι μάθατε για τον φανταστικό εαυτό σας;»).

Σημειώσεις για τη διάταξη της αίθουσας διδασκαλίας (εσωτερική/εξωτερική)

Η ευέλικτη διάταξη των θέσεων στην τάξη είναι ιδανική για την υποστήριξη της εργασίας σε ζεύγη ή ομάδες.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Η δραστηριότητα «Περιπέτειες στο Χρόνο και το Χώρο» καλλιεργεί κυρίως την περιέργεια, την αίσθηση του θαυμασμού και την ανοιχτότητα. Επιτρέποντας στους μαθητές να επιλέξουν μια ιστορική περίοδο ή έναν εξωτικό τόπο με βάση το προσωπικό τους ενδιαφέρον, η δραστηριότητα διεγείρει την εγγενή τους κινητοποίηση και τους ενθαρρύνει να εξερευνήσουν άγνωστες εποχές και πολιτισμούς με ανοιχτό πνεύμα και ενθουσιασμό. Καθώς περιγράφουν ό,τι βλέπουν, ακούν και μυρίζουν στο φανταστικό τους ταξίδι, οι μαθητές εμβαθύνουν την περιέργειά τους και διευρύνουν την οπτική τους σχετικά με διαφορετικούς τρόπους ζωής. Η ανταλλαγή των εργασιών τους με τους συμμαθητές και η ανταλλαγή απόψεων σχετικά με τις ιδέες των άλλων ενισχύει περαιτέρω την ανοιχτότητά τους, την προσεκτική ακρόαση και τον σεβασμό για διαφορετικές απόψεις. Ως αποτέλεσμα, η δραστηριότητα καλλιεργεί μια νοοτροπία εξερεύνησης και ανακάλυψης, βασισμένη στην περιέργεια και το θαυμασμό.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές θα είναι σε θέση να εξερευνήσουν άγνωστες κουλτούρες, εποχές και περιβάλλοντα με ανοιχτό πνεύμα και περιέργεια.

- Θα κατανοήσουν πώς να παρατηρούν λεπτομέρειες, να θέτουν διερευνητικές ερωτήσεις και να φαντάζονται εναλλακτικούς τρόπους ζωής.
- Θα είναι σε θέση να περιγράψουν αυτό που «βιώνουν» σε μια άλλη εποχή ή τόπο, να συνδέσουν τις γνώσεις τους με τον πραγματικό κόσμο και να εκφράσουν την περιέργειά τους μέσω της ζωγραφικής, της αφήγησης ιστοριών ή της συζήτησης.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το μάθημα

Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να ενσωματωθεί σε μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος ως έργο (π.χ. στα μαθήματα γλώσσας, περιβαλλοντικών σπουδών, εικαστικών τεχνών ή ιστορίας) ή ως μέρος μιας θεματικής ημέρας/εβδομάδας (π.χ. «Ταξίδι στο Χρόνο», «Περιπέτειες σε Όλο τον Κόσμο», «Ημέρα του Κόσμο-ταξιδιώτη»). Ο εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει εκ των προτέρων μερικές ιστορικές περιόδους (π.χ. Αρχαία Αίγυπτος, μεσαιωνικά κάστρα, πόλεις του μέλλοντος, διαστημικά ταξίδια) ή τοποθεσίες (π.χ. τροπικό δάσος του Αμαζονίου, Αρκτική, Ιαπωνία κατά τη διάρκεια της περιόδου άνθησης των κερασιών) και να τις παρουσιάσει χρησιμοποιώντας εικόνες, ήχους, μουσική, σύντομα

βίντεο ή ιστορίες. Αυτό βοηθά να ξυπνήσει την περιέργεια, να τραβήξει την προσοχή και να εμπλέξει συναισθηματικά τους μαθητές. Στη συνέχεια, οι μαθητές, ατομικά ή σε ζεύγη, επιλέγουν μια ιστορική περίοδο ή έναν τόπο και φαντάζονται πώς θα ήταν να ζουν εκεί ή να τον επισκέπτονται ως ταξιδιώτες: Τι θα έβλεπαν (κτίρια, ανθρώπους, φύση); Ποιες μυρωδιές, ήχους ή γεύσεις θα βίωναν; Ποιους θα συναντούσαν και τι συζητήσεις θα μπορούσαν να έχουν; Σε ποιες δραστηριότητες θα συμμετείχαν; Καταγράφουν το φανταστικό τους ταξίδι μέσω σχεδίων, σύντομων ιστοριών, καταχωρήσεων σε ημερολόγιο, καρτ-ποστάλ ή μικρογραφικών μοντέλων κατασκευασμένων από φυσικά ή ανακυκλωμένα υλικά.

Παράδειγμα: Ένα 9χρονο παιδί επιλέγει την Αρχαία Ελλάδα. Εμπνευσμένο από τις εικόνες της Ακρόπολης που έδειξε ο εκπαιδευτικός, ζωγραφίζει τον εαυτό του να περπατά στην αγορά. Στην ιστορία του, συναντά τον Σωκράτη, ο οποίος του κάνει ερωτήσεις σχετικά με την αλήθεια και το θάρος. Ο μαθητής περιγράφει πόσο ενδιαφέρον ήταν να βρίσκεται σε έναν κόσμο όπου οι άνθρωποι συζητούσαν για φιλοσοφία και πώς ένιωσε που ήταν μέρος αυτού του «άλλου κόσμου».

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

- Χαρτί ζωγραφικής,
- Μολύβια, ξυλομπογιές
- Εργαλεία γραφής
- Εικόνες, χάρτες
- Ηχητικό υλικό
- Βίντεο (προαιρετικά)

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

Για συζητήσεις σε ζεύγη ή μικρές ομάδες:

- Πού θα πήγαινες αν μπορούσες να ταξιδέψεις οπουδήποτε στο χρόνο ή στο χώρο;
- Τι θα βλέπατε εκεί; Ποιος ζει εκεί; Πώς είναι τα κτίρια και η φύση;
- Ποιες μυρωδιές ή ήχους θα αντιλαμβανόσασταν; Τι θα φορούσατε;
- Ποια έθιμα θα υπήρχαν; Τι διαφέρει από σήμερα;

Για συζητήσεις με όλη την τάξη:

- Γιατί επιλέξατε αυτή την εποχή/αυτό το μέρος;
- Σε τι διαφέρει αυτός ο κόσμος από τον σημερινό; Πώς θα ήταν να ζούσατε εκεί;
- Τι μάθατε από αυτό το ταξίδι; Ποιο ήταν το πιο ενδιαφέρον μέρος;
- Αν ήσασταν πραγματικά εκεί, τι θα παίρνατε μαζί σας;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Περιορισμένες προηγούμενες γνώσεις ιστορίας/γεωγραφίας

Συμβουλή: Παρέχετε οπτικά ερεθίσματα (χάρτες, κοστούμια, ορόσημα) και σύντομα βίντεο για να ενεργοποιήσετε τις βασικές γνώσεις. Επιτρέψτε στους μαθητές να επιλέξουν πρώτα πιο οικείες τοποθεσίες και, στη συνέχεια, εισάγετε σταδιακά πιο σύνθετες.

- **Πρόκληση:** Δυσκολία να φανταστούν κόσμους που δεν έχουν δει

Συμβουλή: Χρησιμοποιήστε ερωτήσεις που απευθύνονται στις αισθήσεις

(«Τι μυρίζετε; Τι ακούτε; Τι νιώθετε;») για να στηρίξετε τη φαντασία.

Αφήστε τους μαθητές να κλείσουν τα μάτια τους κατά τη διάρκεια μιας καθοδηγούμενης δραστηριότητας

φαντασίας για να ενισχύσετε την περιέργειά τους.

- **Πρόκληση:** Ανισόρροπη συμμετοχή μεταξύ εργασιών ζωγραφικής και γραφής

Συμβουλή: Επιτρέψτε και τις δύο επιλογές, ώστε οι μαθητές να μπορούν να επιλέξουν τον τρόπο έκφρασης που προτιμούν. Συνδυάστε μαθητές με ισχυρές δεξιότητες γραφής με μαθητές που σκέφτονται κυρίως οπτικά, ώστε να εμπνέουν ο ένας τον άλλον.

- **Πρόκληση:** Διαχείριση χρόνου κατά τη φάση της δημιουργίας

Συμβουλή: Τοποθετήστε ένα χρονόμετρο και χωρίστε τις εργασίες σε μικρά βήματα. Χρησιμοποιήστε ορόσημα (π.χ. «Τελειώστε πρώτα το φόντο», «Στη συνέχεια, προσθέστε τους χαρακτήρες»).

- **Πρόκληση:** Άγχος παρουσίασης

Συμβουλή: Αφήστε τους μαθητές να παρουσιάσουν σε ζευγάρια ή χρησιμοποιήστε τη μέθοδο της «βόλτας στη γκαλερί». Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να διαβάσουν δυνατά την ιστορία ενός παιδιού, αν αυτό προτιμά να μην την παρουσιάσει.

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προσαρμόσουν αυτή τη δραστηριότητα σε τρία επίπεδα ανάλογα με τις ανάγκες των μαθητών:

- **Αρχάριοι (6-7 ετών):** Απλό σχέδιο ή περιγραφή 1-2 προτάσεων
- **Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):** Πιο λεπτομερής **περιγραφή** (3-4 προτάσεις), με στοιχεία φαντασίας
- **Εμπειροί (9-10 ετών):** Καλά δομημένη ιστορία ή σύνθετη εικόνα, με διάλογο ή γεγονότα

Ερωτήσεις ανασκόπησης και προβληματισμού

Σχετικά με την περιέργεια και την ανοιχτότητα:

- Τι σας κέντρισε περισσότερο την περιέργεια κατά τη διάρκεια του φανταστικού σας ταξιδιού;
- Ποια λεπτομέρεια σε έκανε να αναρωτηθείς περισσότερο για τον τόπο ή την εποχή που επέλεξες;
- Πώς η φαντασία ενός άλλου κόσμου άλλαξε τον τρόπο που σκέφτεσαι για τον δικό σου; Σχετικά με τη φανταστική εξερεύνηση:
- Ποια ιδέα ή ποιο οπτικό στοιχείο σου ήρθε απροσδόκητα;
- Πώς η φαντασία σου σε βοήθησε να εξερευνήσεις τον τόπο πιο βαθιά;
- Ποιες νέες ερωτήσεις σου έθεσε αυτό το ταξίδι; Σχετικά με την υιοθέτηση διαφορετικών προοπτικών:
- Πώς το να ακούσετε τα ταξίδια των συμμαθητών σας άνοιξε το μυαλό σας σε νέες ιδέες;
- Τι σας εξέπληξε στον τρόπο με τον οποίο οι άλλοι φαντάζονταν την ίδια εποχή/το ίδιο μέρος; Σχετικά με την εφαρμογή της νέας περιέργειας:
- Πώς θα μπορούσε αυτή η περιέργεια να σας βοηθήσει στην ιστορία, τη γεωγραφία ή τις εργασίες ανάγνωσης;
- Πότε μπορεί να είναι χρήσιμο να φανταστείς κάτι που δεν έχεις δει ποτέ πριν;

3.7.2 Τέχνη εμπνευσμένη από τη φύση

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Οι μαθητές, συνοδευόμενοι από τον εκπαιδευτικό, βγαίνουν έξω κοντά στο σχολείο (σε πάρκο, αυλή ή στην άκρη ενός δάσους) για να συλλέξουν φυσικά υλικά, όπως φύλλα, πέτρες, κλαδιά και σπόρους. Επιστρέφοντας στο σχολείο (ή παραμένοντας στον εξωτερικό χώρο), δημιουργούν εικόνες, μικρά γλυπτά, εγκαταστάσεις land art ή άλλες συνθέσεις από αυτά τα υλικά. Στη συνέχεια, παρουσιάζουν τα έργα τους ο ένας στον άλλο και συζητούν τις εμπειρίες και τις εντυπώσεις τους από τη δημιουργική διαδικασία.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια δεξιότητα
- Περιέργεια, αίσθηση θαυμασμού και ανοιχτό πνεύμα
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
- Συνδεσιμότητα
- Δημιουργικότητα

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
8 ετών	όλη η τάξη εργάζεται σε μικρές ομάδες	90 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

Η δραστηριότητα αποτελείται από τρεις αλληλένδετες φάσεις. Κάθε φάση διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στο να βοηθήσει τους μαθητές να συνδεθούν με τη φύση μέσω της βιωματικής μάθησης και να δημιουργήσουν πρωτότυπες καλλιτεχνικές εκφράσεις.

- 1. Προετοιμασία – Δημιουργία κατάλληλης ατμόσφαιρας και καθορισμός κανόνων (15 λεπτά):** Ο εκπαιδευτικός ξεκινά μια συζήτηση με τους μαθητές: Τι θεωρείται φυσικό υλικό; Τι μπορούμε να βρούμε στη φύση; (φύλλα, κλαδιά, πέτρες, σπόροι κ.λπ.). Οι μαθητές σκέφτονται από κοινού τι θα μπορούσαν να φτιάξουν από αυτά τα αντικείμενα. Συζητούν τους κανόνες ηθικής συλλογής, π.χ.: Μην μαζεύετε ζωντανά φυτά· Μαζεύετε μόνο ό,τι έχει ήδη πέσει· Αποφύγετε να ενοχλείτε ζωντανά πλάσματα (έντομα, σαλιγκάρια)· Μην μαζεύετε αιχμηρά ή επικίνδυνα αντικείμενα (π.χ. σπασμένα γυαλιά). Κάθε μαθητής λαμβάνει μια μικρή τσάντα ή φάκελο για τη συλλογή. Ο εκπαιδευτικός δείχνει μερικές εικόνες που εμπνέουν (προβαλλόμενες ή εκτυπωμένες) για να πυροδοτήσει τη δημιουργικότητα.
- 2. Συλλογή υλικών – Περίπατος στη φύση και συλλογή (30 λεπτά):** Οι μαθητές βγαίνουν έξω με τον εκπαιδευτικό και, αν είναι δυνατόν, με έναν άλλο ενήλικα, στην αυλή του σχολείου, σε ένα κοντινό πάρκο ή στην άκρη ενός δάσους. Η αποστολή τους: να συλλέξουν ενδιαφέροντα, όμορφα ή μοναδικού σχήματος φυσικά υλικά — ιδανικά μια ποικιλία (φύλλα, σπόρους, κλαδιά, πέτρες, πέταλα λουλουδιών, βρύα, κουκουνάρια κ.λπ.). Ο εκπαιδευτικός περπατά ανάμεσά τους και κάνει ερωτήσεις όπως: «Τι βρήκατε; Τι θα μπορούσατε να φτιάξετε από αυτό;», για να ενθαρρύνει τη δημιουργική σκέψη. Σημαντικό: η δραστηριότητα δεν πρέπει να γίνεται βιαστικά, αλλά να μοιάζει με μια χαρούμενη ανακάλυψη μέσα από την παρατήρηση και το θαυμασμό.
- 3. Δημιουργία – Κατασκευή συνθέσεων από φυσικά υλικά (40 λεπτά):** Η τάξη επιστρέφει στην αίθουσα ή παραμένει έξω σε κατάλληλο σημείο (π.χ. παγκάκια, κουβέρτες).

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

4. **Οι μαθητές εργάζονται ατομικά ή σε μικρές ομάδες των 2–4 ατόμων.** Δημιουργικές επιλογές: Ταχυδρομική κάρτα ή μάνταλα φτιαγμένα από φύλλα και πέταλα κολλημένα σε χαρτόνι· Γλυπτό ή εγκατάσταση κατασκευασμένη από κλαδιά, πέτρες και σπόρους· Εικόνα που αφηγείται μια ιστορία: μια σκηνή από τη φύση (π.χ. δάσος, όχθη λίμνης, ζώα)· Ο εκπαιδευτικός παρέχει υλικά για τη συναρμολόγηση (κόλλα, σπάγκο, ψαλίδι) και υποστηρίζει τους μαθητές όποτε χρειάζεται. Οι μαθητές μπορούν να πειραματιστούν ελεύθερα ή να ζητήσουν θεματικές προτάσεις.

Σημειώσεις για τη διάταξη της αίθουσας διδασκαλίας (εσωτερική/εξωτερική)

Η ευέλικτη διάταξη των θέσεων στην τάξη είναι ιδανική για την υποστήριξη της εργασίας σε ζεύγη ή ομάδες.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Η μαθησιακή δραστηριότητα «Τέχνη εμπνευσμένη από τη φύση» καλλιεργεί πρωτίστως την περιέργεια των μαθητών, προσκαλώντας τους να εξερευνήσουν το φυσικό περιβάλλον με αίσθημα θαυμασμού και ανακάλυψης. Καθώς αναζητούν φύλλα, πέτρες και άλλα φυσικά υλικά, οι μαθητές εμπλέκονται σε μια ανοιχτή διερεύνηση, παρατηρώντας σχήματα, υφές, χρώματα και μοτίβα που πυροδοτούν νέες ερωτήσεις και ιδέες. Αυτή η εξερευνητική φάση τους ενθαρρύνει να παρατηρήσουν πιο προσεκτικά τη φύση, εμβαθύνοντας το ενδιαφέρον τους για τον κόσμο γύρω τους και ενισχύοντας την παρατηρητική τους ευαισθησία. Κατά τη διάρκεια της δημιουργικής διαδικασίας, οι μαθητές πειραματίζονται με άγνωστα υλικά, δοκιμάζουν αυθόρμητους συνδυασμούς και ακολουθούν τις δικές τους φανταστικές παρορμήσεις. Αυτή η ελευθερία προάγει τη δημιουργική ανάληψη κινδύνου και την ευέλικτη, καθοδηγούμενη από την περιέργεια επίλυση προβλημάτων. Η συλλογική συλλογή υλικών, η ομαδική δημιουργία και η ανταλλαγή απόψεων μεταξύ συμμαθητών διευρύνουν περαιτέρω την περιέργειά τους, καθώς έρχονται σε επαφή με διαφορετικές οπτικές γωνίες και απροσδόκητες ερμηνείες από τους συμμαθητές τους. Συνολικά, ο βιωματικός και απτικός χαρακτήρας αυτής της δραστηριότητας καλλιεργεί μια βαθιά συναισθηματική σύνδεση με τη φύση, εμπνέει τη συνεχή αναζήτηση και προάγει τον σεβασμό και την εκτίμηση για τον φυσικό κόσμο, θεμελιώνοντας τη δημιουργικότητα σε μια νοοτροπία περιέργειας και ανοιχτότητας.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές θα είναι σε θέση να εξερευνούν τα φυσικά περιβάλλοντα με περιέργεια, να παρατηρούν μικρές λεπτομέρειες με αίσθημα θαυμασμού και να χρησιμοποιούν φυσικά υλικά για να εκφράσουν δημιουργικά τις ιδέες τους.

- Θα κατανοήσουν πώς η περιέργεια υποστηρίζει την ανακάλυψη και πώς η προσεκτική παρατήρηση τους βοηθά να παρατηρήσουν υφές, χρώματα, σχήματα και μοτίβα στη φύση.
- Θα είναι σε θέση να μετατρέπουν φυσικά υλικά σε καλλιτεχνικά δημιουργήματα, να θέτουν διερευνητικές ερωτήσεις και να εκφράζουν με λόγια τι τράβηξε το ενδιαφέρον τους κατά τη διάρκεια της διαδικασίας. Μέσα από την πρακτική εμπειρία, θα συνδεθούν συναισθηματικά με τη φύση και θα την εκτιμήσουν ως πηγή έμπνευσης.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το θέμα

Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να ενσωματωθεί σε μια ευρεία ποικιλία σχολικών εκδηλώσεων και προγραμμάτων καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Δεν ενισχύει μόνο τη δημιουργικότητα, αλλά συνδέεται επίσης με τις περιβαλλοντικές σπουδές, την εκπαίδευση για τη βιωσιμότητα και την οπτική έκφραση.

Παραδείγματα:

- Μάνταλα από φθινοπωρινά φύλλα. Μέθοδος: Οι μαθητές συλλέγουν φύλλα διαφορετικών χρωμάτων και σχημάτων και τα τακτοποιούν σε κυκλικά, συμμετρικά σχέδια πάνω σε χαρτόνι. Εστίαση στην ανάπτυξη: Συντονισμός χεριού-ματιού, αναγνώριση σχημάτων, σύνθεση, υπομονή.

Διαφοροποίηση: Τα μικρότερα παιδιά δημιουργούν απλά σχέδια, ενώ οι μεγαλύτεροι μαθητές δοκιμάζουν πολύπλοκες συμμετρίες. Επέκταση: Δημιουργήστε μια έκθεση στην τάξη, προσθέστε εποχιακά αποσπάσματα.

- Σχήματα από βότσαλα ή μορφές ζώων. Μέθοδος: Οι μαθητές χρησιμοποιούν βότσαλα διαφορετικών μεγεθών και χρωμάτων για να σχηματίσουν ζώα, τοπία ή αφηρημένα μοτίβα. Τεχνική: Τοποθετήστε τις μορφές σε μια επίπεδη επιφάνεια, προαιρετικά στερεώστε τις (κόλλα, δίσκος). Ανάπτυξη: Λεπτές κινητικές δεξιότητες, χωρική σκέψη, συμβολική αναπαράσταση. Ιδέα: Εφεύρετε ιστορίες για τις μορφές, ενσωματώνοντας τη γλωσσική εκπαίδευση.
- Μικρογλυπτά ή τοτέμ από κλαδιά και σπόρους. Μέθοδος: Συνδυάστε δημιουργικά ξυλαράκια, βελανίδια, κουκουνάρια, κελύφη καρπών και κλαδάκια ιτιάς με κόλλα ή σπάγκο. Θέμα: Ελεύθερο ή καθοδηγούμενο (π.χ., «Φύλακας του Δάσους», «Νεραϊδόπλάσμα»). Σκοπός: Χωρική σκέψη, αφήγηση ιστοριών, χρήση φυσικών μορφών για καλλιτεχνικούς σκοπούς. Παραλλαγή: Ομαδικό τοτέμ, όπου κάθε παιδί συνεισφέρει ένα «επίπεδο» για τη δημιουργία ενός συλλογικού έργου.
- Γιατί να το χρησιμοποιήσετε; Η τέχνη εμπνευσμένη από τη φύση είναι μια διεπιστημονική δραστηριότητα που συνδυάζει τις φυσικές επιστήμες, τις εικαστικές τέχνες, τη δημιουργική γραφή και την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση. Είναι φιλική προς τα παιδιά, τα παρακινεί και προσφέρει μια απτή εμπειρία. Προσαρμόζεται εύκολα στο ρυθμό και τις ιδέες κάθε παιδιού, ενώ είναι οικονομική — η φύση παρέχει τα υλικά.

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

- Φυσικά υλικά: φύλλα, κλαδιά, πέτρες, σπόροι κ.λπ.
- Χαρτόνι, κουτιά, ξύλινες βάσεις
- Κόλλα, κολλητική ταινία
- Ψαλίδι, σπάγκος
- Υγρά μαντηλάκια (για τον καθαρισμό των χεριών)
- Σακούλες/φακέλοι συλλογής

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

Σε ζευγάρια/μικρές ομάδες:

- Τι σας κέντρισε την περιέργεια σχετικά με αυτό το υλικό;
- Ποιο ήταν το πρώτο πράγμα που παρατηρήσατε όταν το πήρατε στα χέρια σας;
- Ποιες ερωτήσεις σας ήρθαν στο μυαλό καθώς το κοιτάζατε πιο προσεκτικά;
- Πώς η συνεργασία σας βοήθησε να ανακαλύψετε κάτι νέο;
- Ποια εκπληκτική λεπτομέρεια ανακαλύψατε κατά τη διάρκεια της δημιουργίας;

Με όλη την τάξη:

- Τι καινούργια πράγματα ανακαλύψαμε για τη φύση ενώ συλλέγαμε υλικά;
- Πώς επηρέασε η περιέργεια τις επιλογές που κάνατε στο έργο σας;
- Πώς νιώσατε δημιουργώντας κάτι με αντικείμενα που βρήκατε στην ύπαιθρο;
- Με ποιους τρόπους διαφέρει αυτό το έργο τέχνης από αυτά που συνήθως ζωγραφίζετε σε χαρτί και γιατί αυτό μπορεί να σας δώσει νέες ιδέες;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Απρόβλεπτες καιρικές συνθήκες

Συμβουλή: Ετοιμάστε εκ των προτέρων ένα σετ φυσικών υλικών για χρήση σε εσωτερικούς χώρους. Παρέχετε θεματικούς δίσκους (σχήματα, χρώματα), ώστε οι μαθητές να μπορούν να εξερευνήσουν τα υλικά με περιέργεια, ακόμα και σε εσωτερικούς χώρους.

- **Πρόκληση:** Ασφάλεια και υπεύθυνη συμπεριφορά στην ύπαιθρο

Συμβουλή: Δώστε σαφείς οδηγίες σχετικά με τους κανόνες (απαγορεύεται η συλλογή ζωντανών φυτών, σεβασμός στα ζώα). Ορίστε έναν «υπεύθυνο για την ασφάλεια ή το υλικό» σε κάθε ομάδα, ο οποίος θα επιβλέπει την υπεύθυνη συλλογή.

- **Πρόκληση:** Μερικοί μαθητές συλλέγουν πολύ λίγα ή πολύ παρόμοια υλικά

Συμβουλή: Ενθαρρύνετε τους να αναζητήσουν υφές, μοτίβα και ασυνήθιστα σχήματα. Ζητήστε τους να διαλέξουν τουλάχιστον ένα αντικείμενο που να τους προκαλεί μια ερώτηση («Από ποιο δέντρο μπορεί να προέρχεται αυτό?»).

- **Πρόκληση:** Έλλειψη υλικών ή άνιση κατανομή

Συμβουλή: Δημιουργήστε ένα κοινό «καλάθι πρώτων υλών» για όλες τις ομάδες. Παρέχετε επιπλέον φυσικά αντικείμενα που έχετε συλλέξει εκ των προτέρων.

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές δυσκολεύονται να μετατρέψουν τα υλικά σε ιδέες

Συμβουλή: Δείξτε τους εικόνες ως παραδείγματα (μαντάλα, ζώα από βότσαλα, πλάσματα από φύλλα). Χρησιμοποιήστε ερωτήσεις-ερεθίσματα: «Τι θα μπορούσε να γίνει αυτό το φύλλο; Ένα φτερό; Ένα καράβι; Ένα βουνό?»

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προσαρμόσουν τη δραστηριότητα σε τρία επίπεδα, ανάλογα με την περιέργεια, την αυτοπεποίθηση και την εμπειρία των μαθητών:

- **Αρχάριοι (6-7 ετών):** Οι μαθητές δημιουργούν μια απλή σύνθεση χρησιμοποιώντας ένα είδος φυσικού υλικού (π.χ., κολάζ από φύλλα). Εξερευνούν το υλικό με καθοδηγούμενες ερωτήσεις που ενθαρρύνουν την περιέργεια, όπως η παρατήρηση του σχήματος, της υφής ή του χρώματος. Η συλλογή υλικών υποστηρίζεται από τον εκπαιδευτικό, και το θέμα είναι δομημένο έτσι ώστε να βοηθά τους μαθητές να αρχίσουν να παρατηρούν τη φύση με ενδιαφέρον.
- **Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):** Οι μαθητές συνδυάζουν διάφορα είδη φυσικών υλικών και δημιουργούν μια μικρή σκηνή. Η περιέργεια καλλιεργείται μέσω της ομαδικής εξερεύνησης, όπου οι μαθητές συγκρίνουν τα ευρήματά τους και συζητούν απροσδόκητες ανακαλύψεις. Μια σύντομη προφορική ανασκόπηση τους επιτρέπει να μοιραστούν τι τους εξέπληξε και ποιες νέες λεπτομέρειες παρατήρησαν.
- **Ειδικοί (9-10 ετών):** Οι μαθητές σχεδιάζουν ένα πιο σύνθετο έργο που εκφράζει μια προσωπική ιδέα, συμβολικό νόημα ή αφηρημένη έννοια (π.χ. την αναπαράσταση μιας εποχής ή μιας

διάθεσης). Σχεδιάζουν αυτόνομα το έργο τους, καθοδηγούμενοι από την έρευνα που πηγάζει από την περιέργεια — θέτοντας βαθύτερες ερωτήσεις σχετικά με τα υλικά, τις ιδιότητές τους και τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να μεταδώσουν νόημα. Η εξερεύνηση και η αυτοκατευθυνόμενη έρευνα κατέχουν κεντρική θέση σε αυτό το επίπεδο.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

Αυτές οι ερωτήσεις αναστοχασμού βοηθούν τους μαθητές να αναγνωρίσουν, να ονομάσουν και να συζητήσουν πώς αναπτύχθηκαν η περιέργειά τους, η αίσθηση του θαυμασμού και η παρατηρητικότητα τους κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας.

Ανταλλαγή απόψεων ατομικά ή σε ζεύγη:

- Τι σας κέντρισε την περιέργεια κατά τη διάρκεια της βόλτας στη φύση; Τι παρατηρήσατε πρώτα;
- Ποιο υλικό σου προκάλεσε τις περισσότερες ερωτήσεις; Γιατί;
- Πώς επηρέασε η περιέργειά σου το έργο τέχνης που δημιούργησες;
- Ποια νέα λεπτομέρεια παρατήρησες σήμερα που δεν είχες προσέξει ποτέ πριν στη φύση;
- Όταν αντιμετωπίσατε μια δυσκολία, πώς σας βοήθησε η περιέργεια να βρείτε μια λύση;

Συζήτηση με όλη την τάξη (υπό την καθοδήγηση του δασκάλου):

- Τι σας βοήθησε να παραμείνετε ανοιχτοί και περίεργοι ενώ δουλεύατε με φυσικά υλικά;
- Πώς η παρατήρηση μικρών λεπτομερειών (χρώμα, υφή, σχήμα) ενίσχυσε τη δημιουργικότητά σας; Πώς οι ιδέες των συμμαθητών σας σας ενέπνευσαν νέες ερωτήσεις ή ανακαλύψεις;
- Γιατί είναι σημαντική η περιέργεια όταν εξερευνάτε τη φύση ή δημιουργείτε τέχνη;
- Πώς μπορεί αυτή η αίσθηση του θαυμασμού να σας βοηθήσει σε άλλα μαθήματα (επιστήμες, τέχνες, αφήγηση ιστοριών);

3.7.3 Εξερεύνηση των ήχων

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Οι μαθητές κάθονται σε ένα ήσυχο περιβάλλον με κλειστά μάτια και ακούν διάφορους ήχους (π.χ. κελάηδισμα πουλιών, βροχή, τρένο, γέλια, γαύγισμα σκύλου, ψίθυροι, χτύπημα πόρτας). Στη συνέχεια, εκφράζουν ποιον ήχο άκουσαν και ποια συναισθήματα τους προκάλεσε – είτε προφορικά είτε μέσω ζωγραφικής. Υπάρχει επίσης η ευκαιρία για δημιουργικές συσχετίσεις και αφήγηση ιστοριών.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια εστίαση δεξιοτήτων
- Περιέργεια, αίσθηση θαυμασμού και ανοιχτό πνεύμα
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
- Συναισθηματική επίγνωση, ρύθμιση και επικοινωνία

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6-10 ετών	όλη η τάξη εργάζεται σε μικρές ομάδες	40 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

1. **Προετοιμασία** – Καθήκοντα του εκπαιδευτικού Πριν από τη δραστηριότητα: Δημιουργία του ηχητικού υλικού: Ο εκπαιδευτικός επιλέγει εκ των προτέρων 6–10 διαφορετικούς ήχους. Αυτοί μπορεί να περιλαμβάνουν ήχους από τη φύση: κελάηδισμα πουλιών, άνεμος, σταγόνες βροχής, κύματα· από την καθημερινή ζωή: κλείσιμο φερμουάρ, κλείσιμο πόρτας, τσούγκρισμα ποτηριών, βουητό στεγνωτήρα μαλλιών· μουσικούς ήχους: ήχους οργάνων (ξυλόφωνο, πλήκτρα πιάνου), μουσικά αποσπάσματα· Αυτοδημιουργητοι ήχοι: παλαμάκια, τσαλάκωμα χαρτιού, βήματα, κροτάλισμα κλειδιών. Παροχή εργαλείων: ηχείο ή smartphone για την αναπαραγωγή του ήχου, χαρτί, εργαλεία ζωγραφικής ή φύλλο εργασίας για τις σκέψεις των μαθητών. Προετοιμασία του χώρου: οι μαθητές κάθονται άνετα στα θρανία τους ή σε κύκλο στο πάτωμα. Ελαχιστοποιήστε τον εξωτερικό θόρυβο, αν είναι δυνατόν, ώστε η προσοχή να επικεντρωθεί πραγματικά στους ήχους.
2. **Έναρξη της δραστηριότητας** – Δημιουργία ατμόσφαιρας: Ο εκπαιδευτικός εξηγεί εν συντομία τους κανόνες: οι μαθητές κλείνουν τα μάτια τους, δεν μιλούν και απλώς ακούν. Μπορεί να εξηγήσει ότι δεν υπάρχουν «σωστές» ή λανθασμένες απαντήσεις — ο στόχος είναι να παρατηρήσουν τι αισθάνονται, ποιες εικόνες ή αναμνήσεις τους έρχονται στο μυαλό όταν ακούν τους ήχους.
3. **Ακρόαση των ήχων** – Ένας-ένας, με συνειδητή προσοχή: Ο εκπαιδευτικός αναπαράγει ή παράγει κάθε ήχο ζωντανά (διάρκειας περίπου 10–20 δευτερολέπτων). Μετά από κάθε ήχο, ακολουθεί μια σύντομη παύση (1–2 λεπτά), ώστε οι μαθητές να μπορούν να γράψουν ή να ζωγραφίσουν: Ποιο συναίσθημα τους προκάλεσε ο ήχος; Ποια ανάμνηση ή ιστορία τους θύμισε; Ποια εικόνα οραματίστηκαν κατά τη διάρκεια του ήχου; Η ζωγραφική αποτελεί επίσης μια επιτρεπόμενη επιλογή για όσους εξακολουθούν να δυσκολεύονται με τη γραπτή έκφραση.
4. **Ανταλλαγή και επεξεργασία** – Ανταλλαγή εμπειριών, αναστοχασμός: Συζήτηση σε μικρές ομάδες (3–4 μαθητές ανά ομάδα): Πώς αντέδρασαν στον ίδιο ήχο; Τα συναισθήματά τους ήταν παρόμοια ή διαφορετικά; Ποιος ήχος ήταν ο πιο ενδιαφέρων για αυτούς και γιατί; Συζήτηση με

- όλη την τάξη (υπό την καθοδήγηση του δασκάλου): Ποιοι ήχοι προκάλεσαν κοινές ή διαφορετικές αντιδράσεις; Υπάρχουν κάποιες αξιοσημείωτες διαφορές μεταξύ αγοριών και κοριτσιών, ή ανάλογα με την ηλικία; Ποιοι ήχοι ήταν εύκολα αναγνωρίσιμοι και ποιοι ήταν πιο μυστηριώδεις;
5. **Συμπέρασμα** – Συστηματοποίηση, Συναισθηματική Σύνοψη: Στο τέλος της συνεδρίας, ο εκπαιδευτικός συγκεντρώνει τις απαντήσεις από όλες τις ομάδες: Ποιος ήχος ήταν: ο πιο χαλαρωτικός; ο πιο χαρούμενος ή ο πιο αστείος; ο πιο τρομακτικός ή ο πιο εκπληκτικός;

Σημειώσεις για τη διάταξη της τάξης σε εσωτερικό/εξωτερικό χώρο

Η ευέλικτη διάταξη των θέσεων στην τάξη είναι ιδανική για την υποστήριξη της εργασίας σε ζεύγη ή ομάδες.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Η μαθησιακή δραστηριότητα «Εξερεύνηση των Ήχων» καλλιεργεί πρωτίστως την περιέργεια των μαθητών, προσκαλώντας τους να ακούσουν μια ποικιλία ήχων με αίσθημα θαυμασμού και ανοιχτό πνεύμα. Με κλειστά μάτια, οι μαθητές γίνονται προσεκτικοί εξερευνητές, παρατηρώντας λεπτές λεπτομέρειες, αντιθέσεις και απροσδόκητα χαρακτηριστικά τόσο σε γνωστούς όσο και σε άγνωστους ήχους. Αυτή η εξερευνητική ακρόαση τους ενθαρρύνει να θέτουν ερωτήσεις: Τι μπορεί να είναι αυτό; Γιατί ακούγεται έτσι; Τι μου θυμίζει; και πυροδοτεί μια εγγενή επιθυμία να κατανοήσουν τον κόσμο μέσω της ακουστικής ανακάλυψης. Η βιωματική διαδικασία της ακρόασης, ακολουθούμενη από δημιουργική έκφραση όπως το σχέδιο, η αφήγηση ιστοριών ή οι ελεύθερες συνειρμικές σκέψεις, εμβαθύνει περαιτέρω την περιέργειά τους, ενθαρρύνοντάς τους να μετατρέψουν τις αισθητηριακές εντυπώσεις σε ευφάνταστες ιδέες. Η ανταλλαγή απόψεων στην ομάδα παρέχει στους μαθητές την ευκαιρία να συγκρίνουν διαφορετικές ερμηνείες, να μάθουν από τις προοπτικές των άλλων και να παραμείνουν ανοιχτοί σε εκπληκτικές απόψεις. Συνολικά, η δραστηριότητα καλλιεργεί μια νοοτροπία περιέργειας, θαυμασμού και αισθητηριακής ανοιχτότητας απέναντι στον κόσμο των ήχων.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές θα είναι σε θέση να εξερευνήσουν τους ήχους με περιέργεια, να ακούσουν με συγκεντρωμένη προσοχή και να περιγράψουν ό,τι παρατηρούν χρησιμοποιώντας φαντασία και ανοιχτό μυαλό.

- Θα κατανοήσουν πώς η περιέργεια τους βοηθά να θέτουν ερωτήσεις σχετικά με ό,τι ακούν, να παρατηρούν λεπτές διαφορές και να διαμορφώνουν προσωπικές ερμηνείες.
- Θα είναι σε θέση να εκφράσουν τις αισθητηριακές τους εντυπώσεις μέσω σχεδίων, λέξεων ή δημιουργικών συσχετισμών και να αναστοχαστούν σχετικά με το πώς οι ήχοι προκαλούν ιδέες, εικόνες ή ερωτήσεις.
- Μέσα από τον κοινό αναστοχασμό, θα εξασκηθούν στο να είναι ανοιχτοί στις προοπτικές των άλλων και να διατηρούν την περιέργειά τους για τις διαφορετικές ερμηνείες.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το θέμα

Ως δραστηριότητα προθέρμανσης: Ιδανική στην αρχή ενός μαθήματος μουσικής ή θεάτρου για να προετοιμάσει τους μαθητές στην ακρόαση, την εσωτερική προσοχή και τη συναισθηματική επίγνωση. Λειτουργεί επίσης ως «συναισθηματικό σημείο εισόδου», βοηθώντας τα παιδιά να επιβραδύνουν το ρυθμό τους και να μεταβούν σε έναν διαφορετικό ρυθμό μάθησης.

Ως δραστηριότητα χαλάρωσης ή ηρεμίας: Χρησιμοποιείται μετά από πιο ενεργητικές, θορυβώδεις ή δομημένες δραστηριότητες (π.χ. μετά από το μάθημα της Φυσικής Αγωγής ή των Μαθηματικών), υποστηρίζει μια απαλή, χαλαρή μετάβαση και προάγει την αυτορρύθμιση. Μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί σε προγράμματα μετά το σχολείο ή πριν τον ύπνο ως ένα είδος «ηχητικού διαλογισμού».

Παραδείγματα ήχων και πιθανών μεθόδων επεξεργασίας τους

- Φυσικοί ήχοι: κελήδισμα πουλιών, θρόισμα φύλλων, κελάρυσμα ρυακιού, ήχος σταγόνων βροχής. Ερωτήσεις για προβληματισμό: «Τι συναίσθημα σου προκάλεσε αυτό;», «Ποιο μέρος φαντάστηκες;», «Έχεις πάει ποτέ σε ένα τέτοιο μέρος;», «Ποια χρώματα σου έρχονται στο μυαλό όταν ακούς αυτόν τον ήχο;»
- Καθημερινοί τεχνητοί ήχοι: ηλεκτρική σκούπα, θόρυβος ανελκυστήρα, κυκλοφορία, βραστήρας που βράζει, γραφομηχανή. Αναστοχασμός: «Ήταν ενοχλητικός ή χαλαρωτικός;» «Ποια ώρα της ημέρας ή ποια δραστηριότητα σου θύμισε;» «Σου αρέσει αυτός ο ήχος στην πραγματική ζωή;»
- Μουσικά αποσπάσματα, μελωδίες που προκαλούν διάθεση: αργή μουσική για πιάνο, χαρούμενες φράσεις φλάουτου, σόλο τυμπάνων, απαλοί ήχοι εγχόρδων. Δημιουργική επεξεργασία: «Τι είδους ιστορία φαντάστηκες;» «Ποιος θα μπορούσε να είναι ο πρωταγωνιστής;» «Τι χρωματική παλέτα θα είχε η ιστορία σου;»
- Αφηρημένοι ή μυστηριώδεις ήχοι: ανάποδο ηχητικό απόσπασμα, κουδούνισμα γυαλιού, ηλεκτρικός θόρυβος, βουητό. Ερωτήσεις: «Τι θα μπορούσε να είναι;» «Θα μπορούσατε να επινοήσετε μια ιστορία ή έναν νέο κόσμο όπου ακούγεται αυτός ο ήχος;»
- Διασκεδαστικές δυνατότητες επέκτασης: «Ζωγραφική αντιστοίχισης ήχου»: Τα παιδιά προσπαθούν να ζωγραφίσουν το αντικείμενο που παρήγαγε τον ήχο και στη συνέχεια συγκρίνουν τις ερμηνείες τους με αυτές των άλλων. «Κλίμακα συναισθημάτων»: Μετά από κάθε ήχο, οι μαθητές τοποθετούν ένα αυτοκόλλητο σε μια κοινή αφίσα για να εκφράσουν το συναίσθημα που ένιωσαν (π.χ. χαρά, ηρεμία, φόβος, περιέργεια). «Μπορώ να κάνω αυτόν τον ήχο!»: Οι μαθητές προσπαθούν να μιμηθούν ή να αναπαράγουν τον συγκεκριμένο ήχο χρησιμοποιώντας τα δικά τους εργαλεία, όργανα ή αντικείμενα της καθημερινότητας.

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

- Ηχείο ή smartphone/συσκευή εγγραφής φωνής
- Προηχογραφημένα ηχητικά αποσπάσματα (ή ζωντανοί ήχοι)
- Χαρτί
- Χρωματιστά μολύβια (για ζωγραφιές συναισθημάτων)
- Κάρτες με εικόνες συναισθημάτων (για την ενίσχυση της λεκτικής έκφρασης)

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

Για συζητήσεις σε ζεύγη ή μικρές ομάδες:

- Ποιος ήχος σου άρεσε περισσότερο; Γιατί;
- Υπήρχε κάποιος ήχος που σας τρόμαξε ή σας έκανε να νιώσετε ηρεμία;
- Ποια εικόνα είδατε στο μυαλό σας ενώ ακούγατε τον ήχο;

Για συζήτηση με όλη την τάξη:

- Ποιες διαφορές παρατηρήσατε στον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι αισθάνθηκαν για τον ίδιο ήχο;
- Τι μάθατε για τη σχέση μεταξύ ήχων και συναισθημάτων;
- Γιατί πιστεύετε ότι είναι χρήσιμο να δίνετε προσοχή στους ήχους στην καθημερινή ζωή;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Δυσκολία στην έκφραση συναισθημάτων ή εντυπώσεων με λόγια

Συμβουλή: Χρησιμοποιήστε κάρτες συναισθημάτων, κάρτες ήχων και κάρτες χρωμάτων ως βοηθήματα. Προτείνετε μεταφορικές ερωτήσεις: «Αν αυτός ο ήχος ήταν υφή/χρώμα/καιρός, τι θα ήταν;»

- **Πρόκληση:** Δυσκολία συγκέντρωσης στη σιωπή

Συμβουλή: Ξεκινήστε με μικροήχους (1–2 δευτερόλεπτα) και στη συνέχεια αυξήστε σταδιακά τον χρόνο ακρόασης. Χρησιμοποιήστε απλές ασκήσεις αναπνοής ή σταθεροποίησης (π.χ. «ανοίξτε τα αυτιά σας για να ακούσετε»)

- **Πρόκληση:** Ευαισθησία στους ήχους ή αίσθημα υπερφόρτωσης

Συμβουλή: Προεπιλέξτε ήχους που ενδέχεται να προκαλέσουν δυσφορία· ζητήστε την άποψη των μαθητών. Κόλπο: Προσφέρετε «εναλλακτικές επιλογές» (γωνιά ακρόασης, συντομότερη συμμετοχή).

- **Πρόκληση:** Αίσθημα αμηχανίας κατά τη διάρκεια της παρουσίασης

Συμβουλή: Προσφέρετε πολλαπλούς τρόπους έκφρασης (ζωγραφική, χειρονομίες, κίνηση). Κόλπο: Ενθαρρύνετε την ανταλλαγή απόψεων ανά ζεύγη πριν από τη συζήτηση με όλη την τάξη.

- **Πρόκληση:** Ορισμένα παιδιά βασίζονται μόνο στην αναγνώριση του ήχου — χωρίς να τον εξερευνούν

Συμβουλή: Κάντε ερωτήσεις που βασίζονται στην περιέργεια («Τι σε εξέπληξε; Τι σε έκανε να αναρωτηθείς;»). Κρύψτε την ταυτότητα ορισμένων ήχων για να προκαλέσετε μια βαθύτερη εξερεύνηση.

- **Πρόκληση:** Επιφανειακή σκέψη (μόνο κυριολεκτική)

Συμβουλή: Δώστε το παράδειγμα βαθύτερων συσχετισμών («Αυτός ο ήχος με κάνει να φαντάζομαι ένα κρυμμένο δάσος...»). Προσκαλέστε τα παιδιά να δημιουργήσουν μικρές ιστορίες με βάση έναν μόνο ήχο.

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προσαρμόσουν τη δραστηριότητα σε τρία επίπεδα δυσκολίας, ανάλογα με την περιέργεια, την ετοιμότητα και την ικανότητα των μαθητών να εξερευνούν τους ήχους με όλο και πιο σύνθετους τρόπους:

- **Αρχάριοι (6-7 ετών):** Οι μαθητές ακούν έναν μικρό αριθμό γνωστών ήχων (π.χ., 2–3). Η έμφαση δίνεται στην αφύπνιση της περιέργειας μέσω της παρατήρησης απλών διαφορών — δυνατός έναντι απαλού, υψηλός έναντι χαμηλού — και της σύνδεσης αυτών των ήχων με βασικές εντυπώσεις ή εικόνες. Οπτικά βοηθήματα, όπως κάρτες συναισθημάτων ή ήχων, μπορούν να υποστηρίξουν την εξερεύνηση. Ο στόχος είναι να πυροδοτηθεί η αρχική περιέργεια και η προσεκτική ακρόαση.
- **Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):** Οι μαθητές εξερευνούν μια ευρύτερη ποικιλία ήχων (π.χ., 5–6), συμπεριλαμβανομένων άγνωστων ή αφηρημένων. Αναλογίζονται τι τους έκανε να φανταστούν ή να αναρωτηθούν οι ήχοι, εκφράζοντας τις ιδέες τους μέσω ζωγραφικής ή σύντομων λεκτικών περιγραφών. Η περιέργεια γίνεται πιο ενεργή καθώς οι μαθητές δημιουργούν προσωπικές συσχετίσεις, εντοπίζουν εκπληκτικά στοιχεία και περιγράφουν τι τράβηξε την προσοχή τους.
- **Ειδικοί (9-10 ετών):** Οι μαθητές διερευνούν πολυάριθμους ήχους (8 ή περισσότερους) και εμπλέκονται σε βαθύτερη, καθοδηγούμενη από την περιέργεια ερμηνεία. Μπορούν να δημιουργήσουν σύντομες ιστορίες, φανταστικά ηχοτοπία ή ομαδικές συζητήσεις με βάση ό,τι άκουσαν. Σε αυτό το επίπεδο, οι μαθητές συγκρίνουν ερμηνείες, εξετάζουν πώς ο ίδιος ήχος μπορεί να προκαλέσει διαφορετικές ιδέες και εκφράζουν τις εσωτερικές εικόνες που

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

πυροδοτήθηκαν από την ακρόαση. Στόχος είναι να καλλιεργηθεί η διαρκής περιέργεια, η ανοιχτότητα και η δημιουργική διερεύνηση του ακουστικού κόσμου.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

Σχετικά με την περιέργεια και το θαυμασμό:

- Ποιος ήχος σας κέντρισε περισσότερο την περιέργεια και γιατί;
- Ποια νέα ερώτηση σου ήρθε στο μυαλό ενώ άκουγες;
- Ποιος ήχος σε εξέπληξε περισσότερο;
- *Σχετικά με την προσεκτική ακρόαση:*
- Τι σας βοήθησε να παρατηρήσετε τις μικρές λεπτομέρειες στους ήχους;
- Πώς άλλαξε ο τρόπος με τον οποίο βίωσες τον ήχο όταν έκλεισες τα μάτια σου;

Σχετικά με τη φανταστική ερμηνεία:

- Ποια εικόνα ή ιστορία σας ήρθε στο μυαλό;
- Πώς άλλαξαν οι ιδέες σας αφού ακούσατε τις ερμηνείες των άλλων;

Σχετικά με την ανοιχτότητα σε άλλες οπτικές γωνίες:

- Μήπως κάποιος φαντάστηκε τον ίδιο ήχο με εντελώς διαφορετικό τρόπο; Τι σας δίδαξε αυτό;
- Πώς μπορούν οι διαφορετικές ερμηνείες να μας βοηθήσουν να παραμείνουμε ανοιχτοί και περίεργοι;

Σχετικά με τη μεταφορά της δεξιότητας:

- Πώς θα μπορούσε η περιέργεια για τους ήχους να σας βοηθήσει στη μουσική, στην αφήγηση ιστοριών ή στην επιστήμη;
- Πότε στην καθημερινή ζωή μπορεί να χρειαστεί να σταματήσετε και να ακούσετε πραγματικά;

3.7.4 Εγώ το έχω κάνει, ποιος άλλος;

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα επεκτείνει την παραδοσιακή μορφή «Εγώ έχω, ποιος έχει;» σε μια δημιουργική άσκηση συλλογιστικής και δημιουργίας συσχετισμών. Αντί να ταιριάζουν απλώς κάρτες σε μια σειρά, οι μαθητές εξερευνούν πολλαπλές πιθανές συνδέσεις, επινοούν νέους δεσμούς μεταξύ εννοιών και δημιουργούν τις δικές τους κάρτες και αλυσίδες. Η δραστηριότητα δίνει έμφαση στην *ευέλικτη σκέψη, την περιέργεια, την πρωτοτυπία και τη σύνδεση ιδεών*, ενώ ενισχύει την επικοινωνία και τη συνεργασία.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια δεξιότητα
- Δημιουργικότητα
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
- Επίλυση προβλημάτων
- Περιέργεια, αίσθηση του θαυμασμού και ανοιχτό πνεύμα

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6-10 ετών	Όλη η τάξη, σε ζεύγη ή μικρές ομάδες	45-60 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

1. **Εισαγωγή:** Εισαγωγή στη δημιουργική σύνδεση. Ο εκπαιδευτικός δείχνει μερικές κάρτες με παραδείγματα (λέξεις, εικόνες, αριθμούς, αντικείμενα). Οι μαθητές σκέφτονται διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους δύο κάρτες θα μπορούσαν να συνδεθούν, πώς μια έννοια μπορεί να οδηγήσει σε μια άλλη με απροσδόκητους τρόπους.
2. **Φάση εξερεύνησης:** Ανακάλυψη πολλαπλών συνδέσεων. Οι μαθητές εξετάζουν τις κάρτες τους ατομικά ή σε ζεύγη. Αναζητούν: ασυνήθιστες ή ευφάνταστες συνδέσεις, προσωπικές συσχετίσεις, μοτίβα που άλλοι μπορεί να μην παρατηρήσουν. Ο εκπαιδευτικός διεγείρει την περιέργεια: «Πόσες διαφορετικές συνδέσεις μπορείτε να βρείτε;», «Ποιος είναι ένας εκπληκτικός τρόπος με τον οποίο αυτές οι δύο κάρτες θα μπορούσαν να ταιριάζουν μεταξύ τους;»
3. **Καθοδηγούμενη δραστηριότητα:** Δημιουργική αλυσίδα. Αντί της παραδοσιακής γραμμικής αλυσίδας, οι μαθητές δημιουργούν διακλαδισμένες αλυσίδες: Κάθε κάρτα «Έχω...» πρέπει να συνδέεται με τουλάχιστον δύο πιθανές απαντήσεις στο «Ποιος έχει...;». Οι μαθητές εξηγούν τη δημιουργική λογική πίσω από κάθε επιλογή. Αυτό επεκτείνει την αρχική δομή σε μια διαδικασία σκέψης υψηλότερης τάξης.
4. **Κύρια δραστηριότητα:** Δημιουργική αλυσίδα με όλη την τάξη. Οι μαθητές κάθονται σε κύκλο. Η αλυσίδα ξεκινά με έναν μαθητή να διαβάζει την κάρτα «Έχω...» του και να επιλέγει μια δημιουργική σύνδεση «Ποιος έχει...;». Γίνονται δεκτές πολλαπλές απαντήσεις, εφόσον αιτιολογούνται. Ο εκπαιδευτικός προτρέπει: «Πείστε μας! Γιατί συνδέεται η κάρτα σας;» «Ποιος έχει μια διαφορετική αλλά επίσης έγκυρη σύνδεση;» Αυτό μετατρέπει τη δραστηριότητα σε μια συνεργατική δημιουργική εργασία, όχι σε αγώνα ταχύτητας.

5. **Κάρτες που δημιουργούν οι μαθητές:** Οι μαθητές δημιουργούν τις δικές τους κάρτες χρησιμοποιώντας λεξιλόγιο από την ενότητα, εικόνες, μαθηματικά σύμβολα, επιστημονικές κατηγορίες. Σχεδιάζουν συνδέσεις που είναι αστείες, αφηρημένες, συμβολικές ή ευφάνταστες.
6. **Ανασκόπηση με όλη την τάξη:** Οι μαθητές μοιράζονται ποια σύνδεση βρήκαν πιο εκπληκτική, ευχάριστη ή σημαντική.

Σημειώσεις για τη διάταξη της τάξης σε εσωτερικό ή εξωτερικό χώρο

Η δραστηριότητα μπορεί να πραγματοποιηθεί τόσο σε εσωτερικό όσο και σε εξωτερικό χώρο. Συνιστάται μια ευέλικτη διάταξη της αίθουσας, η οποία θα επιτρέπει στους μαθητές να κινούνται ελεύθερα, να συνεργάζονται σε ζεύγη ή μικρές ομάδες και να οργανώνουν τα υλικά με τρόπο που να υποστηρίζει την εξερεύνηση και τη δημιουργικότητα. Σε εσωτερικό χώρο, τα θρανία μπορούν να ομαδοποιηθούν ή να παραμεριστούν για να δημιουργηθεί ένας ανοιχτός χώρος εργασίας· σε εξωτερικό χώρο, οι μαθητές μπορούν να συγκεντρωθούν γύρω από έναν κεντρικό χώρο ή να μετακινούνται μεταξύ των σταθμών. Η διάταξη πρέπει να ευνοεί την ορατότητα των υλικών, την ομαλή μετάβαση μεταξύ των φάσεων της δραστηριότητας και ένα ασφαλές, ευρύχωρο περιβάλλον για δημιουργική αλληλεπίδραση.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Αυτή η δραστηριότητα καλλιεργεί τη δημιουργικότητα, ενθαρρύνοντας τους μαθητές να παράγουν πολλαπλές ιδέες, να εξερευνούν ποικίλες συσχετίσεις και να αιτιολογούν ευφάνταστες συνδέσεις. Εξασκούν τη διαφοροποιημένη σκέψη (πολλές πιθανότητες), την ευέλικτη σκέψη (μετάβαση μεταξύ ιδεών), την πρωτοτυπία (απροσδόκητες συνδέσεις) και τη δημιουργική επικοινωνία (εξήγηση της συλλογιστικής τους). Δίνοντας αξία όχι σε μία σωστή απάντηση, αλλά σε πολλές πιθανές απαντήσεις, η δραστηριότητα ενισχύει την αυτοπεποίθηση στη δημιουργική έκφραση.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές θα είναι σε θέση να δημιουργούν πρωτότυπες συσχετίσεις, να εξερευνούν πολλαπλές δημιουργικές συνδέσεις μεταξύ εννοιών και να εξηγούν τη σκέψη τους με ευέλικτους και ευφάνταστους τρόπους.

- Θα κατανοήσουν ότι η δημιουργικότητα συνεπάγεται τη δημιουργία απροσδόκητων συνδέσεων και την ανοιχτή στάση απέναντι σε διαφορετικές ερμηνείες.
- Θα είναι σε θέση να επικοινωνούν τις ιδέες τους με σαφήνεια και να εκτιμούν τις δημιουργικές συνεισφορές των άλλων.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με τα μαθήματα

Αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα μπορεί να ενσωματωθεί ουσιαστικά σε διάφορα μαθήματα, προσαρμόζοντας τα σετ καρτών και τους τύπους των δημιουργικών συνδέσεων που ενθαρρύνονται οι μαθητές να δημιουργήσουν.

Γλώσσα

- Ανάπτυξη λεξιλογίου (ουσιαστικά, επίθετα, ρήματα, κατηγορίες)
- Δημιουργία ιστοριών: οι κάρτες γίνονται στοιχεία της ιστορίας, χαρακτήρες, σκηνικά
- Εξερεύνηση συνώνυμων, αντωνύμων, συσχετισμών με ομοιοκαταληξίες

- Δημιουργικός διάλογος:
«Έχω... ένα δάσος. Ποιος έχει... κάτι που θα μπορούσε να εμφανιστεί στην ιστορία μου;»

Μαθηματικά

- Αριθμητικές ακολουθίες: «Έχω 12. Ποιος έχει... κάτι που διαιρείται με το 3;»
- Σχήματα και γεωμετρικές συσχετίσεις
- Κλάσματα, μοτίβα ή λεξιλόγιο μετρήσεων
- Λογική συλλογιστική: κάρτες που συνδέονται μέσω κανόνων ή χαρακτηριστικών

Φυσικές επιστήμες

- Ταξινόμηση ζώων, οικοσυστήματα, τροφικές αλυσίδες
- Τύποι καιρού, υλικά, καταστάσεις της ύλης
- Πηγές ενέργειας ή περιβαλλοντικές έννοιες
- Δημιουργικές αναλογίες (π.χ., «Ποιος έχει κάτι που μπορεί να παράγει φως;»)

Περιβαλλοντικές σπουδές / Κοινωνικές επιστήμες/Αγωγή Ζωής

- Κατηγορίες που σχετίζονται με ρόλους στην κοινότητα, συναισθήματα, δικαιοσύνη, ευθύνη
- Ηθικές συνδέσεις: «Είμαι ευγενικός. Ποιος βρίσκεται σε μια κατάσταση όπου χρειάζεται ευγένεια;»
- Εξερεύνηση αξιών και σχέσεων

Τέχνες

- Συμβολικές συνδέσεις μεταξύ εικόνων και συναισθημάτων
- Χρήση καρτών ως έμπνευση για σχέδια, κολάζ ή εικονογραφήσεις ιστοριών
- Εξερεύνηση χρωματικών συσχετισμών και αισθητηριακών συνδέσεων
- Δημιουργικές μεταβάσεις: «Ποιος έχει μια κάρτα που ταιριάζει με τη διάθεση της δικής μου κάρτας;»

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

- Κάρτες «Εγώ έχω, ποιος έχει;» (λέξεις, εικόνες, αριθμοί, κατηγορίες)
- Κενές κάρτες για προσθήκες από τους μαθητές
- Μαρκαδόροι / στυλό
- Τραπέζι ή χώρος εργασίας για ομάδες
- Προαιρετικά: θεματικά σετ καρτών (ζώα, επίθετα, επιστημονικές έννοιες)

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

Ζευγάρια / μικρές ομάδες:

- Τι σας έκανε να συνδέσετε αυτές τις δύο κάρτες;
- Μπορείτε να βρείτε μια δεύτερη ή τρίτη πιθανή σύνδεση;
- Ποια είναι η πιο ασυνήθιστη σύνδεση που ανακαλύψατε;

Όλη η τάξη:

- Βρήκε κανείς κάποια διαφορετική σύνδεση από αυτή που περιμένατε;
- Πώς άλλαξε η ιδέα σου αφού άκουσες τις απόψεις των άλλων;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές κάνουν μόνο μία, προφανή σύνδεση.

Συμβουλή: Ζητήστε τρεις διαφορετικές συσχετίσεις. Δώστε υποδείξεις όπως «Σκεφτείτε μια σύνδεση με μια ιστορία... μια σύνδεση με ένα σχήμα... μια σύνδεση με έναν ήχο...»

- **Πρόκληση:** Μερικοί μαθητές διστάζουν να μιλήσουν.

Συμβουλή: Επιτρέψτε την ανταλλαγή απόψεων ανά ζεύγη πριν από την ανταλλαγή με όλη την τάξη. Κόλπο: Δώστε εισαγωγικές φράσεις («Επέλεξα αυτό επειδή...»).

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές το αντιμετωπίζουν ως παιχνίδι ταχύτητας.

Συμβουλή: Απομακρύνετε τα στοιχεία ανταγωνισμού· δώστε έμφαση στη δημιουργικότητα. Επιβραβεύστε την «πιο πρωτότυπη σύνδεση» σε κάθε γύρο.

- **Πρόκληση:** Δημιουργική κόπωση ή επαναλαμβανόμενες απαντήσεις.

Συμβουλή: Προτείνετε κατηγορίες (χρώμα, συναίσθημα, βióτοπος). Αφήστε τους μαθητές να επινοήσουν μια εντελώς νέα κάρτα για να ανανεώσουν την αλυσίδα.

Προσαρμογή επιπέδου δυσκολίας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προσαρμόσουν τη δραστηριότητα σε τρία επίπεδα δυσκολίας, ανάλογα με την περιέργεια, την ετοιμότητα και τις ικανότητες των μαθητών:

- **Μαθητές αρχάριοι (6-7 ετών):** Απλές κάρτες με εικόνες ή ουσιαστικά. Μία υποχρεωτική σύνδεση + σύντομη εξήγηση. Ο εκπαιδευτικός παρέχει σταδιακές υποδείξεις.
- **Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):** Αφηρημένες λέξεις ή λέξεις με πολλαπλές έννοιες. Τουλάχιστον δύο διαφορετικές δημιουργικές συνδέσεις ανά κάρτα. Οι μαθητές δημιουργούν τις δικές τους κάρτες.
- **Ειδικοί (9-10 ετών):** Πολύπλοκες κατηγορίες (π.χ. ενσυναίσθηση, δικαιοσύνη, ενέργεια). Οι μαθητές δημιουργούν πλήρη δίκτυα συνδέσεων, όχι γραμμικές αλυσίδες. Οι μαθητές αιτιολογούν και συγκρίνουν τις ερμηνείες τους.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

Δημιουργικότητα

- Ποια σύνδεση που επινοήσες σε έκανε να νιώσεις πιο περήφανος;
- Η ιδέα κάποιου άλλου ενέπνευσε την επόμενη σου; Πώς;

Ευελιξία

- Άλλαξες γνώμη σε κάποιο σημείο; Γιατί;
- Πώς προσαρμόστηκες όταν κάποιος πρότεινε μια νέα ιδέα;

Περιέργεια και ανοιχτό πνεύμα

- Ποια κάρτα σας κέντρισε περισσότερο την περιέργεια;
- Ποια νέα ερώτηση ή ιδέα σου ήρθε στο μυαλό σήμερα;

3.7.5 Ανακάτεψε και συνδύασε (Mash-up)

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Το «*Mix and Match*» είναι μια δημιουργική μαθησιακή δραστηριότητα στην οποία οι μαθητές συνδυάζουν δύο άσχετες μεταξύ τους έννοιες – ζώα, αντικείμενα, μέρη, χαρακτήρες, υλικά ή αφηρημένες ιδέες – για να επινοήσουν κάτι εντελώς καινούργιο. Η δραστηριότητα ενθαρρύνει τη διαφοροποιημένη σκέψη, την ευέλικτη φαντασία, τον παιχνιδιάρικο πειραματισμό και τη δημιουργική εξήγηση. Αντί να ταιριάζουν απλώς λέξεις, οι μαθητές διερευνούν *γιατί* και *πώς* δύο ιδέες μπορούν να ταιριάζουν μεταξύ τους, πώς θα μπορούσε να μοιάζει το νέο «mash-up» και ποιο σκοπό ή νόημα θα μπορούσε να έχει. Ο στόχος δεν είναι ένα «αστείο πλάσμα», αλλά μια διαδικασία συλλογισμού που βασίζεται στη δημιουργικότητα: εφεύρεση, αιτιολόγηση, σύγκριση, βελτίωση.

Εστίαση στις δεξιότητες

Εστίαση στις βασικές δεξιότητες

- Δημιουργικότητα
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
- Επίλυση προβλημάτων
- Περιέργεια, αίσθηση του θαυμασμού και ανοιχτό πνεύμα

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6-10 ετών	Όλη η τάξη, σε ζεύγη ή μικρές ομάδες	45-60 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

1. **Εισαγωγή:** Ξεκινούμε με τη ροή των ιδεών. Ο εκπαιδευτικός δείχνει δύο απλές κάρτες (π.χ. ελέφαντας + ελικόπτερο) και δίνει το παράδειγμα ενός ευφάνταστου συνδυασμού: Πώς θα μπορούσε να μοιάζει; Τι θα μπορούσε να κάνει; Ποιο πρόβλημα θα μπορούσε να λύσει; Οι μαθητές μοιράζονται γρήγορες ιδέες σε ζευγάρια.
2. **Φάση εξερεύνησης:** Εντοπίζουμε δυνατότητες. Σε ζευγάρια, αρχίζουν να μελετούν μια σειρά καρτών και να κάνουν καταγισμό ιδεών: Ποιες εκπληκτικές συνδέσεις μπορούμε να βρούμε; Πόσες διαφορετικές ιδέες μπορούμε να δημιουργήσουμε με το ίδιο χαρτί; Τι θα γινόταν αν αλλάζαμε μία λέξη; Τι θα γινόταν αν αντικαθιστούσαμε μία λέξη; Τι θα γινόταν αν το συνδυαστικό δημιούργημα ζούσε στον ωκεανό / στο διάστημα / στο δάσος / στην πόλη; Ο εκπαιδευτικός ενθαρρύνει την περιέργεια και την ευελιξία.
3. Ο εκπαιδευτικός προτρέπει την περιέργεια και την ευελιξία.
4. **Καθοδηγούμενη δραστηριότητα:** Δημιουργία και περιγραφή μασάπ. Κάθε ζευγάρι επιλέγει τυχαία δύο κάρτες (ζωντανά όντα, μέρη, αντικείμενα, συναισθήματα, εφευρέσεις κ.λπ.) και αναπτύσσει ένα δημιουργικό μασάπ: Πρέπει: να περιγράψουν την εμφάνισή του· να εξηγήσουν τις ικανότητές του ή τον σκοπό του· να αποφασίσουν πού ζει· να προσδιορίσουν ποια πρόκληση αντιμετωπίζει· να επινοήσουν πώς επιλύει την πρόκληση. Οι μαθητές ζωγραφίζουν ή γράφουν σύντομες σημειώσεις.
5. **Κύρια δραστηριότητα:** Δημιουργία της Γκαλερί Mash-Up. Κάθε ζευγάρι δημιουργεί μια οπτική αναπαράσταση (σχέδιο, κολάζ, σκίτσο με λεζάντες). Στη συνέχεια, όλη η τάξη συμμετέχει σε μια

περιήγηση στη γκαλερί. Σε κάθε σταθμό, οι μαθητές: μαντεύουν τις λειτουργίες του «mash-up», κάνουν ερωτήσεις, προσθέτουν προτάσεις του τύπου «Τι θα γινόταν αν...;», εκτιμούν τις πρωτότυπες ιδέες. Στη συνέχεια, οι δημιουργοί εξηγούν το σχέδιό τους και τη διαδικασία σκέψης τους.

6. **Δημιουργική επέκταση:** Τα ζευγάρια μπορούν: να δημιουργήσουν ένα ιστορικό υπόβαθρο· να γράψουν μια σύντομη σκηνή κόμικ· να αναπαραστήσουν με πράξεις πώς κινείται ή επικοινωνεί το «mash-up» τους.
7. **Τελική ανασκόπηση με όλη την τάξη:** Οι μαθητές μοιράζονται τι τους εξέπληξε, ποια ιδέα τους ενέπνευσε και πώς αναπτύχθηκε η δημιουργικότητά τους.

Σημειώσεις για τη διάταξη της αίθουσας διδασκαλίας (εσωτερική/εξωτερική)

Η δραστηριότητα μπορεί να πραγματοποιηθεί σε εσωτερικό ή εξωτερικό χώρο. Μια ευέλικτη διάταξη υποστηρίζει τη δημιουργική εξερεύνηση: θρανία ομαδοποιημένα για συνεργασία σε ζεύγη ή ομάδες· ελεύθερη κίνηση μεταξύ των σταθμών· ορατή πρόσβαση σε υλικά ζωγραφικής και κάρτες· σε εξωτερικό χώρο: χρησιμοποιήστε τραπέζια πικνίκ ή σημεία στο έδαφος με αρκετό χώρο για δημιουργία και παρουσίαση. Ο χώρος πρέπει να ενθαρρύνει την αλληλεπίδραση, την περιέργεια και την ασφαλή δημιουργική έκφραση.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Αυτή η δραστηριότητα καλλιεργεί τη δημιουργικότητα επιτρέποντας στους μαθητές:

- να παράγουν πολλές διαφορετικές ιδέες από λίγες εισροές (αποκλίνουσα σκέψη)· να βλέπουν πέρα από το προφανές και να εξερευνούν απροσδόκητες δυνατότητες·
- να συνδυάζουν άσχετες έννοιες σε νέους, ουσιαστικούς συνδυασμούς· να αιτιολογούν τις επιλογές τους μέσω της αφήγησης ή της εξήγησης·
- να παραμένουν ανοιχτοί στις ερμηνείες των άλλων και να συνδημιουργούν·
- να ενισχύουν την επίλυση προβλημάτων μέσω δημιουργικών προκλήσεων.
- Η παιχνιδιάρικη μορφή μειώνει τον φόβο του λάθους, ενθαρρύνει την ανάληψη κινδύνου και ενισχύει την ανθεκτικότητα μέσω της επανάληψης («Προσπάθησε ξανά — κάν' το πιο παράξενο, πιο έξυπνο, πιο σαφές, πιο αστείο!»).

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές θα είναι σε θέση να δημιουργήσουν πρωτότυπες ιδέες συνδυασμού, να εξερευνήσουν πολλαπλές δημιουργικές συνδέσεις μεταξύ άσχετων εννοιών και να εκφράσουν τη σκέψη τους μέσω ευφάνταστων εξηγήσεων και σχεδίων.

- Θα κατανοήσουν ότι η δημιουργικότητα πηγάζει από την περιέργεια, την ευέλικτη σκέψη και την εκτίμηση των διαφορετικών απόψεων.
- Θα είναι σε θέση να αιτιολογούν τις δημιουργικές τους αποφάσεις, να επανεξετάζουν τις ιδέες τους με βάση την ανατροφοδότηση και να συνεργάζονται για να βελτιώσουν το «mash-up» τους.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το θέμα

Γλώσσα

- Δημιουργήστε έναν χαρακτήρα που συνδυάζει στοιχεία από διαφορετικές πηγές για μια ιστορία
- Γράψτε μια σειρά κόμικς ή ένα σύντομο παραμύθι για το πλάσμα
- Συνδυάστε ένα συναίσθημα με έναν τύπο καιρού για να εμπνευστείτε να γράψετε ποίηση

Μαθηματικά

- Αναμίξτε σχήματα για να δημιουργήσετε μια νέα γεωμετρική μορφή
- Δημιουργήστε «πλάσματα με μοτίβα» χρησιμοποιώντας επαναλαμβανόμενες δομές
- Συνδυάστε αριθμούς με αντικείμενα (π.χ. τρίγωνο + δέντρο) για να εμπνευστείτε συμβολικό νόημα

Φυσικές Επιστήμες

- Συνδυάστε ένα ζώο + ένα οικοσύστημα → εξερευνήστε τις προσαρμογές
- Συνδυάστε μια μηχανή + ένα φυσικό στοιχείο για να λύσετε ένα πραγματικό πρόβλημα
- Εφεύρετε ένα πλάσμα που μπορεί να επιβιώσει σε ακραίες κλιματικές συνθήκες

Κοινωνικές επιστήμες -Γεωγραφία

- Συνδυάστε δύο πολιτισμούς → εξερευνήστε τη διατροφή, τις γιορτές, τα σπίτια, τα ρούχα
- Συνδυάστε ιστορικές περιόδους (π.χ. «αστροναύτης Βίκινγκ»)
- Σκεφτείτε τη διαφορετικότητα και την αξία των διαφορετικών ιδεών

Τέχνη

- Δημιουργήστε εικονογραφήσεις, κολάζ ή γλυπτά που συνδυάζουν στοιχεία από διαφορετικές πηγές
- Εξερευνήστε υφές, χρώματα και υλικά μέσω υβριδικών σχεδίων

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

- Λέξεις-κάρτες, εικόνες-κάρτες ή κάρτες κατηγοριών
- Κενά χαρτιά / φύλλα ζωγραφικής
- Χρωματιστά μολύβια, μαρκαδόροι, κηρομπογιές
- Προαιρετικά: ανακυκλωμένα υλικά για τρισδιάστατα μίγματα
- Ψαλίδια, κόλλα, υλικά χειροτεχνίας

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

Ζευγάρια / μικρές ομάδες:

- Ποια ήταν η πρώτη ιδέα που σας ήρθε στο μυαλό; Γιατί;
- Μπορείτε να φανταστείτε μια δεύτερη ή τρίτη εκδοχή αυτού του συνδυασμού;
- Πώς θα έλυνε αυτό το πλάσμα/αντικείμενο ένα πρόβλημα;
- Ποιο μέρος της ιδέας σας άλλαξε καθώς δουλεύατε πάνω σε αυτήν; Όλη η τάξη:
- Τι σας εξέπληξε στα μασάπ των συμμαθητών σας;
- Μήπως η ιδέα κάποιου σας βοήθησε να αναπτύξετε περαιτέρω τη δική σας;
- Τι σας κέντρισε την περιέργεια σχετικά με το σχέδιο μιας άλλης ομάδας;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές δημιουργούν μόνο κυριολεκτικούς ή απλούς συνδυασμούς.
- **Συμβουλή:** Ρωτήστε: «Κάντε το πιο παράξενο!» ή «Προσθέστε μια ειδική ικανότητα!» Δώστε υποδείξεις (π.χ. συναίσθημα + αντικείμενο, καιρός + ζώο).

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές δυσκολεύονται να οπτικοποιήσουν το μίγμα.
- **Συμβουλή:** Χρησιμοποιήστε σιλουέτες, σχήματα ή εικόνες που μπορούν να συνδυαστούν για υποστήριξη. Αφήστε τους να το πλάσουν με ανακυκλωμένα υλικά.
- **Πρόκληση:** Μερικοί μαθητές διστάζουν να μοιραστούν τις ιδέες τους.
- **Συμβουλή:** Αφήστε τους πρώτα να μοιραστούν τις ιδέες τους σε ζευγάρια.

Δώστε τους εισαγωγικές φράσεις: «Το μίγμα μας μπορεί... Επειδή...»

- **Δυσκολία:** Οι ομάδες κολλάνε μετά από μία ιδέα.
- **Συμβουλή:** Ενθαρρύνετε τον «κανόνα των 3 εκδοχών», δημιουργήστε τρεις διαφορετικές ερμηνείες. Κόλπο: Προσθέστε περιορισμούς: ταξίδι στο χρόνο, υποβρύχιο περιβάλλον, λειτουργία ρομπότ κ.λπ.
- **Πρόκληση:** Η δημιουργικότητα μειώνεται λόγω τελειομανίας.
- **Συμβουλή:** Επιβραβεύστε τις «παράξενες», «αστείες» ή «αδύνατες» ιδέες. Δώστε έμφαση στη διαδικασία και όχι στο αποτέλεσμα.

Προσαρμογή επιπέδου δυσκολίας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προσαρμόσουν τη δραστηριότητα σε τρία επίπεδα δυσκολίας, ανάλογα με την περιέργεια, την ετοιμότητα και τις ικανότητες των μαθητών:

- Αρχάριοι μαθητές (6-7 ετών):
 - Χρησιμοποιήστε σαφείς, απλές κάρτες με εικόνες (ζώα, τρόφιμα, παιχνίδια).
 - Παρέχετε πρότυπα: Αυτή είναι μια ____ + ____ = _____. Μπορεί να...
 - Εστιάστε στο σχέδιο και σε περιγραφές 1-2 προτάσεων.
- Μαθητές προχωρημένου επιπέδου (ηλικίας 8-9 ετών):
 - Να επιτρέπονται αφηρημένοι ή ασυνήθιστοι συνδυασμοί
 - Ζητήστε 2-3 δημιουργικές εξηγήσεις
 - Αφήστε τους μαθητές να γράψουν ένα διήγημα ή ένα κόμικ
 - Ενθαρρύνετε τις δεξιότητες παρουσίασης
- Μαθητές ειδικών γνώσεων (9-10 ετών):
 - Οι μαθητές επιλέγουν θέματα (π.χ. περιβαλλοντικά προβλήματα, βοήθεια σε μια κοινότητα)
 - Το «mash-up» πρέπει να εξυπηρετεί κάποιο σκοπό
 - Οι μαθητές σχεδιάζουν εικονογραφημένα βιβλία, αφίσες ή μίνι-παραστάσεις
 - Να περιλαμβάνεται αναστοχασμός σχετικά με τις κοινωνικές ή οικολογικές συνδέσεις

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

Δημιουργικότητα

- Τι έκανε το μασάπ σου πρωτότυπο;
- Ποια ιδέα άλλαξε περισσότερο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας;
- Ποια δημιουργικά ρίσκα πήρατε; Ευελιξία
- Πώς εξελίχθηκε η ιδέα σας όταν ο συνεργάτης σας πρότεινε κάτι νέο;
- Αλλάξατε κατεύθυνση σε κάποιο σημείο; Γιατί; Περιέργεια και ανοιχτό πνεύμα
- Ποια λεπτομέρεια σας κέντρισε περισσότερο την περιέργεια σχετικά με το σχέδιο μιας άλλης ομάδας;
- Ποια νέα ερώτηση σας ήρθε στο μυαλό;

3.8 ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗ

3.8.1 Κύκλος ιστοριών ενσυναίσθησης

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Τα παιδιά κάθονται σε κύκλο και μοιράζονται πραγματικές ή φανταστικές ιστορίες για στιγμές που ένωσαν συγκεκριμένα συναισθήματα, ενώ τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας εξασκούνται στο να ακούν και να ανταποκρίνονται με ενσυναίσθηση.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια δεξιότητα
- Ενσυναίσθηση
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
- Συνειδητοποίηση, ρύθμιση και επικοινωνία των συναισθημάτων
- Περιέργεια, αίσθηση του θαυμασμού και ανοιχτό πνεύμα
- Εκτίμηση των ανθρώπων και της φύσης

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6-10 ετών	8-20	30-40 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

Αυτή η δραστηριότητα έχει σχεδιαστεί για να βοηθήσει τα παιδιά να εξερευνήσουν τα συναισθήματα μέσω της αφήγησης ιστοριών και να εξασκήσουν την ενσυναίσθηση ακούγοντας και απαντώντας με προσοχή.

1. **Προετοιμασία από τον εκπαιδευτικό:** Ο εκπαιδευτικός επιλέγει ένα βασικό συναισθημα στο οποίο

θα επικεντρωθεί η συνεδρία — για παράδειγμα: φόβο, χαρά, θλίψη, θυμό ή υπερηφάνεια.

Αυτό το συναισθημα θα καθοδηγήσει τις ιστορίες που θα μοιραστούν και τις απαντήσεις που θα εξασκηθούν.

Ο εκπαιδευτικός εισάγει τη συνεδρία λέγοντας κάτι όπως:

«Σήμερα θα επικεντρωθούμε σε ένα συναισθημα και θα πούμε αληθινές ιστορίες για στιγμές που νιώσαμε έτσι. Μετά από κάθε ιστορία, θα εξασκηθούμε στο να ακούμε με προσοχή και να δείχνουμε ότι καταλαβαίνουμε και υποστηρίζουμε ο ένας τον άλλον.»

2. **Δημιουργία της κατάλληλης ατμόσφαιρας:** Για να δημιουργήσει μια ασφαλή ατμόσφαιρα με σεβασμό, ο εκπαιδευτικός υπενθυμίζει στην τάξη μερικούς βασικούς κανόνες:
 - Μιλάει ένας-ένας.
 - Ακούμε με πλήρη προσοχή.
 - Δεν κάνουμε πειράγματα ούτε κρίνουμε.
 - Δεν πειράζει αν κάποιος δεν θέλει να μιλήσει.
3. **Μοιραζόμαστε ιστορίες (μεμονωμένη σειρά):** Ένα παιδί προσφέρεται εθελοντικά (ή καλείται ευγενικά) να διηγηθεί μια σύντομη αληθινή ιστορία για μια στιγμή που ένωσε το επιλεγμένο

συναίσθημα. Για παράδειγμα: «Ένωσα φόβο όταν χάθηκα στο σούπερ μάρκετ για μια στιγμή και δεν μπορούσα να βρω τον μπαμπά μου». Ο εκπαιδευτικός ή ένα άλλο παιδί μπορεί να βοηθήσει, ρωτώντας ευγενικά: «Τι συνέβη μετά;» «Πού ένιωσες αυτό το συναίσθημα στο σώμα σου;» «Τι έκανες γι' αυτό;»

4. Εξάσκηση ενσυναίσθητων αντιδράσεων (ομαδική δραστηριότητα)

Μετά την ιστορία, η ομάδα εξασκείται σε αντιδράσεις ενσυναίσθησης απαντώντας με:

- Μια ερώτηση που δείχνει ενδιαφέρον, όπως: «Πώς σε έκανε να νιώσεις αυτό;»
- Ένα ενθαρρυντικό σχόλιο, όπως: «Πρέπει να ήταν πολύ δύσκολο. Κι εγώ θα ένιωθα φόβο.»
- Μια προσωπική σύνδεση, όπως: «Κάτι παρόμοιο μου συνέβη όταν...»

Ο εκπαιδευτικός δίνει το παράδειγμα για αυτούς τους τύπους απαντήσεων, αν χρειαστεί, και ενθαρρύνει τους άλλους να δοκιμάσουν.

5. **Εναλλαγή ομιλητών:** Η δραστηριότητα συνεχίζεται με 2–4 ακόμη παιδιά, ανάλογα με το χρόνο και το μέγεθος της ομάδας. Κάθε παιδί μοιράζεται μια ιστορία και η ομάδα ανταποκρίνεται με ενσυναίσθηση. Αν κάποια παιδιά προτιμούν να μην μιλήσουν, μπορούν παρ' όλα αυτά να συμμετάσχουν στο μέρος της ανταπόκρισης.

6. **Ομαδική ανασκόπηση – συνόψιση:** Στο τέλος, η τάξη ανασκοπεί από κοινού:

- Πώς νιώσατε που μοιραστήκατε κάτι προσωπικό;
- Τι σας βοήθησε να νιώσετε ότι σας καταλαβαίνουν;
- Πώς μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε αυτόν τον τρόπο ακρόασης σε άλλες στιγμές της ημέρας μας;

Σημειώσεις για τη διάταξη της τάξης σε εσωτερικό/εξωτερικό χώρο

Εσωτερικός χώρος: τα παιδιά κάθονται σε κύκλο πάνω στο χαλί ή σε καρέκλες τοποθετημένες σε ίση απόσταση μεταξύ τους, ώστε να ενθαρρύνεται η αίσθηση της ισότητας και της προσοχής.

Εξωτερικός χώρος: συγκεντρωθείτε κάτω από ένα δέντρο ή σε μια ήσυχη γωνιά του κήπου· καθίστε σε κύκλο πάνω σε κουβέρτες ή χαλάκια. Βεβαιωθείτε ότι το περιβάλλον είναι ήρεμο και χωρίς περισπασμούς, ώστε να ευνοείται η βαθιά ακρόαση.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Αυτή η δραστηριότητα αναπτύσσει την ενσυναίσθηση μέσω της κοινής αφήγησης ιστοριών σε ένα περιβάλλον σεβασμού και ακρόασης. Τα παιδιά μοιράζονται με τη σειρά τους σύντομες προσωπικές ιστορίες που σχετίζονται με ένα συναισθηματικό ερέθισμα, ενώ τα άλλα ακούν προσεκτικά και στη συνέχεια αναστοχάζονται σχετικά με τα συναισθήματα που εμπλέκονται.

Η δραστηριότητα προάγει:

- Την βαθιά ακρόαση χωρίς κρίση ή διακοπή
- Την αναγνώριση κοινών συναισθηματικών εμπειριών
- Τη συναισθηματική συνήχηση και την υιοθέτηση της οπτικής του άλλου

Η μορφή του κύκλου δίνει έμφαση στην ισότητα και το αίσθημα του «ανήκειν». Κάθε φωνή έχει σημασία και κάθε συναίσθημα είναι ευπρόσδεκτο. Αυτό χτίζει την εμπιστοσύνη της ομάδας και καλλιεργεί την ικανότητα να φανταζόμαστε τις εσωτερικές εμπειρίες των άλλων.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές αναμένεται:

- να έχουν αναπτύξει συναισθηματικό λεξιλόγιο
- να είναι σε θέση να ακούν ενεργά και να κατανοούν τους συμμαθητές τους
- να αναπτύξουν μεγαλύτερη ενσυναίσθηση, συνδέοντας τις προσωπικές τους εμπειρίες με τα συναισθήματα των άλλων
- να είναι σε θέση να εκφράζουν τα συναισθήματά τους σε ένα ασφαλές περιβάλλον

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το θέμα

Αυτή η δραστηριότητα λειτουργεί καλύτερα σε ήσυχες στιγμές της ημέρας, όπως μετά το διάλειμμα ή στο τέλος του πρωινού, όταν τα παιδιά είναι πιο ανοιχτά στον αναστοχασμό. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί εβδομαδιαία για την ανάπτυξη του συναισθηματικού λεξιλογίου και της σύνδεσης μεταξύ συμμαθητών, ή πιο σποραδικά για να εξερευνήσει ένα θέμα (π.χ. «το αίσθημα του αποκλεισμού», «ο εορτασμός των άλλων», «η διαχείριση της απογοήτευσης»).

Για παράδειγμα, ένας εκπαιδευτικός μπορεί να ξεκινήσει λέγοντας:

«Σήμερα θα μιλήσουμε για στιγμές που νιώσαμε πραγματικά περήφανοι. Ποιος έχει μια ιστορία να μοιραστεί;» Ένα παιδί μπορεί να πει: «Ένιωσα περήφανος όταν βοήθησα τον αδελφό μου να δέσει τα παπούτσια του.»

Ένα άλλο μπορεί να προσθέσει: «Ένιωσα περήφανος όταν διάβασα δυνατά, παρόλο που ήμουν νευρικός». Αυτό ενθαρρύνει την ενσυναίσθηση και την αναγνώριση του καθημερινού θάρρους.

Με την πάροδο του χρόνου, οι μαθητές αρχίζουν να ακούνε πιο προσεκτικά, να κάνουν στοχαστικές ερωτήσεις («Πώς σε έκανε να νιώσεις αυτό;») και να συσχετίζουν τις εμπειρίες τους με αυτές των άλλων. Η δραστηριότητα δημιουργεί ένα ασφαλές συναισθηματικό περιβάλλον όπου τα παιδιά μαθαίνουν ότι τα συναισθήματα είναι κοινά και ότι το να ακούς είναι ένας ισχυρός τρόπος να δείξεις ενδιαφέρον.

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

- Κάρτες συναισθημάτων για την επιλογή του συναισθήματος που θα αποτελέσει το επίκεντρο
- Προαιρετικό αντικείμενο συζήτησης (όπως μια μαλακή μπάλα) για να το περνάνε από χέρι σε χέρι

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Πώς ένιωσες όταν διηγήθηκες την ιστορία σου;
- Πώς νιώσατε ακούγοντας την ιστορία κάποιου άλλου;
- Τι σημαίνει να ακούμε πραγματικά με ενσυναίσθηση;
- Πώς μπορούμε να δείξουμε στους φίλους μας ότι νοιαζόμαστε;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Μερικά παιδιά μπορεί να νιώθουν ντροπαλά ή άβολα όταν μοιράζονται προσωπικές ιστορίες, ειδικά αν δεν έχουν συνηθίσει να μιλάνε για τα συναισθήματά τους.

Συμβουλή: Για να ενθαρρύνει τη συμμετοχή, ο εκπαιδευτικός θα πρέπει πρώτα να δώσει το παράδειγμα, αφηγούμενος μια απλή, ειλικρινή ιστορία από τη δική του ζωή — δείχνοντας ευαισθησία, χρησιμοποιώντας σαφή γλώσσα για να περιγράψει τα συναισθήματά του, και ακόμη και παραδεχόμενος

την αβεβαιότητα ή τον φόβο του. Αυτό δημιουργεί το κατάλληλο κλίμα και δείχνει ότι είναι ασφαλές να ανοιχτεί κανείς.

- **Πρόκληση:** Άλλα παιδιά μπορεί να αντιδράσουν παρορμητικά ή με περιφρόνηση, ειδικά αν δεν έχουν ακόμα αναπτύξει ισχυρές δεξιότητες ακρόασης.

Συμβουλή: Γι' αυτό είναι σημαντικό να καθοριστούν ξεκάθαροι κανόνες για την ομάδα από την αρχή: όλες οι ιστορίες είναι έγκυρες, δεν υπάρχουν σωστά ή λάθος συναισθήματα και ο καθένας αξίζει να ακουστεί με προσοχή και φροντίδα. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να υπενθυμίσει στα παιδιά πώς μοιάζει η ενεργητική ακρόαση (να κοιτάζουν τον ομιλητή, να μην διακόπτουν, να αντιδρούν ευγενικά) και να παρεμβαίνει διακριτικά όταν είναι απαραίτητο, για να διορθώσει συμπεριφορές που δεν βοηθούν.

- **Πρόκληση:** Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα παιδιά μπορεί να μην ξέρουν πώς να ανταποκριθούν με ενσυναίσθηση.

Συμβουλή: Ο εκπαιδευτικός μπορεί να προτείνει εισαγωγικές φράσεις όπως:

- «Αυτό ακούγεται πραγματικά...»
- «Μπορώ να φανταστώ ότι νιώθεις...»
- «Ευχαριστώ που το μοιράστηκες αυτό...»

Αυτή η υποστήριξη βοηθά τα παιδιά να αναπτύξουν συναισθηματικό λεξιλόγιο και επικοινωνία με σεβασμό με τους άλλους. Τέλος, το να δίνετε τη δυνατότητα στα παιδιά να επιλέξουν να μην συμμετάσχουν (π.χ. «μπορείς απλά να ακούσεις σήμερα») εξασφαλίζει ότι τα παιδιά αισθάνονται ότι ελέγχουν το πόσα μοιράζονται, ενώ παράλληλα επωφελούνται από το να ακούν τους άλλους.

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προσαρμόσουν τη δραστηριότητα σε τρία επίπεδα δυσκολίας, ανάλογα με τις ικανότητες

και τις μαθησιακές ανάγκες των μαθητών:

- **Αρχάριοι μαθητές (6-7 ετών):** ο εκπαιδευτικός μπορεί να καλέσει τους μαθητές να ζωγραφίσουν το συναίσθημα αντί να διηγηθούν απλώς μια ιστορία.
- **Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):** οι μαθητές μπορούν να περιγράψουν όχι μόνο πώς ένιωσαν, αλλά και τι έκανε κάποιος άλλος για να τους βοηθήσει.
- **Εμπειροί μαθητές (9-10 ετών):** μπορείτε να εισαγάγετε την ανταλλαγή ιστοριών ανά ζεύγη πριν από την παρουσίαση σε ολόκληρη την ομάδα.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

- Τι σας βοήθησε να νιώσετε ασφάλεια κατά την κοινοποίηση της ιστορίας σας;
- Τι παρατηρήσατε στο σώμα σας ενώ ακούγατε κάποιον άλλο;
- Νιώσατε συνδεδεμένοι με την εμπειρία κάποιου άλλου σήμερα;
- Πώς νιώσατε όταν κάποιος έδειξε ότι σας καταλάβαινε;
- Τι κάνει κάποιον καλό ακροατή κατά τη γνώμη σας;

3.8.2 Διαδρομή ρόλων για την ενσυναίσθηση (υπαίθρια)

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Σε μια διαδρομή παιχνιδιού ρόλων σε εξωτερικό χώρο, τα παιδιά συναντούν σταθμούς με σενάρια όπου κάποιος χρειάζεται ενσυναίσθηση. Με τη σειρά τους, αναλαμβάνουν τον ρόλο του βοηθού, μαθαίνοντας πώς να αναγνωρίζουν τα συναισθήματα και να προσφέρουν υποστήριξη.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια δεξιότητα
- Ενσυναίσθηση
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
- Συνειδητοποίηση, ρύθμιση και επικοινωνία των συναισθημάτων
- Περιέργεια, αίσθηση θαυμασμού και ανοιχτό πνεύμα

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6-10 ετών	10-25	40 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

1. **Προετοιμασία της δραστηριότητας:** Ο εκπαιδευτικός δημιουργεί 4 ή 5 σταθμούς κατά μήκος μιας ασφαλούς διαδρομής (στην αυλή, στον κήπο ή στο γυμναστήριο). Σε κάθε σταθμό υπάρχει μια κάρτα με ένα απλό σενάριο, κατάλληλο για την ηλικία των παιδιών.

Κάθε κάρτα περιλαμβάνει:

- μια σύντομη περιγραφή της κατάστασης
- το όνομα του χαρακτήρα που εμπλέκεται
- ένα συναίσθημα που πρέπει να αναγνωριστεί
- μια ερώτηση-κίνητρο, όπως: «Τι θα μπορούσες να πεις ή να κάνεις για να βοηθήσεις;»

Προαιρετικά, μπορείτε να τοποθετήσετε μικρά αντικείμενα (όπως μια μπάλα, ένα σακίδιο, μια καρέκλα) σε κάθε σταθμό για να κάνετε την κατάσταση πιο ρεαλιστική.

2. **Οδηγίες για τα παιδιά:** Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει τη δραστηριότητα λέγοντας: «Σήμερα θα ακολουθήσουμε το Μονοπάτι της Ενσυναίσθησης. Στην πορεία, θα συναντήσετε χαρακτήρες που περνάνε μια δύσκολη κατάσταση. Ο ρόλος σας είναι να καταλάβετε πώς νιώθουν και να σκεφτείτε έναν τρόπο να τους βοηθήσετε.»

«Σε κάθε σταθμό, ένας από εσάς θα υποδυθεί τον χαρακτήρα. Οι υπόλοιποι θα παρακολουθούν προσεκτικά, θα προσπαθήσουν να μαντέψουν πώς αισθάνεται ο χαρακτήρας και θα πουν ή θα κάνουν κάτι για να τον βοηθήσουν.»

«Δεν υπάρχει μία και μοναδική σωστή απάντηση. Εξασκούμαστε στο να βάζουμε τον εαυτό μας στη θέση κάποιου άλλου και να γινόμαστε φροντισμένοι και προσεκτικοί φίλοι».

3. **Διεξαγωγή της δραστηριότητας** – τι συμβαίνει σε κάθε σταθμό
 1. Τα παιδιά χωρίζονται σε μικρές ομάδες (ιδανικά 3–5 παιδιά ανά ομάδα) και μετακινούνται από το ένα σταθμό στον επόμενο.
 2. Σε κάθε σταθμό, ένα παιδί αναλαμβάνει τον ρόλο του **χαρακτήρα στο σενάριο**. Διαβάζει δυνατά την κάρτα με το σενάριο (ή ο εκπαιδευτικός τη διαβάζει για τα μικρότερα παιδιά).

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

3. Ο «χαρακτήρας» εκφράζει το συναίσθημα μέσω της γλώσσας του σώματος και της έκφρασης του προσώπου, χωρίς να μιλάει.
4. Τα άλλα παιδιά παρατηρούν και λένε με τη σειρά τους:
 - ποιο συναίσθημα πιστεύουν ότι νιώθει ο χαρακτήρας
 - τι θα έκαναν ή θα έλεγαν για να προσφέρουν βοήθεια ή υποστήριξη

Παράδειγμα:

- Σταθμός 1 – «Ο Λούκα κάθεται μόνος του επειδή κανείς δεν τον επέλεξε για την ομάδα του.»
- Το παιδί που παίζει τον Λούκα κάθεται και προσποιείται ότι φαίνεται λυπημένο.

Τα άλλα παιδιά λένε πράγματα όπως:

- «Νομίζω ότι νιώθει παραμελημένος. Θα τον ρωτούσα αν θέλει να παίξει μαζί μου.»
- «Θα καθόμουν δίπλα του και θα του έλεγα ότι είναι φίλος μου.»
- Αφού συμμετάσχουν όλοι, η ομάδα προχωρά στον επόμενο σταθμό, αναλαμβάνοντας εκ περιτροπής τους διαφορετικούς ρόλους σε κάθε στάση.

4. **Ολοκλήρωση της δραστηριότητας:** Στο τέλος της διαδρομής, η τάξη συγκεντρώνεται για μια σύντομη ανασκόπηση. Ο εκπαιδευτικός καθοδηγεί τη συζήτηση με ερωτήσεις όπως:
 - Ποια συναισθήματα ήταν πιο εύκολο να αναγνωρίσετε;
 - Τι σας βοήθησε να καταλάβετε πώς ένιωθε ο χαρακτήρας;
 - Υπήρξε κάποια στιγμή που νιώσατε ιδιαίτερα συνδεδεμένοι με τον χαρακτήρα;

Αυτή η τελική στιγμή είναι απαραίτητη για να εδραιωθούν τα όσα μάθατε και να βοηθηθούν τα παιδιά να αναλογιστούν πώς μπορούν να ενσωματώσουν την ενσυναίσθηση στην καθημερινότητά τους.

Σημειώσεις για τη διάταξη της τάξης σε εσωτερικό ή εξωτερικό χώρο

Διαμορφώστε 4–5 σταθμούς με σαφή σήμανση κατά μήκος μιας ασφαλούς και ήσυχης διαδρομής (αυλή σχολείου, κήπος, αυλή γυμναστηρίου). Κάθε σταθμός πρέπει να βρίσκεται σε επαρκή απόσταση, ώστε να επιτρέπει σε μια μικρή ομάδα να συγκεντρωθεί και να δράσει χωρίς να αποσπάται η προσοχή της από άλλους. Χρησιμοποιήστε κώνους ή φυσικά στοιχεία (δέντρα, παγκάκια) ως σταθερά σημεία. Βεβαιωθείτε ότι η οπτική σήμανση και τα βοηθήματα είναι ορατά, ώστε να προσελκύουν την προσοχή των παιδιών και να τα βοηθήσει να εμβαθύνουν στη δραστηριότητα.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Αυτή η δραστηριότητα αναπτύσσει την ενσυναίσθηση, τοποθετώντας τα παιδιά σε προσομοιωμένες καταστάσεις της πραγματικής ζωής, όπου καλούνται να αναγνωρίσουν συναισθήματα και να ανταποκριθούν με υποστηρικτικό τρόπο. Καθώς περπατούν κατά μήκος της διαδρομής και συναντούν διαφορετικά σενάρια, τα παιδιά ενθαρρύνονται να μουν στη θέση κάποιου άλλου — τόσο κυριολεκτικά όσο και μεταφορικά.

Η δομή του παιχνιδιού ρόλων προάγει την υιοθέτηση της συναισθηματικής προοπτικής με τους εξής τρόπους:

- Την ενθάρρυνση της παρατήρησης μη λεκτικών συναισθηματικών ενδείξεων (στάση σώματος, έκφραση)
- Την εξάσκηση λεκτικών ή σωματικών αντιδράσεων που δείχνουν φροντίδα και κατανόηση
- Προωθώντας την ομαδική συζήτηση, όπου τα παιδιά ακούν διαφορετικές ερμηνείες και συναισθηματικές αντιδράσεις.

Με την εναλλαγή μεταξύ πολλαπλών σταθμών και ρόλων, κάθε παιδί έχει επανειλημμένες ευκαιρίες να εξερευνήσει πώς εκδηλώνονται τα συναισθήματα και πώς η υποστηρικτική συμπεριφορά μπορεί να διαφέρει ανάλογα με το πλαίσιο. Ο αναστοχασμός μετά τη δραστηριότητα ενισχύει τη μάθηση, δημιουργώντας χώρο για συζήτηση σχετικά με τα συναισθηματικά μηνύματα, τις αντιδράσεις με ενσυναίσθηση και τον τρόπο με τον οποίο αυτές οι εμπειρίες μπορούν να μεταφερθούν στις πραγματικές σχέσεις με τους συνομηλίκους. Αυτή η βιωματική, βασισμένη στην κίνηση μορφή υποστηρίζει όχι μόνο την ανάπτυξη της ενσυναίσθησης, αλλά και τη συναισθηματική συνειδητοποίηση και τους κοινωνικούς δεσμούς εντός της ομάδας.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές αναμένεται:

- να αναγνωρίζουν τα συναισθήματα των συμμαθητών τους
- να προσφέρουν παρηγοριά και υποστήριξη
- να έχουν αυτοπεποίθηση στο να βοηθούν τους άλλους
- να έχουν συνείδηση του πώς αισθάνεται κάποιος όταν δέχεται υποστήριξη

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το θέμα

Σενάριο 1

«Η Σάρα στέκεται ήσυχα κοντά στην πόρτα της τάξης, κρατώντας μια ζωγραφιά που έφτιαξε.» Κοιτάζει προς τα κάτω και φαίνεται αβέβαιη αν πρέπει να τη δείξει.

Το παιδί που παίζει τη Σάρα κρατά τη ζωγραφιά κοντά του και αποφεύγει την οπτική επαφή. Τα άλλα παιδιά μπορεί να πουν:

«Ίσως νιώθει ντροπαλή ή φοβάται ότι η ζωγραφιά της δεν θα αρέσει στους άλλους.»

«Θα της έλεγα ότι θα ήθελα πολύ να τη δω και ότι είναι φυσιολογικό να νιώθει νευρική.»

Σενάριο 2

«Ο Λέο περπατά νευρικά πριν από τη σχολική παράσταση, κρατώντας το κοστούμι του.» Αναπνέει γρήγορα και στριφογυρίζει τα χέρια του.

Το παιδί που παίζει τον Λέο μιμείται την νευρική ενέργεια. Τα άλλα παιδιά μπορεί να πουν:

«Μάλλον ανησυχεί για την παράσταση. Θα του θύμιζα πόσο καλά προπονήθηκε.»

«Θα προσφερόμουν να τον βοηθήσω να προβάρει τις ατάκες του άλλη μια φορά ή να κάνουμε μια άσκηση αναπνοής μαζί.»

Σενάριο 3

«Η Αμίντα μόλις γύρισε από το μεσημεριανό γεύμα και βλέπει ότι το αγαπημένο της μολύβι έχει σπάσει.» Φαίνεται στεναχωρημένη και κρατάει το μολύβι με θλίψη.

Το παιδί που παίζει τον ρόλο της Αμίντα μπορεί να συνοφρυωθεί και να φαίνεται απογοητευμένο. Τα άλλα παιδιά λένε πράγματα όπως:

«Μπορεί να νιώθει λυπημένη ή απογοητευμένη. Θα την βοηθούσα να βρει λίγη κολλητική ταινία ή θα της πρόσφερα τη δική μου.» «Θα τη ρωτούσα αν θέλει να μιλήσει γι' αυτό.»

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

- Κάρτες σεναρίων για κάθε σταθμό
- Κάρτες συναισθημάτων για τα μικρότερα παιδιά
- Κώνοι ή δείκτες για να οριοθετήσουν τη διαδρομή

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Πώς κατάλαβες πώς ένιωθε ο σύντροφός σου;
- Ποια βοήθεια σου φάνηκε η καλύτερη;
- Πότε χρειάστηκες τη βοήθεια ενός φίλου;
- Γιατί είναι σημαντικό να προσέχουμε πώς αισθάνονται οι άλλοι;
- Πώς μπορούμε να γίνουμε πιο ευαίσθητοποιημένοι στα συναισθήματα των φίλων μας στην καθημερινότητά μας;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων:

- **Πρόκληση:** Μερικά παιδιά μπορεί να επικεντρώνονται στις λύσεις αντί στα συναισθήματα.

Συμβουλή: Ο εκπαιδευτικός πρέπει να τα καθοδηγήσει ώστε να ονομάσουν πρώτα το συναίσθημα πριν προχωρήσουν στην επίλυση του προβλήματος.

- **Πρόκληση:** Μερικά παιδιά μπορεί να δυσκολεύονται να παρηγορήσουν τους άλλους με λόγια.

Συμβουλή: Ο εκπαιδευτικός μπορεί να προτείνει μη λεκτικές ενέργειες, όπως να καθίσουν κοντά ή να προσφέρουν

το χέρι τους για να το κρατήσει κάποιος.

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

- **Μαθητές αρχάριοι (6-7 ετών):** διατηρήστε τα σενάρια απλά (απώλεια παιχνιδιού) και δείξτε παραδείγματα ενσυναίσθητων αντιδράσεων πριν ξεκινήσει η δραστηριότητα.
- **Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):** συμπεριλάβετε περισσότερα κοινωνικά σενάρια (αίσθημα αποκλεισμού). Ζητήστε τους να αναλογιστούν μια στιγμή που χρειάστηκαν ενσυναίσθηση.
- **Εμπειροί μαθητές (9-10 ετών):** προτρέψτε τους να αναγνωρίσουν λεπτές συναισθηματικές αποχρώσεις (απογοήτευση έναντι εκνευρισμού) και να εξασκηθούν στο να θέτουν ανοιχτές ερωτήσεις για να δείξουν ενσυναίσθηση.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

- Τι νιώσατε καθώς παρακολουθούσατε τους φίλους σας να αναπαριστούν συναισθήματα;
- Ήταν πιο εύκολο να κατανοήσετε κάποια συναισθήματα σε σχέση με άλλα; Γιατί;
- Τι σας βοήθησε να επιλέξετε πώς θα υποστηρίξετε τον χαρακτήρα;
- Σας θύμισε κάτι που έχετε νιώσει στο παρελθόν;
- Πώς μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε όσα μάθαμε σήμερα στην τάξη ή με τους φίλους μας;

3.8.3 Ενσυναίσθηση: Σκέψου-Συνεργάσου-Μοιράσου

Σύντομη περιγραφή και κανόνες εφαρμογής της μαθησιακής δραστηριότητας

Αυτή η προσαρμογή της δραστηριότητας «Σκέψου-Συνεργάσου-Μοιράσου» εστιάζει στο να βλέπουμε τις καταστάσεις από την οπτική γωνία κάποιου άλλου, βοηθώντας τα παιδιά να εξασκηθούν στο να βγαίνουν από τη δική τους οπτική γωνία.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια δεξιότητα
- Ενσυναίσθηση
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα δεξιότητα
- Περιέργεια, αίσθηση του θαυμασμού και ανοιχτό πνεύμα

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
8-10 ετών	10-25	30 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει μια σύντομη, κατάλληλη για την ηλικία των μαθητών κοινωνική κατάσταση ή δίλημμα που σχετίζεται με την ενσυναίσθηση, όπως: «Ένας νέος μαθητής έρχεται στην τάξη σας, αλλά δεν μιλάει τη γλώσσα σας».

Αυτό το σενάριο δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την υιοθέτηση της οπτικής του άλλου και τον συναισθηματικό

αναστοχασμό.

Βήμα 1 – Σκέψη (Ατομική αναστοχασμός): Κάθε παιδί αφιερώνει λίγο χρόνο για να φανταστεί σιωπηλά πώς μπορεί να αισθάνεται ο μαθητής — ίσως νευρικός, μπερδεμένος ή απομονωμένος — και τι μπορεί να χρειάζεται (π.χ. ένα χαμόγελο, έναν φίλο ή μια εξήγηση με εικόνες). Μπορούν να σημειώσουν μερικές σκέψεις ή να ζωγραφίσουν μια απλή εικόνα για να εκφράσουν την ιδέα τους.

Βήμα 2 – Ζευγάρια (Συζήτηση με σύντροφο): Τα παιδιά σχηματίζουν ζευγάρια για να μοιραστούν τις ερμηνείες τους. Συγκρίνουν συναισθήματα και ιδέες, παρατηρώντας πού συμφωνούν ή διαφωνούν. Ο εκπαιδευτικός ενθαρρύνει την ενεργητική ακρόαση και τα προτρέπει να ρωτήσουν ο ένας τον άλλον:

- Τι θα έκανες αν ήσουν στη θέση τους;
- Πώς θα μπορούσαμε να τους βοηθήσουμε να νιώσουν ευπρόσδεκτοι;

Βήμα 3 – Κοινή παρουσίαση (κοινή παρουσίαση σε όλη την τάξη): Κάθε ζευγάρι παρουσιάζει μία βασική παρατήρηση ή ιδέα στην τάξη. Ο εκπαιδευτικός τις γράφει στον πίνακα ή σε μια αφίσα. Καθώς οι μαθητές ακούν μια ποικιλία απαντήσεων, αρχίζουν να αναγνωρίζουν ότι οι άνθρωποι βιώνουν την ίδια κατάσταση με διαφορετικό τρόπο — και ότι η ενσυναίσθηση αυξάνεται όταν ακούμε αυτές τις προοπτικές.

Προαιρετική επέκταση: Η τάξη κάνει ιδεοθύελλα για ένα «Σχέδιο Δράσης Ενσυναίσθησης» με απλές ενέργειες που θα μπορούσαν να κάνουν για να υποστηρίξουν κάποιον σε μια παρόμοια πραγματική κατάσταση.

Σημειώσεις για τη διάταξη της τάξης σε εσωτερικό/εξωτερικό χώρο

Εσωτερικός χώρος: Οι μαθητές κάθονται στα θρανία τους σε ζεύγη ή μετακινούνται για να καθίσουν πρόσωπο με πρόσωπο σε ζεύγη πάνω στο χαλί. Οργανώστε την αίθουσα έτσι ώστε κάθε ζεύγος να έχει αρκετή ιδιωτικότητα για να μιλήσει χωρίς περισπασμούς. Αφήστε χώρο μπροστά για την παρουσίαση σε ολόκληρη την τάξη.

Εξωτερικός χώρος (προαιρετικό): Εάν η δραστηριότητα πραγματοποιείται έξω, οι μαθητές μπορούν να καθίσουν σε ζευγάρια πάνω σε κουβέρτες πικνίκ ή σε παγκάκια σε μια σκιερή περιοχή, με αρκετό χώρο μεταξύ των ομάδων ώστε να μπορούν να συγκεντρωθούν.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Αυτή η παραλλαγή της μεθόδου «Σκέψου-Ζευγάρωσε-Μοιράσου» εστιάζει στην ενσυναίσθηση, ζητώντας από τους μαθητές να ανταποκριθούν σε σενάρια με έντονο συναισθηματικό φορτίο. Πρώτα, σκέφτονται ατομικά πώς θα ένιωθαν οι ίδιοι ή κάποιος άλλος, στη συνέχεια μοιράζονται τις σκέψεις τους με έναν συμμαθητή και, τέλος, με την ομάδα.

Η δραστηριότητα:

- Ενθαρρύνει τη συναισθηματική συλλογιστική και τον αναστοχασμό
- Παρέχει χώρο για πολλαπλές απόψεις και αναγνώριση
- Ενισχύει το θάρρος των παιδιών για να μοιραστούν προσωπικές ή ευαίσθητες σκέψεις σε ένα ασφαλές περιβάλλον

Καθώς οι μαθητές ακούν τις σκέψεις των άλλων, εμβαθύνουν την κατανόησή τους για τη συναισθηματική ποικιλομορφία και γίνονται πιο ανοιχτοί σε διαφορετικές αντιδράσεις και στρατηγικές αντιμετώπισης.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές θα:

- κατανοήσουν τη γνωστική ενσυναίσθηση
- είναι σε θέση να αλλάζουν προοπτική
- συνειδητοποιήσουν ότι οι διαφορετικές οπτικές γωνίες είναι έγκυρες

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το μάθημα

Αυτή η δραστηριότητα λειτουργεί καλά σε διάφορες στιγμές της σχολικής ημέρας, ειδικά μετά από μια ιστορία, μια σύγκρουση ή μια ομαδική εργασία. Ενθαρρύνει τα παιδιά να αναστοχαστούν όχι μόνο τη δική τους άποψη, αλλά και εκείνη των άλλων. Για παράδειγμα, μετά την ανάγνωση μιας ιστορίας όπου ένας χαρακτήρας αισθάνεται αποκλεισμένος, ο εκπαιδευτικός μπορεί να ρωτήσει:

«Πώς νομίζετε ότι ένιωσε ο χαρακτήρας; Μπορείτε να σκεφτείτε μια στιγμή που νιώσατε έτσι;»

Στη φάση «Σκέψη», κάθε μαθητής αναστοχάζεται σιωπηλά και ατομικά. Κατά τη φάση «Ζευγάρι» οι μαθητές μοιράζονται τις σκέψεις τους με έναν συμμαθητή, ανακαλύπτοντας συχνά διαφορετικές συναισθηματικές αντιδράσεις στην ίδια κατάσταση. Στη φάση «Κοινή συζήτηση», τα παιδιά ακούν το φάσμα των εμπειριών και των συναισθημάτων της τάξης, συνειδητοποιώντας ότι τα συναισθήματα είναι ποικίλα και έγκυρα.

Αυτή η ρουτίνα μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί εκ των υστέρων. Μετά από μια διαφωνία στην αυλή, ο εκπαιδευτικός μπορεί να καθοδηγήσει τους μαθητές να διερευνήσουν τι μπορεί να ένιωσε ο καθένας, δημιουργώντας μια γέφυρα μεταξύ της αναγνώρισης των συναισθημάτων και της επίλυσης των συγκρούσεων. Η επανάληψη αυτής της μεθόδου ενισχύει με την πάροδο του χρόνου την ικανότητα να βλέπει κανείς τα πράγματα από τη σκοπιά του άλλου και το συναισθηματικό λεξιλόγιο.

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την εφαρμογή

- Κάρτες σεναρίων
- Προαιρετικός πίνακας για ανταλλαγή ιδεών

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Ήταν δύσκολο να φανταστείτε τα συναισθήματα κάποιου άλλου;
- Ο συνεργάτης σου είδε την κατάσταση διαφορετικά;
- Γιατί είναι σημαντικό να λαμβάνουμε υπόψη διαφορετικές οπτικές γωνίες;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Μερικά παιδιά μπορεί να επιμένουν ότι υπάρχει μόνο μία σωστή απάντηση ή ένα σωστό συναίσθημα για την κατάσταση.

Συμβουλή: Για να τα καθοδηγήσει προς μια πιο ευέλικτη σκέψη, ο εκπαιδευτικός μπορεί να τονίσει ότι η ενσυναίσθηση αφορά την κατανόηση διαφορετικών οπτικών γωνιών, όχι την εύρεση της «σωστής» απάντησης. Μια χρήσιμη υπενθύμιση μπορεί να είναι: «Οι άνθρωποι αισθάνονται διαφορετικά —ακόμη και στην ίδια κατάσταση. Αυτό είναι που κάνει την ενσυναίσθηση τόσο σημαντική.»

- **Πρόκληση:** Αν τα ζευγάρια δυσκολεύονται να υιοθετήσουν την οπτική γωνία ενός άλλου ατόμου.

Συμβουλή: Ο εκπαιδευτικός μπορεί να δώσει το παράδειγμα της διαδικασίας, σκεπτόμενος φωναχτά ή θέτοντας ανοιχτές ερωτήσεις καθοδήγησης, όπως:

- Πώς θα αισθανόσασταν αν κανείς δεν καταλάβαινε τα λόγια σας;
- Τι θα μπορούσε να σας βοηθήσει να νιώσετε πιο άνετα σε ένα νέο μέρος;

Μπορεί επίσης να βοηθήσει η ενθάρρυνση του παιχνιδιού ρόλων ή της ζωγραφικής ως εναλλακτικών τρόπων εξερεύνησης των συναισθημάτων για τα παιδιά που δυσκολεύονται στη λεκτική συζήτηση.

- **Πρόκληση:** Τέλος, αν ένα παιδί κυριαρχεί στη συζήτηση μέσα σε ένα ζευγάρι.

Συμβουλή: Ο εκπαιδευτικός μπορεί να ενθαρρύνει διακριτικά την εναλλαγή ρόλων, λέγοντας:

- «Ας ακούσουμε και τον σύντροφό σου — όλοι έχουν πολύτιμες ιδέες.»

Αυτές οι στρατηγικές βοηθούν να διασφαλιστεί ότι όλα τα παιδιά αισθάνονται ότι τα ακούν, τα σέβονται και συμμετέχουν στην από κοινού ανάπτυξη της ενσυναίσθησης.

Προσαρμογή επιπέδου δυσκολίας

- **Αρχάριοι μαθητές (6-7 ετών):** εστιάστε σε γενικά, εύκολα αναγνωρίσιμα συναισθήματα.
- **Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):** συμπεριλάβετε πιο λεπτές συναισθηματικές αποχρώσεις, όπως η αμηχανία.
- **Μαθητές με προχωρημένο επίπεδο (9-10 ετών):** εισάγετε συνδυασμούς συναισθημάτων (νευρικότητα-ενθουσιασμός).

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

- Τι μάθατε ακούγοντας την ιδέα κάποιου άλλου;
- Σας εξέπληξε η οπτική γωνία κάποιου άλλου;
- Πώς το να σκεφτόμαστε όπως κάποιος άλλος μας βοηθά να συνεργαζόμαστε καλύτερα ως ομάδα;
- Θυμάσαι κάποια στιγμή που παρεξήγησες τα συναισθήματα κάποιου; Τι σε βοήθησε να τα καταλάβεις καλύτερα;
- Γιατί είναι σημαντικό να γνωρίζουμε ότι περισσότερα από ένα συναισθήματα μπορούν να είναι «σωστά» στην ίδια κατάσταση;

3.8.4 Ενσυναίσθηση μέσω της λογοτεχνίας

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Χρησιμοποιώντας κλασικά παιδικά βιβλία, ο εκπαιδευτικός καθοδηγεί συζητήσεις και δραστηριότητες που διερευνούν τα συναισθήματα, τις σκέψεις και τα κίνητρα των χαρακτήρων, βοηθώντας τα παιδιά να μπουν στη θέση των χαρακτήρων και να αναλογιστούν πώς θα ένιωθαν σε παρόμοιες καταστάσεις.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια εστίαση δεξιοτήτων
- Ενσυναίσθηση (συναισθηματική και γνωστική)
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
- Συνειδητοποίηση, ρύθμιση και επικοινωνία των συναισθημάτων

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός φοιτητή	Διάρκεια
6-10 ετών	Όλη η τάξη	45-60 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

1. **Προετοιμασία του υλικού:** Ο εκπαιδευτικός επιλέγει ένα ή περισσότερα αποσπάσματα από κλασικά έργα ή από παιδική λογοτεχνία κατάλληλη για την ηλικία των μαθητών, εστιάζοντας σε σκηνές όπου οι χαρακτήρες βιώνουν έντονα συναισθήματα ή αντιμετωπίζουν ηθικά διλήμματα. Το απόσπασμα μπορεί να είναι μια ολόκληρη σκηνή ή σύντομα αποσπάσματα, ανάλογα με το χρόνο και την ηλικία.
2. **Διαβάστε δυνατά:** Ο εκπαιδευτικός διαβάζει το επιλεγμένο κείμενο δυνατά στην τάξη, χρησιμοποιώντας εκφραστικό τόνο και ρυθμό. Κάνει παύσεις σε κρίσιμες στιγμές — όπως όταν ένας χαρακτήρας παίρνει μια δύσκολη απόφαση, βιώνει μια απώλεια ή εκφράζει χαρά ή θυμό.

3. Ερωτήσεις για καθοδηγούμενη αναστοχασμό:

Μετά από κάθε παύση, ο εκπαιδευτικός θέτει ερωτήσεις όπως:

- Τι αισθάνεται ο χαρακτήρας αυτή τη στιγμή;
- Τι τον έκανε να νιώσει έτσι;
- Έχετε νιώσει ποτέ κάτι παρόμοιο;
- Αν βρισκόσασταν στη θέση του, πώς θα αντιδρούσατε;
- Τι θα μπορούσε να κάνει ο χαρακτήρας στη συνέχεια;

4. Δραστηριότητες σε ζευγάρια ή μικρές ομάδες:

Τα παιδιά χωρίζονται σε ζευγάρια ή μικρές ομάδες για να:

- Αναπαραστήσουν σύντομες σκηνές, πειραματιζόμενοι με διαφορετικές συναισθηματικές αντιδράσεις ή αποτελέσματα.

- Δημιουργήσουν «χάρτες συναισθημάτων» που να δείχνουν πώς εξελίσσονται τα συναισθήματα του χαρακτήρα κατά τη διάρκεια της ιστορίας, χρησιμοποιώντας σχέδια, σύμβολα ή χρωματικό κώδικα (π.χ. κόκκινο για θυμό, μπλε για θλίψη, κίτρινο για χαρά).

5. Ανταλλαγή απόψεων και συζήτηση στην τάξη:

Οι ομάδες μοιράζονται τις ερμηνείες ή τα δημιουργικά τους αποτελέσματα με την τάξη. Ο εκπαιδευτικός συντονίζει μια τελική συζήτηση,

συγκρίνοντας διαφορετικές συναισθηματικές διαδρομές και ενθαρρύνοντας τους μαθητές να αναλογιστούν πώς οι ιστορίες μας βοηθούν να κατανοήσουμε τα συναισθήματα των άλλων.

Σημειώσεις για τη διάταξη της αίθουσας (εσωτερική/εξωτερική)

Εσωτερικός χώρος: Τοποθετήστε τους μαθητές σε ημικύκλιο γύρω από τον εκπαιδευτικό κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης, ώστε να ενθαρρύνετε τη συγκέντρωση και την παρατήρηση των εκφράσεων του προσώπου. Για δραστηριότητες σε ζεύγη ή ομάδες, χρησιμοποιήστε χαλάκια δαπέδου ή τραπέζια όπου τα παιδιά μπορούν να αναπαραστήσουν σκηνές ή να δημιουργήσουν σχέδια μαζί σε έναν ήσυχο, κοινό χώρο.

Εξωτερικός χώρος (προαιρετικά): Εάν το επιτρέπει ο καιρός, οι συνεδρίες ανάγνωσης μπορούν να πραγματοποιηθούν κάτω από ένα δέντρο ή σε μια ήσυχη γωνιά της αυλής του σχολείου. Τα παιδιά μπορούν να καθίσουν σε χαλάκια ενώ ακούν και στη συνέχεια να μετακινηθούν σε μικρές ομάδες που είναι διασκορπισμένες για συζήτηση και ζωγραφική.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Η ανάγνωση ή η ακρόαση ιστοριών που αναδεικνύουν τα συναισθήματα των χαρακτήρων παρέχει ένα πλούσιο πλαίσιο για τα παιδιά να εξασκηθούν στην υιοθέτηση της συναισθηματικής προοπτικής. Αυτή η δραστηριότητα ενθαρρύνει τα παιδιά να παρατηρούν και να ονομάζουν πώς αισθάνονται οι χαρακτήρες, γιατί μπορεί να αισθάνονται έτσι και τι μπορεί να τους βοηθήσει.

Μέσω καθοδηγητικών ερωτήσεων και συζήτησης στην τάξη, η δραστηριότητα βοηθά τα παιδιά:

- Να εντοπίζουν συναισθηματικά στοιχεία στο κείμενο ή στις εικόνες
- Να αναλογιστούν πώς θα ένιωθαν οι ίδιοι σε παρόμοιες καταστάσεις
- Να εξερευνήσουν κατάλληλες και υποστηρικτικές αντιδράσεις

Συζητώντας μαζί για τη λογοτεχνία, οι μαθητές αναπτύσσουν επίσης το συναισθηματικό τους λεξιλόγιο και μαθαίνουν ότι τα συναισθήματα είναι σύνθετα, έγκυρα και συχνά επηρεάζονται από το πλαίσιο. Η κοινή εμπειρία της ιστορίας δημιουργεί έναν ασφαλή χώρο για σύνδεση και ενσυναίσθηση.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές αναμένεται:

- να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τα συναισθήματα των άλλων
- να μπορούν να υιοθετούν την οπτική γωνία των άλλων μέσω της λογοτεχνίας
- να μπορούν να συνδέουν φανταστικά σενάρια με προσωπικές εμπειρίες
- να συζητούν για τα συναισθήματα και τις πράξεις

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το θέμα

- Αφού διαβάσουν το βιβλίο «Η ιστορία του Πίτερ Ράμπιτ» (ηλικίες 6-7), τα παιδιά συζητούν πώς ένιωθε ο Πίτερ όταν παράκουσε τη μητέρα του και τον κυνήγησε ο κ. Μακ Γκρέγκορ.
- Μετά το «Ο ιστός της Σάρλοτ» (ηλικίες 8-9), εξερευνούν τα συναισθήματα μοναξιάς του Γουίλμπουρ και τη συμπόνια της Σάρλοτ.
- Μετά την ανάγνωση του «Matilda» (ηλικίες 9-10), συζητούν πώς ένιωθε η Ματίλντα ότι δεν την καταλάβαιναν και πώς η Μις Χάνι έδειξε ενσυναίσθηση.

Προτεινόμενα βιβλία

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

- 6-7 ετών: «Η ιστορία του Πίτερ Ράμπιτ» (Beatrix Potter), «Ο βάτραχος και ο φρύνος είναι φίλοι» (Arnold Lobel)
- 8-9 ετών: «Ο ιστός της Σάρλοτ» (E.B. White), «Η Πίπι η Μακρυκάλτσα» (Astrid Lindgren)
- 10 ετών: «Η Ματίλντα» (Roald Dahl), «Τα εκατό φορέματα» (Eleanor Estes)

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

- Αντίτυπα των βιβλίων (ή επιλεγμένα αποσπάσματα)
- Χαρτί για χάρτες συναισθημάτων
- Υλικά ζωγραφικής για την απεικόνιση των συναισθημάτων των χαρακτήρων

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Πώς άλλαξαν τα συναισθήματα του χαρακτήρα κατά τη διάρκεια της ιστορίας;
- Έχεις νιώσει ποτέ όπως ένας από τους χαρακτήρες;
- Πώς θα αισθανόσασταν εσείς σε αυτή την κατάσταση;
- Πώς έδειξαν ενσυναίσθηση οι άλλοι χαρακτήρες;
- Τι μας διδάσκει αυτή η ιστορία σχετικά με την κατανόηση των άλλων;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

• **Πρόκληση:** Μερικά παιδιά μπορεί να επικεντρωθούν μόνο στην πλοκή και να δυσκολεύονται να αναγνωρίσουν τα συναισθήματα.

Συμβουλή: Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να δώσει το παράδειγμα της ερμηνείας των συναισθημάτων, λέγοντας: «Νομίζω ότι ο Πίτερ μπορεί να νιώθει φόβο επειδή...», για να δείξει τη σχέση μεταξύ πράξεων και συναισθημάτων.

- **Πρόκληση:** Αν τα παιδιά δώσουν απλοϊκές απαντήσεις («Είναι λυπημένος»),

Συμβουλή: ο εκπαιδευτικός μπορεί να προτρέψει σε βαθύτερη εξερεύνηση με ερωτήσεις όπως: «Είναι λυπημένος ή απογοητευμένος; Πώς διαφέρουν αυτά τα δύο;» Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει επίσης να αναγνωρίζει όλες τις συναισθηματικές ερμηνείες, ενθαρρύνοντας τα παιδιά να δουν πολλαπλές οπτικές γωνίες (π.χ. πώς μπορεί να αισθάνεται ο κ. Μακ Γκρέγκορ).

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

- **Αρχάριοι μαθητές (6-7 ετών):** εστιάστε στην ονομασία των βασικών συναισθημάτων και στην αναπαράσταση σκηνών με υπερβολική γλώσσα του σώματος για να ενισχύσετε τα συναισθήματα.
- **Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):** εισαγάγετε την τήρηση ημερολογίου από την οπτική γωνία του χαρακτήρα, όπου γράφουν καταχωρήσεις ημερολογίου από τη σκοπιά του χαρακτήρα.
- **Εμπειροί μαθητές (9-10 ετών):** ενθαρρύνετε συζητήσεις σε μορφή αντιπαράθεσης, ρωτώντας αν οι χαρακτήρες έκαναν τις σωστές επιλογές και πώς η ενσυναίσθηση θα μπορούσε να είχε αλλάξει το αποτέλεσμα.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

- Πώς άλλαξαν τα συναισθήματα του χαρακτήρα κατά τη διάρκεια της ιστορίας;
- Έχετε νιώσει ποτέ όπως ένας από τους χαρακτήρες;
- Τι βοήθησε τους χαρακτήρες να νιώσουν καλύτερα ή να νιώσουν ότι τους κατανοούν περισσότερο;
- Τι θα μπορούσε να είχε κάνει διαφορετικά ένας άλλος χαρακτήρας για να δείξει ενσυναίσθηση;

- Τι μας διδάσκει αυτή η ιστορία σχετικά με την αναγνώριση και τον σεβασμό των συναισθημάτων;

3.8.5 «Βάλε τον εαυτό σου στη θέση μου» – Μια προσαρμογή της μεθόδου «Σκέψου-Ζευγάρωσε-Μοιράσου» για την ανάπτυξη της ενσυναίσθησης

Σύντομη περιγραφή και κανόνες εφαρμογής της μαθησιακής δραστηριότητας

Σε αυτή την προσαρμογή της μεθόδου «Think-Pair-Share» με έμφαση στην ενσυναίσθηση, τα παιδιά καλούνται να βάλουν τον εαυτό τους στη θέση των άλλων. Αρχικά, αναλογίζονται ατομικά ένα σενάριο που τους έχει ανατεθεί και, στη συνέχεια, συζητούν σε ζευγάρια πώς θα ένιωθαν και τι θα χρειάζονταν αν βρισκότουσαν σε αυτή την κατάσταση. Τέλος, μοιράζονται τις σκέψεις του συντρόφου τους με όλη την τάξη, εξασκώντας τόσο την ικανότητα να βλέπουν τα πράγματα από τη σκοπιά του άλλου όσο και την ικανότητα να ακούν με σκοπό την κατανόηση.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια δεξιότητα
- Ενσυναίσθηση
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα δεξιότητα
- Συνειδητοποίηση, ρύθμιση και επικοινωνία των συναισθημάτων
- Εκτίμηση των ανθρώπων και της φύσης

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6-10 ετών	Όλη η τάξη (ιδανικά 12 έως 25 παιδιά), που εργάζονται σε ζεύγη και μικρές ομάδες	30-45 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει μια σειρά από σενάρια κατάλληλα για την ηλικία των παιδιών, τα οποία αφορούν καταστάσεις όπου κάποιος μπορεί να βιώσει έντονα συναισθήματα (π.χ. το αίσθημα του αποκλεισμού, την απώλεια ενός αγαπημένου αντικειμένου, την άφιξη σε ένα νέο σχολείο). Κάθε παιδί λαμβάνει ένα διαφορετικό σενάριο ή όλα τα παιδιά εργάζονται πάνω στο ίδιο, ανάλογα με το μέγεθος της τάξης και τον διαθέσιμο χρόνο.

Βήμα 1 – Σκέψη: Κάθε παιδί αφιερώνει λίγα λεπτά για να φανταστεί ότι βρίσκεται σε αυτή την κατάσταση και σκέφτεται:

- Πώς θα ένιωθα;
- Τι θα χρειαζόμουν από τους άλλους για να νιώσω καλύτερα;

Βήμα 2 – Ζευγάρια: Τα παιδιά χωρίζονται σε ζευγάρια και ανταλλάσσουν τις σκέψεις τους, εστιάζοντας στο να ακούνε για να κατανοήσουν, αντί να δίνουν συμβουλές ή λύσεις. Ενθαρρύνονται να κάνουν διευκρινιστικές ερωτήσεις όπως:

- Γιατί θα ένιωθες έτσι;
- Σου έχει συμβεί ποτέ κάτι παρόμοιο;
- Τι θα μπορούσε να κάνει κάποιος για να σε βοηθήσει;

Βήμα 3 - Κοινή χρήση: Στη συνέχεια, κάθε παιδί παρουσιάζει στην τάξη την ιστορία και τα συναισθήματα του συμμαθητή του (όχι τα δικά του). Αυτό βοηθά τα παιδιά να βιώσουν την ενσυναίσθηση μέσω της

αναπαράστασης των συναισθημάτων και των προοπτικών κάποιου άλλου, ενισχύοντας την ιδέα του να μπαίνουν στη θέση κάποιου άλλου.

Σημειώσεις για τη διάταξη της αίθουσας (εσωτερική/εξωτερική)

Εσωτερικός χώρος: Τοποθετήστε τους μαθητές σε κύκλο πάνω στο χαλί ή σε καρέκλες, ώστε να μπορούν εύκολα να έχουν οπτική επαφή μεταξύ τους ανά ζεύγη. Αφήστε χώρο για ελεύθερη κίνηση, αν η δραστηριότητα περιλαμβάνει σύντομες σκηνές παιχνιδιού ρόλων. Προβλέψτε ήσυχες ζώνες κοντά για συζήτηση σε μικρές ομάδες ή για προβληματισμό, αν χρειαστεί.

Εξωτερικός χώρος: Χρησιμοποιήστε μια σκιασμένη περιοχή ή έναν κλειστό χώρο, όπως μια αυλή ή μια γωνιά του κήπου. Τα παιδιά μπορούν να καθίσουν σε ζευγάρια πάνω σε χαλάκια ή παγκάκια, σε επαρκή απόσταση για να μπορούν να συνομιλήσουν ιδιωτικά, αλλά εντός της εμβέλειας της οπτικής του δασκάλου. Το φυσικό περιβάλλον μπορεί να προάγει την ηρεμία και τη βαθύτερη εμπλοκή στη συναισθηματική ανταλλαγή.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Σε αυτή τη δραστηριότητα, είτε σε εξωτερικό χώρο είτε στην τάξη, τα παιδιά έρχονται σε επαφή με σύντομες ιστορίες ή καταστάσεις που παρουσιάζονται ως «ίχνη» ή «σκαλοπάτια». Κάθε βήμα τα προσκαλεί να φανταστούν πώς αισθάνεται κάποιος άλλος και τι είδους υποστήριξη ή αντίδραση θα μπορούσε να βοηθήσει.

Υποστηρίζει την ενσυναίσθηση με τους εξής τρόπους:

- Ενθαρρύνοντας τη γνωστική υιοθέτηση της προοπτικής του άλλου
- Με την καλλιέργεια της περιέργειας για τις εμπειρίες των άλλων
- Συνδέοντας το περπάτημα με τη στοχαστική συναισθηματική εμπλοκή

Η συμβολική πράξη του «να μπαίνεις στη θέση κάποιου» γίνεται κυριολεκτική, δημιουργώντας ένα αξιομνημόνευτο σημείο αναφοράς για την αφηρημένη έννοια της ενσυναίσθησης.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές αναμένεται:

- να είναι σε θέση να βλέπουν τις καταστάσεις από την οπτική γωνία ενός άλλου ατόμου
- να μπορούν να ακούν με στόχο την κατανόηση των συναισθημάτων των άλλων
- να αναγνωρίζουν και να ονομάζουν τα συναισθήματα
- να έχουν περισσότερη αυτοπεποίθηση ώστε να αναλογίζονται πώς οι πράξεις τους επηρεάζουν τα συναισθήματα των άλλων
- να επικοινωνούν με πιο υποστηρικτικό και τρόπο και με ενσυναίσθηση με τους συμμαθητές τους

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το θέμα

Σενάριο 1: Μόλις μετακόμισες σε ένα νέο σχολείο και είναι η πρώτη σου μέρα σε μια τάξη όπου δεν γνωρίζεις κανέναν.

- Το παιδί Α μπορεί να πει: «Θα ένιωθα νευρικό και μοναχικό. Θα ήθελα κάποιος να καθίσει δίπλα μου στο μεσημεριανό».

- Το παιδί Β ακούει και στη συνέχεια παρουσιάζει αυτή την ιστορία στην τάξη, λέγοντας: «Ο συμμαθητής μου είπε ότι θα ένιωθε νευρική την πρώτη του μέρα σε ένα νέο σχολείο και θα ήθελε κάποιος να καθίσει δίπλα του».

Σενάριο 2: Ήσουν πολύ ενθουσιασμένος που θα έδειχνες τη ζωγραφιά σου στην τάξη, αλλά κάποιος γέλασε μαζί της.

- Το παιδί Γ αναλογίζεται: «Θα ένιωθα ντροπή και πληγωμένος. Θα ήθελα κάποιος να πει κάτι ωραίο για τη ζωγραφιά μου».
- Το παιδί Δ παρουσιάζει στην τάξη: «Ο συμμαθητής μου είπε ότι θα ένιωθε αμηχανία αν κάποιος γέλαγε με τη ζωγραφιά του και θα ένιωθε καλύτερα αν ένας φίλος του έκανε ένα κομπλιμέντο».

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

- Κάρτες σεναρίων προς εκτύπωση ή χαρτάκια με γραμμένες καταστάσεις (προσαρμοσμένες στην ηλικιακή ομάδα)
- Χαρτί και μολύβια (προαιρετικά, για να σημειώνουν τα παιδιά τις απαντήσεις του συμμαθητή τους)
- Τροχός συναισθημάτων ή κάρτες συναισθημάτων (προαιρετική υποστήριξη για τα μικρότερα παιδιά)

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Πώς νιώσατε όταν ακούσατε κάποιον άλλο να περιγράφει πώς θα νιώθατε εσείς;
- Ήταν εύκολο ή δύσκολο να φανταστείς πώς θα ένιωθε κάποιος άλλος σε αυτές τις καταστάσεις;
- Σας εξέπληξε κάτι από αυτά που είπε ο σύντροφός σας;
- Πώς έδειξες στον σύντρόφό σου ότι τον άκουγες πραγματικά;
- Γιατί πιστεύεις ότι είναι σημαντικό να προσπαθούμε να κατανοήσουμε πώς αισθάνεται κάποιος άλλος;
- Τι θα άλλαζε στο σχολείο αν όλοι προσπαθούσαμε να έχουμε ενσυναίσθηση;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Μερικά παιδιά μπορεί να δυσκολεύονται να εκφράσουν πώς θα ένιωθαν, ειδικά αν δεν έχουν βιώσει ποτέ οι ίδιοι το συγκεκριμένο σενάριο.

Συμβουλή: Ο ρόλος του δασκάλου είναι να τα υποστηρίξει απαλά με ανοιχτές ερωτήσεις όπως: «Έχεις νιώσει ποτέ κάτι παρόμοιο, έστω και σε διαφορετική κατάσταση;» ή «Τι θα έλεγες σε έναν φίλο που ένιωθε έτσι;»

- **Πρόκληση:** Ορισμένα παιδιά μπορεί να επικεντρώνονται υπερβολικά στην επίλυση του προβλήματος αντί να κατανοήσουν τα συναισθήματα του συμμαθητή τους.

Συμβουλή: Σε αυτή την περίπτωση, ο εκπαιδευτικός μπορεί να τους υπενθυμίσει ότι το ζητούμενο είναι πρώτα να κατανοήσουν τα συναισθήματα και όχι να διορθώσουν αμέσως την κατάσταση.

- **Πρόκληση:** Αν ένα παιδί υποβαθμίσει τα συναισθήματα του συμμαθητή του κατά τη φάση της ανταλλαγής.

Συμβουλή: Ο εκπαιδευτικός μπορεί να παρέμβει διακριτικά και να δείξει πώς να αναγνωρίζει κανείς τα συναισθήματα κάποιου άλλου: «Ακόμα κι αν εμείς δεν θα αισθανόμασταν το ίδιο, είναι σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι για εκείνον είναι πραγματικό.»

- **Πρόκληση:** Με ντροπαλά ή διστακτικά παιδιά, ο εκπαιδευτικός μπορεί να προσφέρει μια εναλλακτική λύση, όπως να τους επιτρέψει να ψιθυρίσουν την ιστορία του συμμαθητή τους στον δάσκαλο, ο οποίος στη συνέχεια μπορεί να τη μοιραστεί με την τάξη.

Συμβουλή: Η στάση του δασκάλου πρέπει να είναι θερμή, ενθαρρυντική και να δείχνει ενσυναίσθηση καθ' όλη τη διάρκεια της δραστηριότητας, αναγνωρίζοντας όλα τα συναισθήματα ως έγκυρα, επαινώντας την καλή ακρόαση και δείχνοντας περιέργεια για την οπτική γωνία κάθε παιδιού.

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

- **Αρχάριοι μαθητές (6-7 ετών):** Είναι σημαντικό τα σενάρια να είναι πολύ απλά και να σχετίζονται με την καθημερινή τους ζωή (απώλεια παιχνιδιού, επιθυμία να παίξουν στην κούνια, νοσταλγία για έναν γονέα στο σχολείο). Οπτικά βοηθήματα όπως κάρτες με emoji ή εικόνες μπορούν να τους βοηθήσουν να ονομάσουν τα συναισθήματά τους. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να δείξει πώς να ακούνε προσεκτικά και να επαναλαμβάνουν με απλά λόγια ό,τι είπε ο συμμαθητής τους.
- **Μαθητές προχωρημένου επιπέδου (8-9 ετών):** τα σενάρια μπορούν να περιλαμβάνουν πιο σύνθετες κοινωνικές καταστάσεις, όπως το να νιώθουν ότι έχουν μείνει εκτός παιχνιδιού ή να τσακώνονται με έναν φίλο. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να ενθαρρύνει τα παιδιά να συνδέσουν τα συναισθήματα με πιθανές αιτίες και να σκεφτούν πώς αλλάζουν τα συναισθήματα όταν κάποιος προσφέρει υποστήριξη.
- **Μαθητές με υψηλό επίπεδο (9-10 ετών):** τα σενάρια μπορούν να είναι ακόμη πιο λεπτομερή, συμπεριλαμβάνοντας θέματα όπως η ζήλια, η αμηχανία ή το αίσθημα της παρεξήγησης. Αυτή η ηλικιακή ομάδα είναι επίσης ικανή να χειριστεί σενάρια που αφορούν τη δυναμική της ομάδας, όπως τι συμβαίνει όταν κάποιος σε μια ομάδα γίνεται αντικείμενο πειράγματος. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να τους προτρέψει να σκεφτούν όχι μόνο πώς θα ένιωθαν οι ίδιοι, αλλά και πώς διαφορετικά άτομα μπορεί να αισθάνονται διαφορετικά στην ίδια κατάσταση.

Ερωτήσεις για ανασκόπηση και προβληματισμό

- Πώς νιώσατε όταν μιλήσατε εκ μέρους του συνεργάτη σας;
- Τι παρατηρήσατε σχετικά με το πώς ένιωθε ο σύντροφός σας στο σενάριό του;
- Ήταν πιο εύκολο ή πιο δύσκολο να κατανοήσετε τα συναισθήματα κάποιου άλλου όταν έπρεπε να τα εξηγήσετε στην ομάδα;
- Τι μπορούμε να κάνουμε στην τάξη μας για να βοηθήσουμε ο ένας τον άλλον να νιώθουμε πιο ορατοί και κατανοητοί;
- Πώς πιστεύετε ότι η ενσυναίσθηση μπορεί να αλλάξει τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι συμπεριφέρονται ο ένας στον άλλο;

3.9 ΕΚΤΙΜΩΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗ ΦΥΣΗ

3.9.1 Εναλλαγή σταθμών

Σύντομη περιγραφή και κανόνες εφαρμογής της μαθησιακής δραστηριότητας

Η εναλλαγή σταθμών είναι ένα μοντέλο συνδυασμένης μάθησης στο οποίο η τάξη χωρίζεται σε διάφορους «σταθμούς». Οι μαθητές μετακινούνται από τον έναν σταθμό στον επόμενο σύμφωνα με ένα καθορισμένο χρονοδιάγραμμα. Επειδή πολλοί δάσκαλοι δημοτικού οργανώνουν ήδη τις τάξεις τους σε «κέντρα» μάθησης, η εναλλαγή σταθμών εντάσσεται φυσικά στη ρουτίνα τους. Επιτρέπει στους δασκάλους να παρέχουν στοχευμένη υποστήριξη σε μικρές ομάδες, ενώ το υπόλοιπο της τάξης ασχολείται με ουσιαστική εργασία, προσαρμοσμένη στο ρυθμό του καθενός.

Μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε όλα τα μαθήματα — ειδικά στη πολυθεματική διδασκαλία και στο διεπιστημονικό πρόγραμμα STEAM, όπου ένα θέμα (π.χ. νερό, τροφή, ενέργεια, βιοποικιλότητα, ευημερία της κοινότητας) διερευνάται μέσω των φυσικών επιστημών, των κοινωνικών επιστημών και της γλώσσας.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Εστίαση στις βασικές δεξιότητες
 - Εκτίμηση των ανθρώπων και της φύσης
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
 - Συνδεσιμότητα

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός φοιτητή	Διάρκεια
6-10 ετών	Όλη η τάξη (σε μικρές ομάδες)	40-60 λεπτά (5-10 λεπτά ανά σταθμό + σύνθεση)

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

- Προετοιμασία των σταθμών (εκπαιδευτικός):** Ο εκπαιδευτικός σχεδιάζει έναν αριθμό σταθμών, π.χ. 4-6 σταθμούς, καθένας από τους οποίους καλύπτει πτυχές του θέματος για τις οποίες ο εκπαιδευτικός επιθυμεί οι μαθητές να μάθουν περισσότερα. Οι σταθμοί οργανώνονται έτσι ώστε οι μικρές ομάδες να εναλλάσσονται σύμφωνα με ένα χρονοδιάγραμμα. Κάθε σταθμός περιλαμβάνει σαφείς οδηγίες για την εργασία, υλικά και ένα ερέθισμα
 - Επιλέξτε ένα θέμα από τα τρέχοντα μαθήματα (π.χ. νερό, απόβλητα, συστήματα διατροφής, σχολικός κήπος, τοπική βιοποικιλότητα, χρήση ενέργειας, ευημερία της κοινότητας).
 - Σχεδιάστε 4-6 σταθμούς που συνδυάζουν πρακτική δραστηριότητα και συζήτηση.
 - Κάθε σταθμός περιλαμβάνει:
 - μια σαφή περιγραφή της εργασίας (σύντομη και οπτική)
 - έτοιμο υλικό
 - ένα γρήγορο αποτέλεσμα
- Εισαγωγή στο θέμα (2-3 λεπτά)**

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

3. Εξηγήστε τους κανόνες εναλλαγής (1–2 λεπτά)

- Οι ομάδες ξεκινούν από διαφορετικούς σταθμούς.
- Όταν ηγήσει ο χρονομετρητής, εναλλάξτε με τη φορά των δεικτών του ρολογιού (ή με αριθμητική σειρά).
- Ρόλοι: ομιλητής, γραμματέας, βοηθός υλικών, χρονομέτρης (εναλλάξτε τους ρόλους σε κάθε σταθμό).
- Ο σεβασμός στη συζήτηση και η προσεκτική ακρόαση αποτελούν μέρος της δεξιότητας.

Οδηγίες προς τους μαθητές: «Θα περάσουμε από σταθμούς που διερευνούν πώς οι άνθρωποι και η φύση εξαρτώνται και υποστηρίζουν ο ένας τον άλλον. Σε κάθε στάση θα κάνετε μια σύντομη δραστηριότητα — παρατήρηση, συζήτηση, σχεδιασμό ή αναστοχασμό — και μετά θα περάσετε στον επόμενο σταθμό.

4. Διεξάγετε τις εναλλαγές (5–10 λεπτά ανά σταθμό): Παραδείγματα στοιχείων σταθμού:

- Σταθμός φυσικής δραστηριότητας με κάρτες παρατήρησης (π.χ., «Εξετάστε τον σχολικό κήπο: Ποιος χρησιμοποιεί τα προϊόντα του; Τι βοηθά τα φυτά να ευδοκιμήσουν;») καθώς και ένα γρήγορο σκίτσο ή σημείωση.
- Σταθμός συζήτησης όπου οι μαθητές παίρνουν συνεντεύξεις ο ένας από τον άλλον χρησιμοποιώντας κάρτες ερωτήσεων σχετικά με το πώς η οικογένειά τους χρησιμοποιεί τους τοπικούς φυσικούς πόρους και τι σημαίνει να φροντίζεις τόσο τους ανθρώπους όσο και τον τόπο.
- Σταθμός σχεδιασμού διαχείρισης με υλικά για τη σύνταξη μιας μικρής δράσης (π.χ. πινακίδες, μικρές δεσμεύσεις, ιδέες φροντίδας χωρίς αποκλεισμούς).
- Σταθμός αναστοχασμού όπου οι μαθητές καταγράφουν όσα έμαθαν σχετικά με την αλληλεξάρτηση και δεσμεύονται να κάνουν ένα μικρό βήμα.
- Σταθμός ελέγχου της ένταξης, όπου αξιολογούν αν οι ιδέες τους έχουν λάβει υπόψη τις ανάγκες διαφορετικών ανθρώπων (π.χ. κατοίκων της τοπικής κοινότητας).

Διεξαγωγή της δραστηριότητας – τι συμβαίνει σε κάθε κύκλο:

Οι ομάδες ξεκινούν από διαφορετικούς σταθμούς. Σε κάθε σταθμό:

- Διαβάζουν την οδηγία, ασχολούνται με την εργασία (παρατηρούν, συζητούν, δημιουργούν πρωτότυπα, απαντούν σε ψηφιακές ερωτήσεις).
- Καταγράφουν ή υποβάλλουν μια συνοπτική παρατήρηση.
- Ένας συντονιστής ή ένας συμμετέχων πραγματοποιεί έναν γρήγορο έλεγχο για να διασφαλίσει τη συμμετοχικότητα («Ποιον λάβαμε υπόψη; Ποιος μπορεί να λείπει;»).
- Μετά το καθορισμένο χρόνο, ένα σήμα δίνει την ένδειξη για την εναλλαγή.

5. Συνοπτική ανασκόπηση (8–12 λεπτά):

Αφού ολοκληρωθούν όλες οι εναλλαγές, η τάξη συγκεντρώνεται ξανά. Ο εκπαιδευτικός συντονίζει μια ανασκόπηση: ομαδοποιεί επαναλαμβανόμενα θέματα, επισημαίνει ισορροπημένες ιδέες και καθοδηγεί την επιλογή μιας ή δύο συλλογικών δράσεων. Οι μαθητές μοιράζονται ποιος σταθμός τους επηρέασε περισσότερο και οριστικοποιούν τις προσωπικές ή ομαδικές δεσμεύσεις τους. Αυτό εδραιώνει την κατανόηση της αλληλεξάρτησης και οδηγεί τους μαθητές προς την ανάληψη ευθύνης.

Σημειώσεις για τη διάταξη της αίθουσας διδασκαλίας (εσωτερική/εξωτερική)

Εσωτερικός χώρος: σταθμοί γύρω από την αίθουσα με ελεύθερους διαδρόμους για περπάτημα· ένα «τραπέζι υποστήριξης του δασκάλου»· οπτικός πίνακας εναλλαγής και χρονόμετρο ορατά από όλους.

Εξωτερικός χώρος: σταθμοί τοποθετημένοι σε ασφαλείς, σαφώς σημαδεμένες ζώνες (κήπος, αυλή, σκιερή γωνιά). Τα μπλοκ σημειώσεων βοηθούν στη γραφή/σχεδίαση στον εξωτερικό χώρο.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Η εναλλαγή σταθμών είναι μια συνειδητά δομημένη προσέγγιση ενεργητικής μάθησης που βασίζεται στην ομαδική εργασία, όπου κάθε σταθμός αποτελεί επαναλαμβανόμενη εξάσκηση μιας συγκεκριμένης ρουτίνας σκέψης. Ενισχύει τη συμμετοχή και τη διαφοροποίηση συνδυάζοντας τη διδασκαλία υπό την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού, τα συνεργατικά έργα και την ανεξάρτητη ψηφιακή εργασία, επιτρέποντας εξατομικευμένη και ευέλικτη μάθηση.

Αυτή η δραστηριότητα αναπτύσσει τόσο τη συνδεσιμότητα όσο και την εκτίμηση των ανθρώπων.

Συγκεκριμένα προσφέρει:

1. Ανάπτυξη της αίσθησης σύνδεσης
 - Ισχυρότερες σχέσεις δασκάλου-μαθητή: οι μικρές σταθμοί υπό την καθοδήγηση του δασκάλου (4-8 μαθητές) επιτρέπουν εξατομικευμένη προσοχή και άμεσο διάλογο, έτσι ώστε οι μαθητές να αισθάνονται ότι τους βλέπουν και τους γνωρίζουν.
 - Αλληλεξάρτηση: σε κάθε σταθμό, οι μαθητές πρέπει να συνεργάζονται πρόσωπο με πρόσωπο για την επίλυση προβλημάτων, κάτι που δημιουργεί φυσικά εμπιστοσύνη και ισχυρότερες φιλίες.
 - Αίσθημα ότι ανήκουν κάπου: επειδή όλοι πρέπει να συμμετέχουν σε ένα περιβάλλον μικρών ομάδων, οι μαθητές συνειδητοποιούν γρήγορα ότι η συμβολή τους είναι απαραίτητη για την επιτυχία της ομάδας.
2. Ανάπτυξη της ικανότητας να «εκτιμά κανείς τους ανθρώπους»
 - Εκτίμηση των διαφορετικών δυνατοτήτων: Σε ομάδες με ποικίλες δεξιότητες, οι μαθητές μαθαίνουν να αναγνωρίζουν, να σέβονται και να βασίζονται στις μοναδικές ικανότητες των συμμαθητών τους που συνεισφέρουν στο έργο.
 - Εξάσκηση στην κατανόηση των άλλων: όταν ο εκπαιδευτικός είναι απασχολημένος με την καθοδήγηση ενός άλλου σταθμού, οι μαθητές πρέπει να βοηθούν, να διδάσκουν και να υποστηρίζουν ο ένας τον άλλον με υπομονή για την ολοκλήρωση των εργασιών.
 - Ενεργητική ακρόαση: η συνεργασία απαιτεί να μιλούν εκ περιτροπής, να κάνουν συμβιβασμούς και να διασφαλίζουν ότι οι ιδέες όλων ακούγονται δίκαια.

Εν ολίγοις, με τη μετάβαση από έναν χώρο διδασκαλίας επικεντρωμένο στον εκπαιδευτικό σε μια αποκεντρωμένη, μαθητοκεντρική κοινότητα, η εναλλαγή των σταθμών ενσωματώνει φυσικά την ενσυναίσθηση, την ομαδική εργασία και τον αμοιβαίο σεβασμό στην καθημερινή ρουτίνα.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές θα είναι σε θέση:

- να κατανοήσουν ότι οι άνθρωποι είναι αλληλένδετοι και επηρεάζουν ο ένας τον άλλον
- να επικοινωνούν με σεβασμό και να δείχνουν ενδιαφέρον για τις ανάγκες διαφορετικών ανθρώπων
- να ασκούν την υπευθυνότητα μέσω μικρών, ρεαλιστικών δεσμεύσεων (ατομικών ή ομαδικών).

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το μάθημα

Επιλέξτε 4–6 σταθμούς. Κάθε σταθμός αποτελεί μια μικρή μαθησιακή δραστηριότητα βασισμένη στο περιεχόμενο του μαθήματος. Ακολουθούν παραδείγματα «Σταθμών Αξιών» (προσαρμόστε τα στο θέμα σας).

- Σταθμός 1: Χαρτογράφηση Παρατήρησης: Οι μαθητές εξετάζουν έναν κοινόχρηστο εξωτερικό χώρο ή έναν πόρο της τάξης, σημειώνουν ποιος επωφελείται από αυτόν και ποιες περιβαλλοντικές συνθήκες τον συντηρούν, και χαρτογραφούν αυτές τις συνδέσεις.
- Σταθμός 2: Συνέντευξη μεταξύ συμμαθητών: Χρησιμοποιώντας κάρτες ερωτήσεων, οι μαθητές ρωτούν τους συμμαθητές τους για το πώς οι οικογένειές τους χρησιμοποιούν τους τοπικούς πόρους και τι θα σήμαινε η φροντίδα αυτών των πόρων για ανθρώπους που βρίσκονται σε διαφορετικές καταστάσεις.
- Σταθμός 3: Σχεδιασμός δράσης: Μικρές ομάδες καταρτίζουν ιδέες για τη διαχείριση με βάση την έννοια της ένταξης (π.χ. μια κοινόχρηστη γωνιά επαναχρησιμοποίησης, σχέδιο κήπου για πολλούς χρήστες) που αναφέρουν ρητά τα οφέλη για τους ανθρώπους και τη φύση και επισημαίνουν πιθανές προκλήσεις.
- Σταθμός 4: Έλεγχος συμμετοχικότητας: Οι μαθητές αξιολογούν τα προσχέδια ιδεών με τη βοήθεια ενός καταλόγου ελέγχου: «Ποιες φωνές έχουν ληφθεί υπόψη;» «Ποιες περιβαλλοντικές επιπτώσεις αντιμετωπίζονται;» και προτείνουν μία τροποποίηση για τη βελτίωση της ισορροπίας.
- Σταθμός 5: Αναστοχασμός και δέσμευση: Οι μαθητές, ατομικά ή σε ζεύγη, αναστοχάζονται γραπτώς ή ψηφιακά σχετικά με όσα έμαθαν και καταγράφουν ένα προσωπικό επόμενο βήμα (δέσμευση ή μίνι-σχέδιο).

Παραδείγματα γενικής σύνδεσης με το πρόγραμμα σπουδών

- Φυσικές Επιστήμες: Οι μαθητές εναλλάσσονται μεταξύ σταθμών, όπως ένας πίνακας πρακτικών πειραμάτων (π.χ. ταξινόμηση αντικειμένων ανά υλικό ή δοκιμή μαγνητισμού), ένα κέντρο παρατήρησης και σχεδίασης (π.χ. φύλλων ή εντόμων), ένα βίντεο ή μια διαδραστική προσομοίωση σε tablet, καθώς και ένας σταθμός συζήτησης υπό την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού.
- Μαθηματικά: Οι μαθητές εναλλάσσονται μεταξύ μαθηματικών παιχνιδιών με πραγματικά υλικά, ενός σταθμού με φύλλα εργασίας ή παζλ, μιας εφαρμογής εξάσκησης σε tablet που παρέχει άμεση ανατροφοδότηση, και ενός σταθμού με τον εκπαιδευτικό όπου μικρές ομάδες λαμβάνουν βοήθεια με δύσκολες έννοιες.
- Γλώσσα: Τα παιδιά εναλλάσσονται μεταξύ μιας γωνιάς ανάγνωσης, ενός σταθμού γραφής, ενός κέντρου ακρόασης (ιστορίες ή φωνητικά παιχνίδια σε tablet) και μιας ομάδας καθοδηγούμενης ανάγνωσης με τον δάσκαλο, εστιάζοντας στην αποκωδικοποίηση ή την κατανόηση.
- Ιστορία/Κοινωνικές Επιστήμες: Οι σταθμοί περιλαμβάνουν δραστηριότητες όπως η ταξινόμηση εικόνων «τότε και τώρα», η δημιουργία χρονολογικών διαγραμμάτων με τους συμμαθητές, η εξερεύνηση ενός διαδραστικού ψηφιακού χάρτη ή μιας ιστορίας, καθώς και η συζήτηση με τον δάσκαλο σχετικά με τους βοηθούς της κοινότητας ή τα ιστορικά γεγονότα.
- Περιβαλλοντικές Σπουδές/Γεωγραφία: Οι μαθητές εναλλάσσονται μεταξύ σταθμών για να ολοκληρώσουν ένα παιχνίδι «δεξιοτήτων χαρτογράφησης», να κατασκευάσουν ένα μοντέλο γεωμορφών, να παρακολουθήσουν ένα σύντομο βίντεο σχετικά με τον καιρό ή τους οικότοπους και να συζητήσουν με τον δάσκαλο για τοπικές περιοχές και τον τρόπο με τον οποίο τις φροντίζουμε.

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

- Ετικέτες/πινακίδες σταθμών
- Πρόγραμμα/πίνακας εναλλαγής (οπτικό χρονοδιάγραμμα)
- Χρονόμετρο/ρολόι/χρονόμετρο
- Κάρτες εργασιών/οδηγιών για κάθε σταθμό
- Υλικά για τους σταθμούς (φύλλα εργασίας, κάρτες σεναρίων, διδακτικά βοηθήματα, πίνακες σημειώσεων)
- Χαρτί, μολύβια, μαρκαδόροι, αυτοκόλλητα σημειώματα
- Προαιρετικά για υπαίθριες δραστηριότητες: συσκευή εκπαιδευτικού + hotspot
- Φύλλα παρακολούθησης ομαδικής εργασίας (σε χαρτί ή ψηφιακά)
- Εργαλεία διαμορφωτικής αξιολόγησης

(γρήγορα κουίζ, ερωτηματολόγια εξόδου, οδηγίες αυτοαξιολόγησης)

- Χώρος διευκόλυνσης μικρών ομάδων από τον εκπαιδευτικό (καθίσματα, οδηγίες/υποδείξεις)
- Χώρος προβολής (λευκός πίνακας/flipchart) με οδηγίες ή πρόοδο
- Κάδου/δοχεία αποθήκευσης + μαντηλάκια καθαρισμού/απολυμαντικό

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Ποιοι είναι οι άνθρωποι που σχετίζονται με αυτή την κατάσταση; Ποιος ωφελείται; Ποιος ενδέχεται να επηρεαστεί;
- Ποιος δεν είχε την ευκαιρία να μιλήσει — πώς τον προσκαλείτε να συμμετάσχει τώρα;
- Ακούτε προσεκτικά πριν προσθέσετε τη δική σας ιδέα;
- Συμμετέχουν όλοι στην ομάδα σας — τι μπορείτε να κάνετε αυτή τη στιγμή για να συμπεριλάβετε κάποιον;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές περνάνε βιαστικά από τις σταθμούς σαν να είναι αγώνας.

Συμβουλή: Χρησιμοποιήστε έναν υποχρεωτικό έλεγχο εξόδου σε κάθε σταθμό:

Προχωρήστε στον επόμενο μόνο όταν ο καταγραφέας δείξει και τα τρία.

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές επικεντρώνονται μόνο στους ανθρώπους ή μόνο στη φύση, χωρίς να συνδέουν τα δύο.

Συμβουλή: Τοποθετήστε αρχές προτάσεων σε κάθε σταθμό και δώστε ένα παράδειγμα φωναχτά πριν ξεκινήσετε.

- **Πρόκληση:** Ένας μαθητής κυριαρχεί, ενώ οι άλλοι αποσυνδέονται.

Συμβουλή: Αναθέστε εναλλασσόμενους ρόλους και απαιτήστε «μία ιδέα από κάθε άτομο» πριν υποβληθεί η ομαδική απάντηση.

- **Δυσκολία:** Οι μαθητές προτείνουν μη ρεαλιστικές ενέργειες.

Συμβουλή: Προσθέστε ένα κριτήριο «Είναι εφικτό αυτή την εβδομάδα;»

και παρέχετε μια λίστα με δράσεις μικρών βημάτων.

- **Πρόκληση:** Σύγχυση σχετικά με τις προσδοκίες / τις οδηγίες

Συμβουλή: Κάντε τις οδηγίες πολύ σαφείς, οπτικές και συνεπείς σε κάθε σταθμό (χρησιμοποιήστε εικονίδια, κάρτες βήμα προς βήμα ή σύντομες εικονογραφικές αφίσες με οδηγίες). Δείξτε ένα

παράδειγμα ενός κύκλου ως τάξη πριν ξεκινήσετε. Χρησιμοποιήστε απλές λίστες ελέγχου ή κάρτες «Τελείωσα» ώστε οι μαθητές να αυτοελέγχονται.

- **Πρόκληση:** Χαοτικές ή αργές μεταβάσεις

Συμβουλή: Καθορίστε και εξασκηθείτε σε ένα προβλέψιμο σήμα (κουδούνι, αντίστροφη μέτρηση, χειρονομία) για τη μετακίνηση. Εμφανίστε έναν ορατό πίνακα εναλλαγής/χρονόμετρο, ώστε οι μαθητές να γνωρίζουν πότε και πού να πάνε. Προβλέψτε ένα σύντομο «χρονικό περιθώριο» για τη μετάβαση και κάντε πρόβα τις εναλλαγές πρώτα με μικρές ομάδες.

- **Πρόκληση:** Θόρυβος και συμπεριφορά εκτός εργασίας

Συμβουλή: Καθορίστε και εξασκηθείτε σε κανόνες σχετικά με το επίπεδο θορύβου (χρησιμοποιήστε οπτικά μετρητές θορύβου ή χρωματιστές κάρτες σημάτων). Διδάξτε και εξασκηθείτε στο πώς φαίνεται και ακούγεται η καλή συνεργασία. Η θετική ενίσχυση (έπαινος, βαθμοί για την τάξη) για τη συμπεριφορά που σχετίζεται με την εργασία βοηθά στην ενίσχυση των προσδοκιών.

- **Πρόκληση:** Πίεση χρόνου για τον εκπαιδευτικό λόγω της παρακολούθησης πολλαπλών σταθμών

Συμβουλή: Χρησιμοποιήστε γρήγορους διαμορφωτικούς ελέγχους (αντίχειρας προς τα πάνω/κάτω, απαντήσεις σε μίνι πίνακα) και εναλλάξτε τη προσοχή σας συστηματικά (π.χ., ένας σύντομος έλεγχος 1 λεπτού ανά ομάδα). Εκπαιδεύστε μαθητές-βοηθούς ή συμμαθητές-συνοδούς να χειρίζονται απλές ρουτίνες των σταθμών.

- **Πρόκληση:** Περιορισμοί πόρων

Συμβουλή: Επαναχρησιμοποιήστε υλικά σε όλες τις εναλλαγές, ζητήστε από τους μαθητές να προετοιμάσουν ή να διαχειριστούν ορισμένα υλικά (π.χ., εναλλασσόμενα διδακτικά βοηθήματα σε επισημασμένα δοχεία) και σχεδιάστε σταθμούς που απαιτούν ελάχιστη προετοιμασία και βασίζονται στη συζήτηση ή τον αναστοχασμό αντί για αναλώσιμα υλικά.

- **Πρόκληση:** Μείωση της συμμετοχής σε επαναλαμβανόμενους κύκλους

Συμβουλή: Ανανεώστε περιοδικά τις εργασίες των σταθμών, ενσωματώστε κίνηση, επιλογές ή στοιχεία παιχνιδιού (π.χ., «μυστική αποστολή» σε έναν σταθμό). Δοκιμάστε ποικίλες μεθόδους — ορισμένοι σταθμοί μπορούν να είναι πρακτικοί, άλλοι λεκτικοί, άλλοι ψηφιακοί.

- **Πρόκληση:** Παρακολούθηση της μάθησης και συνέχειας

Συμβουλή: Χρησιμοποιήστε απλά φύλλα παρακολούθησης ή αυτοκόλλητα για να σημειώσετε ποιος ολοκλήρωσε τι, καθώς και τυχόν παρατηρήσεις. Συλλέξτε ένα σύντομο δείγμα από κάθε μαθητή (φωτογραφία, σύντομη ανασκόπηση, δελτίο εξόδου) για να καθοδηγήσετε τα επόμενα βήματα.

Ενημερώστε τους μαθητές για τη δομή της δραστηριότητας χρησιμοποιώντας έναν «χάρτη εναλλαγής» στον οποίο μπορούν να ανατρέχουν και κάντε μια σύντομη ανασκόπηση στο τέλος, ώστε οι μαθητές να αναστοχαστούν σχετικά με το τι έκαναν και γιατί ήταν σημαντικό — ενισχύοντας έτσι την κατανόηση της αξίας των ανθρώπων και της φύσης ή όποιας άλλης δεξιότητας αποτελεί τον στόχο της δραστηριότητας.

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προσαρμόσουν την Εναλλαγή Σταθμών σε τρία επίπεδα δυσκολίας για να καλύψουν τις ανάγκες των μαθητών, ρυθμίζοντας την καθοδήγηση, την πολυπλοκότητα και την ανατροφοδότηση, διατηρώντας παράλληλα σταθερή τη βασική δομή (πολλαπλοί σταθμοί, στοχευμένη υποστήριξη σε μικρές ομάδες και εργασία με το δικό τους ρυθμό).

- Μαθητές αρχάριοι (6-7 ετών):

- λιγότεροι σταθμοί (3-4), εξαιρετικά συγκεκριμένες εργασίες (παρατήρηση/ταξινόμηση/ζωγραφική).
- εικόνες ως υποδείξεις + αρχικές φράσεις.
- ενέργειες υπό την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού.
- προκαθορισμένη συνεργασία.
- καθοδηγούμενος αναστοχασμός.
- Μαθητές προχωρημένου επιπέδου (ηλικίας 8-9 ετών):
 - Προσθέστε σκέψη συμβιβασμού («Αν κάνουμε το Χ, τι μπορεί να συμβεί στο Υ;»).
 - ενίσχυση των ελέγχων ένταξης («Ποιος λείπει;»).
 - προσαρμοσμένη ανατροφοδότηση.
 - συζήτηση σε μικρές ομάδες με καθοδήγηση.
 - σύντομες παρεμβάσεις που σχεδιάζονται ομαδικά· βασική αυτοαξιολόγηση.
 - να απαιτείται μία βελτίωση σε μια ιδέα μετά την ανατροφοδότηση.
- Έμπειροι μαθητές (9-10 ετών):
 - υψηλό αίσθημα ευθύνης από τον μαθητή.
 - πλούσιες ροές ανατροφοδότησης (πίνακες ελέγχου, καθορισμός στόχων, αξιολόγηση από ομοτίμους)
 - συνεργασία υπό την καθοδήγηση των μαθητών και δράσεις πολλαπλών βημάτων.
 - μεταγνωστικός αναστοχασμός και προσαρμογή.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

Ευαισθητοποίηση / Κατανόηση

- Τι παρατηρήσατε σήμερα σχετικά με το πώς οι άνθρωποι και η φύση χρειάζονται φροντίδα;
- Ποιο είναι ένα νέο πράγμα που μάθατε σχετικά με το γιατί οι άνθρωποι ή η φύση είναι σημαντικοί;
- Ποια δραστηριότητα σας βοήθησε περισσότερο να κατανοήσετε την αξία των άλλων

ή του περιβάλλοντος, και γιατί;

- Σας εξέπληξε κάτι σχετικά με τον τρόπο που οι πράξεις μας επηρεάζουν τους ανθρώπους ή τη φύση;

Συνεργασία / Σχέσεις

- Πώς συνεργαστήκατε με την ομάδα σας για να δείξετε σεβασμό ή να βοηθήσετε ο ένας τον άλλον;
- Άκουσες την ιδέα κάποιου που άλλαξε τον τρόπο που σκεφτόσουν; Πες μας γι' αυτό.
- Ποιος από την ομάδα σου σε βοήθησε να καταλάβεις κάτι καλύτερα; Τι έκανε;
- Τι θα μπορούσε να κάνει η ομάδα σου την επόμενη φορά για να συμπεριλάβει όλους

και να φροντίσει καλύτερα το περιβάλλον;

Δράση / Ευθύνη

- Ποιο είναι ένα πράγμα που έκανες εσύ (ή η ομάδα σου) σήμερα για να δείξεις ότι εκτιμάς τους ανθρώπους ή τη φύση;
- Ποιο είναι ένα πράγμα που θα κάνετε σύντομα για να συνεχίσετε να δείχνετε φροντίδα — στο σχολείο ή στο σπίτι;
- Αν μπορούσατε να δώσετε μια υπόσχεση ως τάξη σχετικά με την εκτίμηση των ανθρώπων και της φύσης, ποια θα ήταν αυτή;

Αυτοαξιολόγηση (μπορεί να είναι μια απλή λίστα ελέγχου ή μια κλίμακα με emoji)

- Έδειξα σεβασμό στους άλλους;
- Βοήθησα στη φροντίδα της φύσης;
- Άκουσα τους συμμαθητές μου;
- Μπορώ να εξηγήσω έναν τρόπο με τον οποίο οι πράξεις μου έχουν σημασία για τους ανθρώπους ή τη φύση. (Ναι / Όχι ακόμα)

Ανατροφοδότηση από τους συμμαθητές (ζευγάρια/κοινή χρήση)

- Πες σε έναν συμμαθητή σου κάτι που έκανε καλά σήμερα και σχετίζεται με την εκτίμηση των ανθρώπων ή της φύσης.
- Προτείνετε ένα μικρό πράγμα που θα μπορούσε να δοκιμάσει ο σύντροφός σας την επόμενη φορά για να δείξει ακόμα μεγαλύτερη φροντίδα.

Οδηγίες για τον εκπαιδευτικό

- Ποιες συνδέσεις βλέπετε μεταξύ του τρόπου με τον οποίο συμπεριφερθήκαμε ο ένας στον άλλον και του τρόπου με τον οποίο συμπεριφερθήκαμε στο περιβάλλον;
- Τι θα έκανε την επόμενη δραστηριότητά μας να εκφράζει ακόμα καλύτερα τη φροντίδα μας;

3.9.2 Το «Snowball» σε δράση

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Η τεχνική της χιονοστιβάδας είναι μια δομημένη, αθροιστική δραστηριότητα αλληλομάθησης που χτίζει την κατανόηση και τη συναίνεση βήμα προς βήμα: τα άτομα αρχικά παράγουν ιδέες μόνο τους, στη συνέχεια τις συγχωνεύουν σε ομάδες που γίνονται προοδευτικά μεγαλύτερες, και τελικά παρουσιάζουν τη συνθετική σκέψη σε ολόκληρη την τάξη. Κάθε στάδιο «συγκεντρώνει» τις προηγούμενες συνεισφορές σαν χιονόμπαλα, βελτιώνοντάς τις και επεκτείνοντάς τις μέσω του διαλόγου. Ενθαρρύνει τη συνεργασία, την ενεργητική ακρόαση, τη συμμετοχή, την εκτίμηση των ιδεών των άλλων και την κριτική σκέψη, καθιστώντας την ένα ισχυρό εργαλείο για την εξερεύνηση σύνθετων ιδεών.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια εστίαση δεξιοτήτων
 - Εκτίμηση των ανθρώπων και της φύσης
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
 - Συνδεσιμότητα

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6-10 ετών	Όλη η τάξη (ατομικά → ζεύγη → ομάδες των 4 → ολόκληρη η τάξη)	30-45 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

Βήμα 1 – Ο εκπαιδευτικός προετοιμάζει μια «πρόκληση»: Ο εκπαιδευτικός προετοιμάζει μια κεντρική, ανοιχτή πρόκληση που σχετίζεται με οποιοδήποτε θέμα οποιουδήποτε μαθήματος. Ο χώρος της τάξης (φυσικός ή εικονικός) οργανώνεται έτσι ώστε οι μαθητές να μπορούν να εργαστούν ατομικά και, στη συνέχεια, σε ομάδες που γίνονται προοδευτικά μεγαλύτερες (ζεύγη → μικρές ομάδες → ολόκληρη η τάξη). Δώστε σε κάθε μαθητή/ομάδα ένα φύλλο απαντήσεων ή μια ψηφιακή διαφάνεια για να καταγράψουν και να «συγκεντρώσουν» ιδέες.

Οδηγίες προς τους μαθητές: «Σήμερα χρησιμοποιούμε τη μέθοδο “Snowball” για να διερευνήσουμε πώς μπορούμε να εκτιμούμε τόσο τους ανθρώπους όσο και τη φύση. Πρώτα, θα σκεφτείτε μόνοι σας και θα καταγράψετε τις ιδέες σας. Στη συνέχεια, θα σχηματίσετε ζεύγη, θα μοιραστείτε και θα συνδυάσετε τις ιδέες σας, και θα συνεχίσετε να το κάνετε αυτό — συσσωρεύοντάς τις μαζί σαν χιονόμπαλα — μέχρι ολόκληρη η τάξη να έχει ένα πλουσιότερο σύνολο ιδεών. Σε κάθε στάδιο, προσέξτε πώς οι ιδέες σας συνδέουν τους ανθρώπους και τον πλανήτη, και να είστε έτοιμοι να εξηγήσετε γιατί αυτό που προτείνετε δείχνει σεβασμό και φροντίδα και για τα δύο.»

Διεξαγωγή της δραστηριότητας – βήμα προς βήμα σε κάθε στάδιο:

Βήμα 2 – Ατομική παραγωγή ιδεών (2–3 λεπτά): Κάθε μαθητής απαντά ατομικά στην ερώτηση. Οι μαθητές μπορούν να γράψουν ή να ζωγραφίσουν.

Βήμα 3 – Συνένωση σε ζεύγη (4–5 λεπτά): Οι μαθητές εργάζονται σε ζεύγη. Μοιράζονται τις ατομικές τους ιδέες και τις συνενώνουν σε μία βελτιωμένη απάντηση. Καταγράφουν τη συνενωμένη ιδέα σε ένα

φύλλο ζεύγους. Ο βασικός κανόνας είναι να ακούνε πάντα και να κατανοούν τι λέει και τι σκέφτεται ο άλλος.

Βήμα 4 – Συνένωση σε μικρές ομάδες (5–7 λεπτά): Δύο ζεύγη ενώνουν τις δυνάμεις τους για να σχηματίσουν μια ομάδα των 4 (ή κατάλληλου μεγέθους). Κάθε ζεύγος μοιράζεται τη συνενωμένη απάντησή του. Η ομάδα συζητά και δημιουργεί μία ισχυρότερη, ενοποιημένη ιδέα.

Βήμα 5 – Σύνθεση ολόκληρης της τάξης (8–12 λεπτά): Κάθε ομάδα μοιράζεται τη συνθετική της ιδέα. Ο εκπαιδευτικός συντονίζει τη δημιουργία ενός συλλογικού χάρτη στον πίνακα. Η τάξη εντοπίζει κοινά θέματα, επισημαίνει ισορροπημένες ιδέες και επιλέγει 1–2 δράσεις για να δοκιμάσει ως τάξη.

Προαιρετική επέκταση – Δέσμευση/Σχεδιασμός δράσης (3–5 λεπτά): Οι μαθητές επιλέγουν μία μικρή δράση και γράφουν μια δέσμευση:

«Θα... επειδή βοηθά τους ανθρώπους με τον τρόπο... και βοηθά τη φύση με τον τρόπο...».

Σημειώσεις για τη διάταξη της τάξης σε εσωτερικό/εξωτερικό χώρο

Εσωτερικός χώρος: Οι μαθητές ξεκινούν ατομικά στα θρανία τους, στη συνέχεια σχηματίζουν ζεύγη και μετά ομάδες των τεσσάρων. Η ανταλλαγή απόψεων με όλη την τάξη γίνεται σε κύκλο/σε χώρο με χαλί, με έναν πίνακα σε εμφανές σημείο για την αποτύπωση των ιδεών.

Εξωτερικός χώρος (προαιρετικό): Οι μαθητές μπορούν να ολοκληρώσουν τα στάδια της ατομικής εργασίας και της εργασίας σε ζεύγη στον εξωτερικό χώρο (με πίνακες εργασίας), και στη συνέχεια να επιστρέψουν στον εσωτερικό χώρο για ενοποίηση των ομάδων και σύνθεση από ολόκληρη την τάξη.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Καθώς οι ιδέες «αυξάνονται σαν χιονοστιβάδα», οι μαθητές βελτιώνουν τη σκέψη τους μέσω του διαλόγου και μαθαίνουν πώς οι κοινότητες καταλήγουν σε κοινές αποφάσεις που μπορούν να τιμούν τους ανθρώπους. Αυτή η δραστηριότητα αναπτύσσει την αξία «Άνθρωποι και Φύση»:

- Η έκθεση σε μια άλλη προοπτική προτρέπει την επανεκτίμηση και τον εμπλουτισμό· η διατύπωση της λογικής ενισχύει την κατανόηση της διπλής αξίας και ξεκινά την κοινωνική διαπραγμάτευση των κοινών αξιών.
- Παρέχει κοινωνικοποίηση χαμηλού κινδύνου. Για τα 6χρονα παιδιά, η συμμετοχή σε μια συζήτηση που αφορά ολόκληρη την τάξη μπορεί να είναι τρομακτική, κάτι που μπορεί να οδηγήσει στο να αισθάνονται απομονωμένα αν είναι πολύ ντροπαλά για να εκφραστούν. Η μέθοδος της «χιονοστιβάδας» δημιουργεί ένα ασφαλές, χωρίς κινδύνους μαθησιακό περιβάλλον (δεν χρειάζεται να απαντήσουν αμέσως και δεν χρειάζεται να μιλήσουν μπροστά σε όλους) στο οποίο κάθε παιδί αισθάνεται ότι το βλέπει και το ακούει τουλάχιστον ένας συμμαθητής, κάτι που θέτει τα θεμέλια για τη δημιουργία δεσμών.
- Ενθαρρύνει τη βαθύτερη συνεργασία, την αναγνώριση διαφορετικών απόψεων και την επίτευξη συναίνεσης γύρω από βιώσιμες και δίκαιες λύσεις — ενισχύοντας τόσο την εννοιολογική όσο και τη διαδικαστική διάσταση.
- Η δημόσια ανταλλαγή και η ορατότητα του δικτύου ιδεών αναδεικνύουν τη διασύνδεση σε ευρεία κλίμακα, δημιουργούν ένα αίσθημα συλλογικής ευθύνης και δείχνουν πώς οι αποφάσεις σε επίπεδο κοινότητας μπορούν να τιμούν τα μέλη της κοινότητας.

- Για την ανάπτυξη των ιδεών της ομάδας, οι μαθητές πρέπει να ακούνε ο ένας τον άλλον. Αυτό εκπαιδεύει οργανικά τα παιδιά ηλικίας 6 έως 10 ετών να σταματούν να μιλάνε και να επικεντρώνονται στους συμμαθητές τους.
- Απαιτείται από όλους να ξεκινήσουν με τη δική τους ιδέα και, στη συνέχεια, απαιτείται από τα ζευγάρια να συγχωνεύσουν αυτές τις ιδέες, ώστε η αρχική σκέψη κάθε παιδιού να γίνει μέρος της τελικής, ευρύτερης συζήτησης. Μαθαίνουν ότι η συμβολή κάθε ατόμου αποτελεί απαραίτητο δομικό στοιχείο.
- Διδάσκει τον σεβασμό για τις απόψεις, τις ιδέες και τις αξίες των άλλων, καθώς και ότι μαζί είμαστε περισσότερο από ό,τι μόνοι μας.
- Σεβασμός και διαχείριση των διαφορών: καθώς η «χιονοστιβάδα» μεγαλώνει, οι μαθητές θα συναντήσουν αναπόφευκτα ιδέες που διαφέρουν από τις δικές τους. Δεδομένου ότι ο στόχος είναι η σύνθεση και όχι η αντιπαράθεση, τα παιδιά θα μάθουν να εκτιμούν μια διαφορετική άποψη και να κατανοούν πώς αυτή συνάδει με τη δική τους, αντί να την απορρίπτουν απλώς.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές θα είναι σε θέση:

- να κατανοήσουν ότι οι άνθρωποι είναι συνδεδεμένοι και επηρεάζουν ο ένας τον άλλον
- να αναγνωρίζουν ότι οι απόψεις και οι ιδέες των άλλων είναι πολύτιμες, ακόμη και αν διαφέρουν από τις δικές τους
- να ακούν με σεβασμό, να εκτιμούν τις συνεισφορές των άλλων και να δημιουργούν από κοινού ιδέες
- να ασκούν την υπευθυνότητα αναλαμβάνοντας μια προσωπική ή ομαδική δέσμευση
- να είναι σε θέση να κάνουν συμβιβασμούς για να καταλήξουν σε μια κοινή άποψη.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το θέμα

Χρησιμοποιήστε το Snowball μετά από ένα μάθημα, μια ιστορία, ένα πείραμα, μια τοπική παρατήρηση ή μια συζήτηση σχετικά με ένα θέμα της πραγματικής ζωής.

Γενικά παραδείγματα σύνδεσης με το πρόγραμμα σπουδών

- Φυσικές επιστήμες: Οι μαθητές αρχίζουν ζωγραφίζοντας ή γράφοντας ένα πράγμα που γνωρίζουν για τα ζώα ή τα φυτά, στη συνέχεια συνδυάζουν τις ιδέες τους σε ζεύγη και μικρές ομάδες για να δημιουργήσουν έναν πίνακα της τάξης που δείχνει πώς τα ζωντανά όντα μεγαλώνουν, αλλάζουν ή χρειάζονται φροντίδα.
- Μαθηματικά: Κάθε μαθητής λύνει ένα απλό μαθηματικό γρίφο (όπως να δείξει τρόπους για να φτάσει στο 10), στη συνέχεια μοιράζονται τις στρατηγικές τους σε ζευγάρια και μικρές ομάδες και, τέλος, συγκρίνουν όλες τις προσεγγίσεις στον πίνακα για να εξερευνήσουν διαφορετικούς τρόπους σκέψης.
- Γλώσσα: Τα παιδιά κάνουν καταιγισμό ιδεών περιγράφοντας μόνο τους λέξεις για έναν χαρακτήρα ή ένα σκηνικό, και στη συνέχεια συγχωνεύουν τις λίστες σε ολοένα και μεγαλύτερες ομάδες για να δημιουργήσουν πλούσιες, λεπτομερείς τράπεζες λέξεων για τη συγγραφή μιας ομαδικής ιστορίας.
- Αγωγή Ζωής: Οι μαθητές αρχίζουν ζωγραφίζοντας ή περιγράφοντας έναν κανόνα που θεωρούν δίκαιο, και στη συνέχεια συνδυάζουν τις ιδέες τους σε ομάδες για να δημιουργήσουν ένα «Καταστατικό Δικαιωμάτων της Τάξης», συζητώντας τη δικαιοσύνη και συνεργαζόμενοι.

- Περιβαλλοντικές Επιστήμες/Γεωγραφία: Κάθε μαθητής μοιράζεται έναν τρόπο για να βοηθήσει τον πλανήτη (π.χ. ανακύκλωση, εξοικονόμηση νερού) και, στη συνέχεια, οι ιδέες τους αναπτύσσονται σε ομάδες για να δημιουργήσουν μια αφίσα με τις οικολογικές δράσεις της τάξης για το σχολείο ή την κοινότητα.

Παραδείγματα για το θέμα των περιβαλλοντικών επιστημών/της εκτίμησης της φύσης:

Προτάσεις για κεντρικά ερωτήματα:

- Θέμα νερού: «Πώς μπορούμε να χρησιμοποιούμε το νερό δίκαια στο σχολείο, προστατεύοντας ταυτόχρονα τη φύση;»
- Θέμα αποβλήτων: «Τι μπορούμε να αλλάξουμε στην τάξη μας, ώστε να παράγονται λιγότερα απόβλητα και να μπορούν να συμμετέχουν όλοι;»
- Θέμα βιοποικιλότητας: «Πώς μπορούμε να φροντίζουμε την αυλή του σχολείου, ώστε να ωφελούνται τόσο οι μαθητές όσο και τα έντομα/φυτά;»
- Κοινοτικοί χώροι: «Πώς μπορούμε να διατηρήσουμε τους κοινόχρηστους χώρους φιλόξενους για τους ανθρώπους και υγιείς για τη φύση;» ή «Πώς μπορούμε να δημιουργήσουμε έναν κοινοτικό κήπο που να ωφελεί τόσο το περιβάλλον όσο και τους ανθρώπους που τον χρησιμοποιούν;»

Πρακτική εξέλιξη των σεναρίων:

- **Στάδιο 1 (Ατομικό):** Ένας μαθητής σκέφτεται μια ιδέα, π.χ. «Να δημιουργήσουμε ένα ράφι ανταλλαγής, ώστε οι οικογένειες να μπορούν να μοιράζονται πόρους αντί να αγοράζουν καινούργια πράγματα», σημειώνοντας ότι αυτό μειώνει τα απόβλητα και υποστηρίζει την ισότητα στην κοινότητα.
- **Στάδιο 2 (Ζευγάρι):** Δύο μαθητές συνδυάζουν ιδέες: «Να δημιουργήσουμε μια κοινόχρηστη βιβλιοθήκη εργαλείων και να διοργανώνουμε μηνιαίες ημέρες “φροντίδας του κήπου”, όπου εθελοντές θα διδάσκουν άλλους — αυτό εξοικονομεί υλικά και ενισχύει τις σχέσεις της κοινότητας.»
- **Στάδιο 3 (Μικρή ομάδα):** Οι ομάδες ενσωματώνουν πολλαπλές ιδέες ζευγαριών σε μια ευρύτερη πρωτοβουλία: «Να ξεκινήσουμε μια εκστρατεία “Green C Good”, όπου οι μαθητές θα συλλέγουν αντικείμενα προς επαναχρησιμοποίηση, θα τα αναδιανέμουν δίκαια και θα φυτεύουν αυτόχθονα είδη που προσφέρουν τόσο οικολογικά οφέλη όσο και χώρους για την κοινότητα.»
- **Στάδιο 4 (Ολόκληρη η τάξη):** Η τάξη επιλέγει μία δράση (π.χ., μια εκδήλωση ανταλλαγής σπόρων σε επίπεδο σχολείου) και περιγράφει πώς αυτή εκτιμά τους ανθρώπους (προσβασιμότητα, συμμετοχή) και τη φύση (φύτευση αυτοχθόνων ειδών, επαναχρησιμοποίηση).

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

Ελάχιστο πακέτο εκκίνησης

- Αυτοκόλλητα σημειώματα ή καρτέλες + στυλό
- Ερώτηση-κίνητρο
- Μεγάλο χαρτί για τη σύνθεση
- Χρονόμετρο
- Απλό δελτίο αναστοχασμού

Ατομική παραγωγή ιδεών

- Μικρά χαρτιά/κάρτες ευρετηρίου ή αυτοκόλλητα σημειώματα
- Στυλό/μολύβια
- Φύλλο υποδείξεων (ερώτηση ή θέμα προς απάντηση) Φάσεις συνένωσης σε ζεύγη/ομάδες
- Μεγαλύτερο χαρτί (A3/χαρτί διαγράμματος) ή κοινόχρηστος χώρος για τη συνένωση ιδεών
- Χρωματιστοί μαρκαδόροι για ομαδοποίηση/σύνδεση
- Κολλητικά (ταινία/αυτοκόλλητα) ή μέσα για να «τυλίξετε» προηγούμενες σημειώσεις
- Πρότυπα συγχώνευσης (π.χ., φύλλο «Συνδυασμένες ιδέες»)

Συγκέντρωση όλης της τάξης

- Χαρτί αφίσας ή ψηφιακός πίνακας συνεργασίας (Jamboard/Miro/κ.λπ.) (προαιρετικό)
- Χώρος προβολής (τοίχος, πίνακας) για την εξελισσόμενη «χιονοστιβάδα»
- Σημεία ψηφοφορίας/αυτοκόλλητα ή εργαλεία επισήμανσης για την ανάδειξη βασικών θεμάτων

Διευκόλυνση και ρυθμός

- Χρονόμετρο/χρονόμετρο (για κάθε στάδιο)
- Οδηγίες/κάρτες υποδείξεων για κάθε φάση
- Υπενθύμιση κανόνων (π.χ. σεβασμός κατά την ακρόαση, ανάπτυξη των ιδεών των άλλων)

Αναστοχασμός και ανατροφοδότηση

- Κάρτες ή χαρτάκια με ερωτήσεις για γρήγορο αναστοχασμό
- Σημειώσεις ανατροφοδότησης από συμμαθητές

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

Στάδιο 1: ατομική εργασία

- Ποια είναι η καλύτερη ιδέα που σου έρχεται στο μυαλό αυτή τη στιγμή;
- Αν μπορούσες να διαλέξεις μόνο ένα πράγμα για να ζωγραφίσεις ή να γράψεις, ποιο θα ήταν αυτό;» Στάδιο 2: σε ζευγάρια
- Ποιος θέλει να μοιραστεί πρώτος τη χιονονιφάδα του;

Αποφασίστε ποιος θα είναι ο Συνεργάτης Α και ποιος ο Συνεργάτης Β.

- Σε τι μοιάζουν οι δύο ιδέες σας; Σε τι διαφέρουν;
- Μπορείτε να συνδυάσετε τις δύο ιδέες σας για να δημιουργήσετε μια νέα, μεγαλύτερη ιδέα;
- Αν έπρεπε να διαλέξετε μόνο μία ιδέα για να τη μοιραστείτε με την επόμενη ομάδα, σε ποια θα συμφωνούσατε και οι δύο;»

Στάδιο 3: εργασία σε τετράδες

- Ζευγάρια, παρουσιάστε με τη σειρά την καλύτερη ιδέα σας στο νέο ζευγάρι. Ποιος θα είναι ο τολμηρός ομιλητής για το ζευγάρι σας;
- Μήπως κάποιο ζευγάρι παρουσίασε ακριβώς την ίδια ιδέα στην ομάδα;
- Ποιο είναι το πιο εκπληκτικό πράγμα που μόλις ακούσατε από το άλλο ζευγάρι;
- Τώρα που τέσσερα μυαλά συνεργάζονται, ποιες είναι οι δύο κορυφαίες ιδέες που θέλετε να κρατήσετε; Στάδιο 4: Όλη η τάξη
- Ποια ομάδα θέλει να μοιραστεί μια ιδέα στην οποία συμφώνησαν όλοι οι μαθητές της;
- Άλλαξε κανείς γνώμη σήμερα επειδή άκουσε μια εξαιρετική ιδέα από έναν φίλο;
- Κοιτάξτε όλες αυτές τις ιδέες στον πίνακα! Πώς η συνεργασία έκανε τις ιδέες μας καλύτερες από ό,τι όταν ήμασταν απλώς μεμονωμένα νιφάδες χιονιού;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές δεν κατανοούν τη διαδικασία

Συμβουλή: Εξηγήστε τη διαδικασία χρησιμοποιώντας μια φυσική μεταφορά που κατανοούν. «Αυτή τη στιγμή, ο καθένας από εσάς είναι μια μεμονωμένη, ήσυχη νιφάδα χιονιού. Αλλά σύντομα, θα ενώσουμε τις ιδέες μας για να φτιάξουμε έναν γιγάντιο χιονάνθρωπο!»

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές δυσκολεύονται να βρουν την πρώτη ιδέα.

Συμβουλή: Δώστε τους λίγο χρόνο (1-2 λεπτά) και ζητήστε τους κάτι πολύ συγκεκριμένο και απλό. Ζητήστε τους να γράψουν μια λέξη ή να ζωγραφίσουν γρήγορα κάτι, ώστε να έχουν κάτι απτό για να συζητήσουν.

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές δυσκολεύονται να συνδυάσουν τις ιδέες και να καταλήξουν σε συμφωνία.

Συμβουλή: Ζητήστε «μία ιδέα από τον καθένα» πριν επιλέξετε τι θα συνδυάσετε. Χρησιμοποιήστε απλούς ρόλους (ομιλητής/καταγραφέας).

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές δυσκολεύονται να ακούνε ο ένας τον άλλον.

Συμβουλή: Ζητήστε τους να καθίσουν «γόνατο με γόνατο και μάτι με μάτι». Αυτή η σωματική υπόδειξη βοηθά τα μικρά παιδιά να επικεντρωθούν στην ενεργητική ακρόαση.

- **Πρόκληση:** Μια ομάδα τεσσάρων ατόμων μπορεί να είναι πολύ μεγάλη για τα μικρά παιδιά (ειδικά για παιδιά 6-7 ετών) και ενδέχεται να μην μπορούν να συγκεντρωθούν στην εργασία.

Συμβουλή: Δώστε τους μια πολύ σαφή εργασία μόλις καθίσουν. Και χρησιμοποιήστε τις καθοδηγητικές ερωτήσεις από το προηγούμενο σημείο

- **Πρόκληση:** Οι ενέργειες είναι υπερβολικές ή μη ρεαλιστικές.

Συμβουλή: Προσθέστε ένα σημείο ελέγχου «Είναι εφικτό αυτή την εβδομάδα;»

και προτείνετε μια λίστα με μικρές ενέργειες.

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές επαναλαμβάνουν ιδέες χωρίς να τις βελτιώνουν.

Συμβουλή: Ζητήστε μία βελτίωση σε κάθε στάδιο (να προσθέσουν στοιχείο δικαιοσύνης, να συμπεριλάβουν μια προοπτική που λείπει ή να κάνουν τη δράση πιο πρακτική).

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προσαρμόσουν την Τεχνική της Χιονοστιβάδας σε τρία επίπεδα δυσκολίας για να αναπτύξουν τη Συνδεσιμότητα και την Εκτίμηση των Ανθρώπων και της Φύσης.

- **Αρχάριοι μαθητές (6-7 ετών):** Στο Επίπεδο 1 (Βασικό), χρησιμοποιήστε πολύ συγκεκριμένα, οικεία παραδείγματα (π.χ., μοίρασμα των προϊόντων του σχολικού κήπου ή μείωση των απορριμμάτων από τα σνακ) και διατηρήστε την εξέλιξη απλή (ατομικά → ζευγάρια → ολόκληρη η τάξη). Παρέχετε ισχυρά υποστηρικτικά μέσα, όπως το παράδειγμα του εκπαιδευτικού, πρότυπα προτάσεων και οπτικό υλικό που συνδέει τους ανθρώπους με τη φύση, και αναθέστε σαφείς ρόλους ώστε κάθε παιδί να μπορεί να συνεισφέρει με ασφάλεια.
- **Μαθητές προχωρημένου επιπέδου (8-9 ετών):** Σε αυτό το επίπεδο 2, εισάγετε σενάρια με τα οποία μπορούν να ταυτιστούν αλλά είναι ευρύτερα (π.χ., καθαρισμός της παιδικής χαράς με παράλληλη προστασία της άγριας ζωής), εφαρμόστε την πλήρη διαδικασία «χιονοστιβάδας» (ατομικά → ζεύγη

→ μικρή ομάδα → ολόκληρη η τάξη), ζητήστε από τα ζευγάρια να ονομάσουν τη «γέφυρα» μεταξύ των οφελών για τον άνθρωπο και το περιβάλλον, χρησιμοποιήστε φύλλα συγχώνευσης δύο στηλών και

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

καθοδηγητικές ερωτήσεις, και προτρέψτε τις ομάδες να τροποποιήσουν τις ιδέες τους ώστε να είναι πιο περιεκτικές.

- **Μαθητές ειδικοί (9–10 ετών):** Στο επίπεδο των ειδικών μαθητών, αναδείξτε ήπιες αντισταθμίσεις (π.χ., κατασκευή μονοπατιού έναντι διατήρησης φυτών), αναμένετε από τους μαθητές να συγκρίνουν ή να υπερασπιστούν ολοκληρωμένες ιδέες, συμπεριλάβετε συγκεκριμένες μίνι-δράσεις και δομημένη ανατροφοδότηση από τους συμμαθητές, και δώστε στους μαθητές περισσότερη αυτονομία στην επιλογή, τη βελτίωση και την εξισορρόπηση λύσεων, ενώ αναστοχάζονται για το πώς τίμησαν τόσο τις ανάγκες των ανθρώπων όσο και της φύσης.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

1. Αναστοχασμός σχετικά με την εκτίμηση των ανθρώπων:
 - Πώς άλλαξαν ή εξελίχθηκαν οι ιδέες σας κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας;
 - Προέκυψαν νέες προοπτικές καθώς συνεργαζόσασταν με άλλους;
 - Πώς αυτές οι προοπτικές αμφισβήτησαν ή ενίσχυσαν τις δικές σας ιδέες;
2. Σχετικά με τη συνεργασία και την ομαδική εργασία:
 - Πώς η συνεργασία με άλλους σας βοήθησε να βελτιώσετε τις ιδέες σας;
 - Ποιες προκλήσεις αντιμετωπίσατε κατά τη συνεργασία σε ζεύγη ή ομάδες και πώς τις ξεπεράσατε;
 - Ποια οφέλη βλέπετε στη συζήτηση σύνθετων θεμάτων με άλλους, σε αντίθεση με τη μεμονωμένη σκέψη;
3. Γενικά
 - «Τι παρατηρήσατε ότι άλλαξε στην ιδέα σας καθώς μεταφέρθηκε από το επίπεδο του ατόμου σε αυτό της τάξης;»
 - «Υπήρξε κάποια στιγμή που η ομάδα σου παρέλειψε κάποια άποψη ή υπόθεση;
 - Άλλαξε κανείς γνώμη σήμερα επειδή άκουσε μια εξαιρετική ιδέα από έναν φίλο;
 - Κοιτάξτε όλες αυτές τις ιδέες στον πίνακα! Πώς η συνεργασία έκανε τις ιδέες μας καλύτερες από ό,τι όταν ήμασταν απλώς μεμονωμένες νιφάδες χιονιού;»

3.9.3 Μετασχηματισμός της τάξης

Σύντομη περιγραφή και κανόνες εφαρμογής της μαθησιακής δραστηριότητας

Το «Gallery Walk» είναι μια ενεργητική μέθοδος μάθησης, όπου οι μαθητές περιφέρονται στην τάξη από σταθμό σε σταθμό (αφίσες, σχέδια, εργασίες) που έχουν τοποθετηθεί σε διάφορα σημεία της αίθουσας. Καθώς περιφέρονται, παρατηρούν τις εργασίες των συμμαθητών τους και αφήνουν σχόλια και σκέψεις πάνω σε αυτές. Αυτή η τεχνική είναι κατάλληλη για να βγάλει τα παιδιά ηλικίας 6-10 ετών από τα θρανία τους, να τα ωθήσει να επικοινωνήσουν και να μιλήσουν μεταξύ τους, και να τα διδάξει να εκτιμούν τις εργασίες και τις ιδέες των άλλων με έναν οπτικό, παιχνιδιάρικο τρόπο.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια εστίαση δεξιοτήτων
 - Εκτίμηση των ανθρώπων και της φύσης
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
 - Συνδεσιμότητα
 - Κριτική σκέψη
 - Συναισθηματική ρύθμιση

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
Μαθητές ηλικίας 6-10 ετών	Όλη η τάξη χωρισμένη σε 3-4 μικρές ομάδες	25-30 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

1. **Προετοιμασία (εκπαιδευτικός):** Δημιουργήστε πέντε έως έξι ερωτήσεις ή προτροπές σχετικά με το τρέχον θέμα μελέτης και γράψτε την καθεμία σε ένα κομμάτι χαρτί διαγράμματος ή δημιουργήστε μια αφίσα. Δώστε τις αφίσες στις μικρές ομάδες και ζητήστε τους να απαντήσουν στην ερώτηση που αναγράφεται στην αφίσα ή να συμπληρώσουν/ζωγραφίσουν πάνω στην αφίσα σύμφωνα με την ερώτηση.
2. **Δημιουργία:** Οι μαθητές δημιουργούν ένα έργο σε μικρές ομάδες των 3-4 ατόμων με βάση την υπόδειξη του δασκάλου (π.χ. μια εικονογράφηση ιστορίας, μια μικρή αφίσα για το περιβάλλον). Κρεμάστε ή τοποθετήστε τις αφίσες που έφτιαξαν οι μαθητές σε διάφορα σημεία της τάξης για να δημιουργήσετε τις σταθμούς. Μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν εικόνες ή αποσπάσματα.
3. **Περιήγηση:** Οι μαθητές αρχίζουν να περιηγούνται σε ομάδες των 3-4 ατόμων. Περνούν 3-5 λεπτά σε κάθε σταθμό.
4. **Ομαδική συζήτηση και σχόλια:** Οι μαθητές διαβάζουν ή εξετάζουν τις εργασίες των άλλων ομάδων, διαβάζουν τα σχόλια των προηγούμενων ομάδων, τα συζητούν και αφήνουν τις σκέψεις τους σε ένα post-it (ανάλογα με την ηλικία και τις δεξιότητες γραφής, αυτό μπορεί επίσης να είναι ένα σχέδιο ή να χρησιμοποιούνται εικόνες/εικονίδια). Κάθε μαθητής μπορεί να έχει τη δική του ξεχωριστή άποψη. Σε αυτή τη διαδικασία, εκτός από το να ακούνε ο ένας τον άλλον και να διαμορφώνουν μια κοινή άποψη, αποτελεί σημαντική «πολιτική» δεξιότητα το να κατανοούν, να αποδέχονται και να σέβονται την άποψη ενός άλλου ατόμου. Είναι επίσης σημαντικό για τα παιδιά να μάθουν ότι μπορούν να έχουν διαφορετική άποψη και ότι μπορούν να τη μοιραστούν με ασφάλεια.

5. **Επιστροφή:** Όλοι επιστρέφουν στη δική τους εργασία και διαβάζουν τα σχόλια που έλαβαν.
6. **Συζήτηση και ανασκόπηση με όλη την τάξη:** Συζήτηση των εμπειριών με βάση τις ερωτήσεις ανασκόπησης.

Κανόνες στο δημοτικό σχολείο:

- Μιλάμε ήσυχα στη «γκαλερί», ψιθυρίζοντας μεταξύ μας στις μικρές ομάδες μας, όπως σε ένα πραγματικό μουσείο.
- Μέσα στην ομάδα, δίνουμε προσοχή στις σκέψεις των άλλων και προσπαθούμε να κατανοήσουμε το νόημά τους.
- Προσεγγίζουμε κάθε έργο που εκτίθεται με σεβασμό.
- Θα ήταν υπέροχο αν μπορούσαμε να συμφωνήσουμε όλοι μαζί για το τι θέλουμε να αφήσουμε ως σχόλιο ως ομάδα. Ωστόσο, αυτό δεν είναι υποχρεωτικό.
- Ο καθένας στην ομάδα μπορεί να έχει τη δική του άποψη, την οποία τα άλλα μέλη της ομάδας πρέπει να σέβονται. Αυτή η ξεχωριστή άποψη αναγράφεται επίσης στην αφίσα ως σχόλιο.
- Προχωράμε προς την καθορισμένη κατεύθυνση όταν ο εκπαιδευτικός δώσει το σήμα.

Σημειώσεις για τη διάταξη της αίθουσας διδασκαλίας (εσωτερική/εξωτερική)

Είναι χρήσιμο να μετακινηθούν τα θρανία στο κέντρο της αίθουσας (σχηματίζοντας ένα μεγάλο νησί ή σχήμα U) για να δημιουργηθεί ένας ευρύς, ελεύθερος «διάδρομος» κατά μήκος των τοίχων. Στερεώστε τις 5-6 σταθμούς (αφίσες) σε ασφαλή απόσταση μεταξύ τους στους τοίχους, έτσι ώστε οι ομάδες των 3-4 μαθητών να μπορούν να στέκονται άνετα γύρω τους και να συζητούν ήσυχα χωρίς να ενοχλούν τα παιδιά που εργάζονται στον επόμενο σταθμό.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Η μέθοδος αναπτύσσει την αίσθηση της σύνδεσης, παρέχοντας στα παιδιά φυσικό χώρο και χρόνο για να αλληλεπιδρούν μεταξύ τους κατά τη διάρκεια των μαθημάτων (που αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος του σχολικού χρόνου), και όχι μόνο κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων. Δεν κάθονται απλώς στα δικά τους θρανία, αλλά βλέπουν και αισθάνονται ότι αποτελούν μέρος μιας ευρύτερης κοινότητας.

Η εκτίμηση των ανθρώπων καλλιεργείται πιο αποτελεσματικά μέσω του κανόνα ότι πρέπει να ακούνε ο ένας τον άλλον μέσα στην ομάδα, να συμφωνούν σε ένα κοινό μήνυμα και, ταυτόχρονα, να σέβονται τις διαφορετικές απόψεις. Όταν βλέπουν ότι μια διαφορετική ιδέα μπορεί επίσης να συμπεριληφθεί νόμιμα στην αφίσα χωρίς να προκαλεί καμία βλάβη, μαθαίνουν ότι η διαφορά δεν είναι ελάττωμα, αλλά αξία.

Η «Περιήγηση στη Γκαλερί» διδάσκει οργανικά στα παιδιά τα βασικά της δημοκρατικής συμμετοχής, η οποία αποτελεί πολύ σημαντικό μέρος της δεξιότητας της εκτίμησης των ανθρώπων, και το αντίστροφο. Δεδομένου ότι το έργο κάθε ομάδας ή ατόμου εκτίθεται ισότιμα στην αίθουσα, τα παιδιά βιώνουν την ισότητα. Ο καθένας έχει το δικαίωμα στη δική του γνώμη, να «ψηφίσει» (να κολλήσει ένα post-it) και να εκφράσει τις σκέψεις του. Μαθαίνουν ότι κάθε φωνή μετράει σε μια κοινότητα, ότι οι αποφάσεις πρέπει να λαμβάνονται από κοινού, αλλά και ότι η γνώμη της μειοψηφίας (η διαφορετική άποψη) έχει επίσης δικαίωμα ύπαρξης και μια ορατή θέση στο σύστημα.

Για ένα παιδί 6-7 ετών (μαθητής Α΄ ή Β΄ τάξης), το να μιλάει μπροστά σε όλη την τάξη είναι συχνά τρομακτικό, γεγονός που κάνει τα ντροπαλά παιδιά να παραμένουν σιωπηλά. Ωστόσο, η «κινούμενη» μικροκοινότητα των 3-4 μαθητών τους προσφέρει ένα ασφαλές περιβάλλον με χαμηλό κίνδυνο. Σε

αυτόν τον στενό, ιδιωτικό χώρο, ακόμη και το πιο ντροπαλό παιδί έχει το θάρρος να μοιραστεί τις ιδέες του με τους συμμαθητές του. Εάν η ομάδα αποδεχτεί και αναρτήσει από κοινού την ιδέα του στην αφίσα, αυτό του δίνει αυτοπεποίθηση για να μιλήσει αργότερα σε μεγαλύτερες κοινότητες.

Συνοψίζοντας, η τεχνική αυτή αναπτύσσει σαφώς κυρίως την ικανότητα εκτίμησης των ανθρώπων, αλλά και τη συνδεσιμότητα.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

1. Επίπεδο κατανόησης: Χρησιμοποιώντας την τεχνική τακτικά και συνειδητά, θέλουμε να επιτύχουμε τα εξής:
 - Οι μαθητές να θεωρούν πολύτιμες τις σκέψεις των συμμαθητών τους
 - να σκέφτονται και να ενεργούν με τρόπο που να κατανοούν ότι μια προσέγγιση διαφορετική από τη δική τους δεν πρέπει να απορρίπτεται, αλλά μάλλον να θεωρείται πηγή έμπνευσης
 - να κατανοήσουν πώς να αντιδρούν εποικοδομητικά στις σκέψεις και τις πράξεις των άλλων χωρίς να προκαλούν πόνο.
 - να κατανοήσουν ότι μπορεί να υπάρχουν πολλές σωστές απαντήσεις, συναισθήματα ή σκέψεις σχετικά με ένα πρόβλημα (ή το θέμα μιας αφίσας)
 - να κατανοούν ότι η διαφορά απόψεων είναι κάτι φυσικό.
2. Επίπεδο συμπεριφοράς:
 - μαθαίνουν να ακούν υπομονετικά τον άλλον χωρίς να τον διακόπτουν.
 - τολμούν να υπερασπιστούν τη δική τους άποψη, ακόμα κι αν διαφέρει από αυτή της πλειοψηφίας.
 - είναι σε θέση να αντιδρούν στο έργο των συμμαθητών τους με τρόπο εποικοδομητικό, ενθαρρυντικό και με σεβασμό.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το μάθημα

1. Μαθηματικά:
 - Θέμα: Επίλυση μιας πιο σύνθετης άσκησης με ρήματα ή αναπαράσταση ενός αριθμού (π.χ. 12) με όσο το δυνατόν περισσότερους διαφορετικούς τρόπους (χρησιμοποιώντας σχέδιο, πρόσθεση, πολλαπλασιασμό ή ραβδιά).
 - Περιήγηση στη γκαλερί: Οι ομάδες που περιηγούνται εξετάζουν τη λογική πίσω από τις εργασίες των άλλων. Μπορούν να γράψουν σε ένα αυτοκόλλητο Post-it μια λύση που λείπει από την αρχική αφίσα ή να σημειώσουν ένα αστερίσκο δίπλα στο μαθηματικό βήμα που θεωρούν το πιο έξυπνο.
2. Φυσικές επιστήμες:
 - Θέμα: Σχεδιασμός ενός απλού πειράματος (π.χ., τι συμβαίνει όταν βάζουμε ένα φασόλι στο σκοτάδι;) ή σχεδίαση και σύγκριση των κύκλων ζωής ενός λουλουδιού, ενός δέντρου ή ενός ζώου.
 - Περιήγηση στη γκαλερί: Τα παιδιά εξετάζουν τις υποθέσεις (παραδοχές) ή τα σχέδια των άλλων. Στα αυτοκόλλητα σημειώματα, μπορούν να αφήσουν ένα ενδιαφέρον στοιχείο του τύπου «Το ξέρατε;» σχετικά με το θέμα ή να θέσουν μια επιστημονική ερώτηση στους δημιουργούς.
3. Περιβαλλοντικές σπουδές:

- Θέμα: Βιωσιμότητα και προστασία του περιβάλλοντος. Δημιουργία αφισών για το πώς μπορούμε να εξοικονομήσουμε νερό ή τι μπορούμε να κάνουμε για να μειώσουμε τα απορρίμματα στο σχολείο.
 - Περιήγηση στη γκαλερί: Οι μαθητές μπορούν να κάνουν «δεσμεύσεις» στις αφίσες των άλλων. Αν δουν μια καλή ιδέα (π.χ. να χρησιμοποιούν ένα μπουκάλι νερού αντί για πλαστικό μπουκάλι), μπορούν να βάλουν ένα τικ σε ένα αυτοκόλλητο σημείωμα για να δείξουν ότι δεσμεύονται και αυτοί να την εφαρμόσουν.
4. Γλώσσα:
- Θέμα: Εφεύρεση ενός εναλλακτικού φινάλε για μια ιστορία που διαβάσαμε μαζί, ή σχεδίαση ενός «νοητικού χάρτη» για έναν κύριο χαρακτήρα.
 - Περιήγηση στη γκαλερί: Οι μαθητές διαβάζουν τα τελειώματα των ιστοριών των άλλων. Ως σχόλια, μπορούν να γράψουν ποιο μέρος ήταν το πιο αστείο ή το πιο συναρπαστικό, ή να προτείνουν έναν νέο χαρακτήρα για την ιστορία.
5. Εικαστικές τέχνες:
- Θέμα: Μια «πραγματική» έκθεση έργων τέχνης που έχουν δημιουργηθεί με μια συγκεκριμένη τεχνική (π.χ. ακουαρέλα, κολάζ).
 - Περιήγηση στη γκαλερί: Κλασική κριτική τέχνης προσαρμοσμένη στα παιδιά. Ο κανόνας είναι να βρουν μια συγκεκριμένη λεπτομέρεια που τους αρέσει. Για παράδειγμα: «Έφτιαξες ένα πολύ ωραίο μπλε χρώμα για τον ουρανό!» ή «Το σχήμα που ζωγράφισες εκεί είναι υπέροχο!».
6. Αγωγή Ζωής και Φυσική Αγωγή:
- Θέμα: Οι ομάδες πρέπει να σχεδιάσουν σε χαρτί μια σύντομη διαδρομή με 3 σταθμούς εμποδίων ή μια πρωινή άσκηση προθέρμανσης.
 - Περιήγηση στη γκαλερί: Οι ομάδες που περπατούν διανύουν «στο μυαλό τους» τις διαδρομές των άλλων. Μπορούν να γράψουν (ή να ζωγραφίσουν με ένα ανθρωπάκι) μια επιπλέον πρόκληση ή μια νέα άσκηση προθέρμανσης σε ένα post-it για να την προσθέσουν.
7. Σχεδιασμός και Τεχνολογία:
- Θέμα: Κατασκευή ενός αντικειμένου, μιας γέφυρας ή ενός παιχνιδιού από ανακυκλωμένα υλικά (π.χ. ρολά χαρτιού, κουτιά). Τα κατασκευασμένα τρισδιάστατα πρωτότυπα (μοντέλα) τοποθετούνται στα σταθμούς.
 - Περιήγηση στη γκαλερί: Οι μαθητές περιφέρονται και εξετάζουν τις κατασκευές των άλλων. Η ανατροφοδότηση εστιάζει στη βελτίωση: «Νομίζω ότι η γέφυρά σου θα ήταν ακόμα πιο ανθεκτική αν έβαζες ένα... από κάτω» ή «Θα φαινόταν ακόμα καλύτερη αν χρωμάτιζες το...».
8. Συναισθηματική Αγωγή:
- Θέμα: Ρύθμιση των συναισθημάτων. Σε κάθε σταθμό υπάρχει το όνομα ενός συναισθήματος (Θυμός, Θλίψη, Χαρά, Φόβος).
 - Περιήγηση στη γκαλερί: Οι μικρές ομάδες πρέπει να συζητήσουν και να γράψουν/ζωγραφίσουν σε ένα χαρτάκι: «Τι σε βοηθά να ηρεμήσεις όταν νιώθεις αυτό;». (Αυτή είναι μια εξαιρετική ευκαιρία για να εκφραστούν διαφορετικές απόψεις και να γίνουν σεβαστές).

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

- Χαρτί A3 ή A4 για τα έργα τέχνης.
- Σημειωματάρια Post-it (αυτοκόλλητα) σε διάφορα χρώματα.
- Μολύβια, μαρκαδόροι.
- Blu-tack για την τοποθέτηση στους τοίχους.

- Ειδικά υλικά που απαιτούνται για τις δραστηριότητες του μαθήματος (π.χ. τυπωμένα μαθηματικά προβλήματα, σύντομα κείμενα, εργαλεία πειραμάτων).

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Ποιο είναι το πιο ενδιαφέρον πράγμα που βρήκατε σε αυτόν τον σταθμό;
- Μήπως όλοι στην ομάδα σου μοιράστηκαν τι τους ήρθε στο μυαλό όταν είδαν την αφίσα;
- Υπάρχει κάποιος που βλέπει αυτό το θέμα διαφορετικά από τους άλλους; Πώς μπορούμε να παρουσιάσουμε τις σκέψεις του ή της, ώστε να είναι σαφώς ορατές;
- Ποιο θετικό μήνυμα ή σύμβολο θα μπορούσατε να αφήσετε σε αυτό το έργο που θα σας έκανε ευτυχημένους;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Υπάρχει πολύ σπρώξιμο και χάος κατά τη διάρκεια της βόλτας.

Συμβουλή: Καθορίστε μια αυστηρή διαδρομή μονής κατεύθυνσης και καθιερώστε ένα συμφωνημένο σήμα ησυχίας (π.χ. ένα μικρό κουδούνι ή ο εκπαιδευτικός να σηκώνει το χέρι του).

- **Πρόκληση:** Το επίπεδο θορύβου αυξάνεται στην αίθουσα, το ψιθυριστό των μικρών ομάδων μετατρέπεται σε φωνές.

Συμβουλή: Χρησιμοποιήστε μουσική υπόκρουση! Εξηγήστε τους τον κανόνα: «Στο μουσείο μιλάμε ήσυχα. Αν δεν μπορείτε πλέον να ακούσετε την απαλή μουσική πάνω από τις δικές σας φωνές, αυτό σημαίνει ότι μιλάτε πολύ δυνατά».

- **Πρόκληση:** Τα παιδιά αφήνουν αρνητικά, προσβλητικά ή κοροϊδευτικά μηνύματα το ένα για το άλλο.

Συμβουλή: Εισάγετε τον κανόνα «Αφήστε μόνο αυτό που θα σας άρεσε να λάβετε». Προετοιμάστε εκ των προτέρων εγκεκριμένα θετικά σύμβολα (π.χ., καρδιά = μου αρέσει πολύ, αστέρι = ωραία χρώματα).

- **Πρόκληση:** Ένας πιο φωνακλός μαθητής στην ομάδα κυριαρχεί στους άλλους, και μόνο η δική του γνώμη καταγράφεται στο σημείωμα.

Συμβουλή: Αναθέστε ρόλους μέσα στις ομάδες! Ορίστε κάποιον ως «Ερωτητή», του οποίου η δουλειά είναι να ρωτάει πριν προχωρήσετε: «Πέτρο, δεν έχεις μιλήσει ακόμα, τι πιστεύεις γι' αυτό?».

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές φοβούνται να εκφράσουν τη δική τους ξεχωριστή γνώμη επειδή ανησυχούν για την αντίδραση των συμμαθητών τους.

Συμβουλή: Εισάγετε την έννοια του «Σημειώματος Διαφορετικής Γνώμης» (π.χ., το ροζ post-it). Πείτε τους ότι μια ομάδα είναι πραγματικά έξυπνη αν μπορεί να κολλήσει και ένα ροζ σημείωμα, γιατί αυτό σημαίνει ότι μπορούν να σκεφτούν με πολλούς διαφορετικούς τρόπους. Επαινέστε όσους υπερασπίζουν τη δική τους ιδέα.

- **Δυσκολία:** Φτάνοντας σε ένα σταθμό, οι μαθητές αισθάνονται ότι οι ομάδες πριν από αυτούς έχουν ήδη γράψει τα πάντα και δεν έχουν νέες ιδέες.

Συμβουλή: Επιτρέψτε τους, σε αυτή την περίπτωση, να μην γράψουν κάτι καινούργιο, αλλά να βρουν ένα από τα υπάρχοντα post-it με το οποίο συμφωνούν απόλυτα και να ζωγραφίσουν ένα αστέρι ή ένα τικ δίπλα του. Αυτό τους δίνει επίσης την ευκαιρία να εξασκηθούν στο να εκτιμούν τις σκέψεις των άλλων.

- **Δυσκολία:** Το να κρεμάσουν τις εργασίες τους αφαιρεί πολύ χρόνο από το μάθημα.

Συμβουλή: Εντάξτε το στην εργασία: τα παιδιά πρέπει να βρουν ένα κενό σημείο στην αίθουσα και να στερεώσουν τη δική τους εργασία με το blue-tack που τους παρέχεται.

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προσαρμόσουν τις «Περιηγήσεις στη Γκαλερί» σε τρία επίπεδα δυσκολίας

- **Αρχάριοι μαθητές (6-7 ετών):** (Τάξεις 1-2): Τα παιδιά δεν μπορούν ακόμα να διαβάσουν ή να γράψουν. Κυρίως ζωγραφίζουν πάνω στις αφίσες. Οι ομάδες δεν γράφουν σχόλια με κείμενο, αλλά κολλάνε μικρά, προ-κομμένα σύμβολα (π.χ., χαμογελαστό πρόσωπο, λαμπτήρας για μια έξυπνη ιδέα). Μια διαφορετική άποψη σημαίνει ότι αν κάποιος στην ομάδα των 3 ατόμων θέλει να κολλήσει ένα διαφορετικό είδος αυτοκόλλητου από τα διαθέσιμα προ-κομμένα σύμβολα ή να ζωγραφίσει κάτι άλλο δίπλα στην αφίσα.
- **Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):** (3η τάξη): Οι μαθητές εκφράζονται με συντομότερες προτάσεις. Μπορούν να γράψουν μια κοινή, συμφωνημένη φράση επαίνου (1-2 λέξεις) δίπλα στην αφίσα. Η ομάδα είναι σε θέση να χειριστεί την επικόλληση δύο διαφορετικών αυτοκόλλητων σημειώσεων στο σταθμό: μία που συμφώνησαν όλοι και μία με τη διαφορετική γνώμη ενός μέλους της ομάδας.
- **Μαθητές με υψηλό επίπεδο (9-10 ετών):** (4η τάξη): Τα παιδιά μπορούν να διαβάσουν και να κατανοήσουν τα σχόλια που άφησαν προηγούμενες ομάδες. Μπορούν να συζητήσουν και να ανταλλάξουν επιχειρήματα μέσα στη μικρή ομάδα. Μπορούν να εξηγήσουν τη διαφορετική τους άποψη με γραπτό κείμενο (π.χ., «Σκεφτόμαστε διαφορετικά επειδή...») και επίσης να αφήσουν ερωτήσεις για τους αρχικούς δημιουργούς της αφίσας.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

1. Σχετικά με τη συνδεσιμότητα:
 - Πώς νιώσατε όταν είδατε ότι όλες οι εργασίες της τάξης είναι αναρτημένες μαζί στον τοίχο;
 - Πώς νιώσατε όταν επιστρέψατε στη δική σας θέση (αφίσα) και είδατε πόσα πράγματα είχαν προσθέσει οι άλλοι σε αυτήν;
 - Νιώσατε κατά τη διάρκεια της περιήγησης ότι, παρόλο που ήσασταν σε μικρές ομάδες, ολόκληρη η τάξη εξακολουθούσε να συνεργάζεται και ότι το αποτύπωμα του καθενός βρίσκεται στους τοίχους;
 - Νιώσατε ότι είστε μέρος μιας μεγάλης ομάδας;
2. Σχετικά με την εκτίμηση των ανθρώπων:
 - Τι μάθατε σήμερα από τις εργασίες και τις απόψεις των συμμαθητών σας;
 - Υπήρξε κάποια κατάσταση στη μικρή ομάδα σας όπου κάποιος είχε διαφορετική άποψη και πώς το χειριστήκατε;
 - Πώς καταφέρατε να το συζητήσετε ειρηνικά και να το γράψετε στο σημείωμα;
 - Ποια καλή ή εκπληκτική ιδέα έμαθες σήμερα από έναν συμμαθητή σου, που δεν θα σου είχε περάσει από το μυαλό;

3.9.4 Ισότητα στις ομάδες συνεργατικής μάθησης

Σύντομη περιγραφή και κανόνες εφαρμογής της μαθησιακής δραστηριότητας

Οι ομάδες συνεργατικής μάθησης αποτελούν μια σύνθετη μέθοδο ενεργητικής μάθησης που βασίζεται σε ομαδική εργασία υψηλού επιπέδου, η οποία δημιουργεί ίσες ευκαιρίες, εξαλείφει τις διαφορές κατάστασης εντός της ομάδας και εστιάζει στον αμοιβαίο σεβασμό. Συνδυάζει τις πρακτικές του Πανεπιστημίου του Στάνφορντ και του Ουγγρικού Προγράμματος Σύνθετης Διδασκαλίας. Επιτρέπει την εξάλειψη των διαφορών κατάστασης (γνώση, ικανότητες και κοινωνικές ιεραρχίες) εντός της τάξης και την ένταξη των μειονεκτούντων ή περιθωριοποιημένων μαθητών.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια εστίαση στις δεξιότητες
 - Εκτίμηση των ανθρώπων και της φύσης
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση στις δεξιότητες
 - Συνδεσιμότητα
 - Κριτική σκέψη
 - Ενσυναίσθηση
 - Επίλυση προβλημάτων
 - Δημιουργικότητα
 - Ευελιξία

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
Μαθητές ηλικίας 6-10 ετών	Όλη η τάξη χωρισμένη σε 3-4 μικρές ομάδες	25-30 λεπτά / δραστηριότητα

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

Ο εκπαιδευτικός μετατρέπει τις παραδοσιακές ατομικές ασκήσεις του μαθήματος σε ομαδικές ασκήσεις ανοιχτού τύπου, οργανωμένες γύρω από ένα κεντρικό θέμα του μαθήματος. Η ομαδική άσκηση ανοιχτού τύπου πρέπει να σχεδιαστεί έτσι ώστε

- η επίλυσή τους να απαιτεί ποικίλες γνώσεις, εμπειρίες και δεξιότητες. (Αυτή η ποικιλομορφία είναι που ορίζει την έννοια της πολυπλοκότητας σε αυτή την τεχνική ενεργητικής μάθησης).
- κανένας μαθητής να μην μπορεί να τις λύσει μόνος του, αλλά όλοι να μπορούν να συνεισφέρουν στη λύση και στην επιτυχία.
- επειδή η εργασία είναι ανοιχτού τύπου, δεν υπάρχει μία και μοναδική σωστή λύση.

Η ουσία της εκτέλεσης της εργασίας δεν έγκειται στο ποιος είναι ο καλύτερος, αλλά μάλλον στη συνεργασία που βασίζεται στην ποικιλομορφία της ομάδας.

Προτεινόμενη βήμα-βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας:

1. **Σχεδιασμός και διαμόρφωση της εργασίας:** Ο εκπαιδευτικός σχεδιάζει μια εργασία ανοιχτού τύπου γύρω από μια «μεγάλη ιδέα» (το κύριο θέμα του συγκεκριμένου μαθήματος) που εξασφαλίζει αμοιβαία εξάρτηση εντός της ομάδας, αλλά και ατομική ευθύνη.

2. **Σχηματισμός ομάδων:** Ο εκπαιδευτικός δημιουργεί συνειδητά ετερογενείς ομάδες των 4 ατόμων (με βάση τις ικανότητες, το υπόβαθρο και την κοινωνική θέση).
3. **Ανάθεση ρόλων:** Ανατίθενται τέσσερις ρόλοι εντός της ομάδας για την ηλικιακή ομάδα 6-10 ετών: Ο «Μικρός Εκπαιδευτικός» (διατηρεί την ομάδα επικεντρωμένη στην εργασία), ο «Υπεύθυνος Υλικών» (διαχειρίζεται τα υλικά), ο «Συντονιστής» (εξασφαλίζει ότι όλοι έχουν την ευκαιρία να μιλήσουν) και ο «Εκπρόσωπος» (παρουσιάζει το έργο της ομάδας).
4. **Εισαγωγή των «Πολλαπλών Ικανοτήτων»:** Ο εκπαιδευτικός διατυπώνει τη βασική αρχή: «Αυτή είναι μια σύνθετη εργασία. Κανείς δεν είναι καλός σε όλα, αλλά ο καθένας είναι καλός σε κάτι. Σήμερα χρειαζόμαστε δημιουργικούς στοχαστές, επιδέξιους τεχνίτες, ακριβείς τελειωτές και ενεργούς ακροατές».
5. **Ομαδική εργασία, ανάθεση καθηκόντων και ενδυνάμωση:** Οι μαθητές εργάζονται. Ο εκπαιδευτικός απομακρύνεται από την καθοδήγηση, καθώς αυτός είναι ο ρόλος του «Μικρού Δασκάλου». Ο εκπαιδευτικός παρατηρεί ζητήματα κύρους, τη δυναμική της ομάδας και τη συνεργασία, και παρεμβαίνει όταν είναι απαραίτητο για να «αναθέσει αρμοδιότητα σε ένα συγκεκριμένο παιδί» (π.χ., επαινώντας δημόσια τη μοναδική συμβολή ή ικανότητα ενός ήσυχου μαθητή).
6. **Αναφορά:** Οι εκπρόσωποι παρουσιάζουν τις δημιουργικές λύσεις της ομάδας στην τάξη.
7. **Εναλλαγή ρόλων:** Την επόμενη φορά, οι ρόλοι αλλάζουν, επιτρέποντας στους μαθητές με χαμηλό κοινωνικό κύρος να γίνουν ηγέτες και στους κυρίαρχους να γίνουν υποστηρικτές.

Κανόνες στο δημοτικό σχολείο:

- **Κανόνας 1:** Οι εργασίες πρέπει να είναι ανοιχτού τύπου (να επιτρέπουν πολλές καλές λύσεις) και να απαιτούν «πολλαπλές ικανότητες» (π.χ. ανάγνωση, ζωγραφική, υπολογισμοί, χωρική αντίληψη, οργάνωση).
- **Κανόνας 2:** Κάθε μέλος έχει έναν συγκεκριμένο ρόλο στην ομαδική εργασία (Μικρός Εκπαιδευτικός, Υπεύθυνος Υλικών, Συντονιστής, Εκπρόσωπος – στην περίπτωση μαθητών της 4ης τάξης μπορούν να προστεθούν περισσότεροι ρόλοι), ο οποίος αλλάζει με κάθε νέα εργασία (στην επόμενη εργασία του μαθήματος ή στο επόμενο μάθημα) για να διασφαλιστούν ίσες ευκαιρίες. Έτσι, οι ρόλοι δεν είναι μόνιμοι και ο καθένας θα αναλάβει, όπως είναι αναμενόμενο, κάθε ρόλο της ομάδας.
- **Κανόνας 3:** Ο εκπαιδευτικός αναθέτει τον έλεγχο στις ομάδες.
- **Κανόνας 4:** Η δραστηριότητα πρέπει να σχετίζεται με ένα κεντρικό θέμα του συγκεκριμένου μαθήματος.

Σημειώσεις για τη διάταξη της τάξης σε εσωτερικό/εξωτερικό χώρο

Πρόκειται ουσιαστικά για μια μέθοδο που εφαρμόζεται σε εσωτερικούς χώρους, αλλά φυσικά μπορεί να χρησιμοποιηθεί και όταν το μάθημα πραγματοποιείται σε εξωτερικούς χώρους. Σε περίπτωση εφαρμογής στην τάξη, λάβετε υπόψη τα εξής:

- Τα θρανία πρέπει να διατεθούν σε «νησίδες» των 4, εξασφαλίζοντας ότι οι μαθητές κάθονται «πρόσωπο με πρόσωπο» και μπορούν να έχουν οπτική επαφή.
- Τα υλικά (χαρτιά, ψαλίδια, βιβλία) πρέπει να τοποθετούνται σε ένα κεντρικό τραπέζι, από όπου μόνο οι «Υπεύθυνοι Υλικών» μπορούν να τα πάρουν, μειώνοντας έτσι την αναταραχή στην τάξη.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Η μέθοδος «Ισότητα στις Ομάδες Συνεργατικής Μάθησης» δημιουργήθηκε αρχικά ειδικά για να αντιμετωπίσει τις κρυφές δυναμικές της τάξης, τις ιεραρχίες και τις κοινωνικές διαφορές. Επομένως, η ανάπτυξη της «Συνδεσιμότητας» και της «Εκτίμησης των ανθρώπων» δεν είναι απλώς ένα «παράπροϊόν» της δραστηριότητας, αλλά ο κύριος παιδαγωγικός στόχος της μεθόδου.

Ανάπτυξη της «Εκτίμησης των ανθρώπων»:

Η ανάπτυξη της δεξιότητας «Εκτίμηση των ανθρώπων» βασίζεται στο να αναγνωρίζουν και να σέβονται οι μαθητές τις αξίες που ενυπάρχουν στους άλλους, να κατανοούν ότι η διαφορετικότητα αποτελεί πλεονέκτημα και να είναι σε θέση να ξεπεράσουν τις προκαταλήψεις και τις κοινωνικές/ακαδημαϊκές ιεραρχίες. Αυτό εξασφαλίζεται μέσω της ομαδικής εργασίας, του ανοιχτού χαρακτήρα της δραστηριότητας και της ποικιλομορφίας των απαιτούμενων γνώσεων, εμπειριών και δεξιοτήτων (πολυπλοκότητα):

- **Εναλλαγή ρόλων:** Σε κάθε τάξη διαμορφώνεται μια κατάταξη (ιεραρχία κύρους). Οι ιδέες των καλών μαθητών ή των κυρίαρχων, (θορυβωδών) μαθητών γίνονται αυτόματα αποδεκτές, ενώ οι ιδέες των πιο αδύναμων ή μειονεκτούντων μαθητών συχνά αγνοούνται. Οι ρόλοι που ανατίθενται και εναλλάσσονται συνεχώς σπάνε αυτή την ιεραρχία. Όταν ο «παθητικός/χαμηλού κύρους μαθητής» γίνεται ο Μικρός Εκπαιδευτικός και το καθήκον του «καλού μαθητή» είναι να παρέχει σιωπηλά τα υλικά (Υπεύθυνος Υλικών), τα παιδιά αναγκάζονται να κοιτάξουν το ένα το άλλο με σεβασμό από μια νέα προοπτική. Μαθαίνουν να εκτιμούν τον άλλον σε μια θέση στην οποία δεν τον έχουν ξαναδεί ποτέ πριν.
- **Η αρχή της «Ποικιλομορφίας των Ικανοτήτων»:** Η υλοποίηση των εργασιών που χρησιμοποιούνται σε αυτή τη μέθοδο δεν απαιτεί τη γνώση ενός και μόνο πράγματος (να είναι κανείς καλός στα μαθηματικά), αλλά απαιτεί χωρική αντίληψη, δεξιότητες σχεδίασης, ενσυναίσθηση, επίλυση προβλημάτων και κριτική σκέψη, οργανωτικές δεξιότητες, καθώς και χειρωνακτική επιδεξιότητα. Ο εκπαιδευτικός ενημερώνει εκ των προτέρων την ομάδα σχετικά με αυτό: «Κανείς δεν είναι καλός σε όλα, αλλά ο καθένας είναι καλός σε κάτι». Όταν η ομάδα δυσκολεύεται και η εργασία επιλύεται, για παράδειγμα, από έναν μαθητή με δυσκολία στην αριθμητική που διαθέτει εξαιρετική χωρική αντίληψη ή δεξιότητες σχεδίασης, οι υπόλοιποι μαθητές μαθαίνουν να αναγνωρίζουν και να εκτιμούν το διαφορετικό είδος ταλέντου που διαθέτει ο συγκεκριμένος μαθητής.
- **Αναγνώριση ικανοτήτων:** Όταν ο εκπαιδευτικός παρατηρεί ότι ένας μαθητής με «χαμηλό κοινωνικό κύρος» ή που συχνά περιθωριοποιείται έχει μια καλή ιδέα και την επαινεί δυνατά και συγκεκριμένα μπροστά στην ομάδα («Παρατηρήστε πόσο έξυπνα ο Λάσι ομαδοποίησε αυτά τα δεδομένα, αυτό βοηθάει πάρα πολύ στην εργασία!»), αυτό αλλάζει αμέσως την αξιακή κρίση της ομάδας. Οι συμμαθητές λαμβάνουν το μήνυμα ότι αυτός ο μαθητής είναι πολύτιμος και έξυπνος. Με αυτόν τον τρόπο, οι μαθητές μαθαίνουν να αναζητούν και να εκτιμούν τα θετικά στοιχεία σε κάθε άτομο, αντί να εστιάζουν στα μειονεκτήματά του.

Ανάπτυξη της αίσθησης σύνδεσης:

Η ανάπτυξη της συνδετικότητας με αυτή τη μέθοδο βασίζεται στο να αισθάνονται οι μαθητές ότι αποτελούν μέρος μιας υποστηρικτικής κοινότητας, να βιώνουν ένα αίσθημα ότι ανήκουν κάπου και να είναι σε θέση να χτίσουν ένα δίκτυο εμπιστοσύνης με τους συμμαθητές τους.

- Θετική αλληλεξάρτηση μέσω εργασιών ανοιχτού τύπου: Στην παραδοσιακή εκπαίδευση, οι μαθητές εργάζονται ο ένας δίπλα στον άλλο, αλλά απομονωμένοι (ή ανταγωνίζονται μεταξύ τους). Σε αυτή τη μέθοδο, οι εργασίες είναι σύνθετες, έτσι ώστε να πρέπει να επιλυθούν από κοινού. Η επιτυχής από κοινού ολοκλήρωση της εργασίας ενώνει ψυχολογικά την ομάδα. Βιώνουν ότι «κωπηλατούν στην ίδια βάρκα».
- Ανάθεση του ελέγχου: Ο εκπαιδευτικός αποσύρεται συνειδητά, και οι μαθητές αναγκάζονται να στραφούν ο ένας στον άλλον για βοήθεια. Εάν η ομάδα κολλήσει, ο εκπαιδευτικός δεν επιλύει το πρόβλημα, αλλά οι μαθητές το κάνουν από κοινού με τους συμμαθητές τους.
- Ο συνεχής διάλογος και η κοινή σκέψη εντός της ομάδας δημιουργούν βαθιές, πραγματικές σχέσεις. Όσο περισσότερο η ομάδα συζητά και μιλά για την εργασία, τόσο ισχυρότερη είναι η συνοχή της και η μαθησιακή εμπειρία.
- Εναλλαγή τυπικών ρόλων: Αυτό εγγυάται ότι τα πιο ήσυχια ή περιθωριοποιημένα παιδιά δεν μπορούν να «κρυφτούν», και τα κυρίαρχα παιδιά δεν μπορούν να τα καταπιέσουν. Όταν ένας μαθητής που νιώθει άγχος αντιλαμβάνεται ότι η ομάδα χρειάζεται τη δουλειά του και ότι οι συμμαθητές του τον ακούν (επειδή η μέθοδος τους υποχρεώνει να το κάνουν), η προσκόλλησή του στην ομάδα και στην τάξη αυξάνεται δραστικά.

Συνοψίζοντας, η τεχνική αυτή αναπτύσσει σαφώς πρωτίστως την ικανότητα εκτίμησης των ανθρώπων, αλλά και τη συνδεσιμότητα. Αυτή η τεχνική ενεργητικής μάθησης δεν αφορά απλώς την κατάκτηση της ύλης. Η δομημένη συνεργασία, η κατανομή της εξουσίας (ελέγχου) και η ενσωμάτωση πολλαπλών ικανοτήτων αναγκάζουν τους μαθητές να βασίζονται ο ένας στον άλλον και να εκτιμούν ο ένας τον άλλον.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Επίπεδο κατανόησης: Χρησιμοποιώντας την τεχνική τακτικά και συνειδητά, οι μαθητές κατανοούν ότι:

- η επιτυχία της ομάδας εξαρτάται από τη συνεργασία των μελών της, όχι από την απόδοση ενός μεμονωμένου «έξυπνου» μαθητή.
- ένας «καλός μαθητής» δεν είναι μόνο αυτός που διαβάζει γρήγορα ή υπολογίζει άψογα, αλλά είναι επίσης πολύτιμος αυτός που ζωγραφίζει καλά, έχει εξαιρετική χωρική αντίληψη, είναι ενσυναίσθητος ή μπορεί να ηρεμήσει τους άλλους.
- είναι φυσικό να κάνουμε λάθη, και η συλλογική σκέψη υπερσχύει του ανταγωνισμού.
- η κατάταξη στην τάξη δεν καθορίζει την πραγματική αξία ενός ατόμου, και οι μαθητές γίνονται πιο ανοιχτοί απέναντι στους συμμαθητές τους που δεν είναι οι πιο επιτυχημένοι.

Επίπεδο συμπεριφοράς:

- Οι μαθητές είναι περίεργοι και ζητούν τη γνώμη των πιο ήσυχων ή περιθωριοποιημένων συμμαθητών τους (π.χ., «Τι πιστεύεις γι' αυτό, Πέτρο;»).
- Οι μαθητές εθελοντικά και δυνατά επαινούν και αναγνωρίζουν τις συγκεκριμένες συνεισφορές ο ένας του άλλου.
- Όταν ένας μαθητής με χαμηλό κοινωνικό κύρος αναλαμβάνει τον ρόλο του «Ηγέτη», οι μαθητές με υψηλό κοινωνικό κύρος (κυρίαρχοι) αποδέχονται τις οδηγίες του, υποχωρούν συνειδητά και του δίνουν χώρο χωρίς να κυριαρχούν στην εργασία.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με τα μαθήματα

Η μέθοδος μπορεί να εφαρμοστεί σε σχέση με οποιοδήποτε μάθημα. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι να μετατρέψει τις ατομικές εργασίες που σχετίζονται με το τρέχον θέμα του μαθήματος σε ομαδικές

εργασίες ανοιχτού τύπου, με τέτοιο τρόπο ώστε να μην απαιτείται η γνώση ενός και μόνο πράγματος, αλλά μια ποικιλία γνώσεων και δεξιοτήτων. Αφήνουμε την εφαρμογή αυτού στον αναγνώστη.

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την εφαρμογή

- Περιγραφές εργασιών ανοιχτού τύπου (όπου δεν υπάρχει μόνο μία βέλτιστη λύση).
- Κοινόχρηστα δημιουργικά εργαλεία και υλικά χειροτεχνίας (μεγάλα φύλλα χαρτιού περιτυλίγματος, χρωματιστά μολύβια, πλαστελίνη, κόλλα κ.λπ.).
- Ειδικά υλικά που απαιτούνται για τις δραστηριότητες του μαθήματος (π.χ. τυπωμένα μαθηματικά προβλήματα, σύντομα κείμενα, εργαλεία πειραμάτων).

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Μικρέ Δάσκαλε, πώς θα μπορούσες να μοιράσεις τη δουλειά έτσι ώστε να μπορούν να συμμετάσχουν και οι άλλοι;
- Εκπρόσωπε, καταλαβαίνεις όλα όσα κάνει η ομάδα σου αυτή τη στιγμή; Αν έπρεπε να σηκωθείς τώρα, θα μπορούσες να τα εξηγήσεις στην τάξη;
- Πρόσεξε ώστε όλοι να μπορέσουν να μοιραστούν την πρότασή τους;
- Ακούω ότι έχετε δύο πολύ καλές, αλλά εντελώς διαφορετικές ιδέες. Συντονιστή, ποια μέθοδο προτείνεις στην ομάδα για τη λήψη απόφασης; Θα ψηφίσετε ή θα προσπαθήσετε να συγχωνεύσετε τις δύο;
- Πριν προχωρήσετε, θα μπορούσε κάποιος να επαναλάβει ακριβώς ποια ήταν η πρόταση του συμμαθητή του; Είστε σίγουροι ότι καταλάβατε ο ένας τον άλλον;
- Ποιο είναι το επόμενο βήμα μας και ποιος θα το αναλάβει;
- Παραμένουμε συγκεντρωμένοι ή αποσπούν την προσοχή μας; Τι μας βοηθά να φτάσουμε μέχρι το τέλος;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Ένας μαθητής με υψηλό κύρος και κυρίαρχο χαρακτήρα θέλει να κάνει τα πάντα μόνος του.

Συμβουλή: Επιβάλετε τους ρόλους! Ρωτήστε τον «Μικρό Δάσκαλο» γιατί επιτρέπει σε ένα άτομο να εργάζεται ή εισάγετε τον κανόνα ότι μόνο ο «Υπεύθυνος Υλικών» μπορεί να αγγίζει τα εργαλεία μέχρι να ληφθεί κοινή απόφαση.

- **Πρόκληση:** Ένας μαθητής με χαμηλό κύρος είναι παθητικός ή οι άλλοι τον αγνοούν.

Συμβουλή: Προσέξτε μια καλή ιδέα από τον παθητικό μαθητή και επαινέστε την δυνατά: «Κοιτάξτε πόσο μοναδικά τακτοποίησε ο Πέτρος τα σχήματα. Αυτή είναι ακριβώς η οπτική λογική που χρειάζεται η ομάδα αυτή τη στιγμή!»

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές τελειώνουν πολύ γρήγορα και μετά βαριούνται.

Συμβουλή: Η εργασία πιθανώς δεν ήταν αρκετά ανοιχτή ή δεν απαιτούσε πολλαπλές δεξιότητες. Προετοιμάστε «ερωτήσεις πρόκλησης» που εμβαθύνουν το θέμα για όσους τελειώνουν νωρίς.

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές διαφωνούν φωναχτά και δεν μπορούν να συμφωνήσουν.

Συμβουλή: Ο εκπαιδευτικός δεν πρέπει να επιλύει τη διαμάχη! Υποστηρίξτε τον «Συμφιλιωτή» με φράσεις όπως: «Πώς θα μπορούσαμε να συνδυάσουμε τις δύο ιδέες;» ή «Πιστεύετε ότι ήρθε η ώρα να ψηφίσουμε;» Αναμένετε από αυτούς να κάνουν τη δουλειά τους.

- **Πρόκληση:** Τα μικρότερα παιδιά (6-7 ετών) ξεχνούν τους ρόλους τους.

Συμβουλή: Χρησιμοποιήστε μεγάλες, ευκρινείς εικόνες στις κάρτες ρόλων. Πριν ξεκινήσετε τη δουλειά, σηκώστε όρθιους όλους τους «Μικρούς Δασκάλους», μετά τους «Διαχειριστές Υλικών», και ζητήστε τους να δηλώσουν δυνατά ποια είναι η δουλειά τους εκείνη την ημέρα.

- **Πρόκληση:** Η ομάδα χάνεται στις λεπτομέρειες και εξαντλεί τον διαθέσιμο χρόνο.

Συμβουλή: Χρησιμοποιήστε ένα μεγάλο οπτικό χρονόμετρο και αναθέστε στον «Μικρό Δάσκαλο» (ή στον «Χρονομέτρη») να το παρακολουθεί. Ο εκπαιδευτικός δεν πρέπει να τους πιέζει, αλλά να θέτει ερωτήσεις που να τους αναγκάζουν να θέσουν προτεραιότητες (π.χ., «Ποιο είναι το πιο σημαντικό βήμα αυτή τη στιγμή, ώστε ο Εκπρόσωπος να μπορέσει να σηκωθεί;»).

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Οι δάσκαλοι μπορούν να προσαρμόσουν το μοντέλο «Ισότητα στις Ομάδες Συνεργατικής Μάθησης» σε τρία επίπεδα δυσκολίας, ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μαθητών.

- **Μαθητές αρχάριοι (6-7 ετών):** Αντί για εργασίες που επικεντρώνονται στο κείμενο, εστιάστε σε πρακτικές, σωματικές, κατασκευαστικές ή ζωγραφικές δραστηριότητες.
- **Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):** Ομάδες των 4+ ατόμων, με όλους τους 4+ ρόλους να έχουν ανατεθεί. Οι εργασίες απαιτούν περισσότερη ανάγνωση, ερμηνεία και επίλυση προβλημάτων πολλαπλών βημάτων. Μπορούν να ζητήσουν βοήθεια από τον δάσκαλο μόνο αν και τα 4 μέλη έχουν ακριβώς την ίδια ερώτηση.
- **Μαθητές ειδικών γνώσεων (9-10 ετών):** Εργασίες έργου εντελώς ανοιχτού χαρακτήρα που εκτείνονται σε πολλαπλά μαθήματα. Οι ίδιοι οι μαθητές πρέπει να αναγνωρίζουν και να επαινούν τις ειδικές ικανότητες των συμμαθητών τους κατά τη διάρκεια της ανασκόπησης. Μπορούν να υπάρχουν μεγαλύτερες ομάδες των 6 ατόμων με επιπλέον ρόλους.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

- Πώς η συνεργασία έκανε την εργασία ευκολότερη ή πιο διασκεδαστική σε σύγκριση με το να την κάνετε μόνοι σας;
- Μπορείτε να μοιραστείτε μια στιγμή που νιώσατε ότι ήσασταν μια πραγματικά ισχυρή και συνεκτική ομάδα;
- Πώς καταφέρατε να προχωρήσετε όταν η ομάδα διαφωνούσε σε κάποιο θέμα;
- Ποια ήταν μια εκπληκτική, έξυπνη κίνηση που έκανε σήμερα ένας από τους συμμαθητές σας;
- Είπαμε ότι η σημερινή εργασία απαιτεί πολλαπλές ικανότητες. Ποια ειδική ικανότητα βοήθησε περισσότερο την ομάδα σήμερα και με ποιον τρόπο;
- Τι μάθατε σήμερα από τη δουλειά και τις απόψεις των συμμαθητών σας;
- Ποια καλή ή εκπληκτική ιδέα μάθατε σήμερα από έναν συμμαθητή σας, που δεν θα σας είχε περάσει από το μυαλό;

3.9.5 Συζήτηση

Σύντομη περιγραφή και κανόνες διεξαγωγής της μαθησιακής δραστηριότητας

Η εισαγωγή της συζήτησης στο δημοτικό σχολείο μπορεί να φαίνεται δύσκολη στην αρχή, αλλά αν την αντιμετωπίσουμε ως μια δομημένη, ελεγχόμενη και καθοδηγούμενη ανταλλαγή απόψεων, γίνεται ένα από τα πιο αποτελεσματικά εργαλεία για την ανάπτυξη της ικανότητας και της προθυμίας να κατανοούμε ο ένας τον άλλον, να λαμβάνουμε υπόψη τις απόψεις του άλλου, να εκτιμούμε τις σκέψεις του άλλου και, μέσω αυτού, να εκτιμούμε ο ένας τον άλλον – με άλλα λόγια, την ικανότητα να εκτιμούμε τους ανθρώπους. Το ρυθμισμένο πλαίσιο της συζήτησης βοηθά τα παιδιά ηλικίας 6-10 ετών να ξεφύγουν απαλά αλλά σταθερά από αυτή την κατάσταση.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια εστίαση στις δεξιότητες
 - Εκτίμηση των ανθρώπων και της φύσης
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
 - Συναισθηματική επίγνωση, ρύθμιση και επικοινωνία
 - Κριτική σκέψη,
 - Ενσυναίσθηση

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
Μαθητές ηλικίας 6-10 ετών	Όλη η τάξη ή σε μικρές ομάδες	15-25 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

Αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα αφορά τη συζήτηση μέσω αποτελεσματικής επιχειρηματολογίας, αλλά με θετικό, εκπαιδευτικό χαρακτήρα: οι μαθητές μαθαίνουν να εκφράζουν διαφορετικές απόψεις χρησιμοποιώντας λόγους και αποδεικτικά στοιχεία, ενώ ακούν με σεβασμό. Το θέμα επιλέγεται πάντα έτσι ώστε να σχετίζεται άμεσα με το περιεχόμενο του συγκεκριμένου μαθήματος. Ως διδακτική τεχνική, ξεκινά με ένα σαφές ζήτημα ή ερώτημα που έχει διαφορετικές οπτικές γωνίες. Οι μαθητές αναλαμβάνουν ρόλους – υποστηρικτή (παρουσιάζοντας μια άποψη), αντιπάλου (αμφισβητώντας ή αντικρούοντας) και ακροατηρίου (αναστοχάζοντας/αξιολογώντας) στο πλαίσιο μιας κριτικής συζήτησης. Σε αυτό το πλαίσιο, η έμφαση μπορεί να δοθεί στη σεβαστή ακρόαση και, ενίοτε, στην αναζήτηση κοινών λύσεων, χρησιμοποιώντας μορφές όπως η κριτική συζήτηση ή η πειθώ, με σκοπό την εμβάθυνση της σκέψης και της επικοινωνίας και όχι την «νίκη» σε μια αντιπαράθεση.

Σε αυτή τη δραστηριότητα, εκτός από την ακρόαση και την κατανόηση των απόψεων των άλλων, βασιζόμαστε στη λογική, διότι οι αβάσιμες απόψεις μπορούν να οδηγήσουν σε επιλογές και ενέργειες που ενδέχεται να βλάψουν άλλους ανθρώπους, κοινότητες ή το περιβάλλον. Με αυτόν τον τρόπο, μπορούμε επίσης να ενισχύσουμε τη δεξιότητα της «εκτίμησης των ανθρώπων». Ως μέρος του σεβασμού και της εκτίμησης των άλλων, οι μαθητές έχουν την ευθύνη να καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε να εκφράζονται και να λαμβάνουν αποφάσεις χρησιμοποιώντας λόγους και αποδεικτικά στοιχεία, και όχι απλώς από υπερηφάνεια ή «επειδή έτσι μου αρέσει». Σε μια ασφαλή συζήτηση στην τάξη, οι μαθητές εξασκούνται να ρωτούν: «Τι κάνει αυτό αληθινό;» και «Ποιος θα

μπορούσε να επηρεαστεί;», ώστε οι ιδέες τους να γίνονται πιο στοχαστικές, δίκαιες και οι ίδιοι πιο ευαισθητοποιημένοι.

Κανόνες:

- Συζητάμε για να κατανοήσουμε και να συνδεθούμε, όχι για να πληγώσουμε ή να «κερδίσουμε με κάθε κόστος».
- Κάθε ισχυρισμός πρέπει να περιλαμβάνει έναν λόγο + αποδεικτικά στοιχεία (μια εικόνα/ιστορία/δεδομένα/παράδειγμα).
- Πριν απαντήσουν, οι μαθητές του δημοτικού πρέπει πρώτα να επαναλάβουν αυτό που είπε ο άλλος και, πριν παρουσιάσουν το δικό τους επιχείρημα, πρέπει να συνοψίσουν εν συντομία το επιχείρημα του άλλου. (Π.χ.: «Άκουσα να λες ότι σου αρέσουν περισσότερο τα σκυλιά επειδή μπορείς να τρέχεις μαζί τους, αλλά εγώ πιστεύω ότι οι γάτες...»). Αυτό αναγκάζει τους μαθητές να δίνουν βαθιά και προσεκτική προσοχή.
- Χρησιμοποιήστε αποδεικτικά στοιχεία, όχι υπερηφάνεια:
μπορούμε να αλλάξουμε γνώμη αν κάποιος παρουσιάσει ισχυρότερους λόγους/αποδεικτικά στοιχεία.
- Χρησιμοποιήστε γλώσσα με σεβασμό και τηρείτε τη σειρά ομιλίας (μάρκες/χρονόμετρο).
- Κάθε ομάδα πρέπει να ολοκληρώσει με μια πρόταση κοινής βάσης και μια μικρή κοινή δράση που ενισχύει το αίσθημα του ανήκειν και της σύνδεσης.

Διεξαγωγή της δραστηριότητας – βήμα προς βήμα

Βήμα 1 – Ο εκπαιδευτικός επιλέγει ένα ερώτημα ή μια δήλωση προς συζήτηση που σχετίζεται με το περιεχόμενο του συγκεκριμένου μαθήματος (προετοιμασία εκπαιδευτικού): Ο εκπαιδευτικός επιλέγει ένα σαφές ζήτημα που αφορά το περιεχόμενο του συγκεκριμένου μαθήματος. Η αίθουσα οργανώνεται σε μικρές τριάδες με κάρτες ρόλων: Ομιλητής της μιας πλευράς, Ομιλητής της άλλης πλευράς και Ακροατής/Κοινό. Τα υλικά περιλαμβάνουν κάρτες θεμάτων με εικόνες, απλά στοιχεία τεκμηρίωσης (σχέδια, σύντομες ιστορίες, φωτογραφίες), εισαγωγικές φράσεις για να διατυπώσετε ένα επιχείρημα ή να θέσετε μια ερώτηση, ένα «καπέλο ακρόασης» ή ένα σύμβολο, καθώς και μια αφίσα με κανόνες σεβασμού («περιμένετε τη σειρά σας», «μιλήστε ευγενικά», «επαναλάβετε ό,τι ακούσατε πριν απαντήσετε»).

Βήμα 2 – Οδηγίες προς τους μαθητές: «Σήμερα, ο ρόλος σας είναι να μιλήσετε, να ρωτήσετε και να ακούσετε, ώστε όλοι να κατανοήσουμε καλύτερα ο ένας τον άλλον – όχι για να κερδίσετε, αλλά για να μάθετε να κατανοείτε τις ιδέες και τον τρόπο σκέψης του συμμαθητή σας. Χρησιμοποιήστε τις λέξεις σας, πείτε τι σκέφτεστε και προσπαθήστε να βρείτε κάτι που μπορούμε να κάνουμε μαζί».

Βήμα 3 – Οι μαθητές προετοιμάζουν τις ιδέες τους (Θέση–Αποδεικτικά στοιχεία–Συλλογιστική):

- Θέση: «Πιστεύουμε ότι...»
- Αποδεικτικά στοιχεία: «Τα αποδεικτικά μας στοιχεία είναι...» (εικόνα/ιστορία/γεγονός/δεδομένα)
- Λόγος: «Αυτό δείχνει... επειδή...»

Κάθε παιδί σκέφτεται ή ζωγραφίζει έναν λόγο υπέρ της δικής του πλευράς, χρησιμοποιώντας τις υποδείξεις.

Τα παιδιά του κοινού λαμβάνουν μια λίστα με πράγματα που πρέπει να προσέξουν (ευγενικές λέξεις, ένας λόγος, επανάληψη του επιχειρήματος του συμμαθητή, σεβασμός κ.λπ.).

Βήμα 4 – Παρουσίαση και ερώτηση: Οι δύο «ομιλητές» παρουσιάζουν εκ περιτροπής την ιδέα τους, ενώ θέτουν ο ένας στον άλλο μια ευγενική ερώτηση. Χρησιμοποιήστε μια απλή δομή με χρονόμετρο και μάρκες ομιλίας.

1. Εισαγωγική δήλωση (Υποστηρικτής): ισχυρισμός + αποδεικτικά στοιχεία + λόγος
2. Εισαγωγική δήλωση (Αντίπαλος): ισχυρισμός + αποδεικτικά στοιχεία + λόγος
3. Γύρος ερωτήσεων: κάθε πλευρά θέτει 1 ερώτηση με σεβασμό και ευγένεια: («Μπορείς να μου πεις περισσότερα;» ή «Γιατί το πιστεύεις αυτό ;» ή «Μπορείς να το διευκρινίσεις, παρακαλώ;»).
4. Κανόνας επανάληψης: πριν απαντήσουν, οι μαθητές λένε: «Σε άκουσα να λες...» (προσεκτική ακρόαση)
5. Παύση για ανατροφοδότηση από το ακροατήριο: Οι «Bridge Builders» μοιράζονται μια παρατήρηση: «Παρατήρησα/Παρατηρήσαμε ότι και οι δύο πλευρές ενδιαφέρονται για...» (κοινές αξίες)

Βήμα 5 – Εύρεση κοινού σημείου / μικρή κοινή ιδέα: Η τριάδα συζητά σύντομα για να βρει ένα μικρό σημείο στο οποίο όλοι συμφωνούν ή μια μικρή κοινή δράση. Το ζωγραφίζουν ή το γράφουν μαζί.

Βήμα 6 – Εναλλαγή ρόλων και επανάληψη (προαιρετικό): Τα παιδιά ανταλλάσσουν ρόλους, έτσι ώστε οι ακροατές να γίνουν ομιλητές και το αντίστροφο, δοκιμάζοντας την ίδια ερώτηση ή μια νέα, αλλά σχετική.

Βήμα 7 – Σύνοψη με όλη την ομάδα και μικρή δράση: Τα ζευγάρια/οι τριάδες μοιράζονται την κοινή τους ιδέα με την τάξη. Ο εκπαιδευτικός συλλέγει παραδείγματα και βοηθά την τάξη να επιλέξει ένα μικρό πράγμα που θα κάνουν όλοι μαζί (π.χ., μια κάρτα καλωσορίσματος για τους νέους μαθητές, μια ανταλλαγή ιστοριών με άλλη τάξη).

Σημειώσεις για τη διάταξη της τάξης σε εσωτερικό/εξωτερικό χώρο

Συνήθως πραγματοποιείται σε εσωτερικό χώρο, αλλά όχι απαραίτητα. Εσωτερικός χώρος - Διαμόρφωση ως φιλικός κύκλος συζήτησης:

- η μία πλευρά, η αντίθετη πλευρά, το ακροατήριο στη μέση ή γύρω από τον κύκλο
- η αφίσα με τους κανόνες (να είναι ορατή)
- φάκελοι με αποδεικτικά στοιχεία πάνω στα τραπέζια
- χρονόμετρο + μάρκες σειράς

Σε εξωτερικό χώρο (προαιρετικά): Χρησιμοποιήστε πίνακες σημειώσεων και κύκλους με απόσταση μεταξύ τους για τις ομάδες, ειδικά αν τα στοιχεία προέρχονται από την παρατήρηση κοινόχρηστων εξωτερικών χώρων.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Κατά τη διάρκεια των παραδοσιακών συζητήσεων, τα παιδιά συχνά δεν ακούνε το ένα το άλλο· απλώς περιμένουν τη σειρά τους για να εκφράσουν τη γνώμη τους. Η συζήτηση σπάει αυτό το μοτίβο.

- Επειδή πρέπει να συνοψίσουν εν συντομία τη σκέψη του προηγούμενου ομιλητή, αυτό αναγκάζει τους μαθητές να ακούνε προσεκτικά και ενεργά.
- Κατά τη διάρκεια μιας συζήτησης, τα παιδιά μαθαίνουν ότι μια καλή ερώτηση είναι ένδειξη προσοχής.

- Τα καθορισμένα χρονικά όρια και οι κανόνες για τη μεταβίβαση του λόγου (π.χ. χρησιμοποιώντας ένα «αντικείμενο ομιλίας») επιβραδύνουν φυσικά και διανοητικά την επικοινωνία, διδάσκοντας στα παιδιά την ήσυχη προσοχή.
- Με βάση τον διαχωρισμό του Προσώπου από την Ιδέα, βιώνουν ότι μπορούν να διαφωνήσουν έντονα με κάποιον για ένα θέμα, παραμένοντας όμως φίλοι. Αυτό αποτελεί το θεμέλιο του σεβασμού και της εκτίμησης των ανθρώπων.
- Κατά τη διάρκεια μιας δομημένης συζήτησης, ακόμη και τα πιο ήσυχια, πιο κλειστά παιδιά έχουν τον δικό τους εγγυημένο χρόνο, κατά τον οποίο κανείς δεν μπορεί να τα διακόψει. Τα κυρίαρχα παιδιά που συνήθως φωνάζουν, αναγκάζονται να ακούν ήσυχια και να αξιολογούν τα επιχειρήματα των πιο ήσυχων συμμαθητών τους.
- Σε πιο προχωρημένες τάξεις (Γ' -Δ' τάξη), μπορείτε να εισαγάγετε έναν κανόνα σύμφωνα με τον οποίο ένας μαθητής πρέπει να υποστηρίξει μια θέση με την οποία στην πραγματικότητα διαφωνεί (βήμα 6 – προαιρετικό). Όταν ένα παιδί πρέπει να βάλει τον εαυτό του στη θέση του άλλου και να βρει λογικά επιχειρήματα για να υπερασπιστεί την «αντίθετη πλευρά», αυτό αυξάνει ριζικά την κατανόηση και την αποδοχή των ανθρώπων που σκέφτονται διαφορετικά.
- Τα παιδιά εξασκούνται στο να εκφράζουν διαφορετικές απόψεις, να ακούν τους άλλους και να αναγνωρίζουν κοινά προβλήματα — αναπτύσσοντας έτσι την ενσυναίσθηση και την αίσθηση της αμοιβαίας συνύπαρξης.
- Προχωρά από την αναγνώριση στην ευθύνη — καθιστώντας τη σύνδεση εφαρμόσιμη.

Η δραστηριότητα ενισχύει επίσης την κριτική σκέψη μέσω της εξάσκησης της διαδικασίας «ισχυρισμός – αποδεικτικά στοιχεία – συλλογιστική», της αξιολόγησης του ποια αποδεικτικά στοιχεία ταιριάζουν σε έναν ισχυρισμό και της διατύπωσης διευκρινιστικών ερωτήσεων. Ενισχύει επίσης σημαντικά την ενσυναίσθηση και τη συναισθηματική επίγνωση, τον έλεγχο των συναισθημάτων και την επικοινωνία με σεβασμό.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, αναμένεται ότι οι μαθητές θα:

- κατανοήσουν ότι μια καλή ερώτηση είναι ένδειξη προσοχής. Όταν ένας συμμαθητής παρουσιάζει ένα επιχείρημα, το καθήκον της ομάδας δεν είναι (μόνο) να το αντικρούσει, αλλά να θέσει διευκρινιστικές ερωτήσεις
- είναι σε θέση να διαχωρίζουν το άτομο από την ιδέα.
- κατανοούν ότι το «διαφωνούν με την ιδέα μου» δεν ισοδυναμεί με το «δεν με συμπαθούν».
- θέλουν να κατανοήσουν τους άλλους και να είναι υπομονετικοί όταν ακούν τις απόψεις τους
- χρησιμοποιούν ευγενική γλώσσα και να συμπεριλαμβάνουν τους άλλους όταν μιλούν για την κοινότητα.
- είναι σε θέση να ακούει και να επαναδιατυπώνει ό,τι είπαν οι άλλοι πριν απαντήσει.
- δείχνουν ενσυναίσθηση προσπαθώντας να κατανοήσουν ο ένας την ιδέα του άλλου.
- είναι σε θέση να επιλύσουν μια συζήτηση και να βρουν μια αμοιβαία επωφελή λύση
- είναι σε θέση να αποδεχτεί ότι ο άλλος έχει δίκιο.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το μάθημα

Παραδείγματα γενικής σύνδεσης με το πρόγραμμα σπουδών

- **Φυσικές Επιστήμες:** Οι μαθητές συζητούν ένα απλό, κατάλληλο για την ηλικία τους ερώτημα, όπως «Πρέπει τα ζώα να ζουν σε ζωολογικούς κήπους;» ή «Ποιο υλικό είναι το καλύτερο για να κρατάει τα πράγματα ζεστά;», χρησιμοποιώντας πρακτικές εμπειρίες και οπτικό υλικό για να υποστηρίξουν τις απόψεις τους με αιτιολογήσεις.
- **Μαθηματικά:** Οι μαθητές εξηγούν και συγκρίνουν τον τρόπο σκέψης τους σχετικά με διαφορετικούς τρόπους επίλυσης του ίδιου προβλήματος (π.χ. «Είναι καλύτερο να χρησιμοποιήσουμε διπλάσια ή να φτιάξουμε το δέκα για το $8 + 7$;»), χρησιμοποιώντας σχέδια, πραγματικά αντικείμενα ή αριθμητικούς άξονες για να υποστηρίξουν τη συλλογιστική τους.
- **Γλώσσα:** Οι μαθητές αναλαμβάνουν ρόλους για να συζητήσουν σχετικά με ένα ερώτημα που αφορά ένα βιβλίο, όπως «Ήταν ο χαρακτήρας γενναίος ή όχι;» ή «Ποιο τέλος θα ήταν καλύτερο;», χρησιμοποιώντας απλά παραδείγματα από την ιστορία και τηρώντας με σεβασμό τη σειρά ομιλίας.
- **Αγωγή Ζωής/Ιστορία:** Τα παιδιά διερευνούν ερωτήματα όπως «Ήταν δίκαιο;» σε σενάρια από την καθημερινή ζωή ή σε ιστορικά θέματα της τάξης (π.χ., κανόνες στο παρελθόν έναντι του παρόντος), ακούγοντας ο ένας τον άλλον και προτείνοντας απλές αιτιολογήσεις και εναλλακτικές λύσεις.
- **Περιβαλλοντικές Σπουδές/Γεωγραφία:** Οι μαθητές συζητούν καθημερινά θέματα όπως «Πρέπει να έχουμε περισσότερα δέντρα στο σχολείο;» ή «Ποιος είναι ο καλύτερος τρόπος για να εξοικονομήσουμε νερό;», ενώ μαθαίνουν να ακούν, να αξιοποιούν τις ιδέες των άλλων και να προτείνουν λύσεις.

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την εφαρμογή

- Κάρτες με ερωτήσεις για συζήτηση (με εικόνες για τους μικρότερους μαθητές)
- Κάρτες ρόλων (Υποστηρικτής, Αντίπαλος, Ακροατήριο/Μεσολαβητές)
- Αφίσα με κανόνες σεβασμού στη συζήτηση
- Μάρκες σειράς + χρονόμετρο
- Πακέτα αποδεικτικών στοιχείων (εικόνες, σύντομα κείμενα, κάρτες σεναρίων, απλά δεδομένα της τάξης)
- Πρότυπα «Ισχυρισμός–Αποδεικτικά στοιχεία–Συλλογιστική» (έντυπο)
- Λίστα ελέγχου για την παρατήρηση του κοινού
- Αυτοκόλλητα σημειώματα για κοινά σημεία + σχεδιασμός δράσης
- Προαιρετικά (για προχωρημένους): απλά εργαλεία έρευνας (φύλλο έρευνας, ερωτήσεις συνέντευξης, σημειώσεις παρατήρησης).

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Ποιος είναι ο ισχυρισμός σας; Ποια είναι τα αποδεικτικά σας στοιχεία;
- Από πού προέρχονται αυτά τα αποδεικτικά στοιχεία (υλικό, έρευνα, παρατήρηση);
- Ποιος επηρεάζεται από αυτή την επιλογή; Ποιος μπορεί να αισθανθεί ότι έχει μείνει εκτός;
- Μπορείτε να επαναλάβετε αυτό που ακούσατε πριν απαντήσετε;
- Ποιος είναι ένας ευγενικός τρόπος να εκφράσετε τη διαφωνία σας;
- Τι ενδιαφέρει και τις δύο πλευρές;
- Ποια είναι μια μικρή πράξη που μπορούμε να κάνουμε μαζί αυτή την εβδομάδα;
- Ποια στοιχεία χρησιμοποιείτε (εικόνα, ιστορία, δεδομένα, παρατήρηση); Πώς υποστηρίζουν τον ισχυρισμό σας;

- Διαφωνείτε λόγω αποδεικτικών στοιχείων ή λόγω υπερηφάνειας/επειδή απλά θέλετε να κερδίσετε;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές συζητούν με σκοπό να «κερδίσουν» και αναστατώνονται.

Συμβουλή: Κάντε υποχρεωτική τη χρήση «αποδεικτικών στοιχείων + επανάληψης + κοινών σημείων». Επαινέστε τη δημιουργία γεφυρών και την ακρόαση με σεβασμό.

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές εκφράζουν απόψεις χωρίς αποδεικτικά στοιχεία.

Συμβουλή: Χρησιμοποιήστε πακέτα αποδεικτικών στοιχείων για τα μικρότερα παιδιά και απαιτήστε από αυτά να δείξουν με το δάχτυλό τους την κάρτα ή το στοιχείο που χρησιμοποιούν.

- **Πρόκληση:** Μερικοί μαθητές κυριαρχούν, ενώ άλλοι παραμένουν σιωπηλοί.

Συμβουλή: Χρησιμοποιήστε χρονομετρημένες σειρές, εναλλαγή ρόλων και δώστε πρώτα στους πιο ήσυχους μαθητές τον ρόλο του «Γεφυροποιού» (και μετά αλλάξτε).

- **Πρόκληση:** Τα αποδεικτικά στοιχεία παρερμηνεύονται ή είναι πολύ δύσκολα.

Συμβουλή: Φροντίστε τα αποδεικτικά στοιχεία να είναι κατάλληλα για την ηλικία τους (εικόνες, σύντομες ιστορίες, δεδομένα της τάξης). Για τις προχωρημένες ομάδες, ο εκπαιδευτικός επιλέγει 1-2 πηγές φιλικές προς τα παιδιά.

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προσαρμόσουν τη δραστηριότητα «Debating» σε τρία επίπεδα δυσκολίας

- **Αρχάριοι μαθητές (6-7 ετών):** Χρησιμοποιήστε πολύ απλές, οικείες ερωτήσεις, παρέχετε πλήρη υποστήριξη με κάρτες ρόλων, εισαγωγικές φράσεις, παραδείγματα και πολύ σύντομες ανταλλαγές – εστιάστε στην ακρόαση και στην εύρεση ενός κοινού σημείου. Δημιουργήστε ένα ασφαλές περιβάλλον για την έκφραση απόψεων και την εξάσκηση στην εναλλαγή. Μια εξαιρετική προσέγγιση είναι μια φυσική συζήτηση ή ένα σενάριο τύπου «αυτό ή εκείνο». Ο εκπαιδευτικός μπορεί στη συνέχεια να περάσει ένα αντικείμενο ομιλίας από το ένα παιδί στο άλλο, ζητώντας από κάθε μαθητή να δώσει μόνο έναν απλό λόγο για την επιλογή του χρησιμοποιώντας μια παρεχόμενη αρχή πρότασης. Σε αυτό το στάδιο, δεν υπάρχει αμφισβήτηση με ανταλλαγή επιχειρημάτων· ο στόχος είναι καθαρά η ανταλλαγή απόψεων και η ακρόαση.
- **Μαθητές προχωρημένου επιπέδου (8-9 ετών):** Σε ηλικία περίπου οκτώ έως εννέα ετών, οι μαθητές είναι έτοιμοι να ανταποκρίνονται άμεσα ο ένας στον άλλο και να διαμορφώνουν ελαφρώς πιο σύνθετες σκέψεις. Εισάγετε ερωτήσεις ελαφρώς ευρύτερου εύρους, ζητήστε από τα παιδιά να ανταλλάξουν ρόλους μία φορά, ζητήστε τους να επαναδιατυπώσουν τις ιδέες του άλλου πριν απαντήσουν και καθοδηγήστε τους προς ένα κοινό μικρό σχέδιο. Αυτή είναι η ιδανική στιγμή για να εισαγάγετε τον κανόνα της «αντήχησης», σύμφωνα με τον οποίο ένας μαθητής πρέπει να συνοψίσει ό,τι είπε ο προηγούμενος πριν εκφράσει τη δική του άποψη. Οι μαθητές θα πρέπει να εκφράζουν μια σαφή άποψη με τουλάχιστον δύο υποστηρικτικούς λόγους και να χρησιμοποιούν τις φράσεις μετάβασης που αναγράφονται στον πίνακα, αναγνωρίζοντας με σεβασμό την αντίθετη άποψη πριν εκθέσουν τη δική τους θέση.
- **Μαθητές προχωρημένου επιπέδου (9-10 ετών):** Εισάγετε επίσημες ομαδικές συζητήσεις με τρία μέλη σε κάθε πλευρά, αναθέτοντας συγκεκριμένους ρόλους όπως ο εισαγωγέας, ο αντικρούων και ο συνοψίζων. Δώστε τους λίγα λεπτά χρόνο προετοιμασίας για να σκεφτούν

επιχειρήματα ως ομάδα. Για να ενισχύσετε πραγματικά τις γνωστικές δεξιότητές τους και την ικανότητά τους για ενσυναίσθηση, μπορείτε να τους αναθέσετε μια θέση με την οποία ενδεχομένως να διαφωνούν προσωπικά. Αυτή η αντιστροφή ρόλων απαιτεί από αυτούς να βασίζονται σε λογικά παραδείγματα και όχι σε προσωπικά συναισθήματα, και πρέπει να κρατούν ενεργά σημειώσεις ενώ μιλά η αντίπαλη ομάδα, ώστε να μπορούν να προετοιμάσουν καλά μελετημένα αντίθετα επιχειρήματα.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

- Πώς νιώσατε όταν επαναλάβετε την ιδέα κάποιου άλλου πριν απαντήσετε;
- Πώς σας βοήθησαν τα αποδεικτικά στοιχεία να κατανοήσετε καλύτερα το ζήτημα;
- Πώς δείξατε σεβασμό όταν διαφωνήσατε;
- Ποια κοινή λύση βρήκε η ομάδα σας και πώς ενισχύει αυτή τον αμοιβαίο σεβασμό;
- Άλλαξε γνώμη για κάτι σήμερα; Ποια στοιχεία σε βοήθησαν;
- Γιατί είναι σημαντικό να χρησιμοποιούμε λόγους και στοιχεία (και όχι την υπερηφάνεια);

3.10 ΣΥΝΔΕΣΗ

3.10.1 Μετασχηματισμός της τάξης

Σύντομη περιγραφή και κανόνες εφαρμογής της μαθησιακής δραστηριότητας

Ο μετασχηματισμός της τάξης είναι μια τεχνική και μαθησιακή δραστηριότητα κατά την οποία ο χώρος μετατρέπεται προσωρινά σε ένα θεματικό περιβάλλον που μοιάζει με τον πραγματικό κόσμο και συνδέεται άμεσα με το μάθημα, ενώ οι μαθητές αναλαμβάνουν ρόλους ή πραγματοποιούν δραστηριότητες που σχετίζονται με αυτό το πλαίσιο. Μοιάζει με την προσομοίωση, καθώς οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να εξασκήσουν τις δεξιότητές τους σε ένα ασφαλές περιβάλλον με χαμηλό κίνδυνο, αλλά προσθέτει ατμόσφαιρα, αφήγηση και αισθητηριακά στοιχεία για να ενισχύσει το ενδιαφέρον και να κάνει το περιεχόμενο να φαίνεται πιο πραγματικό. Ο στόχος είναι να ενσωματωθεί το περιεχόμενο του προγράμματος σπουδών σε μια βιωματική εμπειρία, ώστε οι μαθητές να γίνουν ενεργοί συμμετέχοντες, βοηθώντας τους να κατανοήσουν καλύτερα και να απομνημονεύσουν όσα μαθαίνουν.

Επειδή η μεταμόρφωση μιας αίθουσας διδασκαλίας απαιτεί χρόνο, αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα έχει σχεδιαστεί για να χρησιμοποιείται σε πολλά μαθήματα και θέματα. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να επαναχρησιμοποιήσουν την ίδια διάταξη σε διαφορετικά μαθήματα (γλώσσα, κοινωνικές επιστήμες, φυσικές επιστήμες, τέχνη/σχεδιασμός, ψηφιακή κουλτούρα), απλώς ανταλλάσσοντας τις εργασίες, διατηρώντας παράλληλα τη δομή των συνδέσεων. Αυτό καθιστά την επένδυση σε πόρους και ατμόσφαιρα αξιολογή για πολλά μαθήματα ή για μια ολόκληρη θεματική ενότητα.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Εστίαση στις βασικές δεξιότητες
 - Συνδεσιμότητα
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
 - Εκτίμηση των ανθρώπων και της φύσης

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
6-10 ετών	Όλη η τάξη	45 - 70 λεπτά (ή χωρισμένα σε 2 συνεδρίες)

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

Ο εκπαιδευτικός επιλέγει ένα θεματικό πλαίσιο μεταμόρφωσης που προάγει φυσικά τη σύνδεση και τα επίπεδα του αισθήματος του «ανήκειν» — παραδείγματα: ένα «Αρχηγείο Κοινοτικών Ηρώων» (σε στυλ υπερηρώων), ένα «Ταχυδρομείο Παγκόσμιων Αλληλογράφων» (με ατμόσφαιρα περιπέτειας και εξερευνητικών ειδήσεων), ένα «Κέντρο Υποδοχής Νέων Φίλων» ή ένα «Καφέ Σύνδεσης». Ο χώρος διακοσμείται με σκηνικά αντικείμενα, κονκάρδες ρόλων, ατμοσφαιρική μουσική ή οπτικά στοιχεία, καθώς και απλά «storyboards» που δείχνουν πώς η τάξη, το σχολείο και η κοινότητα συνυπάρχουν αρμονικά. Τα παιδιά λαμβάνουν σαφείς κάρτες ρόλων (π.χ. «υποδοχέας», «αφηγητής», «συνδετικός κρίκος», «δημοσιογράφος», «βοηθός»), ενώ υπάρχουν αφίσες με βήματα που τα καθοδηγούν: ξεκινήστε συνδέοντας με τους συμμαθητές σας, στη συνέχεια προσεγγίστε άλλους στο σχολείο, σκεφτείτε τις συνδέσεις με τη γειτονιά και, τέλος, σκεφτείτε κάποιον που βρίσκεται πιο μακριά.

Υλικά:

Στοιχεία ρόλων, λωρίδες με υποδείξεις/ερωτήσεις, κάρτες «αποστολής σύνδεσης» (π.χ. «Βρες ένα πράγμα που αρέσει και σε σένα και σε έναν συμμαθητή σου», «Πρώτα κάποιον από άλλη τάξη τι τον κάνει να νιώθει ευπρόσδεκτος», «Γράψε ή ζωγράφισε κάτι για να το στείλεις σε έναν φίλο σε άλλο μέρος»), απλά εργαλεία δημιουργίας (χαρτί αφίσας, σημειώματα καλωσορίσματος, «πάπυροι αποστολής ήρωα»), αυτοκόλλητα αναστοχασμού.

Οδηγίες για τους μαθητές:

«Σήμερα η τάξη μας γίνεται ένας πραγματικός χώρος όπου οι άνθρωποι έρχονται, μιλάνε, βοηθούν και αισθάνονται ότι ανήκουν εδώ. Έχετε έναν ρόλο — ίσως να είστε βοηθός, αφηγητής ή πρεσβευτής καλωσορίσματος. Πρώτα, θα συνδεθείτε με κάποιον από την τάξη μας, μετά με άλλους στο σχολείο, θα σκεφτείτε τη γειτονιά μας και θα φανταστείτε ακόμη και φίλους που βρίσκονται μακριά. Χρησιμοποιήστε ευγενικά λόγια, ακούστε προσεκτικά και βοηθήστε κάποιον να νιώσει μέρος της ομάδας. Θα κάνουμε κάτι μαζί που θα δείξει πόσο συνδεδεμένοι είμαστε.»

Διεξαγωγή της δραστηριότητας – βήμα προς βήμα πρακτική περιγραφή/οδηγίες

Βήμα 1: Δημιουργήστε το σκηνικό και ξεκινήστε μέσα στην τάξη: Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει το μεταμορφωμένο περιβάλλον (π.χ., «Καλώς ήρθατε στο Αρχηγείο των Ηρώων!» ή «Αυτό είναι το Κέντρο Υποδοχής»). Τα παιδιά αναλαμβάνουν ρόλους και παρακολουθούν μια σύντομη επίδειξη μιας αλληλεπίδρασης, όπως το να χαιρετήσουν έναν συμμαθητή και να βρουν ένα κοινό σημείο μεταξύ τους.

Βήμα 2: Επέκταση στη σύνδεση σε επίπεδο σχολείου: Οι μαθητές, παραμένοντας στους ρόλους τους, επικοινωνούν με μια άλλη τάξη ή έναν «επισκέπτη» (μπορεί να είναι ένας εκπαιδευτικός, ένας μεγαλύτερος μαθητής ή ένα βίντεο από άλλη τάξη) για να ανταλλάξουν ένα μήνυμα καλωσορίσματος, μια ιστορία ή μια ιδέα. Χρησιμοποιούν κάρτες με ερωτήσεις για να ρωτήσουν τι κάνει εκείνη την ομάδα να αισθάνεται ότι ανήκει.

Βήμα 3: Εργασία σύνδεσης με την κοινότητα: Τα παιδιά πραγματοποιούν ένα μίνι έργο μέσα στο αφήγημα που συνδέεται με τη γειτονιά — για παράδειγμα, δημιουργώντας έναν «Χάρτη Καλοσύνης» με μέρη όπου οι άνθρωποι βοηθούν ο ένας τον άλλον, σχεδιάζοντας ένα «Κιτ Καλωσορίσματος» για έναν τοπικό εθελοντή της κοινότητας ή καταγράφοντας ένα σύντομο «δελτίο ειδήσεων» για κάτι καλό που συμβαίνει κοντά τους.

Βήμα 4: Στιγμή παγκόσμιας / ευρύτερης προοπτικής: Μέσω ερωτήσεων-ερεθισμάτων για την ιστορία, ενός «παγκόσμιου γραμματοκιβωτίου» ή ενός κοινού βίντεο/ιστορίας από μια μακρινή τάξη ή κουλτούρα, οι μαθητές συγκρίνουν ό,τι έχουν κάνει τοπικά με παρόμοιες δράσεις αλλού και εντοπίζουν κοινές αξίες (π.χ., πώς βοηθούν οι ήρωες σε άλλες χώρες, πώς οι τρόποι καλωσορίσματος διαφέρουν αλλά έχουν την ίδια σημασία).

Βήμα 5: Δημιουργία ενός κοινού δημιουργήματος: Οι ομάδες συνεργάζονται για να φτιάξουν κάτι που θα κάνει ορατή τη σύνδεση: μια αφίσα «Τείχος Σύνδεσης», ένα κολάζ με θέμα «Με ποιον είμαστε συνδεδεμένοι», έναν πίνακα αποστολής ήρωα που απεικονίζει τις ενέργειες που έχουν πραγματοποιηθεί ή ένα μήνυμα καλωσορίσματος της τάξης που συνδυάζει σημειώσεις από την τάξη, το σχολείο και την κοινότητα.

Βήμα 6: Σύντομος αναστοχασμός και το επόμενο μικρό βήμα: Ενώ βρίσκονται ακόμα στον μεταμορφωμένο χώρο ή λίγο πιο πέρα από αυτόν, τα παιδιά απαντούν σε μια απλή ερώτηση

(ζωγραφίζοντας ή μιλώντας): «Με ποιον συνδέθηκα;» και «Τι θα κάνω στη συνέχεια για να διατηρήσω αυτόν τον δεσμό;» Τοποθετούν ένα αυτοκόλλητο ή γράφουν μια μικρή δέσμευση στο κοινό δημιούργημα.

Σημειώσεις για τη διάταξη της τάξης σε εσωτερικό/εξωτερικό χώρο

Κυρίως εσωτερικός χώρος (η μεταμόρφωση λειτουργεί καλύτερα στην τάξη), αλλά μπορεί να περιλαμβάνει μια «αποστολή στο αρχηγείο» σε εξωτερικό χώρο, αν το επιθυμείτε:

Επιλογές διάταξης εσωτερικού χώρου: ανοιχτός κύκλος για την ενημέρωση στο Αρχηγείο· σταθμοί ομαδικής εργασίας γύρω από την αίθουσα· ένας κεντρικός τοίχος/πίνακας στο Αρχηγείο για τον Χάρτη Σύνδεσης.

Προαιρετική σύνδεση σε εξωτερικό χώρο: ένας σύντομος «έλεγχος του κοινοτικού χώρου» έξω (Πώς διατηρούμε τους κοινόχρηστους χώρους φιλόξενους για τους ανθρώπους και τα ζωντανά όντα;) και στη συνέχεια επιστροφή στο Αρχηγείο για να προστεθεί μία δράση.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Αυτή η προσομοίωση αναπτύσσει τη συνδεσιμότητα, δίνοντας στους μαθητές επαναλαμβανόμενη εξάσκηση στα εξής:

- Δημιουργία αίσθησης ότι ανήκουν κάπου («Είμαι μέρος αυτού») – Ξεκινά με μια ασφαλή, άμεση αίσθηση ότι ανήκουν κάπου — τα παιδιά παρατηρούν ομοιότητες και αρχίζουν να βλέπουν τον εαυτό τους ως μέρος μιας ομάδας.
- Δημιουργεί γέφυρες πέρα από την τάξη, δείχνοντας ότι άλλες ομάδες αποτελούν μέρος της ευρύτερης σχολικής κοινότητας και αξίζει να μάθουμε από αυτές.
- Τοποθετεί τους μαθητές ως ενεργούς συμμετέχοντες και συνεισφέροντες στη «ζωή» της τάξης.
- Προωθεί την επίδειξη αμοιβαίου σεβασμού (ακρόαση, εκτίμηση, δίκαιη εναλλαγή ρόλων),
- Αναγνωρίζει την αλληλεξάρτηση (πώς τα άτομα και οι ομάδες υποστηρίζουν το ένα το άλλο),
- Παρακινεί τους μαθητές να αναλάβουν ευθύνη για την κοινωνική συνοχή

(μικρές πράξεις που ενισχύουν την κοινότητα)

- Βοηθά την επέκταση της σκέψης από την τάξη → το σχολείο → την κοινότητα → τον ευρύτερο κόσμο.

Το περιβάλλον εμπύθισης καθιστά τις κοινωνικές σχέσεις ορατές και ουσιαστικές, ενώ το κοινό δημιούργημα μετατρέπει τις «συνδέσεις» σε κάτι συγκεκριμένο και διαρκές.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές θα είναι σε θέση:

- να αναγνωρίσουν ότι ανήκουν σε μια τάξη και σε μια σχολική κοινότητα
- να ασκούν την ακρόαση, την ευγένεια και την ένταξη για να ενισχύσουν τις σχέσεις
- να εντοπίζουν πώς διαφορετικοί άνθρωποι/ρόλοι συνδέουν μια κοινότητα
- να σέβονται τις ομοιότητες και τις διαφορές μεταξύ ομάδων και τόπων
- να αναλάβουν μια μικρή πράξη ευθύνης που ενισχύει την κοινωνική συνοχή (και υποστηρίζει τη φροντίδα των κοινόχρηστων χώρων και της φύσης).

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με τα μαθήματα

Παραδείγματα γενικής σύνδεσης με το πρόγραμμα σπουδών

- **Φυσικές Επιστήμες:** Η τάξη μετατρέπεται σε «Εργαστήριο Νέων Επιστημόνων», όπου οι μαθητές φορούν ψεύτικες εργαστηριακές ποδιές, χρησιμοποιούν απλά εργαλεία για να διερευνήσουν υλικά, να εξερευνήσουν τους βιότοπους των ζώων ή να αναλάβουν τον ρόλο των μετεωρολογικών ανταποκριτών, προβλέποντας τον καιρό της επόμενης ημέρας.
- **Μαθηματικά:** Η αίθουσα μεταμορφώνεται σε «Αγορά Μαθηματικών», όπου οι μαθητές αναλαμβάνουν ρόλους ως αγοραστές και ταμίες, χρησιμοποιώντας πραγματικά νομίσματα ή πλαστά χρήματα για να εξασκηθούν στο μέτρημα, την πρόσθεση και την επιστροφή ρέστα μέσω πρακτικών μαθηματικών ασκήσεων.
- **Ιστορία/Κοινωνικές Επιστήμες:** Ο χώρος μετατρέπεται σε «Μουσείο Ταξιδιού στο Χρόνο» ή «Κατασκήνωση Εξερευνητών», όπου οι μαθητές ντύνονται με κοστούμια, χειρίζονται αντίγραφα ή εικόνες ιστορικών αντικειμένων και αναλαμβάνουν ρόλους όπως ιστορικοί, χωρικοί ή βοηθοί της κοινότητας για να εξερευνήσουν τη ζωή στο παρελθόν.

Ερευνητικός Σταθμός Διατήρησης Δεινοσαύρων (στο στυλ του «Jurassic Park»)

- **Αφήγηση:** Η τάξη μετατρέπεται σε ένα μίνι ερευνητικό σταθμό όπου οι μαθητές γίνονται παλαιοντολόγοι και υπεύθυνοι της κοινότητας που μελετούν «αρχαία πλάσματα» για να μάθουν πώς συνδέονται οι άνθρωποι, οι βιότοποι και η ιστορία.
- **Τάξη:** Οι ομάδες ερευνούν «τοπικά απολιθώματα» (μπορεί να είναι σχολικά αντικείμενα ή συμβολικά «οστά») και μοιράζονται ιστορίες για το ποιοι στην τάξη τους βοηθούν ο ένας τον άλλον να επιβιώσουν και να ευημερήσουν — χαρτογραφώντας σχέσεις όπως τα οικοσυστήματα.
- **Σχολείο:** Οι μαθητές δημιουργούν μια «Πύλη Ειδών του Σχολείου» με προφίλ των συμμαθητών τους (δυνατά σημεία, πράγματα που τους ενδιαφέρουν) και τα εκθέτουν σε μια «Αίθουσα Οικοτόπων», δείχνοντας πώς ο καθένας συμβάλλει στο οικοσύστημα του σχολείου.
- **Κοινότητα:** Επικοινωνία με ένα τοπικό πάρκο/μουσείο ή έναν ηλικιωμένο για τη συλλογή «ιστοριών σύνδεσης» (π.χ., πώς οι ηλικιωμένοι κάτοικοι θυμούνται την περιοχή), συνδέοντας το παρελθόν με το παρόν.
- **Παγκόσμιο επίπεδο:** Συγκρίνουν το «οικοσύστημα φροντίδας» τους με αυτό ανθρώπων σε άλλα μέρη (π.χ., αλληλογραφία με φίλους που στέλνουν φωτογραφίες από τα «ενδιαυτήματα» της δικής τους κοινότητας), τονίζοντας την αλληλεξάρτηση παρά τις αποστάσεις.
- **Ρόλοι:** Επικεφαλής Ερευνητής, Συλλέκτης Ιστοριών, Σχεδιαστής Οικοτόπων, Συντονιστής Κοινότητας.
- **Βοηθήματα:** Τετράδια πεδίου, αντίγραφα «απολιθωμάτων», χάρτες με γραμμές σύνδεσης,

«εμβλήματα έρευνας».

- **Μικρή δράση:** Φτιάξτε μια αφίσα «Απολιθώμα Σύνδεσης» που να αναφέρει ποιος στην τάξη βοήθησε ποιον και γιατί.

Αρχηγείο Κοινοτικών Ηρώων (εμπνευσμένο από τους υπερήρωες)

- **Αφήγηση:** Η αίθουσα γίνεται το αρχηγείο των καθημερινών ηρώων που προστατεύουν και ενισχύουν τον κόσμο τους συνδέοντας τους ανθρώπους μεταξύ τους — οι υπερδυνάμεις τους είναι η καλοσύνη, η ικανότητα να ακούν, η βοήθεια και το μοίρασμα.
- **Τάξη:** Οι μαθητές εντοπίζουν τις «δυνάμεις των ηρώων» της τάξης (π.χ. κάποιος που παρηγορεί, κάποιος που μοιράζεται) και δημιουργούν ένα διάγραμμα «Δίκτυο Ηρώων» που δείχνει πώς οι πράξεις τους υποστηρίζουν ο ένας τον άλλον.

- Σχολείο: Οι ομάδες δημιουργούν «Αποστολές Ηρώων» για να υποστηρίξουν άλλες τάξεις (κοινόχρηστοι πόροι), ενισχύοντας την ιδέα ότι η συνδεσιμότητα εκτείνεται πέρα από μια ομάδα.
- Κοινότητα: Οι μαθητές παίρνουν συνεντεύξεις από τοπικούς βοηθούς (σε συνδυασμό με πραγματικούς ρόλους: βιβλιοθηκάριος, οδηγός λεωφορείου, μέλος της οικογένειας) και δημιουργούν έναν «Τοίχο Ηρώων» που δείχνει πώς αυτοί οι άνθρωποι διατηρούν την κοινότητα ισχυρή.
- Παγκόσμιο επίπεδο: Εξερευνήστε ιστορίες ηρώων από άλλες χώρες (μέσω βίντεο, βιβλίων ή απλοποιημένων ιστοριών) και εντοπίστε κοινές αξίες — «Τι κάνουν οι άνθρωποι που προσφέρουν βοήθεια παντού για να κάνουν τους άλλους να νιώθουν συνδεδεμένοι;»
- Ρόλοι: Σχεδιαστής Αποστολών, Συνδετικός Κρίκος, Δημοσιογράφος, Πρεσβευτής Καλωσορίσματος.
- Βοηθήματα: Κάπες/εμβλήματα, «πάπυροι αποστολής», κάρτες προφίλ ηρώων, βραχιολάκια επικοινωνίας.
- Μικρή δράση: Εκστρατεία «High-Five για Ήρωες» — οι μαθητές αναγνωρίζουν την πράξη βοήθειας κάποιου και την προσθέτουν στον πίνακα του Αρχηγείου.

Ειδησεογραφικό Γραφείο Παγκόσμιου Εξερευνητή (ατμόσφαιρα περιπέτειας / ταξιδιωτικού ντοκιμαντέρ)

- Αφήγηση: Η τάξη μεταμορφώνεται σε αίθουσα ειδήσεων όπου οι νεαροί εξερευνητές αναφέρουν πώς οι κοινότητες συνδέονται μέσω ιστοριών, αγαθών, εθίμων και αλληλοβοήθειας.
- Τάξη: Τα παιδιά παίρνουν συνεντεύξεις μεταξύ τους σχετικά με το τι τα κάνει να νιώθουν μέρος της τάξης και δημιουργούν σύντομες «αναφορές σύνδεσης» (ζωγραφιές ή ηχογραφήσεις).
- Σχολείο: Συνδυάστε τις αναφορές σε ένα «Σχολικό Δελτίο» που αναδεικνύει τις συνεργασίες μεταξύ τάξεων, συλλόγων και κοινών παραδόσεων.
- Κοινότητα: Οι μαθητές συλλέγουν μικρές «αναφορές πεδίου» από τοπικές επιχειρήσεις, οικογένειες ή εκδηλώσεις — τι συνδέει τη γειτονιά;
- Παγκόσμιο επίπεδο: Δημιουργήστε μια ενότητα «Παγκόσμιο Προβολέα», όπου οι μαθητές μαθαίνουν και μοιράζονται μια μικρή ιστορία από μια άλλη χώρα και, στη συνέχεια, τη συγκρίνουν με κάτι από τη δική τους κοινότητα.
- Ρόλοι: Δημοσιογράφος, Συντάκτης, Παγκόσμιος Ανταποκριτής.
- Βοηθήματα: Μικρόφωνα (ψεύτικα), χάρτης με πινέζες, «γραφείο ειδήσεων», πίνακας τίτλων, καρτ-ποστάλ.
- Μικρή δράση: Δημιουργήστε ένα «Connection Newsflash» για να μοιραστείτε με μια άλλη τάξη ή οικογένεια ένα πράγμα που μάθατε.

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

Ελάχιστο πακέτο «εκκίνησης»

- Γραπτό σενάριο/ιστορία + εικόνες με πληροφορίες για το ιστορικό (ppt)
- Βασικά σκηνικά αντικείμενα Φόντα C
- Πρότυπα για την ενημέρωση πριν και μετά τη δραστηριότητα
- Απλή κλίμακα αξιολόγησης για το περιεχόμενο + την ερμηνεία του ρόλου
- Ερωτήσεις για την αναστοχαστική σκέψη των μαθητών
- Βοηθήματα συνεργασίας (κοινόχρηστα φύλλα εργασίας, σταθμοί συζήτησης) Θέμα/ιστορία/σενάριο για το πλαίσιο
- Περιγραφές ρόλων και εργασίες μαθητών
- Σχέδιο διάταξης (πώς θα αναδιαμορφωθεί ο χώρος)

Ατμόσφαιρα και αισθητηριακά στοιχεία

- Σκηνικά αντικείμενα και στοιχεία σκηνικού (αναδιάταξη επίπλων, θεματική διακόσμηση)
- Οπτικά στοιχεία/φόντα (αφίσες, πινακίδες, έντυπα «περιβαλλοντικά» υλικά)
- Ηχητικό τοπίο (ήχος περιβάλλοντος, εφέ, μουσική υπόκρουση)
- Προσαρμογές φωτισμού (λαμπτήρες, φιλτραρισμένο φως, χρωματικές πινελιές)
- Κοστούμια ή απλά υφάσματα/στοιχεία που υποδηλώνουν τον ρόλο (εμβλήματα, καπέλα, ταμπελάκια με ονόματα)

Εργαλεία αφήγησης και εμπύθισης

- Κάρτες χαρακτήρων/ρόλων
- Σενάρια ή υποδείξεις
- Ψεύτικα αντικείμενα/έγγραφα (π.χ. φάκελοι, χάρτες, ψεύτικες αναφορές) Αξιολόγηση και ανατροφοδότηση
- Κριτήρια αξιολόγησης που σχετίζονται τόσο με την κατάκτηση της ύλης όσο και με την απόδοση του ρόλου
- Λίστες ελέγχου παρατήρησης για τον συντονισμό
- Οδηγίες για αυτοανασκόπηση και ανασκόπηση από τους συμμαθητές μετά τη δραστηριότητα Υποδομή και υλικοτεχνική υποστήριξη
- Ευέλικτη διάταξη της αίθουσας
- Χώρος αποθήκευσης για βοηθήματα/εγκατάσταση
- Χρονόμετρο/εργαλεία διαχείρισης ρυθμού

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Ποια στοιχεία βοηθούν κάποιον να νιώσει ότι ανήκει;
- Πώς μπορούμε να συμπεριλάβουμε κάποιον που είναι σιωπηλός ή αποκλείεται;
- Τι μάθατε για έναν συμμαθητή σας που δεν γνωρίζατε πριν;
- Πώς μας βοηθούν οι διαφορετικοί άνθρωποι στο σχολείο ή στην κοινότητά μας να παραμένουμε ενωμένοι;
- Ποιος είναι ένας τρόπος να μιλάμε και να ακούμε με σεβασμό κατά τη διάρκεια των αποστολών;
- Πώς μπορούμε να φροντίζουμε τους κοινόχρηστους χώρους, ώστε όλοι να αισθάνονται ευπρόσδεκτοι (άνθρωποι και ζωντανά όντα);

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Μερικοί μαθητές κυριαρχούν στο παιχνίδι ρόλων, ενώ άλλοι αποσύρονται.

Συμβουλή: Αναθέστε ρόλους εκ περιτροπής και εφαρμόστε τον κανόνα «μία φωνή τη φορά». Δώστε στους πιο ήσυχους μαθητές έναν σημαντικό ρόλο (Δημοσιογράφος/Χαρτογράφος) και βεβαιωθείτε ότι όλοι απαντούν σε τουλάχιστον μία ερώτηση.

- **Πρόκληση:** Τα παιδιά το αντιμετωπίζουν μόνο ως παιχνίδι προσποίησης και όχι ως εξάσκηση δεξιοτήτων.

Συμβουλή: Κρατήστε τις αποστολές σύντομες με σαφή αποτελέσματα (σύνδεσμοι χάρτη σύνδεσης + δηλώσεις δράσης).

Υπενθύμιση: «Μια αποστολή ήρωα ολοκληρώνεται μόνο όταν δημιουργούμε μια πραγματική σύνδεση».

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές δυσκολεύονται να δημιουργήσουν σχέσεις πέρα από την ομάδα των φίλων τους.

Συμβουλή: Χρησιμοποιήστε κάρτες αποστολών που απαιτούν να μιλήσουν σε κάποιον νέο και παρέχετε εισαγωγικές φράσεις («Γεια, μπορώ να σε ρωτήσω...»).

- **Πρόκληση:** Ο χρόνος εξαντλείται πριν από τη σύνθεση με όλη την τάξη.

Συμβουλή: Περιορίστε τις αποστολές σε 3 (τάξη + σχολείο + αντικείμενο). Η στιγμή που αφορά τον ευρύτερο κόσμο μπορεί να είναι μια σύντομη κάρτα ιστορίας.

- **Πρόκληση:** Ορισμένα παιδιά χρησιμοποιούν επιθετικές εκφράσεις ή αποκλείουν τα άλλα.

Συμβουλή: Κάντε μια παύση και διδάξτε ξανά τη γλώσσα του σεβασμού. Χρησιμοποιήστε τον κανόνα HQ: «Μιλάμε για συμπεριφορές, όχι για άτομα».

Προσαρμογή επιπέδου δυσκολίας

- **Αρχάριοι μαθητές (6-7 ετών):** Σε αυτό το επίπεδο, διατηρήστε το μετασχηματισμένο σενάριο πολύ περιορισμένο (π.χ., ένα απλό γραφείο υποδοχής), δώστε σαφή σενάρια («Πες το όνομά σου και ένα πράγμα που σου αρέσει στο σχολείο»), παρέχετε ισχυρό πρότυπο από ενήλικες, περιορίστε τον αριθμό των επιπέδων (εστιάστε στην τάξη → μία σύνδεση με το σχολείο) και χρησιμοποιήστε μία γρήγορη ερώτηση αναστοχασμού.
- **Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):** Στο προχωρημένο επίπεδο, επεκτείνετε την αφήγηση (π.χ., HQ ήρωα με αποστολές στο σχολείο και τη γειτονιά), επιτρέψτε στα παιδιά να επιλέξουν από ένα μικρό μενού ρόλων, συμπεριλάβετε δομημένη ανταλλαγή απόψεων μεταξύ συνομηλίκων σε δύο επίπεδα και προτρέψτε τα να ονομάσουν τουλάχιστον μία κοινή αξία και μία επόμενη δράση.
- **Μαθητές-ειδικοί (8-9 ετών):** Στο επίπεδο των ειδικών, οι μαθητές συμβάλλουν στον σχεδιασμό της μεταμόρφωσης ή προσθέτουν τα δικά τους επίπεδα (π.χ., προτείνοντας νέους κοινοτικούς εταίρους), αναλαμβάνουν ηγετικό ρόλο, συνδέουν την εμπειρία τους με ένα σχέδιο παρακολούθησης στον πραγματικό κόσμο (π.χ., οργανώνοντας μια μίνι εκδήλωση καλωσορίσματος ή δημιουργώντας ένα ευχαριστήριο μήνυμα για έναν γείτονα) και αναστοχάζονται, με λιγότερη καθοδήγηση από τους ενήλικες, για το πώς οι ενέργειές τους έκαναν τους άλλους να νιώσουν συνδεδεμένοι.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

- Πού ασκήσατε σήμερα τη συνδεσιμότητα; Πώς φαινόταν αυτό;
- Ποιος σε βοήθησε να νιώσεις ότι ανήκεις στην ομάδα και πώς;
- Πώς βοήθησες κάποιον άλλο να νιώσει ότι ανήκει;
- Τι μάθατε για τις σχέσεις του σχολείου μας με την κοινότητα;
- Πώς μπορούμε να συνεχίσουμε τις δράσεις του «Κέντρου Σύνδεσης» αυτή την εβδομάδα;
- Πώς η φροντίδα των κοινόχρηστων χώρων (και της φύσης) βοηθά τους ανθρώπους να νιώθουν συνδεδεμένοι;

3.10.2 Χαρτογράφηση εννοιών

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, ο χάρτης εννοιών είναι μια οπτική τεχνική διδασκαλίας και μάθησης, όπου οι μαθητές σχεδιάζουν βασικές ιδέες ως κόμβους και τις συνδέουν για να δείξουν σχέσεις, συνδυάζοντας ό,τι ήδη γνωρίζουν με νέες πληροφορίες. Αυτοί οι χάρτες βοηθούν τους μαθητές να οργανώσουν και να εμβαθύνουν την κατανόησή τους, να πυροδοτήσουν τη συζήτηση και να προσφέρουν στους εκπαιδευτικούς έναν γρήγορο τρόπο να αξιολογήσουν πόσο καλά συνδέονται οι έννοιες. Δεν υπάρχει ένας μοναδικός «σωστός» χάρτης, κάτι που υποστηρίζει την ατομική δημιουργία νοήματος και την ανάπτυξη.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Εστίαση σε βασικές δεξιότητες
 - Συνδεσιμότητα
- Εστίαση σε συμπληρωματικές/δευτερεύουσες δεξιότητες
 - Εκτίμηση των ανθρώπων και της φύσης
 - Κριτική σκέψη,
 - Δημιουργικότητα

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
Μαθητές ηλικίας 6-10 ετών	Όλη η τάξη σε μικρές ομάδες	15-25 λεπτά / δραστηριότητα

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

Αυτή η δραστηριότητα χρησιμοποιεί ένα απλό συμβολικό αντικείμενο για να βοηθήσει τα παιδιά να παρατηρήσουν πώς συνδέονται μεταξύ τους και πώς μπορούν να ενισχύσουν τη σύνδεση μέσω μικρών ενεργειών.

Οι εκπαιδευτικοί εισάγουν μια κεντρική έννοια, παρουσιάζουν ένα απλό παράδειγμα και, στη συνέχεια, ζητούν από τα παιδιά να εργαστούν μόνα τους ή σε μικρές ομάδες για να δημιουργήσουν τον δικό τους μικρό «χάρτη σχέσεων» χρησιμοποιώντας μια απλή δομή που ονομάζεται 3–2–1.

Κανόνες 3–2–1:

- 3 ΠΟΙΟΙ: ονομάστε 3 άτομα/ομάδες που συνδέονται με το αντικείμενο
- 2 ΠΩΣ: επιλέξτε 2 τρόπους με τους οποίους συνδέονται (βοήθεια/κοινή χρήση/συζήτηση/μάθηση)
- 1 ΤΙ ΤΩΡΑ: επιλέξτε 1 μικρή πράξη για να ενισχύσετε τη σύνδεση (Προαιρετικός υποστηρικτικός σύνδεσμος: ένας τρόπος να φροντίζουμε τα κοινά υλικά/τη φύση.) **Προτεινόμενη βήμα-βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας:**

Προετοιμασία της δραστηριότητας:

Ο εκπαιδευτικός επιλέγει μια κεντρική ιδέα που συνδέεται με τη συνδεσιμότητα — κάτι με το οποίο τα παιδιά μπορούν να ταυτιστούν τόσο σε τοπικό επίπεδο όσο και πέρα από αυτό (π.χ., «Πώς συνδέονται

τα παιδιά της τάξης μας με παιδιά σε άλλα μέρη;», «Τι βοηθά τους ανθρώπους στην πόλη μας να παραμένουν υγιείς και πώς μας βοηθούν άλλα μέρη;», «Πώς μοιραζόμαστε ιδέες, αγαθά ή βοήθεια με τους άλλους;»).

Ο εκπαιδευτικός δημιουργεί έναν απλό χάρτη-παράδειγμα σε μια μεγάλη αφίσα ή ψηφιακό πίνακα, χρησιμοποιώντας εικόνες και λέξεις ως πρότυπο: Ξεκινήστε με την κεντρική έννοια («Η Κοινότητά μας» ή «Βοηθώντας ο ένας τον άλλον») και σχεδιάστε κλάδους προς ανθρώπους, μέρη, τρόπους σύνδεσης και δράσεις. Δώστε κενό χαρτί ή έτοιμα πρότυπα κόμβων, μαρκαδόρους, αυτοκόλλητα και μικρές κάρτες με εικονίδια (σφαίρα, καρδιά, χέρια, βέλη) για βοήθεια. Προετοιμάστε κάρτες με καθοδηγητικές ερωτήσεις όπως «Ποιος συμμετέχει σε αυτό;», «Πώς βοηθάμε ο ένας τον άλλον;», «Τι μεταφέρεται μεταξύ μας;» και «Τι μπορούμε να κάνουμε μαζί;»

Οδηγίες για τους μαθητές:

«Θα φτιάξουμε έναν εννοιολογικό χάρτη για να δείξουμε πώς είμαστε όλοι συνδεδεμένοι. Ξεκινήστε με τη βασική ιδέα στη μέση. Στη συνέχεια, προσθέστε τα άτομα, τα μέρη και τα πράγματα που μας συνδέουν — όπως φίλοι, οικογένεια, το φαγητό που μοιραζόμαστε ή τα μηνύματα που στέλνουμε. Χρησιμοποιήστε λέξεις, εικόνες και βέλη για να δείξετε πώς συνδέονται τα πράγματα. Συζητήστε με τον συμμαθητή σας ή την ομάδα σας και προσπαθήστε να συμπεριλάβετε πράγματα που βρίσκονται κοντά μας, αλλά και μακριά. Δεν υπάρχει λάθος χάρτη — απλώς δείξτε τι παρατηρείτε σχετικά με το πώς ανήκουμε και βοηθάμε ο ένας τον άλλον.»

Διεξαγωγή της δραστηριότητας – βήμα προς βήμα πρακτική περιγραφή/οδηγίες

Βήμα 1: Φτιάξτε μαζί έναν χάρτη ως πρότυπο: Ο εκπαιδευτικός δημιουργεί ένα μεγάλο παράδειγμα μαζί με την τάξη. Για παράδειγμα, ξεκινήστε με το «Το σχολείο μας» στο κέντρο, συνδέστε το με «Φίλους», «Οικογένειες», «Παιδιά σε άλλες πόλεις», «Μοιραζόμαστε βιβλία» κ.λπ., και προσθέστε απλά βέλη που δείχνουν «στέλνω», «βοηθάω», «μαθαίνω από». Τα παιδιά προτείνουν ιδέες και ο εκπαιδευτικός τις σχεδιάζει, ονομάζοντας τις συνδέσεις φωναχτά.

Βήμα 2: Ατομική ή ομαδική ανταλλαγή ιδεών: Τα παιδιά σκέφτονται ή συζητούν με τους συμμαθητές τους για πράγματα που τα συνδέουν με άλλους (π.χ. «Ο ξάδελφός μου σε άλλη πόλη», «Το διαδίκτυο όπου μοιραζόμαστε φωτογραφίες», «Η βοήθεια σε έναν νέο μαθητή»). Χρησιμοποιούν κάρτες με εικονίδια ή γράφουν/ζωγραφίζουν ιδέες σε αυτοκόλλητα σημειώματα.

Βήμα 3: Δημιουργία του εννοιολογικού χάρτη: Χρησιμοποιώντας τις σημειώσεις τους, τα παιδιά τοποθετούν την κεντρική ιδέα στο κέντρο του δικού τους χάρτη και προσθέτουν κλάδους: άτομα, μέρη, ενέργειες, συναισθήματα και τρόπους με τους οποίους συνδέονται. Ζωγραφίζουν βέλη και επισημαίνουν πώς σχετίζονται τα πράγματα (π.χ., «Στέλνουμε γράμματα σε φίλους αλληλογραφίας», «Η βοήθεια μας κάνει να νιώθουμε κοντά», «Μαθαίνοντας από τους άλλους μαθαίνουμε νέα παιχνίδια»). Ο εκπαιδευτικός περιφέρεται στην τάξη, θέτει καθοδηγητικές ερωτήσεις και προτρέπει τη συμπερίληψη διαφορετικών επιπέδων (τοπικό/οικογενειακό και πιο μακρινό).

Βήμα 4: Ανταλλαγή με μια μικρή ομάδα: Τα παιδιά σχηματίζουν μικρές ομάδες, δείχνουν ο ένας στον άλλο τους χάρτες τους, εξηγούν μία ή δύο συνδέσεις και θέτουν μια ερώτηση όπως «Πώς συνδέσαι με κάποιον που βρίσκεται μακριά;». Μπορούν να συνδυάσουν τους χάρτες τους ή να συμπληρώσουν ο ένας τον χάρτη του άλλου.

Βήμα 5: Σύνοψη της τάξης: Εθελοντές ή ομάδες προσθέτουν βασικές ιδέες από τους χάρτες τους σε έναν μεγάλο χάρτη της τάξης, επισημαίνοντας κοινές και εκπληκτικές συνδέσεις. Ο εκπαιδευτικός τονίζει

πώς μικρές πράξεις ή σχέσεις εκτείνονται πέρα από την τάξη (π.χ., το να μοιράζεσαι σνακ σημαίνει να σκέφτεσαι τον αγρότη που καλλιεργήσε τα τρόφιμα).

Βήμα 6: Σύνδεση με δράση ή αναστοχασμός: Τα παιδιά επιλέγουν μία σύνδεση από τον χάρτη τους και λένε ή ζωγραφίζουν κάτι μικρό που μπορούν να κάνουν για να την ενισχύσουν (π.χ. να στείλουν ένα ευγενικό σημείωμα, να βοηθήσουν έναν νέο φίλο, να μάθουν κάτι από ένα άλλο μέρος). Το προσθέτουν ως νέο κόμβο ή σημείωση.

Σημειώσεις για τη διάταξη της τάξης σε εσωτερικό ή εξωτερικό χώρο

Συνήθως σε εσωτερικό χώρο, αλλά όχι απαραίτητα. Μια σχολική αίθουσα ή ένας χώρος κατάλληλος για ομαδική εργασία. Τα θρανία τοποθετημένα σε ζεύγη ή μικρές ομάδες· ο εκπαιδευτικός μπροστά με ένα αντικείμενο και έναν πρότυπο χάρτη.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

- Κάνει τη σκέψη ορατή, εισάγει την ιδέα των συνδέσεων μεταξύ ανθρώπων και τόπων και παρέχει ένα ασφαλές πρότυπο προς μίμηση.
- Ενεργοποιεί την προσωπική εμπειρία της συνδεσιμότητας και ξεκινά τη συλλογή δομικών στοιχείων για τον χάρτη.
- Ενθαρρύνει την οργάνωση ιδεών σχετικά με τις σχέσεις, την πολυπλοκότητα των συνδέσεων και την αμοιβαία επιρροή.
- Αναπτύσσει βασικές δεξιότητες για τη δημιουργία και τη διατήρηση συνδέσεων: επικοινωνία, ενσυναίσθηση και κατανόηση των προοπτικών των άλλων — αναγνώριση ομοιοτήτων και νέων συνδέσεων.
- Ενισχύει τη συλλογική αίσθηση σύνδεσης, δείχνοντας μοτίβα και πώς οι ατομικοί χάρτες συμβάλλουν στη διαμόρφωση μιας ευρύτερης εικόνας.
- Προχωρά από την αναγνώριση στην ευθύνη — καθιστώντας τη σύνδεση εφαρμόσιμη.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

- Οι μαθητές μπορούν να ονομάσουν άτομα, τόπους και δράσεις που τους συνδέουν σε τοπικό επίπεδο και πέρα από αυτό.
- Οι μαθητές δείχνουν πώς σχετίζονται αυτές οι συνδέσεις (ποιος βοηθά ποιον, πώς διαδίδονται οι ιδέες, πώς εξαπλώνεται η αλληλεγγύη).
- Οι μαθητές επικοινωνούν σχετικά με τους χάρτες τους, θέτοντας ερωτήσεις και απαντώντας σε αυτές για να κατανοήσουν τους άλλους.
- Τα παιδιά αναγνωρίζουν κοινά σημεία σύνδεσης με τους συμμαθητές τους και ανακαλύπτουν νέα.
- Οι μαθητές εντοπίζουν τουλάχιστον μία μικρή πράξη που μπορεί να ενισχύσει μια σύνδεση.
- Οι μαθητές χρησιμοποιούν απλή γλώσσα και εικόνες για να εξηγήσουν πώς αυτοί και οι άλλοι αποτελούν μέρος μιας ευρύτερης κοινότητας.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το μάθημα

Παραδείγματα γενικής σύνδεσης με το πρόγραμμα σπουδών

- **Φυσικές Επιστήμες:** Οι μαθητές δημιουργούν έναν απλό χάρτη που δείχνει τι χρειάζονται τα φυτά για να αναπτυχθούν (ήλιο, νερό, χώμα) ή τα στάδια του κύκλου του νερού χρησιμοποιώντας σχέδια και βέλη.
- **Μαθηματικά:** Τα παιδιά φτιάχνουν έναν χάρτη που δείχνει πώς οι αριθμοί μπορούν να προστεθούν, να χωριστούν (π.χ. αριθμητικοί δεσμοί) ή να ομαδοποιηθούν χρησιμοποιώντας οπτικά μοντέλα.
- **Γλώσσα:** Οι μαθητές δημιουργούν έναν χάρτη χαρακτήρων με χαρακτηριστικά, ενέργειες και συναισθήματα, χρησιμοποιώντας εικόνες και λέξεις-κλειδιά από μια ιστορία που διάβασαν.
- **Ιστορία/Κοινωνικές Επιστήμες:** Τα παιδιά χαρτογραφούν τις αλλαγές στα μέσα μεταφοράς με την πάροδο του χρόνου, χρησιμοποιώντας σχέδια και απλές επιγραφές για να συγκρίνουν το «τότε» με το «τώρα».
- **Περιβαλλοντικές Σπουδές:** Οι μαθητές φτιάχνουν έναν χάρτη καιρού που δείχνει διαφορετικούς τύπους καιρού και πώς να προετοιμαστούν για αυτούς, χρησιμοποιώντας εικονίδια και σύντομες περιγραφές.
- **Αγωγή Ζωής:** «Καλωσορίζοντας έναν νέο συμμαθητή», «Να είσαι φιλικός». Επεκτείνετε σε «Να λες γεια», «Να ξεναγείς κάποιον», «Να μοιράζεσαι ένα παιχνίδι», «Να μαθαίνεις το όνομά του», «Να νιώθεις ασφαλής». Δείξτε πώς αυτές οι ενέργειες συνδέονται με την ενίσχυση της κοινότητας.

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

- Χαρτιά διαφόρων μεγεθών (A3, A4, καρτέλες, χαρτί διαγράμματος)
- Χρωματιστά μολύβια
- Μαρκadόροι (διάφορα μεγέθη μύτης)
- Post-it (διάφορα χρώματα/μεγέθη)
- Αυτοκόλλητα (για επισήμανση, κατηγοριοποίηση κ.λπ.)
- Ατομικοί πίνακες + μαρκadόροι που σβήνουν Γόμες (προαιρετικά)
- Εικόνες/φωτογραφίες (εκτυπωμένες ή αποκομμένες)
- Διαδικτυακές πλατφόρμες/λογισμικό (προαιρετικά) (π.χ. Google Drawings, Jamboard, CmapTools, συνεργατικά έγγραφα)

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Ποιος περιλαμβάνεται στον χάρτη σου; Για ποιον νοιαζόμαστε;
- Πώς συνδέεται αυτό το άτομο ή αυτός ο τόπος με εσάς;
- Τι μπορούμε να κάνουμε για να βελτιώσουμε αυτή τη σύνδεση;
- Υπάρχει κάποιος μακριά με τον οποίο εξακολουθούμε να έχουμε σύνδεση; Πώς;
- Τι έχουμε κοινό στους χάρτες μας;
- Ανακάλυψες κάποια νέα σύνδεση από τον χάρτη του φίλου σου;
- Ποιο μέρος του χάρτη σου δείχνει ανθρώπους που βοηθούν ο ένας τον άλλον;
- Τι λέει ο χάρτης σου για το πώς ανήκουμε ο ένας στον άλλο;
- Ποια μικρή πράξη πρόσθεσες σήμερα στον χάρτη σου;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** οι μαθητές δεν ξέρουν από πού να ξεκινήσουν:

Συμβουλή: Δώστε ένα αρχικό κόμβο ή μια εικόνα (π.χ., «Εγώ» → «Οικογένεια») και μερικά παραδείγματα μίνι-κόμβων· χρησιμοποιήστε προτροπές με προτάσεις ή εικόνες.

- **Πρόκληση:** Τα παιδιά απλώς ζωγραφίζουν και δεν εξηγούν.

Συμβουλή: Ζητήστε τους να προσθέσουν μία λέξη ή να συζητήσουν με έναν συμμαθητή τους για το «Γιατί συνδέεται αυτό;» πριν προχωρήσουν.

- **Πρόκληση:** Σε μερικούς χάρτες λείπουν οι μακρινές συνδέσεις.

Συμβουλή: Δώστε την υπόδειξη «Ποιος σε βοηθάει ακόμα κι αν δεν είναι εδώ;» ή δείξτε μια φωτογραφία ενός μακρινού μέρους και ρωτήστε: «Πώς μπορεί αυτό το μέρος να συνδέεται με εμάς;»

- **Δυσκολία:** Χάρτες γεμάτοι και ακατάστατοι.

Συμβουλή: Διδάξτε τους απλή ομαδοποίηση — χρησιμοποιήστε χρώματα ή σχήματα για να δείξετε «ανθρώπους», «μέρη», «δράσεις», ώστε να είναι πιο εύκολο να διαβαστεί.

- **Πρόκληση:** Παιδιά που διστάζουν να μοιραστούν.

Συμβουλή: Ζητήστε τους να δείξουν πρώτα ένα μικρό κομμάτι ή ζευγαρώστε τους με έναν συμμαθητή για να το περιγράψουν μαζί.

- **Πρόκληση:** Να τους κατακλύσουν πάρα πολλές ιδέες.

Συμβουλή: Εφαρμόστε το βήμα «top three»: επιλέξτε τις τρεις ισχυρότερες συνδέσεις και κυκλώστε τις.

- **Δυσκολία:** Ξεχάστηκε το βήμα δράσης.

Συμβουλή: Δώστε τους ένα μικρό αυτοκόλλητο σημείωμα για να προσθέσουν τη δράση «Θα...» απευθείας στον χάρτη τους.

- **Δυσκολία:** Οι μαθητές δυσκολεύονται με τις λέξεις που δείχνουν τον τρόπο.

Συμβουλή: Χρησιμοποιήστε εικονίδια και μια μικρή λίστα λέξεων· επιτρέψτε τους να δείξουν με το δάχτυλο αντί να γράψουν.

- **Δυσκολία:** Οι ενέργειες γίνονται μη ρεαλιστικές («να σώσω ολόκληρο τον κόσμο»).

Συμβουλή: Ρωτήστε: «Μπορούμε να το κάνουμε σήμερα ή αυτή την εβδομάδα;» Καθοδηγήστε τους προς μικρά βήματα.

- **Δυσκολία:** Μερικοί μαθητές δεν συμμετέχουν εξίσου.

Συμβουλή: Ένα παιδί ζωγραφίζει, ένα επιλέγει το ΠΟΙΟΣ, ένα επιλέγει τη δράση — εναλλάξτε τους ρόλους.

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προσαρμόσουν τη χαρτογράφηση εννοιών σε τρία επίπεδα δυσκολίας.

- **Αρχάριοι μαθητές (6-7 ετών):** Δώστε μια πολύ σαφή κεντρική ιδέα, δημιουργήστε ένα πλήρες απλό χάρτη με εικόνες και λέξεις, παρέχετε αρχικούς κλάδους (όπως «Οικογένεια», «Φίλοι») και χρησιμοποιήστε υποδείξεις για να βοηθήσετε τα παιδιά να προσθέσουν μία ή δύο συνδέσεις· κρατήστε το βήμα δράσης συγκεκριμένο (π.χ., «Πες γεια σε κάποιον νέο»)
- **Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):** Αφήστε τα παιδιά να επιλέξουν ένα σχετικό κεντρικό θέμα, ενθαρρύνετε την ανταλλαγή σε ζεύγη για να προσθέσουν περισσότερα επίπεδα (τοπικές και πιο μακρινές συνδέσεις), ζητήστε να επισημάνουν πώς σχετίζονται τα πράγματα (π.χ. «βοηθά», «στέλνει», «μαθαίνει από») και καθοδηγήστε τα να επιλέξουν μια κοινή μικρή δράση με έναν συμμαθητή.
- **Μαθητές ειδικών γνώσεων (9-10 ετών):** Οι μαθητές δημιουργούν χάρτες με πολλαπλά επίπεδα (άτομα, μέρη, ενέργειες, συναισθήματα), συγκρίνουν και συνδυάζουν χάρτες σε μικρές ομάδες, εντοπίζουν επικαλυπτόμενα θέματα και συνδημιουργούν έναν «μεγάλο χάρτη» της τάξης με

κοινά σημεία δράσης· επίσης, αναστοχάζονται σχετικά με το πώς άλλαξε ο δικός τους χάρτης αφού άκουσαν τους άλλους.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

- Ποια νέα σύνδεση ανακάλυψες σήμερα;
- Ποιον πρόσθεσες στον χάρτη σου που δεν είχες σκεφτεί πριν;
- Τι σου έμαθε ο χάρτης του φίλου σου;
- Ποιο μέρος του χάρτη σου σε κάνει να νιώθεις ευγνωμοσύνη;
- Ποιο είναι ένα μικρό πράγμα που μπορείς να κάνεις για να βοηθήσεις κάποιον με τον οποίο είσαι συνδεδεμένος;
- Άλλαξε ο χάρτης σου μετά τη συζήτηση με τους άλλους; Πώς;
- Υπήρχε κάποιος που θέλεις να προσθέσεις τώρα που τον θυμήθηκες;
- Πώς δείχνει ο χάρτης σου ότι ανήκουμε μαζί;
- Τι θα κάνεις με την ιδέα σου για τη σύνδεση αυτή την εβδομάδα;

3.10.3 Η μέθοδος Jigsaw (μωσαϊκό)

Σύντομη περιγραφή και κανόνες εφαρμογής της μαθησιακής δραστηριότητας

Η μέθοδος Jigsaw αναπτύχθηκε από έναν Αμερικανό κοινωνικό ψυχολόγο το 1971 με σκοπό την αποφυγή συγκρουσιακών καταστάσεων και την ενίσχυση της συνεργασίας μέσω της ενδυνάμωσης των σχέσεων μεταξύ των μαθητών. Η ουσία της μεθόδου έγκειται στο ότι το μαθησιακό περιεχόμενο χωρίζεται (όπως ένα παζλ) σε τόσα μέρη όσα είναι τα μέλη κάθε βασικής ομάδας (η λεγόμενη ομάδα jigsaw).

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια εστίαση δεξιοτήτων
 - Συνδεσιμότητα
- Συμπληρωματική/Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
 - Εκτίμηση των ανθρώπων και της φύσης
 - Ενσυναίσθηση

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
Μαθητές ηλικίας 6-10 ετών	Όλη η τάξη σε μικρές ομάδες (3-4, 5-6, 7-8 μαθητές ανά ομάδα, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της ηλικίας τους)	15-25 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας

Κάθε μαθητής λαμβάνει ένα «κομμάτι του μωσαϊκού» (ένα τμήμα του περιεχομένου του μαθήματος, πληροφορίες, μια εργασία σχετική με το μάθημα κ.λπ.), το οποίο αρχικά επεξεργάζεται και μελετά μαζί με τους άλλους μαθητές που έλαβαν το ίδιο κομμάτι (σε μια λεγόμενη ομάδα ειδικών). Στη συνέχεια, οι «ειδικοί» επιστρέφουν στις δικές τους ομάδες ψηφιδωτού και διδάσκουν το συγκεκριμένο τμήμα τους στους συμμαθητές τους. Η πλήρης συνολική εικόνα (το πρόγραμμα σπουδών) συμπληρώνεται μόνο όταν ο καθένας συνεισφέρει τη δική του συγκεκριμένη γνώση στην ομάδα. Ο βασικός κανόνας: κανείς δεν μπορεί να κατακτήσει ολόκληρη την ύλη χωρίς την ενεργή βοήθεια των άλλων.

1. **Προετοιμασία:** Ο εκπαιδευτικός χωρίζει το διδακτικό υλικό που έχει ανατεθεί για την συγκεκριμένη ημέρα σε 3–4–5–6 τμήματα (ανάλογα με το μέγεθος της ομάδας) και αναθέτει το υλικό στις ομάδες Α, Β, Γ, Δ, Ε και ΣΤ.
2. **Σχηματισμός ομάδων «μωσαϊκού»:** Οι μαθητές χωρίζονται σε ετερογενείς ομάδες συγκεκριμένου μεγέθους (μέγ. 4 μαθητές για τα 6χρονα, μέγ. 8 μαθητές για τα 10χρονα). Σε κάθε μαθητή ανατίθεται ένα γράμμα/χρώμα. Αναθέτουμε ένα τμήμα του προγράμματος σπουδών σε κάθε γράμμα/χρώμα, έτσι ώστε κάθε ομάδα μωσαϊκού να έχει ένα άτομο υπεύθυνο για ένα συγκεκριμένο υπόθεμα. Με αυτόν τον τρόπο, κάθε ομάδα μωσαϊκού μπορεί να καλύψει ολόκληρο το διδακτικό υλικό της ημέρας με τη συνεργασία των μελών της. Είναι σημαντικό κάθε μαθητής να έχει πρόσβαση μόνο στο υλικό που σχετίζεται με το δικό του θέμα.
3. Κάθε μαθητής διαβάζει και επεξεργάζεται το υποθέμα που του έχει ανατεθεί.
4. **Εργασία σε ομάδες ειδικών:** Μόλις ολοκληρωθεί αυτό (Βήμα 3), οι μαθητές αποχωρούν προσωρινά από την ομάδα «μωσαϊκού» και σχηματίζουν τις λεγόμενες ομάδες ειδικών, δηλαδή όσοι έχουν το ίδιο γράμμα/χρώμα κάθονται σε ένα νέο τραπέζι (όλοι οι «Α» σε ένα τραπέζι, όλοι

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

- οι «Β» σε ένα άλλο κ.ο.κ.). Μαζί, συζητούν το δικό τους θέμα ή το τμήμα του μαθήματος και, με βάση τις κοινές γνώσεις τους, δομούν το «τμήμα του μαθήματος» και αποφασίζουν πώς θα το διδάξουν/μοιραστούν με τους άλλους.
5. **Επιστροφή στην ομάδα «μωσαϊκό»:** Κάθε μαθητής επιστρέφει στην αρχική του ομάδα «μωσαϊκό». Οι μαθητές παρουσιάζουν τα δικά τους υποθέματα στα άλλα μέλη της ομάδας «μωσαϊκό». Τα άλλα μέλη μπορούν να θέσουν διευκρινιστικές ερωτήσεις για να βεβαιωθούν ότι έχουν κατανοήσει πλήρως το συγκεκριμένο τμήμα της διδακτικής ύλης.
 6. **Ο εκπαιδευτικός παρακολουθεί τη δουλειά των ομάδων «μωσαϊκού» και παρεμβαίνει αν χρειαστεί.** Είναι ακόμη καλύτερο αν ο μαθητής που ηγείται της ομάδας «μωσαϊκού» μπορεί να διαχειριστεί την κατάσταση ανεξάρτητα.
 7. **Ομαδική εργασία:** Η ομάδα λαμβάνει μια εργασία που μπορεί να επιλύσει μόνο συνδυάζοντας τα διάφορα στοιχεία πληροφοριών.
 8. **Αξιολόγηση της γνώσης της ύλης από όλους τους μαθητές.** Αυτό είναι που δίνει στη δραστηριότητα των ομάδων «μωσαϊκού» το ενδιαφέρον της και κάνει τους μαθητές να ενδιαφέρονται πραγματικά να συμμετέχουν ουσιαστικά και να δίνουν προσοχή στους συμμαθητές τους.

Σημειώσεις για τη διάταξη της αίθουσας διδασκαλίας (εσωτερικού/εξωτερικού χώρου)

Αυτή η μέθοδος λειτουργεί καλύτερα σε εσωτερικούς χώρους, αλλά είναι επίσης κατάλληλη για εξωτερικούς χώρους. Για χρήση σε εσωτερικούς χώρους/τάξη, απαιτούνται καρέκλες και τραπέζια που μετακινούνται εύκολα. Δημιουργήστε ειδικούς «σταθμούς εμπειρογνομόνων» στις γωνίες της αίθουσας, έτσι ώστε οι ομάδες να μην ενοχλούν η μία την άλλη και να είναι σαφώς διαχωρισμένες από τα αρχικά τους τραπέζια.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα τη συγκεκριμένη δεξιότητα;

Η μέθοδος Jigsaw απαιτεί λόγω της δομής της από τους μαθητές να συνδεθούν μεταξύ τους και να δίνουν προσοχή ο ένας στον άλλον. Αναπτύσσεται ένα αίσθημα θετικής αλληλεξάρτησης τόσο στην ομάδα των ειδικών όσο και στην ομάδα που συναρμολογείται στο τέλος (Jigsaw). Μέσω αυτού, οι μαθητές κατανοούν ότι δεν μπορούν να είναι τόσο επιτυχημένοι μόνοι τους όσο μπορούν ως ομάδα, και ότι χρειάζονται τους συμμαθητές τους.

Και στις δύο περιπτώσεις (ομάδα «μωσαϊκού», ομάδα ειδικών) σχηματίζεται μια ετερογενής ομάδα. Στην ομάδα ειδικών, ακόμη και το παιδί με τις λιγότερες ακαδημαϊκές ικανότητες πρέπει να κατανοήσει το συγκεκριμένο περιεχόμενο του μαθήματος, οπότε τα μέλη της ομάδας μαθαίνουν να παρέχουν υπεύθυνη βοήθεια σε όσους τη χρειάζονται, καθώς και ότι ο καθένας μπορεί να έχει μια καλή ιδέα σχετικά με ένα συγκεκριμένο θέμα.

Όταν ένας μαθητής που νιώθει άγχος, περιθωριοποιημένος ή με λιγότερες δεξιότητες επιστρέφει στην ομάδα του ως «ειδικός», οι άλλοι υποχρεώνονται να του δώσουν προσοχή και να εκτιμήσουν τις γνώσεις του, γεγονός που ενισχύει ριζικά την κοινωνική του θέση και τη σύνδεσή του με την ομάδα.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Χρησιμοποιώντας την τεχνική αυτή τακτικά και συνειδητά, οι μαθητές:

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανακλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

- συνειδητοποιούν ότι ο καθένας είναι σημαντικός σε μια κοινότητα
- είναι σε θέση να ακούν προσεκτικά και να ενθαρρύνουν ο ένας τον άλλον καθώς μοιράζονται τις γνώσεις τους
- κατανοούν ότι δεν μπορούν να επιτύχουν τόσο καλά μόνοι τους όσο μπορούν ως ομάδα
- αναγνωρίζουν τη σημασία των σχέσεων και ότι χρειάζονται τους συμμαθητές τους ανεξάρτητα από την κοινωνική τους θέση
- είναι σε θέση να βοηθούν εθελοντικά όσους έχουν ανάγκη
- κατανοούν ότι ο καθένας μπορεί να έχει μια καλή ιδέα για ένα συγκεκριμένο θέμα.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με τα μαθήματα

Αυτή η μέθοδος μπορεί να ενσωματωθεί σε οποιοδήποτε μάθημα. Για παιδιά ηλικίας 6–10 ετών, αντί για ανάγνωση, χρησιμοποιούμε εικόνες, αντικείμενα ή σύντομα κείμενα με κεφαλαία γράμματα

- **Ανάγνωση (Αλφαριθμητισμός):** Χωρίζουμε μια ιστορία σε 4 μέρη (Αρχή, Περίπλοκη κατάσταση, Σημείο καμπής, Κατακλείδα) (για τα μικρότερα παιδιά, αυτά μπορούν επίσης να είναι 4 εικόνες). Οι ομάδες των ειδικών κατανοούν το δικό τους μέρος. Στην ομάδα του μωσαϊκού, ο καθένας πρέπει να διηγηθεί το δικό του μέρος, ώστε η ιστορία να συντεθεί, και στη συνέχεια πρέπει να συνεργαστούν για να τακτοποιήσουν τα κομμάτια της ιστορίας σε ένα συνεκτικό σύνολο.
- **Περιβαλλοντικές Σπουδές:** Θέμα: Τα μέρη ενός φυτού. Οι 4 ομάδες ειδικών: Ρίζα, Στέλεχος, Φύλλο, Άνθος. Μαθαίνουν τη λειτουργία του μέρους τους. Στην ομάδα «μωσαϊκό», πρέπει να συναρμολογήσουν ξανά το φυτό, και ο καθένας εξηγεί τι κάνει το δικό του μέρος για να βοηθήσει το φυτό να επιβιώσει.
- **Εμπλουτισμός λεξιλογίου (λεξιλόγιο ξένης ή μητρικής γλώσσας):** Η ομάδα λαμβάνει 4 νέες λέξεις. Κάθε ομάδα ειδικών παίρνει μία λέξη· πρέπει να μάθουν την προφορά και τη σημασία της και να επινοήσουν μια πρόταση για να την επεξηγήσουν. Στην ομάδα μωσαϊκού, διδάσκουν τη λέξη και τη χειρονομία στους συμμαθητές τους και σχηματίζουν ένα νόημα κείμενο από τις προτάσεις. Οι προτάσεις μπορούν να τροποποιηθούν στην ομάδα μωσαϊκού.
- **Γραμματική:** Θέμα: Σημεία στίξης στο τέλος των προτάσεων. Οι 4 ειδικοί: Τελεία (δηλωτική πρόταση), Ερωτηματικό (ερώτηση), Θαυμαστικό (επιφώνηση, ευχή). Οι ειδικοί επινοούν από 2 παραδειγματικές προτάσεις ο καθένας. Στην ομάδα βάσης, οι μαθητές λαμβάνουν ένα κείμενο χωρίς σημεία στίξης και οι ειδικοί πρέπει να τους υποδείξουν πού πρέπει να τοποθετηθεί το κάθε σημείο.

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση

- Διδακτικό υλικό, πληροφορίες και εργασίες χωρισμένες σε ίσα μέρη.
- Ετικέτες/κάρτες με χρωματικό κώδικα ή αριθμημένες (ώστε τα παιδιά να γνωρίζουν σε ποια ομάδα ειδικών ανήκουν).
- Φύλλο εργασίας για την τελική συγκέντρωση.
- Οποιαδήποτε άλλα γραφικά είδη (μαρκαδόροι, αυτοκόλλητα Post-it κ.λπ.)

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Στην ομάδα ειδικών: «Είστε όλοι σίγουροι ότι καταλαβαίνετε το κομμάτι μας; Πώς θα το εξηγήσουμε στους άλλους ώστε να το καταλάβουν και αυτοί;»
- Στην ομάδα του μωσαϊκού: «Ποιο κομμάτι λείπει ακόμα από την πλήρη εικόνα; Ποιος είναι ο επόμενος που θα δώσει εξηγήσεις;»

- Κατά την αξιολόγηση: «Πώς σας βοήθησε ο συνεργάτης σας να κατανοήσετε την εργασία σήμερα;»

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Ένας μαθητής στην ομάδα ειδικών δεν κατανοεί πλήρως την ύλη και, ως εκ τούτου, διδάσκει λανθασμένα την ομάδα μωσαϊκού.

Συμβουλή: Ο εκπαιδευτικός πρέπει να παρακολουθεί πολύ προσεκτικά τις ομάδες ειδικών ενώ εργάζονται. Πριν επιστρέψουν στις βασικές τους ομάδες, ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να κάνει έναν γρήγορο έλεγχο!

- **Πρόκληση:** Κατά την αλλαγή θέσεων (από την ομάδα ειδικών πίσω στην αρχική ομάδα) δημιουργείται χάος και θόρυβος.

Συμβουλή: Χρησιμοποιήστε οπτικά ή ακουστικά σήματα (π.χ., ένα κουδούνι σηματοδοτεί ότι ο χρόνος τελείωσε· στο δεύτερο κουδούνι, οι μαθητές πρέπει να μετακινηθούν σιωπηλά).

- **Πρόκληση:** Οι κυρίαρχοι μαθητές αναλαμβάνουν τον έλεγχο της συζήτησης στην ομάδα ειδικών και εξηγούν τα πράγματα ακόμη και εκ μέρους των πιο ήσυχων «ειδικών».

Συμβουλή: Εισάγετε ένα «ραβδί λόγου». Στην ομάδα βάσης, μόνο το άτομο που κρατά το «ραβδί» μπορεί να μιλήσει· οι άλλοι πρέπει να σηκώσουν το χέρι τους αν θέλουν να κάνουν μια ερώτηση.

- **Πρόκληση:** Τα μικρότερα παιδιά (ηλικίας 6–7 ετών) δεν μπορούν να διαβάσουν κείμενο ανεξάρτητα στην ομάδα ειδικών.

Συμβουλή: Χρησιμοποιήστε αντικείμενα και εικόνες.

- **Πρόκληση:** Με τα μικρότερα παιδιά, είναι πιο συνηθισμένο, καθώς επιστρέφουν στην ομάδα-μωσαϊκό τους, να ξεχνούν ή να μην θυμούνται πλήρως όλα όσα συζητήθηκαν.

Συμβουλή 1: Αποτρέψτε αυτό το πρόβλημα. Ζητήστε από τους μαθητές να στραφούν προς τον συμμαθητή που κάθεται δίπλα τους στην ομάδα ειδικών και να του πουν τις 2–3 προτάσεις που θα μοιραστούν αργότερα με την ομάδα βάσης τους. Η επανάληψη φωναχτά βοηθά στην εδραίωση των πληροφοριών.

Συμβουλή 2: Αν αυτό συμβαίνει ήδη στην ομάδα του μωσαϊκού, τότε ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να παρακολουθεί τη διαδικασία και, αν διαπιστώσει καθυστέρηση, να παρεμβαίνει διακριτικά στη δουλειά της ομάδας. Μην αναλάβετε εσείς τον έλεγχο, αλλά κατευθύνετε την προσοχή του μαθητή· ίσως να αναφερθείτε σε μια στιγμή από το τραπέζι των ειδικών («Θυμάσαι, εσύ και ο Réter γελάγατε μόλις πριν για το πώς...»).

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

- **Αρχάριοι μαθητές (6-7 ετών):** Οι πληροφορίες για τους ειδικούς είναι καθαρά οπτικές (κάρτες, εικόνες, φυσικά αντικείμενα). Η διδασκαλία περιλαμβάνει την επίδειξη και την ονομασία του δικού τους κομματιού στην ομάδα. Μην χωρίζετε την εργασία ή τις ομάδες σε περισσότερα από 4 μέρη.
- **Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):** Διαβάζουν και κατανοούν σύντομες, απλές παραγράφους. Όταν επιστρέφουν στην αρχική τους ομάδα, πρέπει να συνοψίσουν με δικά τους λόγια ό,τι έμαθαν και να απαντήσουν στις ερωτήσεις των συμμαθητών τους. Η εργασία και οι ομάδες μπορούν να χωριστούν σε ομάδες έως 6 μαθητών
- **Μαθητές-ειδικοί (9-10 ετών):** Μακρύτερα κείμενα με πολλές παραγράφους. Η εργασία για τις ομάδες των ειδικών δεν είναι μόνο να κατανοήσουν το κείμενο, αλλά και να προετοιμάσουν μια

σύντομη παρουσίαση ή μια οπτική εξήγηση (π.χ. ένα νοητικό χάρτη) για να διδάξουν τη δική τους ομάδα. Η εργασία και οι ομάδες μπορούν να χωριστούν σε ομάδες έως 8 μαθητών.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

- Πώς ένιωσες γνωρίζοντας ότι η ομάδα σου βασιζόταν στις γνώσεις σου και περίμενε την εξήγησή σου;
- Θα μπορούσε η ομάδα να λύσει την τελική εργασία αν ήσασταν ο μόνος που δούλευε στην ομάδα; Γιατί όχι;
- Πώς νιώσατε όταν ένας συμμαθητής από την ομάδα των ειδικών σας βοήθησε να κατανοήσετε το τμήμα που δεν είχατε διαβάσει;
- Πόσο σας βοήθησε η ομαδική εργασία να μάθετε ολόκληρο το μάθημα;
- Πώς βοήθησε το γεγονός ότι σε όλους στην ομάδα ανατέθηκε ένα διαφορετικό μέρος της εργασίας στην αρχή του μαθήματος; Πώς το σημερινό μάθημα έδειξε ότι ο καθένας έχει κάτι πολύτιμο να προσφέρει;

3.10.4 Το Δίκτυο του Νήματος

Σύντομη περιγραφή και κανόνες διεξαγωγής της μαθησιακής δραστηριότητας

Το «Δίκτυο Νήματος» είναι μια γρήγορη άσκηση ενεργοποίησης (και/ή σπάσιμο πάγου) στην οποία ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί ένα φυσικό αντικείμενο για να διδάξει μια έννοια σχετική με το μάθημα. Σε αυτή την άσκηση, ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί ένα απλό κουβάρι νήματος. Οι μαθητές στέκονται σε κύκλο και, πετώντας το κουβάρι νήματος ο ένας στον άλλο (ενώ κρατούν το νήμα στα χέρια τους), δημιουργούν ένα μεγάλο, φυσικό πλέγμα.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια εστίαση δεξιοτήτων
 - Συνδεσιμότητα
- Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
 - Εκτίμηση των ανθρώπων και της φύσης
 - Ρύθμιση των συναισθημάτων
 - Ευελιξία, Περιέργεια
 - Αίσθημα θαυμασμού και ανοιχτό πνεύμα
 - Δημιουργικότητα

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
Μαθητές ηλικίας 6-10 ετών	ολόκληρη η τάξη	10 – 15 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας:

Σε αυτή την άσκηση, οι μαθητές χρησιμοποιούν ένα απλό κουβάρι νήματος για να απεικονίσουν τις σχέσεις μεταξύ τους, ενώ ο καθένας μοιράζεται τις σκέψεις του σχετικά με το θέμα του τρέχοντος μαθήματος, επιδεικνύει τις υπάρχουσες γνώσεις του ή επιλύει την τρέχουσα εργασία.

Κανόνες:

1. Όλοι πρέπει να έχουν τη σειρά τους (η μπάλα από νήμα μπορεί να πεταχτεί μόνο σε κάποιον που δεν την έχει πάρει ακόμα).
2. Το νήμα πρέπει να κρατιέται σφιχτά, αλλά όχι υπερβολικά.
3. Καθώς ρίχνει το κουβάρι, ο μαθητής πρέπει να απαντήσει σε μια σύντομη ερώτηση που του θέτει ο εκπαιδευτικός.

Διεξαγωγή της δραστηριότητας:

1. **Προετοιμασία του χώρου:** Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να σταθούν σε έναν μεγάλο, ευρύχωρο κύκλο (απομακρύνοντας τα θρανία).
2. **Παρουσίαση του θέματος/της άσκησης/της εργασίας:** Ο εκπαιδευτικός δίνει μια εργασία ανοιχτού τύπου που σχετίζεται με το θέμα του μαθήματος.
3. **Έναρξη του «δικτύου»:** Ο εκπαιδευτικός ξεκινά κρατώντας το άκρο του νήματος, απαντά στην ερώτηση και στη συνέχεια ρίχνει το κουβάρι νήματος σε έναν μαθητή στην άλλη πλευρά του κύκλου.

4. **Πλέξιμο του ιστού:** Ο μαθητής που πιάνει τη μπάλα αρπάζει επίσης το νήμα (μπορεί να το τυλίξει μία φορά γύρω από το δάχτυλό του), απαντά στην ερώτηση και στη συνέχεια ρίχνει τη μπάλα σε κάποιον που δεν την έχει πιάσει ακόμα. Αυτό συνεχίζεται μέχρι η μπάλα να πιαστεί από όλους και να σχηματιστεί ένας μεγάλος, μπερδεμένος ιστός αράχνης στη μέση του κύκλου.
5. **Η συζήτηση:** Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να κάνουν ένα μικρό βήμα πίσω, ώστε ο ιστός να σφίξει. Στη συνέχεια, ζητά από 1–2 μαθητές να αφήσουν το νήμα. Ο ιστός αμέσως χαλαρώνει και χάνει το σχήμα του. «Βλέπετε; Αν κάποιος δεν συμμετέχει ή απουσιάζει, το δίκτυο ολόκληρης της κοινότητας αποδυναμώνεται.» Τι είπαν εκείνοι οι δύο ή τρεις μαθητές που μόλις άφησαν το νήμα, ή ποιες έξυπνες ιδέες συνέβαλαν στη δουλειά μας;

Σημειώσεις για τη διάταξη της τάξης σε εσωτερικό/εξωτερικό χώρο

Αυτή η δραστηριότητα απαιτεί έναν ευρύχωρο χώρο. Τα θρανία και οι καρέκλες πρέπει να σπρωχτούν προς τους τοίχους της αίθουσας, ώστε ολόκληρη η τάξη να μπορεί να σχηματίσει έναν ενιαίο, μεγάλο και αδιάσπαστο κύκλο. Μπορεί επίσης να πραγματοποιηθεί άψογα σε εξωτερικό χώρο, όπως στην αυλή του σχολείου.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα αυτή τη βασική δεξιότητα;

Η συνδεσιμότητα είναι μια αόρατη, αφηρημένη έννοια που μπορεί να είναι δύσκολο να κατανοηθεί από παιδιά ηλικίας 6 έως 10 ετών. Αυτή η ενθουσιώδης άσκηση καθιστά τις συνδέσεις ορατές και φυσικά απτές. Τα παιδιά κρατούν ένα κομμάτι του δικτύου της κοινότητας στα χέρια τους, μεταφορικά και κυριολεκτικά.

Όχι μόνο βλέπουν οπτικά, αλλά και αισθάνονται σωματικά το νήμα να τραβιέται όταν ο σύντροφός τους κινείται ή λείπει. Η άσκηση καταδεικνύει οπτικά ότι η τάξη αποτελεί ένα δίκτυο και, αν κάποιος δεν αποτελεί μέρος του (ή αφήσει το νήμα να γλιστρήσει), αυτό επηρεάζει όλους, ενώ τα παιδιά αντιλαμβάνονται επίσης πώς χτίζεται η κοινή τους γνώση και πόσο πολύτιμο είναι να συνδέονται και να βοηθούν το ένα το άλλο.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές θα είναι σε θέση:

- να αναγνωρίσουν και να κατανοήσουν ότι, ως μέλη μιας ομάδας ή μιας τάξης, ο καθένας είναι υπεύθυνος για τους άλλους.
- να κατανοήσουν ότι όλοι είναι απαραίτητοι για τη διατήρηση του «ισχυρού δικτύου», ανεξάρτητα από τον ρόλο τους.
- να συνδέσουν τη μεταφορά του δικτύου με τις πραγματικές σχέσεις και επιλέξτε μία πράξη αλληλεγγύης
- να ασκούν την επικοινωνία με σεβασμό και την ενθάρρυνση κατά τη συνεργασία σε ομάδα
- να κατανοήσουν ότι οι πράξεις μας μπορούν να επηρεάσουν τους άλλους, επειδή είμαστε συνδεδεμένοι
- να δίνουν ενεργά προσοχή/να ακούν τους συμμαθητές τους (ώστε να γνωρίζουν ποιος δεν έχει πάρει ακόμα το κορδόνι)
- να διατηρούν οπτική επαφή
- να εμπλέκουν συνειδητά στο παιχνίδι και τους πιο ήσυχους συμμαθητές τους.

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το μάθημα

Η δραστηριότητα μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως προθέρμανση πριν από οποιοδήποτε μάθημα ή ομαδική εργασία, ή ως δραστηριότητα ενεργοποίησης κατά τη διάρκεια του μαθήματος για 10 λεπτά.

- Μάθημα από τον δάσκαλο της τάξης, ανεξάρτητο από το μάθημα: Το θέμα θα μπορούσε να είναι «Τι προσφέρεις σε αυτή την κοινότητα;»
- Μαθηματικά: Ένας μαθητής λέει έναν αριθμό και όποιος πιάσει τη μπάλα πρέπει να προσθέσει 3 σε αυτόν.
- Γλώσσα και Λογοτεχνία: Αλυσίδα λέξεων (οι μαθητές πρέπει να πουν μια νέα λέξη που αρχίζει με το τελευταίο γράμμα της προηγούμενης λέξης και, στη συνέχεια, να πετάξουν το νήμα),
- Λογοτεχνία: Συνεργατική δημιουργία μιας ιστορίας όπου ο καθένας προσθέτει μια πρόταση.

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση:

Μια μεγάλη, έντονα χρωματισμένη (π.χ. κόκκινη ή κίτρινη) μπάλα από χοντρό νήμα (που δεν σπάει εύκολα).

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Ποιος δεν έχει κρατήσει ακόμα τη μπάλα από νήμα; Κοιτάξτε γύρω σας για να δείτε ποιος έχει μείνει έξω!
- Τι νιώθετε στα δάχτυλά σας όταν κάποιος από την άλλη πλευρά του κύκλου τραβάει το νήμα;
- Πώς μπορούμε να κρατήσουμε το δίκτυο έτσι ώστε να είναι ωραίο και τεντωμένο, αλλά να μην κόβει τα χέρια κανενός;

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές αφήνουν το νήμα να πέσει όταν ρίχνουν τη μπάλα με το νήμα.

Συμβουλή: Ζητήστε τους να τυλίξουν χαλαρά το νήμα γύρω από το δείκτη τους μία φορά πριν το ρίξουν.

- **Πρόκληση:** Το νήμα μπερδεύεται πολύ ή η μπάλα διαλύεται κατά τη ρίψη.
Συμβουλή: Διδάξτε την τεχνική της «ρίψης από κάτω». Ζητήστε από τους μαθητές να πετάξουν τη μπάλα στον σύντροφό τους απαλά, χωρίς δύναμη.

- **Δυσκολία:** Τα ίδια δημοφιλή παιδιά παίρνουν πάντα το νήμα, ενώ τα άλλα μένουν εκτός.
Συμβουλή: Ο αυστηρότερος κανόνας: μπορείτε να ρίξετε τη μπάλα μόνο σε κάποιον που δεν κρατά ήδη το δίκτυο, και πρέπει να φωνάζετε δυνατά το όνομά του πριν ρίξετε.

- **Δυσκολία:** Οι μαθητές τραβούν το δίκτυο πολύ δυνατά, κάτι που μπορεί να το σπάσει ή να τραυματίσει άλλους. **Συμβουλή:** Κάντε σαφές από την αρχή ότι πρόκειται για ένα ευαίσθητο δίκτυο. Αν κάποιος το τραβήξει, η δραστηριότητα σταματά.

- **Πρόκληση:** Τα παιδιά παγώνουν και δεν μπορούν να απαντήσουν στην ερώτηση όταν έχουν το κουβάρι.

Συμβουλή: Κρατήστε την ερώτηση απλή και χωρίς μεγάλη σημασία (π.χ., «Ποιο είναι το αγαπημένο σου χρώμα;»). Η έμφαση πρέπει να δοθεί στη φυσική δημιουργία του ιστού, όχι σε περίπλοκες απαντήσεις.

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προσαρμόσουν τη μαθησιακή δραστηριότητα σε τρία επίπεδα δυσκολίας

- **Αρχάριοι μαθητές (6-7 ετών):** Οι απλούστερες ερωτήσεις που απαιτούν απαντήσεις μίας λέξης (π.χ., το αγαπημένο ζώο). Η έμφαση δίνεται στην οπτική εμπειρία του ιστού.

- **Προχωρημένοι μαθητές (8-9 ετών):** Κάντε μια ερώτηση που απαιτεί να απαντήσουν στον προηγούμενο (π.χ., «Στον Πίτερ αρέσουν τα μήλα, και σε μένα αρέσουν τα αχλάδια», και μετά πετάξτε το νήμα).
- **Μαθητές ειδικών γνώσεων (9-10 ετών):** Μόλις σχηματιστεί το δίκτυο, αρχίζει η πραγματική πρόκληση: η ομάδα πρέπει να ξετυλίξει το νήμα προς τα πίσω χωρίς να μπερδευτεί. Για να το κάνουν αυτό, πρέπει να θυμούνται ακριβώς ποιος τους έδωσε το κουβάρι και να λένε το όνομα αυτού του μαθητή όταν το δίνουν πίσω.

Ερωτήσεις ανασκόπησης και αναστοχασμού

- Πώς νιώσατε κοιτάζοντας το δίκτυο που δημιουργήσατε μαζί;
- Τι νιώσατε όταν κάποιος άφησε το νήμα; Τι σημαίνει αυτό για την τάξη/ομάδα μας;
- Σε τι μοιάζει αυτό το δίκτυο από νήμα με τον τρόπο που συνεργαζόμαστε εδώ στο σχολείο μέρα με τη μέρα;
- Θα μπορούσε να είχε δημιουργηθεί αυτό το δίκτυο αν είχαμε αφήσει έξω από τον κύκλο έστω και 3-4 άτομα; Γιατί είναι σημαντική η παρουσία κάθε ατόμου ξεχωριστά;
- Δώσατε σήμερα προσοχή σε κάποιον στον οποίο συνήθως δίνετε λιγότερη προσοχή; Πώς νιώσατε;

3.10.5 Δραστηριότητα ενεργοποίησης με αντικείμενα

Σύντομη περιγραφή και κανόνες υλοποίησης της μαθησιακής δραστηριότητας

Η «Δραστηριότητα ενεργοποίησης με αντικείμενο» είναι μια γρήγορη άσκηση ενεργοποίησης, στην οποία ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί ένα φυσικό αντικείμενο για να διδάξει μια αφηρημένη έννοια, να τραβήξει την προσοχή, να δημιουργήσει συνδέσεις και να εισαγάγει ή να ενισχύσει μια έννοια με ενεργό και εντυπωσιακό τρόπο.

Εστίαση στις δεξιότητες

- Κύρια εστίαση δεξιοτήτων
 - Συνδεσιμότητα
- Δευτερεύουσα εστίαση δεξιοτήτων
 - Εκτιμώντας τους ανθρώπους και τη φύση
 - Ρύθμιση των συναισθημάτων
 - Ευελιξία
 - Περιέργεια, αίσθηση του θαυμασμού και ανοιχτό πνεύμα
 - Δημιουργικότητα

Ηλικιακή ομάδα	Αριθμός μαθητών	Διάρκεια
Μαθητές ηλικίας 6-10 ετών	ολόκληρη η τάξη	10 – 15 λεπτά

Προτεινόμενη βήμα προς βήμα υλοποίηση της μαθησιακής δραστηριότητας:

Αυτή η τεχνική ενεργοποιεί τους μαθητές και τους βοηθά να συνδεθούν μεταξύ τους (όπως μια άσκηση ενεργοποίησης ή ένα «σπάσιμο πάγου»), ενώ ταυτόχρονα συνδέει μια αφηρημένη ιδέα με ένα απτό σύμβολο (διδακτικό αντικείμενο). Οι μαθητές αλληλεπιδρούν για λίγο με τους συμμαθητές τους, παρατηρούν τα χαρακτηριστικά του αντικειμένου, δημιουργούν προσωπικές ή κοινωνικές συνδέσεις και, στη συνέχεια, αντιστοιχίζουν αυτές τις παρατηρήσεις με τον μαθησιακό στόχο – ολοκληρώνοντας με μια γρήγορη ενεργητική ενίσχυση για να εδραιώσουν τη σημασία.

Διεξαγωγή της δραστηριότητας

1. **Προετοιμασία της δραστηριότητας:** Ο εκπαιδευτικός επιλέγει ένα απλό, συγκεκριμένο αντικείμενο, τα χαρακτηριστικά του οποίου συμβολίζουν τη σύνδεση — για παράδειγμα:
 - Ένα πλεγμένο σχοινί φιλίας (κλωστές διαφορετικών χρωμάτων πλεγμένες μεταξύ τους)
 - Ένας κύκλος από χάρτινα ανθρωπάκια που κρατιούνται χέρι-χέρι
 - Μια μικρή υδρόγειος σφαίρα με κορδόνια καρφωμένα σε σημεία που δείχνουν από πού κατάγονται οι οικογένειες των συμμαθητών,
 - Ένα πολύχρωμο μπρελόκ με αλληλοσυνδεόμενους κρίκους
 - Ή μια δέσμη μικρών καρτών δεμένων με κορδέλα, όπου κάθε κάρτα αντιπροσωπεύει κάποιον ή κάποιο μέρος
 - Ετοιμάστε κάρτες «αποστολής σύνδεσης» (π.χ., «Βρες έναν συμμαθητή που του αρέσει το ίδιο πράγμα με εσένα», «Ρώτα κάποιον από άλλη τάξη τι τον βοηθά να νιώθει ότι ανήκει στην

ομάδα»), αυτοκόλλητα ή μάρκες αναστοχασμού, καθώς και μια απλή τελετουργία ή χειρονομία για την ενίσχυση (π.χ., ένα «high-five σύνδεσης» ή η προσθήκη μιας χάντρας στο κορδόνι της τάξης).

2. **Προθέρμανση σύνδεσης (επίπεδο τάξης):** Τα παιδιά σχηματίζουν ζευγάρια, λένε το όνομά τους, μοιράζονται ένα πράγμα που τους αρέσει στο σχολείο ή σε έναν φίλο και κάνουν μια μικρή κίνηση μαζί (π.χ., μια χειραψία με τον αντίχειρα προς τα πάνω ή ένα «χτύπημα παλάμης σύνδεσης»).
3. **Αποκάλυψη του συμβολικού αντικειμένου:** Ο εκπαιδευτικός δείχνει το αντικείμενο χωρίς να το εξηγήσει αμέσως. Τα παιδιά το κοιτάζουν, το αγγίζουν, το περιγράφουν σε ζευγάρια ή μικρές ομάδες: «Ποια χρώματα βλέπετε;» «Πώς σας φαίνεται στην αφή;» «Από τι είναι φτιαγμένο;» «Τι σας θυμίζει;»
4. **Συζήτηση-γέφυρα (ερωτήσεις για το σχολείο/την κοινότητα/τον κόσμο):** Σε μικρές ομάδες, τα παιδιά απαντούν σε καθοδηγούμενες ερωτήσεις χρησιμοποιώντας κάρτες ερωτήσεων: «Ποιος στην τάξη μας μοιάζει με ένα από αυτά τα μέρη;» «Πώς βοηθάμε ο ένας τον άλλον εδώ;» «Ποιος σε άλλη τάξη ή τμήμα του σχολείου συνδέεται μαζί μας;» «Ποιο εξωτερικό πρόσωπο ή μέρος (βοηθός της γειτονιάς, οικογένεια που βρίσκεται μακριά) αποτελεί μέρος της ιστορίας μας;» Μοιράζονται σύντομα τις σκέψεις τους.
5. **Ανάλυση της έννοιας (ο εκπαιδευτικός δίνει το παράδειγμα και συν-κατασκευάζει):** Ο εκπαιδευτικός εξηγεί τον επιδιωκόμενο συμβολισμό (π.χ., «Όπως αυτά τα πλεγμένα νήματα γίνονται πιο δυνατά όταν ενωθούν, έτσι και εμείς γινόμαστε πιο δυνατοί όταν βοηθάμε ο ένας τον άλλον και συνδέουμε το σχολείο μας και πέρα από αυτό»). Προσκαλέστε τα παιδιά να προσθέσουν τις δικές τους λέξεις ή παραδείγματα («Αρα, όταν μοιράζομαι κάτι με έναν φίλο, είναι σαν να προσθέτω ένα ακόμα νήμα»).
6. **Τελετουργία ενεργού ενίσχυσης:** Κάθε παιδί κάνει μια απλή χειρονομία (π.χ. αγγίζει το αντικείμενο, προσθέτει ένα μικρό χάρτινο κρίκο σε μια αλυσίδα της τάξης, τοποθετεί ένα αυτοκόλλητο σε έναν πίνακα συνδέσεων) και αναφέρει μια μικρή πράξη που θα κάνει για να δείξει τη σύνδεση (π.χ. «Θα βοηθήσω έναν νέο φίλο», «Θα χαιρετήσω κάποιον από άλλη τάξη», «Θα ρωτήσω τον γείτονά μου πώς είναι»).
7. **Προαιρετική σύντομη ανασκόπηση:** Όλη η ομάδα μοιράζεται ένα πράγμα που θα θυμηθεί όταν δει ξανά κάτι παρόμοιο με το αντικείμενο («Θα θυμηθώ το σχολείο όταν βοηθήσω κάποιον επειδή...»). Ο εκπαιδευτικός συλλέγει μερικές απαντήσεις και τις τοποθετεί σε μια πινακίδα «Υπενθύμιση Σύνδεσης».

Σημειώσεις για τη διάταξη της τάξης σε εσωτερικό/εξωτερικό χώρο

Συνήθως πραγματοποιείται σε εσωτερικό χώρο, αλλά δεν περιορίζεται σε αυτόν. Ανάλογα με την κατάσταση, η δραστηριότητα μπορεί να απαιτεί έναν ευρύχωρο χώρο, και τα τραπέζια και οι καρέκλες θα πρέπει να σπρωχτούν προς τον τοίχο. Μπορεί επίσης να πραγματοποιηθεί άριστα σε εξωτερικό χώρο, σε μια αυλή.

Πώς αναπτύσσει αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα την κύρια δεξιότητα;

- Βοηθά τα παιδιά να συγκεντρωθούν, μειώνει την αμηχανία και τους υπενθυμίζει ότι αποτελούν μέρος της ίδιας σχολικής κοινότητας.
- Ενθαρρύνει την παρατήρηση και την προσωπική σύνδεση· αρχίζει να συνδέει τα φυσικά χαρακτηριστικά με κοινωνικές έννοιες.
- Διευρύνει τη σκέψη προς τα έξω — από τον εαυτό στην τάξη, στο σχολείο και στη γειτονιά — δημιουργώντας συνειδητοποίηση των πολυεπίπεδων σχέσεων.

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

- Κάνει την αφηρημένη ιδέα σαφή και δίνει στα παιδιά τη γλώσσα για να την εκφράσουν, ενισχύοντας την αίσθηση του κοινού.
- Κωδικοποιεί την ιδέα σε ένα σωματικό τελετουργικό και συνδέει την πρόθεση με τη δράση.
- Αναδεικνύει τη μεταφορά, εδραιώνει το ερέθισμα μνήμης και ενισχύει την αντίληψη ότι η σύνδεση συνεχίζεται πέρα από τη συγκεκριμένη στιγμή.
- Αυξάνει την αίσθηση του «ανήκειν» ή της σύνδεσης μέσω της κοινής αλληλεπίδρασης κατά την προθέρμανση.
- Βοηθά στην επίδειξη ενσυναίσθησης ή εκτίμησης των άλλων (εάν η έννοια είναι προσανατολισμένη στους ανθρώπους/τη φύση) μέσω δηλωμένων δεσμεύσεων ή αναστοχασμών.

Τι θέλουμε να επιτύχουμε όσον αφορά την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων (κατανόηση και/ή συμπεριφορά των μαθητών);

Ως αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές θα είναι σε θέση:

- να αναγνωρίσουν ότι, ως μέλη μιας ομάδας ή τάξης, όλοι είναι υπεύθυνοι για τους άλλους.
- να κατανοήσουν ότι όλοι είναι απαραίτητοι για τη διατήρηση ενός «ισχυρού δικτύου», ανεξάρτητα από τον ρόλο τους.
- να κάνουν απλές αναλογίες ή συνδέσεις μεταξύ του αντικειμένου και της δικής τους ζωής ή κοινότητας.
- να εφαρμόσουν την ιδέα σε μια νέα, σχετική κατάσταση (π.χ. να αναφέρουν ένα πραγματικό παράδειγμα υποστήριξης κάποιου).
- να ακούν ενεργά τους συμμαθητές τους, να διατηρούν οπτική επαφή και να εμπλέκουν συνειδητά τους πιο σιωπηλούς συμμαθητές στη δραστηριότητα.
- να ακούνε τους συμμαθητές τους και να αναπτύσσουν τις ιδέες των άλλων (π.χ., «Παρατήρησα ότι..., και αυτό μου θυμίζει...»).
- να υλοποιούν τη μικρή δέσμευση ή χειρονομία που συνδέεται με την έννοια (π.χ. προφορική υπόσχεση, πράξη υποστήριξης).

Προτεινόμενη χρήση και πρακτικά παραδείγματα σχετικά με το μάθημα

Η δραστηριότητα μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως προθέρμανση πριν από οποιοδήποτε μάθημα ή ομαδική εργασία, ή ως δραστηριότητα ενεργοποίησης κατά τη διάρκεια του μαθήματος για 10-15 λεπτά.

- Να εισαγάγετε μια νέα έννοια ή ενότητα με τρόπο που θα μείνει αξέχαστος (να τραβήξετε την προσοχή και να δημιουργήσετε ένα νοητικό σημείο αναφοράς).
- Δημιουργήστε κοινοτικό πνεύμα στην τάξη / προωθήστε τη κοινωνικο-συναισθηματική μάθηση (π.χ. εκτίμηση των άλλων, ενσυναίσθηση, ομαδική εργασία).
- Επαναπροσανατολίστε τους μαθητές ή παρέχετε μορφές αναζωογόνησης στη μέση του μαθήματος όταν η προσοχή μειώνεται.
- Ενισχύστε ή επαναλάβετε μια ιδέα που έχει διδαχθεί προηγουμένως, επαναφέροντας το σύμβολο ως ερέθισμα ανάκλησης.
- Αναδείξτε απαλά τις προηγούμενες γνώσεις πριν προχωρήσετε σε βαθύτερη μελέτη.
- Ελέγξτε την κατανόηση με τρόπο που δεν έχει μεγάλη σημασία, μέσω των αναλογιών των μαθητών

Παραδείγματα γενικής σύνδεσης με το πρόγραμμα σπουδών

- Φυσικές Επιστήμες: Οι μαθητές περνάνε από χέρι σε χέρι ένα σφουγγάρι για να διερευνήσουν την απορρόφηση και να τη συγκρίνουν με τον τρόπο που οι ρίζες απορροφούν νερό, και στη συνέχεια αναπαριστούν τμήματα της ανάπτυξης ενός φυτού.
- Μαθηματικά: Χρησιμοποιείται ένα κομμάτι παζλ για να δείξει πώς όλα τα μέρη ταιριάζουν μεταξύ τους σε μια αριθμητική πρόταση, και στη συνέχεια οι μαθητές φτιάχνουν το δικό τους μαθηματικό «παζλ» χρησιμοποιώντας μπλοκ ή σχέδια.
- Γλώσσα και Λογοτεχνία: Ένα ζευγάρι παπούτσια συμβολίζει το «να μπαίνεις στη θέση κάποιου άλλου» για να συζητήσουν τα συναισθήματα των χαρακτήρων, και στη συνέχεια οι μαθητές αναπαριστούν μια σύντομη σκηνή από μια ιστορία.
- Ιστορία/Κοινωνικές Επιστήμες: Ένα φθαρμένο σακίδιο αντιπροσωπεύει το «να κουβαλάς ιστορίες από το παρελθόν», και οι μαθητές συζητούν για το τι μπορεί να μας πει ένα αντικείμενο από πολύ παλιά.
- Περιβαλλοντικές Σπουδές/Γεωγραφία: Χρησιμοποιείται ένας σπόρος για να συζητήσουμε για την αλλαγή και τη φροντίδα της Γης· στη συνέχεια, οι μαθητές φυτεύουν τους δικούς τους σπόρους και μοιράζονται πώς θα φροντίσουν τον πλανήτη.

Υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την υλοποίηση:

- Διάφορα αντικείμενα καθημερινής χρήσης/βοηθήματα (μικρά, που προσφέρουν απτική εμπειρία, με ποικίλες υφές/σχήματα)
- Δοχείο ή «κουτί-έκπληξη» για την επιλογή αντικειμένων
- Κάρτες υποδείξεων/ερωτήσεων (για τη σύνδεση του αντικειμένου με το μάθημα)
- Αυτοκόλλητα σημειώματα (απαντήσεις, σύντομες σκέψεις)
- Κάρτες ευρετηρίου ή κάρτες ρόλων
- Μαρκαδόροι/στυλό
- Χώρος οπτικής παρουσίασης (λευκός πίνακας, flipchart, μεγάλο χαρτί)
- Χρονόμετρο (για τον έλεγχο του ρυθμού των δραστηριοτήτων ενεργοποίησης)
- Συσκευή αναπαραγωγής μουσικής ή ηχητικό σήμα (για δραστηριότητες ενεργοποίησης με κίνηση)
- Δείκτες χώρου (κώνοι, ταινία, ζώνες) για τη διάταξη της δραστηριότητας
- Βοηθήματα κίνησης (π.χ. μαντίλια, μαλακές μπάλες, χειρονομίες)
- Φύλλα αναστοχασμού ή φύλλα γρήγορης αξιολόγησης
- Ετικέτες ονομάτων ή διακριτικά ομάδων
- Μάρκες/αυτοκόλλητα ή απλά αντικείμενα αναγνώρισης (προαιρετικά)
- Ασφαλής ανοιχτός χώρος για σωματική δραστηριότητα
- Φύλλο οδηγιών ή πρόγραμμα για τον συντονιστή (σύντομη δομή του μαθήματος/της δραστηριότητας ενεργοποίησης)

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Πείτε μας ένα πράγμα που παρατηρείτε.
- Πες το ξανά με δικά σου λόγια.
- Ποια είναι μια ερώτηση που έχετε αυτή τη στιγμή;
- Ποια ιδέα συμβολίζει αυτό το αντικείμενο;
- Με ποιους περισσότερους από έναν τρόπους εκφράζει το αντικείμενο αυτή την ιδέα;
- Ποια πραγματικά παραδείγματα βλέπεις γύρω μας;

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

Συμβουλές και κόλπα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων

Χρησιμοποιήστε πρότυπα προτάσεων, όπως: «Αυτό το σχοινί είναι σαν τη φιλία μας επειδή...». Για ομάδες αρχαρίων, επιλέξτε σύμβολα που είναι εξαιρετικά σαφή και συγκεκριμένα.

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές δεν βλέπουν ή δυσκολεύονται να δουν τη σύνδεση μεταξύ του αντικειμένου και της έννοιας.

Συμβουλή: Χρησιμοποιήστε πρότυπα προτάσεων, όπως: «Αυτό το σχοινί είναι σαν τη φιλία μας επειδή...». Για ομάδες αρχαρίων, επιλέξτε σύμβολα που είναι εξαιρετικά σαφή και συγκεκριμένα.

- **Πρόκληση:** Οι μαθητές αντιμετωπίζουν το αντικείμενο ως παιχνίδι και χάνουν την προσοχή τους. Σε αυτή την ηλικία, τα παιδιά λατρεύουν να αγγίζουν τα υλικά αντικείμενα. Όταν ο εκπαιδευτικός μοιράζει ένα αντικείμενο, οι μαθητές συχνά απλώς παίζουν με αυτό αντί να επικεντρωθούν στο κρυφό νόημα.

Συμβουλή: Χρησιμοποιήστε ένα «κουτί-έκπληξη» για να τραβήξετε την προσοχή τους. Πριν μιλήσετε για την αφηρημένη ιδέα, δώστε τους 1-2 λεπτά αποκλειστικά για «χρόνο ανακάλυψης». Κατά τη διάρκεια αυτού του χρόνου, μπορούν να το αγγίσουν, να το παρατηρήσουν και να περιγράψουν τα φυσικά χαρακτηριστικά του. Προχωρήστε στη συμβολική έννοια μόνο μετά από αυτό το βήμα.

- **Πρόκληση:** Η αφηρημένη έννοια είναι πολύ δύσκολη να κατανοηθεί από αρχάριους μαθητές ηλικίας 6-7 ετών. Δυσκολεύονται να συνδέσουν τις φυσικές λεπτομέρειες με κοινωνικές έννοιες.

Συμβουλή: Προσαρμόστε το επίπεδο δυσκολίας. Για παιδιά ηλικίας 6-7 ετών, ο εκπαιδευτικός πρέπει να δείξει τη σύνδεση με πολύ σαφή τρόπο. Χρησιμοποιήστε έτοιμες προτάσεις, όπως: «Αυτό το αντικείμενο μου θυμίζει...». Για παιδιά ηλικίας 9-10 ετών με περισσότερη εμπειρία, μπορείτε να τα αφήσετε να επιλέξουν τα δικά τους συμβολικά αντικείμενα και να διατυπώσουν οι ίδιοι τη σύνδεση.

- **Πρόκληση:** Υπερβολικός θόρυβος κατά την κίνηση. Αυτή η δραστηριότητα απαιτεί ανοιχτό χώρο. Οι μαθητές πρέπει να μετακινήσουν τα θρανία και να κινούνται μέσα στην αίθουσα. Με μικρά παιδιά, αυτό μπορεί εύκολα να οδηγήσει σε φασαρία και χάος.

Συμβουλή: Χρησιμοποιήστε σαφή σημάδια στο πάτωμα (όπως χρωματιστή ταινία ή μικρούς κώνους), ώστε οι μαθητές να γνωρίζουν ακριβώς πού να σταθούν. Χρησιμοποιήστε ένα χρονόμετρο για να διατηρήσετε τη ροή της δραστηριότητας. Μπορείτε επίσης να χρησιμοποιήσετε ένα σαφές ηχητικό σήμα που θα έχετε συμφωνήσει (όπως το χτύπημα ενός κουδουνιού ή το χτύπημα των χεριών) όταν θέλετε όλοι να σταματήσουν και να ακούσουν.

- **Πρόκληση:** Η δέσμευση ξεχνιέται γρήγορα μετά το μάθημα. Στο τέλος της δραστηριότητας, κάθε παιδί αναλαμβάνει μια μικρή δέσμευση (π.χ. «Θα χαιρετήσω κάποιον από άλλη τάξη»). Ωστόσο, τα παιδιά ηλικίας 6-10 ετών τείνουν να το ξεχνούν αμέσως κατά τη διάρκεια του διαλείμματος ή στο επόμενο μάθημα.

Συμβουλή: Ολοκληρώστε τη δραστηριότητα με ένα οπτικό και σωματικό τελετουργικό για να εδραιώσετε τη μνήμη. Δημιουργήστε μαζί μια παρουσίαση με τίτλο «Υπενθύμιση Σύνδεσης». Οι μαθητές μπορούν να γράψουν ή να ζωγραφίσουν τις δεσμεύσεις τους σε αυτοκόλλητα σημειώματα ή αυτοκόλλητα αναστοχασμού και να τα τοποθετήσουν στον πίνακα. Αυτό μπορεί να χρησιμεύσει ως υπόδειξη ανάκλησης για τον εκπαιδευτικό σε ένα μετέπειτα μάθημα.

Συμβουλές σχεδιασμού

- Επιλέξτε αντικείμενα των οποίων τα χαρακτηριστικά αντιστοιχούν ξεκάθαρα στην έννοια· αποφύγετε τις αμφισημίες ή πολιτισμικά ασαφείς μεταφορές.

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά των συγγραφέων και δεν αντανάκλουν απαραίτητα αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

- Διατηρήστε τη μαθησιακή δραστηριότητα σύντομη και δυναμική: Στοχεύστε σε 5–10 λεπτά για να προκαλέσετε το ενδιαφέρον χωρίς να χάσετε τη δυναμική.
- Συνδυάστε τη συζήτηση με τη δράση: Συνδυάστε την αναστοχαστική σκέψη με ένα απλό φυσικό σύμβολο ή χειρονομία για να διευκολύνετε την απομνημόνευση.
- Επαναχρησιμοποιήστε το σύμβολο αργότερα ως υπόδειξη ανάκλησης (π.χ., επιδείξτε το αντικείμενο όταν επανεξετάσετε το θέμα).
- Αποφύγετε την υπερφόρτωση με πάρα πολλές μεταφορές σε μία συνεδρία — διατηρήστε το σύμβολο εστιασμένο.
- Να είστε ευαίσθητοι στις πολιτισμικές σημασίες των αντικειμένων· εξετάστε τα παραδείγματα στο πλαίσιο τους.

Προσαρμογή του επιπέδου δυσκολίας

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προσαρμόσουν τη μαθησιακή δραστηριότητα σε τρία επίπεδα δυσκολίας

- **Αρχάριοι μαθητές (6-7 ετών):** Χρησιμοποιήστε ένα πολύ συγκεκριμένο, προφανές σύμβολο. Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει τη σύνδεση με σαφήνεια. Οι μαθητές λαμβάνουν αρχικές φράσεις ή καθορισμένες υποδείξεις, εργάζονται σε ζεύγη ή μικρές ομάδες με καθορισμένους ρόλους και εκτελούν μια απλή ενέργεια/δέσμευση. Η αναστοχαστική σκέψη καθοδηγείται («Παρατηρώ..., Θα...») με υποστήριξη τύπου «ναι/όχι» ή συμπλήρωσης κενών.
- **Μαθητές προχωρημένου επιπέδου (8-9 ετών):** Χρησιμοποιήστε ένα σύμβολο με λίγο περισσότερες αποχρώσεις· οι μαθητές βοηθούν στη δημιουργία της αναλογίας. Οι μικρές ομάδες συζητούν καθοδηγούμενες ανοιχτές ερωτήσεις, συγκρίνουν ιδέες και επιλέγουν μια σχετική ενέργεια. Ο εκπαιδευτικός παρέχει στήριξη, αλλά αφήνει τις ομάδες να αναθεωρήσουν ή να επεκτείνουν τις δεσμεύσεις τους. Η αναστοχαστική διαδικασία θέτει ερωτήσεις «τι» και «γιατί» και περιλαμβάνει απλή αυτοαξιολόγηση.
- **Μαθητές με προχωρημένες δεξιότητες (9-10 ετών):** Οι μαθητές επιλέγουν ή προσαρμόζουν τα δικά τους συμβολικά αντικείμενα, διαμορφώνουν οι ίδιοι τη σύνδεση, καθοδηγούν συζητήσεις μεταξύ συμμαθητών και σχεδιάζουν δράσεις που αποτελούνται από πολλά μέρη ή έχουν μακροπρόθεσμο χαρακτήρα. Η ανατροφοδότηση (από συμμαθητές και δάσκαλο) καθοδηγεί τη διαδικασία επαναληπτικής βελτίωσης. Ο αναστοχασμός είναι μεταγνωστικός — οι μαθητές εκφράζουν με λόγια πώς αλλάζει η σκέψη τους και θέτουν στόχους για τα επόμενα βήματα.

Ερωτήσεις για την ανασκόπηση και τον αναστοχασμό

- Πώς εξαρτώνται οι άνθρωποι ο ένας από τον άλλον σε αυτή τη δραστηριότητα;
- Τι θα έκανα διαφορετικά την επόμενη φορά;
- Ποια στοιχεία έχω που δείχνουν ότι αρχίζω να εκτιμώ περισσότερο τους άλλους ή τη φύση;
- Πώς εξηγώ με δικά μου λόγια τη σύνδεση μεταξύ του αντικειμένου και της ιδέας;
- Γιατί αυτή η ιδέα έχει σημασία στην τάξη ή στην κοινότητά μας;
- Πώς συνεργάστηκε η ομάδα σου για να παρουσιάσει την έννοια;
- Πώς εξαρτόμαστε ο ένας από τον άλλον σε αυτή τη δραστηριότητα;
- Τι θα δοκιμάζαμε διαφορετικά την επόμενη φορά;
- Πώς εξηγούμε τη σχέση μεταξύ του αντικειμένου και της ιδέας με δικά μας λόγια;
- Τι σχόλια δώσατε ή λάβατε, και πώς μπορώ να τα χρησιμοποιήσω για να βελτιωθώ;
- Πώς βοηθάμε τους άλλους να θυμηθούν ή να εφαρμόσουν αυτά που έμαθαν;